

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
2024 - 2028

YEREL YÖNETİMLER

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2023

T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEĞI VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

ON İKİNCİ KALKINMA PLANI
(2024-2028)

YEREL YÖNETİMLER
ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2023

ISBN 978-625-8356-10-6

Bu yayının tüm hakları Strateji ve Bütçe Başkanlığına aittir.
Kaynak gösterilmek suretiyle alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ŞEKİLLER LİSTESİ	VI
HARİTALAR LİSTESİ	VI
KISALTMALAR	Vii
KOMİSYON ÜYELERİ	ix
YÖNETİCİ ÖZETİ	Xii
1.GİRİŞ	1
2. MEVCUT DURUM ANALİZİ	4
2.1. Dünyada (Benzer Ülkeler ve Uluslararası Kuruluşlarda) Genel Durum	4
2.1.1. Dünyadaki Gelişme Eğilimleri.....	4
2.1.2. Uluslararası Standartlar	9
2.1.2.1. Akıllı Şehirler	10
2.1.2.2. İklim Dostu Kentler	10
2.1.2.3. Dirençli Şehirler	11
2.1.2.4. Yeşil Ekonomi	15
2.1.3. Başarılı Ülke Uygulamaları.....	16
2.1.4. Uluslararası Yükümlülükler	20
2.1.4.1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	21
2.1.4.2. Birleşmiş Milletler İklim Eylem Planı (2020-2030)	22
2.1.4.3. Avrupa Birliği için Kentsel Gündem.....	22
2.1.4.4. Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)	23
2.1.4.5. Sendai Afet Riski Azaltma Çerçeve Belgesi	23
2.1.4.6. Paris İklim Anlaşması (2015).....	25
2.1.4.7. Avrupa Yeşil Mutabakatı	26
2.1.4.8. OECD Kentsel Politika İlkeleri	28
2.2. Ülkemizde Yerel Yönetimlerin Durumu	29
2.2.1. Yerel Yönetimlerin Yapısı	39
2.2.2. İlgili Temel Mevzuat.....	49
2.2.3. Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar	56

2.2.3.1. İçişleri Bakanlığı	57
2.2.3.2. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı	59
2.2.3.3. İller Bankası Anonim Şirketi (İLBANK)	63
2.2.3.4. Türkiye Belediyeler Birliği.....	64
2.2.3.5. Vilayetler Birliği.....	64
2.2.3.6. Kalkınma Ajansları.....	64
2.2.4. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı.....	65
2.2.4.1. Yerel Yönetimlerin Gelirleri	66
2.2.4.2. Yerel Yönetimlerin Harcamaları	72
2.2.4.3. Yerel Yönetimlerin Borçları.....	76
2.2.5. Ulusal Politikalar- Kalkınma Planlarında Yerel Yönetimler	78
2.2.6. On Birinci Kalkınma Planı Döneminin Değerlendirilmesi	81
2.2.7. Yerel Yönetimler Tarafından On Birinci Plan Döneminde Gerçekleştirilen Proje Uygulamaları	88
2.2.8. Hedeflere Ulaşılmasının Önündeki Başlıca Sorunlar	91
2.2.8.1. Yerel Yönetimlere Yönelik GZFT Analizi.....	91
2.2.8.2. Yerel Yönetimlerin Sorun Alanları	98
2.2.8.2.1. İl Belediye ve Büyükşehir Belediye Yapısı ve Hizmet Kalitesi	99
2.2.8.2.2. İl Özel İdarelerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi.....	103
2.2.8.2.3. Kırsal Alan (Kırsal Mahalle Perspektifinde), Mahalle ve Köy Yapısı ve Hizmet Kalitesi	104
2.2.8.2.4. Yerel Yönetim Birliklerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi.....	107
2.2.8.2.5. İdareler Arası İlişkiler	108
2.2.8.2.6. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı	109
2.2.8.2.7. Denetim ve Hesap Verebilirlik	112
2.2.8.2.8. Yerel Yönetimlerde Demokrasi	113
2.2.8.2.9. Yerel Yönetimlerde Veri Yönetimi.....	115
2.2.8.2.10. Yerel Yönetimlerde Yeni Eğilimler/Trendler	115
2.2.9. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler ve Uluslararası Konum	117
2.2.9.1. İlişkili Temel Alanlardaki Gelişmelerin Rapor Konusu Alana Yansıması ...	123

2.2.9.2. Türkiye’deki Dinamikler ve Dünyadaki Eğilimlerin Muhtemel Yansımaları	124
3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ.....	126
3.1. Uzun Vadeli Hedefler	127
3.2. On İkinci Plan (2028 Yılı) Hedefleri	127
3.3. Hedeflere Dönük Temel Amaç ve Politikalar	127
3.4. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Uygulama Stratejileri ve Tedbirler	128
3.4.1. Belediye ve Büyükşehir Belediye Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gereken Düzenlemeler	130
3.4.1.1. Mevzuat ve Genel Yapıya İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler	130
3.4.1.2. Belediye Hizmet Sunumu ve Kalitesinin Artırılması Konusunda Yapılması Gerekenler	134
3.4.2. İl Özel İdarelerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gerekenler ..	141
3.4.2.1. İÖİ Mevzuat ve Genel Yapıya İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler	142
3.4.2.2. İl Özel İdare Hizmet Sunumu ve Kalitesine İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler.....	144
3.4.3. Kırsal Alan (Kırsal Mahalle perspektifinde), Mahalle ve Köy Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gerekenler	146
3.4.3.1. Kırsal Alan-Mahalle-Köy Mevzuat ve Genel Yapıya İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler.....	146
3.4.3.2. Kırsal Alan-Mahalle-Köy Hizmet Sunumu ve Kalitesine İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler	152
3.4.4. Yerel Yönetim Birliklerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gerekenler.....	155
3.4.5. İdareler Arası İlişkiler Alanında Yapılması Gerekenler	157
3.4.6. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısının Geliştirilmesi İçin Yapılması Gerekenler	160
3.4.7. Denetim ve Hesap Verebilirlik Alanında Yapılması Gerekenler.....	167
3.4.8. Yerel Yönetimlerde Demokrasi Alanında Yapılması Gerekenler	172
3.4.9. Yerel Yönetimlerde Veri Yönetimi Alanında Yapılması Gerekenler	177
3.4.10. Yerel Yönetimlerde Yeni Eğilimler/Trendler Alanında Yapılması Gerekenler .	181
3.5. Önemli Projeler	191

3.6. Mali Yüku ve Finansmanı	193
3.6.1. Plan Amaç, Hedef ve Politikalarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle İlişkisi..	
.....	194
3.6.2. Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Önerilen Araştırmalar	197
4. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	205
KAYNAKÇA	212
EK 1. YILLARA GÖRE TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLER ALANINDA	
YAPILAN YASAL DÜZENLEMELER.....	221

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 2.1. Farklı Ülke Belediye Nüfuslarının Oranları (Yüzde)	7
Çizelge 2.2. Kıtalara Göre 2022 Nüfusu ve 2100 Yılı Nüfus Tahmini (milyar kişi).....	9
Çizelge 2.3. Akıllı Şehir Kavramları ve Dönemleri.....	10
Çizelge 2.4. OECD'ye Göre Kentsel Dirençlilik Kriterleri	15
Çizelge 2.5. 1984-2014 Yılları Arasında Kurulan Büyükşehir Belediyeleri ve Yasal Düzenlemeler	32
Çizelge 2.6. Büyükşehir Belediye Sınırları.....	33
Çizelge 2.7. Türlerine Göre Mahalli İdarelerin Sayısı.....	40
Çizelge 2.8. Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı	41
Çizelge 2.9. Nüfusun Belediye Türlerine Göre Dağılımı.....	42
Çizelge 2.10. 2007 ile 2022 Yılları Arası Belediye Sayıları ve Nüfusları	43
Çizelge 2.11. İllere Göre Köy Sayıları.....	45
Çizelge 2.12. Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı	46
Çizelge 2.13. Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları	46
Çizelge 2.14. 2021-2022 Yıllarına Ait Yerel Yönetimlerin Personel Sayılarının Dağılımı ...	47
Çizelge 2.15. Yerel Yönetim Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları	48
Çizelge 2.16. Yerel Yönetimler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Yeri	48
Çizelge 2.17. Mahalli İdarelerin Duran Varlıkları	66
Çizelge 2.18. Yerel Yönetim Türlerine Göre Gelirler (Bin TL)	69
Çizelge 2.19. Mahalli İdare Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler (Bin TL).....	70
Çizelge 2.20. Mahalli İdarelerin 2022 Yılı Faaliyet Sonuçları	71
Çizelge 2.21. Mahalli İdare Türlerine Göre Harcamalar (Bin TL)	76
Çizelge 2.22. Yerel Yönetimlerin Borç Dağılımları (Bin TL).....	76
Çizelge 2.23. Mahalli İdarelerin Yardımları	77
Çizelge 2.24. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın Yerel Yönetimlerle İlgili Alt Program Hedef ve Göstergeleriyle İlgili Gerçekleşmeler	120
Çizelge 3.1. Mahalli İdarelerin Bütçe Tahminleri (Bin TL)	194

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No

Grafik 2.1. Dünyada Belediyelerin Hizmet Verdiği Ortalama Nüfus Büyüklükleri.....	6
Grafik 2.2. Belediye Düzeyinde Yerel Yönetim Sayıları.....	8
Grafik 2.3. Türkiye’de Nüfuslara Göre Belediyeler	44

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 3.1. Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA).....	195
--	-----

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa No

Harita 2.1. Kırsal Nüfus Yoğunluğu	37
--	----

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKDHGM	: Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü
AKOS	: Akıllı Kent Otomasyon Sistemi
AYKOME	: Alt Yapı Koordinasyon Merkezi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BİT	: Belediye İktisadi Teşebbüsleri
BM	: Birleşmiş Milletler
BMİDÇS	: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
BŞB	: Büyükşehir Belediyesi
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
ÇG	: Çalışma Grubu
ÇŞİDB	: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EKAP	: Elektronik Kamu Alımları Platformu
EKÖK	: Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol
EM-DAT	: Uluslararası Afet Veri Tabanı (Emergency Database)
ETS	: Emisyon Ticaret Sistemi
GBVG	: Genel Bütçe Vergi Gelirleri
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
GZFT	: Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler
HABİTAT	: Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı
HFA	: Hyogo Çerçeve Eylem Planı (Hyogo Framework for Action)
INSPIRE	: Avrupa Mekânsal Veri Altyapısı Girişimi (The Infrastructure for Spatial Information in the European Community)
IoT	: Nesnelerin İnterneti (Internet of Things)
IPA	: Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-accession Assistance)
IPCC	: Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (Intergovernmental Panel on Climate Change)
ISO	: Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu (International Organization for Standardization)

İBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
İHA	: İnsansız Hava Aracı
İÖİ	: İl Özel İdareleri
KAP	: Katı Atık Programı
KENTGES	: Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı
KHGB	: Köylere Hizmet Götürme Birliği
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KÖYDES	: Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
MCR	: Şehirleri Dirençli Hale Getirme Kampanyası (Making Cities Resilient)
MPGM	: Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü
NDC	: Ulusal Katkı Payları (Nationally Determined Contribution)
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (Organisation for Economic Co-operation and Development)
OGC	: Açık Coğrafi Bilgi Konsorsiyumu
ÖİK	: Özel İhtisas Komisyonu
RİP	: Resmi İstatistik Programı
SEGE	: Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması
SKDM	: Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TASİP	: Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı
TBB	: Türkiye Belediyeler Birliği
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UETS	: Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi
UKOME	: Ulaşım Koordinasyon Merkezi
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNDRR	: Birleşmiş Milletler Afet Risklerinin Azaltılması Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction)
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations Children's Fund)
YYGM	: Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

KOMİSYON ÜYELERİ

(Başkan, Raportör ve Koordinatörler hariç isme göre alfabetik olarak sıralanmıştır.)

BAŞKAN

Turan KONAK

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

RAPORTÖR

Prof. Dr. Aslı AKAY

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

KOORDİNATÖRLER

Osman ALTINTAŞ

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Selcen ALTINSOY

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

ÜYELER

Doç. Dr. Abdullah AYDIN

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Abdullah PAKSOY*

İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Prof. Dr. Abdulmenaf TURAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Adalet AKBAŞ

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı

Ahmet DALKIRAN

İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Gn. Md.

Prof. Dr. Ahmet MUTLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Ahmet OKAY*

Türkiye Belediyeler Birliği

Ahmet ŞAHİN

Altı Nokta Körlük Derneği

Ahmet TÜRKER*

Çorbada Tuzun Olsun Derneği

Prof. Dr. Alper ÖZMEN

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Aynur BAYRAKCI

İçişleri Bakanlığı

Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Aziz BELLİ

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Prof. Dr. Bayram COŞKUN*

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Prof. Dr. Bekir PARLAK

Bursa Uludağ Üniversitesi

Belma ÜSTÜNİŞİK*

Emekli

Bülent BOZTUĞ

İçişleri Bakanlığı

Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL

Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Can Umut ÇİNER

Ankara Üniversitesi

Canan BACAĞ

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Canan Esin KÖKSAL

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Cevat ÇELİK

İçişleri Bakanlığı

Dr. Coşkun ŞEREFÖĞLU

Ankara Kalkınma Ajansı

Çiğdem BUDAK

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Emin TUĞRUL

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Emrullah TÖREMEN*

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Arş. Gör. Ensar KIVRAK

Sakarya Üniversitesi

Eren Furkan AKTURA

Strateji ve Bütçe Başkanlığı

Erinç DEMİR

İçişleri Bakanlığı

Fatih ÇELİKKAYA

İçişleri Bakanlığı

Fatma GONCA

Kamu İhale Kurumu

Dr. Öğr. Üyesi Fatma ÖKDE

Hakkâri Üniversitesi

Fatma TORU

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Fatma Duygu ARSLAN
Fazilet ÖZ BABAYİĞİT
Feyza ELDENİZ*
Fidan ÇELİK
Gökhan TACIR
Halil ŞENER*
Öğr. Gör. Hasan KAYA
Hasan TAŞÇI
Dr. Hasan Hüseyin CAN*
Hayriye Görkem GÜNER*
Doç. Dr. Hicran HAMZA ÇELİKİYAY*
Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Hulusi Armağan YILDIRIM
Hülya ÇAKIR*
Hülya YILMAZ
Hüseyin UÇAR
İbrahim AKGÜL
İbrahim UÇAR
İrfan DURUM
Kemal UYAN
Kemalettin SAKİN
Kıvılcım Özge KARA*
Lemzi ÇÖPLÜ
Prof. Dr. Mahmut GÜLER
Mehmet ORUÇÖZ
Mehmet Sinan YILDIZ
Melek Günden ÇINAR*
Melih AYHAN
Arş. Gör. Meryem YILMAZ TOK
Muhammed Ramazan UYANIK
Doç. Dr. Murat YAMAN
Mustafa AKDEMİR
Mustafa BANDIRMALI
Neslihan PEKER*
Nuray KARAIBRAHİM*
Ogan GÖKTÜRK
Doç. Dr. Oğuzhan ERDOĞAN
Onur DODANLI*
Osman USTA
Doç. Dr. Ozan ZENGİN*
Ömer COŞKUN
Prof. Dr. Özer KÖSEOĞLU
Rahmi Galip VİDİNLİOĞLU*
Ramazan ÖZÜNAL
Doç. Dr. Refik YASLIKAYA
Reyhan YÜCEBAŞ
Sami DOĞAN

Kırıkkale Üniversitesi
İçişleri Bakanlığı
Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Ürgüp Belediyesi
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Kırıkkale Üniversitesi
Esenler Belediyesi
İçişleri Bakanlığı
BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)
Düzce Üniversitesi
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Türkiye Evde Sağlık ve Sosyal Hizmetler Derneği
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Niğde İl Özel İdaresi
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Sivas İl Özel İdaresi
İLBANK A.Ş.
Strateji ve Bütçe Başkanlığı
İçişleri Bakanlığı
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Çorum Belediyesi
Trakya Üniversitesi
Mahalli İdareler İşverenleri Sendikası (MİS)
İçişleri Bakanlığı
Ankara Büyükşehir Belediyesi
Niğde Belediyesi
Kırıkkale Üniversitesi
Yüreğir Belediyesi
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Konya Büyükşehir Belediyesi
Tokat Belediyesi
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)
Zonguldak Belediyesi
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
Mahalli İdareler Derneği
Ankara Üniversitesi
Diyarbakır Valiliği
Sakarya Üniversitesi
Kastamonu Belediyesi
Türkiye Muhtarlar Federasyonu Muhtarlar Derneği
Kırıkkale Üniversitesi
İLBANK A.Ş.
Sayıştay Başkanlığı

Doç. Dr. Sefa USTA
Selçuk BOZKURT
Doç. Dr. Selim ÇAPAR*
Selim SOLMAZ*
Sebaattin KARAKAYA
Serap EKER*
Dr. Öğr. Üyesi Serkan DORU
Şaban GÜLDOĞAN
Şeyh Mehmet KARAKUŞ
Şükran NURLU*
Tamer TURHAN
Turgut ÖZDEM
Tutku KURT BAYYURT
Uğur KİRT
Uğur KÖSTEKÇİ
Doç. Dr. Uğur SADIOĞLU
Uğur Şükrü BIYIKLIOĞLU
Doç. Dr. Ülkü ARIKBOĞA
Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Alpay GÜNAL
Veysel ÇIPLAK
Prof. Dr. Yasemin BENLİ
Yasin YILDIRIM
Dr. Öğr. Üyesi Yasin Can GÖNÜLTAŞ
Yaşar Barbaros BÜYÜKSAĞNAK*
Dr. Yavuz Selim AKKOÇ*
Yıldırım GÜNDÜÇ
Dr. Yusuf CUMHUR
Zafer AYNALI
Zekai EFEOĞLU
Zeynep DERVİŞ
Zülfü TURAN

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
İçişleri Bakanlığı
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
İçişleri Bakanlığı
Türkiye Belediyeler Birliği
Akdeniz Üniversitesi
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Tarım ve Orman Bakanlığı
İzmir Büyükşehir Belediyesi
İLBANK A.Ş.
Delice Belediyesi
Çankaya Belediyesi
Ondokuzmayıs Belediyesi
Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Hacettepe Üniversitesi
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Marmara Üniversitesi
Akdeniz Üniversitesi
Sakarya Büyükşehir Belediyesi
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
Kırıkkale Üniversitesi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İçişleri Bakanlığı
Avrupa Birliği Başkanlığı
Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
Erzurum Büyükşehir Belediyesi
Ankara Kalkınma Ajansı
Strateji ve Bütçe Başkanlığı
Trabzon Büyükşehir Belediyesi

* Yazılı Katkı Verenler

YÖNETİCİ ÖZETİ

Türkiye'nin planlı kalkınma sürecinde önderlik eden kalkınma planlarının on ikincisi hazırlık süreçleri kapsamında Strateji ve Bütçe Başkanlığının yönetiminde Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu da dâhil olmak üzere farklı alanlarda 60 adet özel ihtisas komisyonu (ÖİK) ve 27 adet çalışma grubu (ÇG) belirlenmiştir. Türkiye'nin 2053 Vizyonu doğrultusunda ilgili tüm paydaşların katılımı ile bu çalışmalar hazırlanmıştır. Yerel yönetimler geniş kapsamı itibarı ile diğer birçok ÖİK ve çalışma grubu ile ortak ilgi alanlarını içermekte, kimi zaman bu alanlardan desteklenen kimi zamanda direkt bu alanlara hizmet veren konumda olmaktadır. Bu anlamda Komisyonun çalışma konuları çok çeşitli ve birçok farklı meslek grubunun, farklı birimlerden gelen temsilcilerin ortak akıl üretmesini gerektirmiştir. Çalışma sürecinde meydana gelen Türkiye'nin derinden sarsıldığı 6 Şubat Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri ÖİK çalışmalarında afet yönetimi konularının daha da önem kazanmasına ve vurgulanmasına neden olmuş, hassasiyetle ve hızlı bir şekilde yeniden yerel kalkınmanın topyekûn sağlanması için alınması gereken önlemlerin ortaya konmasını sağlamıştır.

ÖİK Raporu kapsamında üniversitelerden, sivil toplum kuruluşlarından (STK), yerel yönetim birimlerinden, merkezi yönetim kuruluşlarından katılan 112 temsilci ile birincisi 2-3 Ocak 2023 tarihlerinde, ikincisi 27-28 Ocak 2023 tarihlerinde olmak üzere 2 toplantı gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan ÖİK Taslak Raporunun üzerinden gidilerek ilk toplantıda yerel yönetimler alanında mevcut durum analizi yapılmış, yaşanan güncel gelişmeler, ulusal ve uluslararası politika değişimleri, mevzuat konuları tartışılmıştır. İlk toplantı kapsamında komisyon üyeleri 3 ayrı gruba ayrılarak yerel yönetimlerin temel sorun alanlarını belirlemiştir. Bu sorun alanları;

1. İl Belediye ve Büyükşehir Belediye Yapısı ve Hizmet Kalitesi
2. İl Özel İdarelerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi
3. Kırsal Alan (Kırsal Mahalle perspektifinde), Mahalle ve Köy Yapısı ve Hizmet Kalitesi
4. Yerel Yönetim Birliklerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi
5. İdareler Arası İlişkiler
6. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı
7. Denetim ve Hesap Verebilirlik
8. Yerel Yönetimlerde Demokrasi

9. Yerel Yönetimlerde Veri Yönetimi

10. Yerel Yönetimlerde Yeni Eğilimler/Trendler olarak saptanmıştır.

Her bir sorun alanının altında birçok alt sorun tartışılmıştır. Grup çalışmaları kapsamında belirlenen bu sorun alanlarını oluşturan nedenler, çözüm önerileri ve Türkiye'den ve dünyadan mevcut iyi uygulama örnekleri, önemli projelere sorun alanlarına göre yer verilmiştir. İkinci Komisyon toplantısında dijital katılım yöntemleri kullanılarak Komisyon üyeleri ile yerel yönetimlere ait Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar ve Tehditler Analizi (GZFT) gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de yerel yönetimler alanında yapılması gereken öncelikli araştırma alanları, proje alanları konusu yine interaktif uygulama ile çalışılmıştır. Yerel yönetimlerin 2053 Vizyonuna ilişkin komisyon üyelerinin görüşleri değerlendirilmiştir. Aynı zamanda birinci aşama toplantılarında ortaya konulan sorun alanlarının her biri için belirlenen hedefler doğrultusunda çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Rapor içeriği toplam dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde yerel yönetimlerle ilgili genel bir çerçeve çizilmiştir. İkinci bölüm, yerel yönetimlerin gerek uluslararası gerekse ulusal alanda mevcut durum ile ilgili yapının ortaya konduğu kısımdır. Uluslararası boyut ile ilgili olarak yerel yönetimlerdeki güncel gelişmelere değinilmiş, genel eğilimlere, akımlara yer verilmiştir. Başarılı ülke örnekleri, başarılı uygulamalar, uygulanan standartlar ve kriterler bu bölümde yer almaktadır. Yerel yönetimler için bağlayıcı olan uluslararası anlaşmalar, politika belgeleri başta Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) belgeleri olmak üzere birçok alan için değerlendirilmiştir.

İkinci bölümün bir alt başlığında ulusal anlamda yerel yönetimlere ilişkin mevcut yapı, güncel mevzuat, sorumlu kurum ve kuruluşlar, yerel yönetim birimlerinin yapısına kapsamlı bir şekilde yer verilmiştir. Bu bölümde Türkiye'de yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi, hukuki çerçevesi, sayılarla yerel yönetimler ile daha önceki kalkınma planları dâhil politika belgelerinde yerel yönetimlere ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. On Birinci Kalkınma Planı döneminde yerel yönetimlerle ilgili yapılan çalışmalar da bu bölümde kısaca özetlenmiştir.

Üçüncü bölüm, On İkinci Kalkınma Planının perspektifinin ortaya konduğu bölümdür. Burada plan hedeflerine, temel amaç ve politikalara yer verilmiştir. "Cumhuriyetimizin Yeni Yüzyılında nasıl bir yerel yönetimler görmek istiyoruz?" sorusundan yola çıkarak modern teknolojiye hâkim, hesap verebilir, hizmet sunumunda yetkin, halkı öncelikleyen yerel

yönetimler için geleceğimiz biçimlendirilmiştir. Alınması gereken tedbirler, yapılması gereken çalışmalar, geliştirilmesi gereken projeler tüm sektörleri ve toplumu içerecek şekilde ortaya konulmuştur. Aynı zamanda sürecin etkin yönetimi ve başarıya ulaşması için gerekli olan finansman kaynakları ve mali yük öngörülmeyle çalışılmıştır.

Raporun sonuç ve değerlendirme bölümü ise elde edilen tüm bulguların ışığı altında On İkinci Kalkınma Planı kapsamında yerel yönetimlerle ilgili mevzuat alanında yapılması gereken düzenlemeler, kurumsal yapının iyileştirilmesine yönelik gerekenler, insan kaynakları açısından ihtiyaç duyulan çalışmalar, farklı hizmet alanlarına özgü geliştirilmesi gereken hususlar, katılımcılık sürecinin yönetilmesi için gerekenler ve denetim alanında alınması gereken unsurlar olmak üzere altı ana başlıkta genel bir durum değerlendirmesinden ve plan dönemine yönelik geliştirilen önerilerden oluşmaktadır.

1. GİRİŞ

Yerel yönetimler halka en yakın yönetim birimleri olarak yerel kalkınma dinamiklerinden yola çıkılarak bölgesel kalkınma ve sonrasında ulusal kalkınma hedeflerini yerine getirmede en önemli mihenk taşıdır. Gelişen teknoloji sayesinde dünyada siyasi sınırlarının etkisini yitirmeye başladığı günümüzde hizmet sunumunda etkinlik, vatandaşın memnuniyet düzeyini artıracak şekilde hızlı ve yeterli ölçekte taleplere cevap verme düzeyi yerel yönetimler için en önemli yönetim unsurları haline gelmiştir. Giderek yönetime vatandaş katılımının arttığı, temsiliyetin üst ölçekte yapıldığı, hesap verebilir, şeffaf bir yönetim anlayışı yerel yönetimlerde yer almaktadır.

Geçmiş yıllara kıyasla teknolojiye daha da hâkim olan ve gündelik yaşantısında sunduğu imkânlardan en üst ölçekte yararlanan vatandaşlar artık yerel yönetimlerden alışlagelen geleneksel hizmet sunma yöntemleri yerine daha teknoloji odaklı ve zamandan tasarruf sağlayan, kullanıcı dostu hizmet sunum modellerini talep etmektedir. Bu da yerel yönetimleri her açıdan sürekli bir yenilenme ve nasıl daha etkin hizmet sunma yöntemlerini geliştirme konusunda arayışlara itmektedir. Aynı zamanda söz konusu unsurlar yerel yönetimlerin kendi içlerinde rekabet edebilme düzeylerine de olumlu yönde yansımaktadır.

Yerel yönetimlere yönelik stratejik perspektifler belirlenirken vatandaş memnuniyeti temel alınarak yerel hizmetlerin mahalli ihtiyaçları en etkin, verimli ve sürdürülebilir şekilde yürütülmesini sağlayacak çözümleri ortaya koymak gerekmektedir. Günümüzde yerel hizmet sunumunu etkileyen ve hizmet önceliklerinin belirlenmesinde değişikliklere neden olan artan doğa/teknolojik kaynaklı afetler, nüfus yoğunluğu, çarpık kentleşme, kontrolsüz göç, işsizlik, sosyal refah ve güven ortamındaki değişiklikler, çevresel kirlilik, iklim değişikliği gibi sorunlar çözüm beklemektedir. Güçlü bir yerel kalkınmanın sağlanması, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentler ve yerleşimlerin oluşturulması, kent ve kırsalın bir bütün olarak üretim ve verimliliğin hukuk devleti ilkeleri doğrultusunda, demokratikleşme ve iyi yönetim uygulamaları ile sağlanması On İkinci Kalkınma Planı döneminde yerel yönetimlerden beklenen en önemli görevlerdendir.

6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri ile Türkiye, Cumhuriyetimizin 100. Yılında, geçmişinde görülmedik şekilde, çok yıkıcı bir afete sıranmıştır. Depremler nedeniyle maalesef 50.783 kişi hayatını kaybetmiş, 18 il, 62 ilçe “Genel

Hayata Etkili Afet Bölgesi” ilan edilmiştir. Depremden en fazla Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, Adıyaman, Malatya ve Elazığ illerinde toplam 14.013.196 kişilik bir nüfus etkilenmiştir.

Bu illere daha sonra Sivas Bingöl, Kayseri, Mardin, Tunceli, Niğde ve Batman da eklenmiştir. Bu nüfus, ülke demografisinin %16,4’üne tekabül etmektedir. Etkilenen nüfusun 13.553.283 kişisi (toplamın %96,7’si) il ve ilçe merkezlerinde ikamet ederken, toplamın %3,3’ünü belde ve köylerde ikamet eden 459.913 kişi oluşturmaktadır. Bu hesaplamada büyükşehirlerin kırsal mahallelerindeki nüfus hariç tutulmuştur. Ayrıca deprem bölgesinde 1.738.035 kişi ise geçici koruma kapsamında ikamet eden göçmen nüfus olarak belirtilmiştir. Depremler sonrasında maalesef Türkiye’nin nüfusunun %16,4’ü afetzede haline gelmiştir. Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporunda depremlerin yarattığı hasar ve zarar toplamının 103,6 milyar dolar olduğu tahmin edilmiştir (SBB, 2023).

Diğer taraftan 6 Şubat 2023 Depremleri ile ilgili Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından hazırlanan Raporda belirtildiği üzere geçim kaynakları, kamu hizmetleri ve kültürel mirasın restore edilmesini hedefleyen 31 proje için 550 milyon dolar tutarında bir fon çağrısı yapılmıştır (UNDP, 2023a). Dünya afetler tarihinde görülmesi nadir bir afetle maalesef ülkemiz karşı karşıya kalmıştır.

2022 yılı Uluslararası Afet Veri Tabanı’na (EM-DAT) göre dünya çapında 387 doğal afet meydana gelmiş ve toplam 30.704 can kaybı ve 185 milyon kişilik bir nüfusu etkilerken, ortaya çıkan ekonomik kayıplar ise 223,8 milyar dolar civarında seyretmiştir. Bu can kayıplarının yarısından fazlası 16.000’den fazla kişi Avrupa’da sıcak hava dalgaları nedeniyle hayatını kaybetmiştir. İklim değişikliğinin etkisiyle kuraklıklar Afrika’da 88,9 milyon insanı etkilemiş, Ian Kasırgası tek başına ABD’de 100 milyar dolarlık ekonomik hasara neden olmuştur (CRED, 2023). 2023 yılında Türkiye’de yaşanan 6 Şubat Depremleri maalesef dünyanın bir yıllık afet kaynaklı kayıplarının iki katı bir can kaybına neden olmuştur.

Deprem bölgesinde binalar geniş çapta fiziksel hasar almış, kilit altyapıların aldığı hasarlar ise tedarik ve yerel hizmetlerin aksamasına yol açmıştır. En ağır hasarı, insani yardım müdahalelerinin öncelikli olarak belirlediği Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Malatya ve Adıyaman illerindeki bina ve altyapılar almıştır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

(AFAD) koordinasyonu ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından toplam 2.193.209 binada hasar tespiti yapılmıştır. Deprem sonrasında 38.163 bina yıkılmıştır. 311.196 bina, 872.059 bağımsız bölüm acil yıkılacak, ağır hasarlı, orta hasarlı ve yıkık olarak tespit edilmiştir (AFAD, 2023). Deprem bölgelerindeki sağlık altyapısı ve hizmetleri önemli düzeyde etkilenmiştir. 42 hastane binası ağır veya orta dereceli hasarlı olmak üzere 94 hastane zarar görmüştür (UNDP, 2023a).

Bu süreçte yerel yönetimler doğrudan etkilenen birimler olarak zorlu koşullarda hizmetlerini sürdürmek ve toplum yaşantısını yeniden işler hale getirmek üzere gereken çalışmaları merkezi yönetimle iş birliğiyle gerçekleştirmeye çalışmıştır. Süreç halen devam etmekte ve yeniden yapılanma çalışmalarında yerel yönetimlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Afetin acılarını sarmak, depremden zarar gören başta 11 ilimiz olmak üzere 81 ilimizi afetlere dirençli hale getirmek ve bir daha böylesine acı kayıpların verilmesinin önüne geçmek On İkinci Kalkınma Planının en önemli misyonu olacaktır. Ülkemizde nitelikli yapı stokunun oluşturulması, kent planlamadan, konut inşasına, altyapıdan, sosyal hizmetlere kadar birçok hizmet alanında afetlere dirençli yerleşmeler, güvenli kentler oluşturmada yerel yönetimlerin görev yetki ve sorumlulukları hayati önem taşımaktadır.

2. MEVCUT DURUM ANALİZİ

Yerel yönetimlere yönelik olarak mevcut durum analizinde öncelikli olarak dünyada yerel yönetimlerin yapısı, hizmet sunum yöntemleri, değişen örgütsel yapı incelenmiştir. Türkiye’de yerel yönetimlerin gösterdiği değişimler, yasal yönetsel anlamda mevcut durum ortaya konmuştur.

2.1. Dünyada (Benzer Ülkeler ve Uluslararası Kuruluşlarda) Genel Durum

Yerel yönetimlere yönelik dünyadaki gelişme eğilimlerine bakıldığında öncelikle iyi yönetişim ilkeleri olmak üzere, küreselleşme, yerelleşme ve ölçek tartışmaları üzerinden biçimlendiği görülmektedir. Avrupa ülkeleri, belediyelerinin hizmet sağlama yapılarını, süreçlerini ve örgütsel yapılarını sürekli iyileştirmekte ve yeniden şekillendirmektedir. Bazıları gönüllü olarak birleşmeye eğilimli diğerleri ise belediyeler arası iş birliği biçimlerinden yararlanmaktadır. Genişletilmiş görev alanları ve yerel sınırları aşan zorluklar ile birçok belediye, hizmetlerini yarı kamu iştirakleri ve özel sektöre yaptırmaktadır (Franzke vd., 2016).

Genel anlamda bakıldığında birçok ülke tarafından yerelde yönetişim ağları güçlendirilerek vatandaş katılımı için çevrimiçi referandumlar ve platformlar kullanılmaktadır. Böylece belediyeler vatandaşlarına akıllı ve dijital yöntemler sunarak akıllı şehirlerin bir bileşeni olan akıllı yönetişim uygulamalarını kullanmaktadır (Kuhlmann vd., 2021: s. 2-3).

2.1.1. Dünyadaki Gelişme Eğilimleri

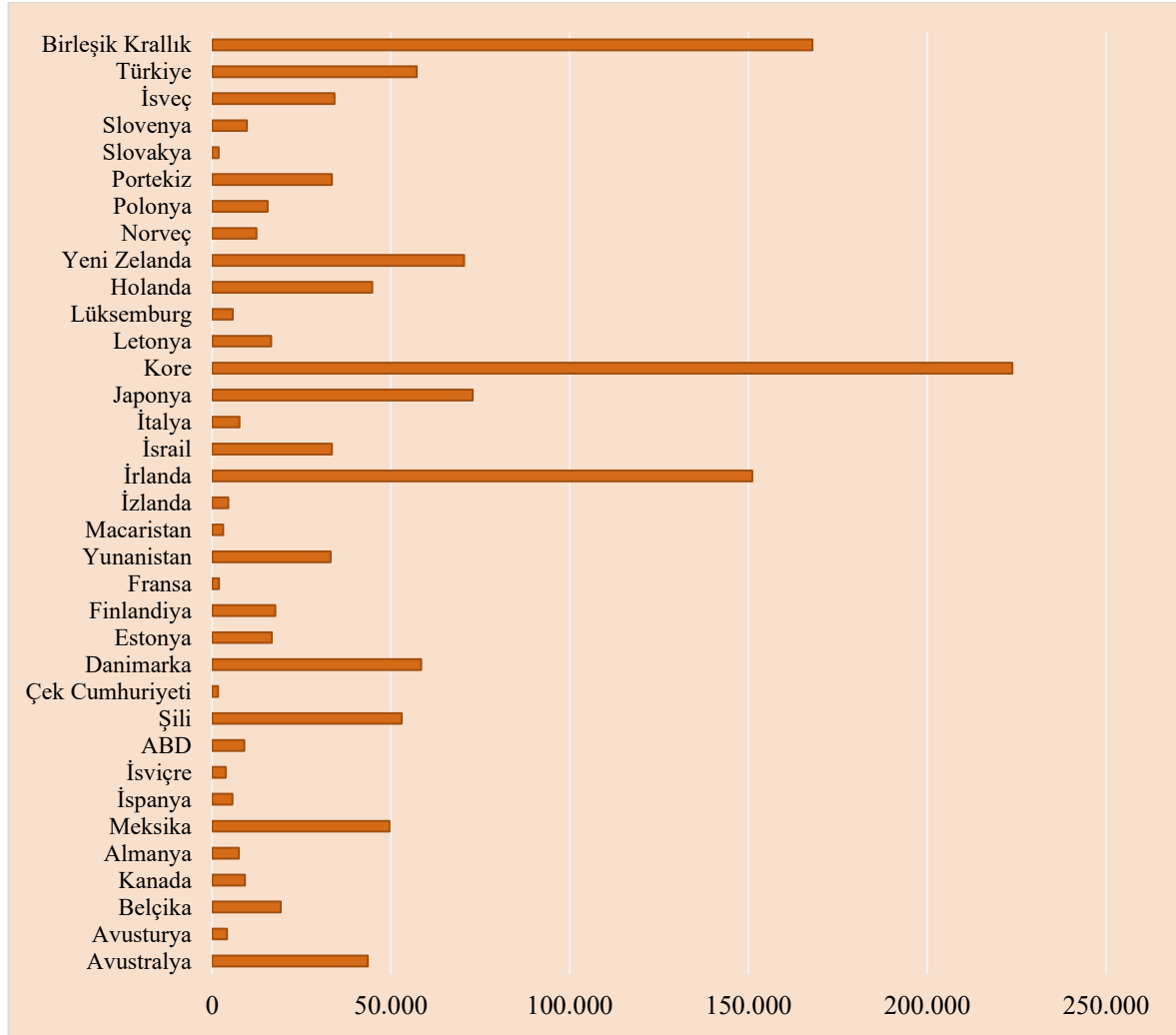
Günümüzde genelde hâkim olan eğilimlere göre yerel yönetimlerin güçlenmesi, vatandaş katılımı, yerel özerklik ve fonksiyonel (işlevsel) sorumluluklar üzerinden biçimlenerek sağlanmaktadır. Vatandaş katılımı ve dolayısıyla demokratik öğrenme, yerel demokrasi ve uygulama alanlarının desteklenmesi önemli görülmektedir (Kuhlmann et al., 2021: s. 4).

21. yüzyılda yerel yönetimleri önemli ölçüde etkileyen küreselleşme ile ortaya çıkan değişimler, kentleri de içine almış; kent ölçeğinin gelişmesi, artan kentsel nüfus ve güçlü yerel dinamikler metropoliten kent olgusunu ortaya çıkarmıştır. Metropoliten kentler ile küçük kent ölçeklerinin yönetimi için tasarlanmış sistemler yerini yeni arayışlara bırakmıştır. Bu bağlamda, kentlerin örgütsel ve yönetsel özelliklerinin yeniden tanımlanmasına duyulan gereksinim, yerel

yönetim reformlarının farklı uygulama ve pratiklerle başta gelişmiş olan ülkeler olmak üzere birçok ülkenin gündeminde yer bulmasına yol açmıştır. Kentlerin gerek nüfus gerekse yerleşim alanlarının büyümesi, karşı karşıya kalınan zarar görebilirliklerin de artması sonucunda kent yönetimleri için yeni ölçütler geliştirilmesi gerekliliği gündeme gelmiştir.

Diğer önemli bir husus olan yerel yönetimlerin ölçek tartışmaları, geçmişten günümüze halen güncelliğini korumaktadır. Nüfus ve mekânsal büyüklük hizmetlerin etkinliği ve verimliliği açısından tartışılan konular olmuştur. Her iki unsur açısından dengeyi sağlamak önem arz etmektedir. Avrupa ülkelerinde yerel yönetimlerinin büyüklüğünü artırmak, genellikle yerel yönetimlerin konsolidasyonu için ortaya atılan bir motivasyon olarak kullanılmaktadır. Spesifik olarak, ölçek ekonomilerinden yararlanmak için nüfus büyüklüğünü artırmaya ihtiyaç olduğu ileri sürülmektedir. Böylece yerel yönetimler büyük projeleri üstlenmek için yeterli kapasiteye sahip olacaklardır. Ancak, yoğunluk ekonomileri ve ölçek ekonomilerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Grafik 2.1’de belirtildiği üzere dünya sıralamasında belediyelerin hizmet verdiği ortalama nüfus büyüklükleri bakımından Kore 223.782 kişi olmak üzere ilk sırada, Birleşik Krallık ortalama 167.898 kişi ile ikinci sırada yer almakta, İrlanda ise ortalama nüfus büyüklüğü 151.078 kişi ile üçüncü sırada bulunmaktadır. İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı’nın (OECD) 2017-2018 yıllarına ait verilerine göre Türkiye’de ortalama nüfus büyüklüğü 57.240 kişi olarak verilmiştir (OECD, 2018). Ortalama nüfus büyüklüğü dağılımının en üst kısmında yer alan yerel yönetimlerin büyüklüğü dikkat çekicidir (Drew, 2020: s. 14).

Grafik 2.1. Dünyada Belediyelerin Hizmet Verdiği Ortalama Nüfus Büyüklükleri

Kaynak: (OECD, 2018).

Bunun yanı sıra yerel yönetimlerin coğrafi alanlarının geniş olması daha tutarlı bölgesel planlamayı kolaylaştırmaya ve yayılma etkilerini (bir yerel yönetimin diğeri üzerindeki dolaylı etkileri) genişletmeye yardımcı olabileceği tartışılmaktadır. Böylelikle daha büyük yerel yönetim alanlarındaki mal ve hizmetlerin eşit olarak dağıtılması vatandaşlar için daha adil sonuçların sağlanmasına da yardımcı olabilecektir. Hizmetler arası eşitsizlik de büyük ölçüde ortadan kalkacaktır. Çizelge 2.1’de ülkelerin sahip olduğu belediyelerin nüfusa göre dağılımlarına yer verilmiştir. Nüfusu 2000’den az olan belediye oranı İsveç ve Birleşik Krallık’ta görülmezken %1 oranında sahip olan ülkeler Belçika, Danimarka, Hollanda, Yeni Zelanda ve Polonya’dır. Nüfusu 2000’inin altında olan belediye oranında Çek Cumhuriyeti

%89, Fransa %86, Slovakya ise %85 olarak en yüksek orana sahip ülkelerdir. Türkiye'deki nüfus dağılımlarına göre belediye sayılarının detayları da ilerleyen bölümde verilmiştir.

Çizelge 2.1. Farklı Ülke Belediye Nüfuslarının Oranları (Yüzde)

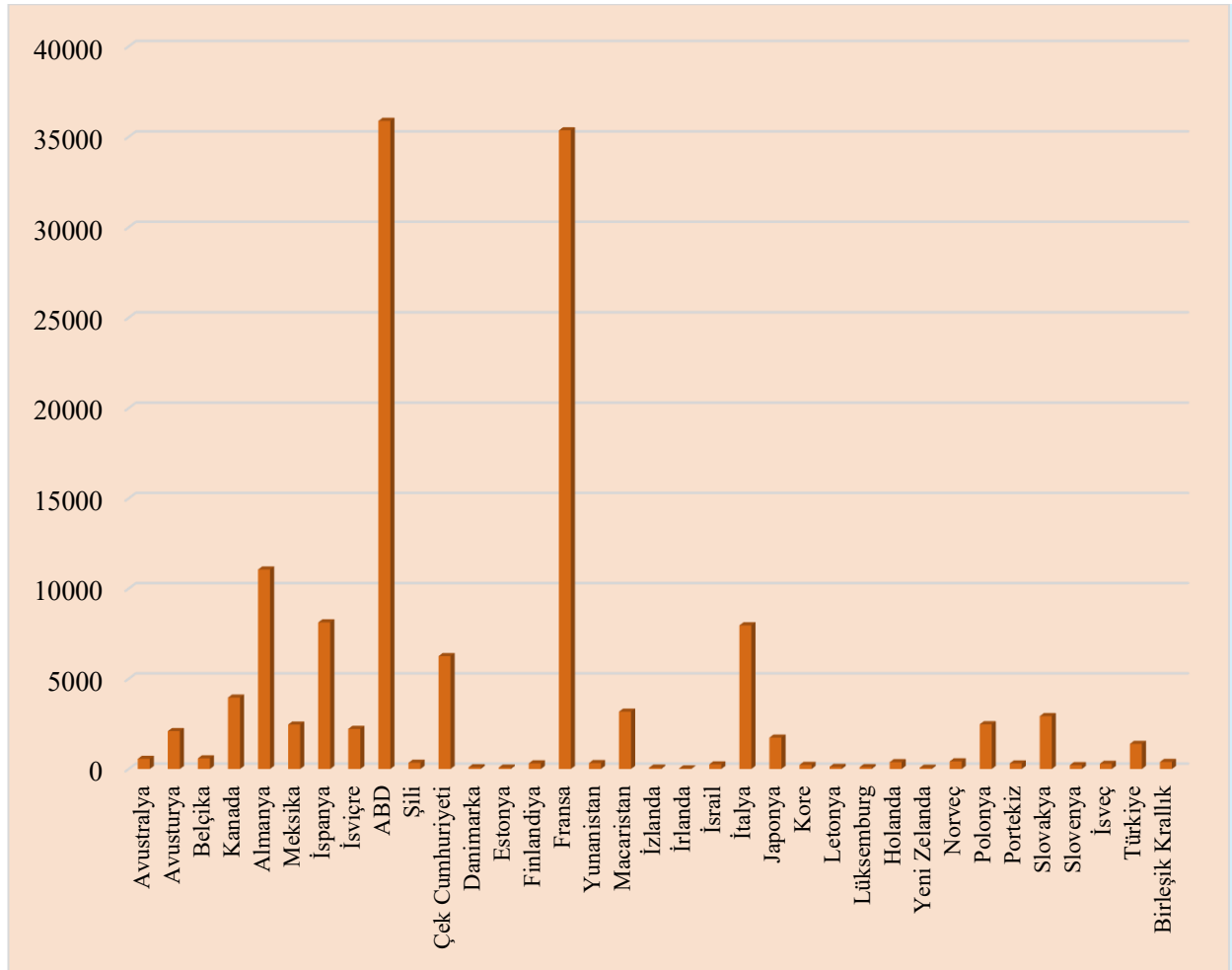
Ülkeler	Nüfusu 2.000'den Az Olan Belediye Oranı	Nüfusu 2.000-4.999 Arası Olan Belediye Oranı	Nüfusu 5.000-19.999 Arası Olan Belediye Oranı	Nüfusu 20.000 ve Üzeri Olan Belediye Oranı
ABD	69	11	14	5
Almanya	54	20	20	6
Avustralya	19	13	26	41
Avusturya	55	33	10	1
Belçika	1	11	62	26
Birleşik Krallık	0	0	0	100
Çek Cumhuriyeti	89	7	3	1
Danimarka	1	2	4	93
Estonya	5	16	70	9
Finlandiya	14	29	40	18
Fransa	86	9	4	1
Hollanda	1	1	30	69
İrlanda	0	0	0	100
İspanya	72	12	11	5
İsrail	3	27	38	32
İsveç	0	5	53	42
İsviçre	61	23	14	2
İtalya	44	26	24	6
İzlanda	72	16	8	4
Japonya	4	9	28	59
Kanada	68	15	13	5
Kore	0	0	1	99
Letonya	5	30	45	19
Lüksemburg	37	37	23	3
Macaristan	76	15	7	2
Meksika	13	15	35	37
Norveç	22	30	35	13
Polonya	1	25	61	14
Portekiz	2	11	46	41
Slovakya	85	10	3	2
Slovenya	12	40	40	8
Şili	5	6	41	48
Yeni Zelanda	1	3	31	64
Yunanistan	7	6	33	54

Kaynak: (OECD, 2018).

Grafik 2.2'de dünyada ülkelere göre belediye düzeyindeki yerel yönetim birimlerinin sayılarına yer verilmiştir. Diğer ülkeler için 2017-2018 OECD verileri baz alınmış, sadece Türkiye'deki belediye sayıları 2023 yılı verisi olan 1391 sayısı kullanılarak güncellenmiştir. Ülkelere göre sayıların dağılımları incelendiğinde her bir yetki alanını oluşturan yerel yönetim kuruluşlarının sayısında büyük farklılıklar görülmektedir. Örneğin, İrlanda'da yalnızca 31 yerel yönetim varken, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) ve Fransa'da 35.000'den fazla belediye düzeyinde yerel yönetim birimi vardır.

Büyük yerel yönetimleri yönetmek, denetlemek veya koordine etmek zordur. Diğer yandan yerel hizmetlerin gerçekleşmesi için kurulan birimler farklı yerel yönetim mevzuatına uyum ve bürokrasi süreçleri ile karşılaştıklarından büyük zorluklar ortaya çıkmaktadır (Drew, 2020: s. 15-16).

Grafik 2. 2. Belediye Düzeyinde Yerel Yönetim Sayıları

Kaynak: (OECD, 2018).

2.1.2. Uluslararası Standartlar

Dünyanın son dönemlerde karşı karşıya kaldığı özellikle küresel iklim değişikliği ve bunun etkileri olarak değerlendirilen sel ve yangın gibi afetler, daha sık ve şiddette görülen kasırgalar ve Kovid-19 küresel salgını gibi afetler ülkelerin politikalarında ciddi değişimler gerektirmiştir. Önümüzdeki süreçte ekonomiden tarıma, turizmden eğitime kadar birçok alanın afetlerle mücadele politikaları perspektifinde yeniden düzenleneceği düşünülmektedir. Hiç kuşkusuz birçok küresel problem yerelde öncelikle kentleri etkilemektedir. Dünya nüfusunun 2050 yılı itibarıyla %68 oranında kentlerde yaşayacağı öngörüldüğünde (United Nations, 2018) küresel sorunlarla mücadelede kentlerin ve dolayısıyla yerel yönetimlerin rol ve sorumlulukları giderek artacaktır. BM Raporuna göre, küresel nüfusun büyüklüğünün 2050’de 9,4 ile 10 milyar arasında ve 2100’de ise 8,9 ile 12,4 milyar arasında olma ihtimali %95’tir (UNDESA, 2022). Çizelge 2.2’de kıtalara göre dünya nüfus projeksiyonlarına yer verilmiştir (Çizelge 2.2). Her yıl dünya nüfusuna yaklaşık 83 milyon insanın eklenmesiyle, doğurganlık seviyelerinin düşmeye devam edeceği varsayılsa bile, nüfus büyüklüğündeki artış eğiliminin devam etmesi beklenmektedir. Dünya nüfusu projeksiyonları BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşmayı amaçlayan politikalara rehberlik etmek için gereklidir. 2050 yılına kadar, dünya nüfus artışının yarısının sadece Hindistan, Nijerya, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Pakistan, Etiyopya, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti, ABD, Uganda ve Endonezya olmak üzere dokuz ülkede yoğunlaşması öngörülmektedir. Küresel nüfus artışının çoğu yoksul olan ülkelerde yoğunlaşması, yoksulluğu ve açlığı sona erdirmeyi, sağlık ve eğitim sistemlerini iyileştirmeyi, kadınların güçlendirilmesini sağlamayı, eşitsizliği azaltmayı ve “kimsenin geride kalmamasını sağlamayı” hedefleyen “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi”nin uygulanmasında hükümetler için önemli bir zorluk teşkil etmektedir (United Nations, 2023a).

Çizelge 2.2. Kıtalara Göre 2022 Nüfusu ve 2100 Yılı Nüfus Tahmini (milyar kişi)

Kıtalar	2022	2100
Asya	4,71	4,68
Afrika	1,41	3,92
Avrupa	0,74	0,59
Kuzey Amerika	0,38	0,45
Güney Amerika	0,44	0,43
Orta Amerika	0,18	0,18
Okyanusya	0,04	0,07
Toplam	7,9	10,32

Kaynak: (United Nations, 2023b)

2.1.2.1. Akıllı Şehirler

Akıllı şehirlerin temeli 1857 yılında gerçekleşen İkinci Teknolojik Devrime dayandırılmaktadır. 1929 yılı itibarıyla Üçüncü Teknolojik Devrim ile “sayısal şehirler” kavramı kullanılmaya başlanmıştır. 1987 yılında Bilgi Teknolojileri Devrimi olarak adlandırılan dönemin başlangıcında “Bilgi Şehirleri” kullanılmış ve son olarak 2008 yılında başlayan süreçte Akıllı Teknoloji Devrimi ile “akıllı şehirler” dönemi başlamıştır (Kumar ve Rattan, 2020: s. 7). Uygulamaların yaygınlaşması ve şehirlerde bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile akıllı şehir dönem ve tanımlamaları da değiştirmiştir. Akıllı şehirlerle ilişkili dönemler ve kavramlar Çizelge 2.3’te yer almaktadır.

Çizelge 2.3. Akıllı Şehir Kavramları ve Dönemleri

Dönem	Yıl	Kavram
İkinci Teknolojik Devrimi	1857	Temel Dönem
Üçüncü Teknolojik Devrim	1929	Sayısal Şehirler
	1956	Sürdürülebilir Şehir
Bilgi Teknolojileri Devrimi	1987	Bilgi Şehirleri
	1990	Dijital Şehirler
Akıllı Teknoloji Devrimi	2008 ve Sonrası	Akıllı Şehirler

Kaynak: (Alodalı ve Hamza Çelikyay, 2021: s. 418).

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, akıllı şehir kavramını, fiziksel, sosyal ve dijital planlamayı birlikte ele alabilmek, ortaya çıkan sorunları sistematik ve sürdürülebilir bir şekilde öngörmek, şehir içindeki yapılar arası etkileşimi sağlamak, hizmet sunum etkinliğini ve yenilik üretme potansiyelini ortaya çıkarmak bağlamında tanımlamıştır (ÇŞİDB, 2023a).

2.1.2.2. İklim Dostu Kentler

İklim dostu kentin genel bir tanımı bulunmamakla birlikte kavram, özellikleri ve kriterleri ile açıklanmaktadır. Bu kapsamda iklim dostu şehirlerin performans göstergeleri üzerinden tanımlandığında; “toplumların sürdürülebilirliğini sağlamak, doğal kaynakların akılcı kullanımı, enerji verimliliği, akılcı atık yönetimi gibi olmakla birlikte, tanıma ve şehrin özelliğine göre de değişmektedir” (Yücel ve Tüzgen, 2018: s. 126).

İklim değişikliği gibi küresel bir sorunun çözümüne yönelik çalışmaların ve politikaların yerelden başlamasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktada nüfusun

yoğun şekilde yaşadığı kentler ön plana çıkmaktadır. Yerel düzeyde iklim değişikliği için çözümler üretilmesinde ve yerel politikalar oluşturulmasında yerel müşterek ihtiyaçları en iyi bilen, ihtiyaçlara yönelik en hızlı ve etkin çözümü üretebilen, halka en yakın birimler yerel yönetimlerdir (Bayraktar Küçük ve Çetintürk, 2022: s. 75). İklim değişikliğine yönelik sorunların çözümü, nüfusun büyük çoğunluğunu barındıran kentlerde görülmektedir. Bu anlamda hem iklim değişikliğini etkileyen hem de iklim değişikliğinden etkilenen kentlerde küresel sorunun çözümü için yerel politikaların oluşturularak uygulamaya geçirilmesi oldukça elzemdir. Tüm ifade edilenler kapsamında kentlerin iklim değişikliği ile mücadelesinde merkezi yönetim ve yerel yönetimin iş birliği içerisinde birlikte çalışması ve çözüm üretmesi gerekmektedir.

Bu alanda yapılacak önemli çalışmalardan biri olan yeşil altyapı çalışmaları günümüzde birçok belediyede ön plana çıkmaktadır. Yeşil altyapı, şehirlerde başta iklim değişikliğinin getirdiği sorunların iyileştirilmesi olmak üzere ekolojik, toplumsal ve ekonomik birçok soruna çözüm oluşturan ve kentin yaşam kalitesini artıran çok işlevli bir yapı ve kentsel sistemlerin bir parçasıdır. Yeşil altyapının doğal altyapı olarak gri altyapıların alternatifi ve tamamlayıcısı olduğu görüşüyle yerel özelliklere uygun olarak planlanması, uygulanması, yönetimi, korunması ve izlenmesi için birçok aktörün bir arada uyum içinde çalışmasını gerektiren bir sürece ihtiyaç duyulur. Yerel yönetimlerin bu organizasyon şemasında etkin ve yönlendirici bir rolü bulunur. Yeşil altyapının korunması ve yönetimine yönelik kuralların, yönetmeliklerin belirlenmesi, bunların hayata geçirilmesine yönelik rehberlerin hazırlanması, toplumsal farkındalık ve kurumsal kapasitenin artırılmasına yönelik faaliyetlerin hayata geçirilmesi, izleme ve denetleme mekanizmalarının kurulması, teşvik, ödül ve ceza sistemlerinin geliştirilmesiyle merkezi yönetim, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ile yerel halkın bu sürecin bir parçası haline getirilmesi yerel yönetimlere düşen görevler arasında yer alır (Coşkun Hepcan, 2022; 2019).

2.1.2.3. Dirençli Şehirler

Dirençli bir kent, ani gelişen veya belirli bir süreçte ilerleyen, beklenen veya beklenmeyen tüm tehlikelere ve şoklara hazırlıklı olan ve karşı koyan, çözümleri planlayan ve bu doğrultuda harekete geçen bir şehirdir. Dirençli şehirler, sürdürülebilir kalkınmayı, refahı ve kapsamlı büyümeyi teşvik eder (OECD, 2018). Dirençlilik kavramının tarihçesine bakıldığında

1970'lerin başlarında, bir ekolojik sistemin kendi kendini düzenleme veya uyum sağlama yeteneğinin temelde sahip olduğu direncine bağlı olduğu iddia edilmiştir. Daha sonraki çalışmalarda, ekolojik sistemler kentsel sistemlerle ilişkilendirilmiş ve kentsel alanlar dirençlilik yönüyle ele alınmıştır (Harrison vd., 2014: s. 3).

Günümüzde şehirlerin yüzleşmek zorunda kaldığı şoklar, stresler ve baskılar gözle görülür bir şekilde artmıştır. Seller, depremler, kasırgalar, yangınlar, volkanik patlamalar, salgınlar, kimyasal sızıntılar ve patlamalar, enerji kesintileri, finansal krizler, siber saldırılar ve çatışmalar doğal risk faktörleri, iklim değişikliği, biyolojik silahlar yerleşim alanlarını tehdit ederek yeni riskler oluşturmaktadır (Moraci vd., 2020: s. 1).

Afet risk yönetiminin temel unsurlarından olan afet risklerinin azaltılması çalışmaları kentsel dirençliliğin oluşturulmasını sağlayan sistematik bir yaklaşımdır. Risk azaltma sürecinde ulusal-bölgesel-yerel ölçeklerde oluşturulacak risk azaltma indeksleri, dirençlilik ölçütleri ve yaygın zarar görebilirlik indeksleri önemli uygulamalardandır. Kent ölçeğinde de ekolojik planlamaya dayalı ama toplumsal yapıyla entegre yaklaşımlar ön plandadır. Kentin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması ve değişikliklerden tüm sistemin nasıl etkileneceğinin anlaşılması gereklidir (Akay, 2020: s. 39).

Birleşmiş Milletler Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesine (2015-2030) göre dirençlilik, afet risklerinin anlaşılması ve iyi bir şekilde değerlendirilmesiyle sağlanır. 2005-2015 yılları için 168 devlet tarafından yürürlüğe konan, dünya ölçeğinde afet zararlarının azaltılmasına yönelik strateji ve önceliklerin belirlenerek, ülkeler açısından yol gösterici nitelikte önerilerin oluşturulmasını hedefleyen Hyogo Çerçeve Eylem Planı'nın (HFA) bir çıktısı olarak Birleşmiş Milletler Afet Risklerinin Azaltılması Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction-UNDRR) 2010 yılında yerel yönetimlere yönelik “Şehirleri Dirençli Hale Getirme Kampanyası- Making Cities Resilient (MCR)”nı başlatmıştır (UNDRR, 2015). 2020 yılında bitirilmesi düşünülen Kampanya, yerel yönetimlerden gördüğü yoğun ilgiyle Sendai Çerçeve Belgesinin bitiş tarihi olan 2030 yılına kadar uzatılmıştır. Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (UNDRR) yönetiminde paydaşlarla yürütülen MCR Kampanyası ile yerel yönetim yetkilileri aracılığıyla kentsel afet direncini teşvik etmede önemli başarılar elde edilmiştir. Afet risk analizleri, değerlendirmeleri ve eylem planları yoluyla son on yılda katılan 4.360'tan fazla şehirde afet risk azaltma ve kentsel dirençliliği geliştirmede yerel kapasite oluşturulmuştur (UNDRR, 2023). MCR Kampanyası, şehir yönetimlerine dirençlilik

ve karar vermede rehberlik etmek için 10 maddelik bir kontrol listesinin (Şehirleri Dirençli Hale Getirmek İçin On Temel İlke) kullanılmasını teşvik etmiştir. MCR Kampanyasına katılan şehirler, afet riskini azaltmada, benzer bir afet riski farkındalığı sürecinden geçmemiş şehirlerden çok daha fazla ilerleme kaydetmişlerdir. Kampanya aynı zamanda iklim değişikliğine uyum süreci ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine de hizmet etmektedir. Kampanyada belirtilen “şehir” genel olarak kent alanları anlamına gelmekte olup bölgesel, il düzeyinde bulunan, metropoliten, kasaba veya köylerde bulunan “yerel yönetimlerin” sorumluluklarını kapsamakta ve yerel yöneticilerin aşağıda belirtilen 10 temel ilkedен en az birini gerçekleştirmesini sağlayarak dirençli kentler konusunda bilinç oluşturmak ve bu sürece olabildiğince çok sayıda vatandaşın hastane ve okul güvenliği girişimine katılmasını sağlamaktır (Akay, 2018a).

Bu ilkeler şunlardır:

<i>“1. Vatandaşlardan oluşturulan grupların ve sivil toplum örgütlerinin katılımına dayanarak afet risklerini anlamak ve azaltmak üzere organizasyonlar düzenleyin ve iş birliği yapılmasını sağlayın. Yerel anlaşmalar yapın. İlgili birimlerin, afet risklerini azaltma ve afetlere karşı hazırlıklı bulunması konusundaki rollerini anlamalarını sağlayın.</i>
<i>2. Afet risklerinin azaltılması için bir bütçe ayırın ve karşı karşıya oldukları riskleri azaltmak için ev sahipleri, düşük gelirli aileler, iş yerleri ve kamu sektörüne teşvik verin.</i>
<i>3. Tehlikeler ve afetlere karşı hassas olan noktalara yönelik güncel veriler toplayın, risk değerlendirmesi yapın ve bu risk değerlendirmelerini kent gelişim planları ve kararları için bir temel olarak kullanın. Kentlerinizin dirençliliğine yönelik bu bilgi ve planların kamuya açık olmasını sağlayın ve vatandaşın görüşünü alın.</i>
<i>4. Sel drenajı gibi riskleri azaltan kritik nitelikteki altyapıya yatırım yapın. Gerekli olması hâlinde bu tür altyapıları, iklim değişikliği sorunuyla başa çıkmak üzere değiştirin.</i>
<i>5. Tüm okulların ve sağlık tesislerinin güvenliğini değerlendirin ve gerekli olması hâlinde güvenliklerini artırın.</i>
<i>6. Gerçekçi ve risk ile uyumlu inşaat yönetmeliklerini ve arazi kullanım ilkelerini uygulayın. Düşük gelirli vatandaşlar için güvenli araziler belirleyin ve uygun olan yerlerde kaçak binaları iyileştirin.</i>
<i>7. Öğrencilere ve yerel halka afet risklerinin azaltılmasına yönelik eğitim ve öğretim hizmetleri verin.</i>
<i>8. Kentinizin hassas olabileceği sel, fırtına dalgası ve diğer tehlikelerin hafifletilmesi için ekosistemleri ve doğal tamponları koruyun. İyi risk azaltma uygulamaları geliştirerek iklim değişikliğine adapte olun.</i>
<i>9. Kentinize erken uyarı sistemleri kurun ve acil durum yönetim kapasitenizi geliştirin ve düzenli şekilde kamu hazırlık tatbikatı yapın.</i>
<i>10. Herhangi bir afet meydana geldikten sonra, hayatta kalan vatandaşların ihtiyaçlarını, yeniden yapılandırma faaliyetlerinin merkezine yerleştirin; evlerin ve geçim kaynaklarının yeniden inşa edilmesi de dâhil olmak üzere bu kişilere ve toplumsal örgütlere, sorunlara nasıl cevap verileceğini belirleme ve cevap verme konusunda yardımcı olun” (UNDRR (2020)’den aktaran Akay, 2020).</i>

Kentsel dirençlilik, aynı zamanda sürdürülebilir kentsel kalkınmanın temel ilkelerinden biridir. BM Gündem 2030 ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA) 11'incisi sürdürülebilir kentler ve topluluklara ilişkindir. Amaç, kentlerin kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir olmasını hedeflemektedir. Gündem 21 başta olmak üzere, BM Habitat III Yeni Kentsel Gündem, Sendai Afet Risk Azaltma Çerçeve Belgesi ve Paris İklim Anlaşması gibi uluslararası önemli Birleşmiş Milletler belgelerinde de vurgulanmaktadır. Kentleri dirençli hale getirebilmek için iklim eylem planları, güçlü kurumsal yapı ve yetkiler, risk azaltma mekanizmaları, risk ve güvenlik açığı değerlendirmeleri, erken uyarı sistemleri ve mevcut acil durum yönetimi kapasiteleri, etik ve katılımcı planlama ve imar ilkeleri ve hesap verebilir karar mekanizmaları oluşturulmalıdır.

OECD'ye göre belirlenen "Dirençli Kentler İçin Gereken Politika Alanları ve Performans Göstergeleri" dirençli bir kentin nasıl sağlanacağını açıklamak için geliştirdiği dirençliliğin itici güçleri ve fayda sağlayabilecek politika mekanizmaları birçok farklı ülkede uygulanmıştır. Bu bağlamda ekonomi politikaları alanında, yönetimde, toplum ve çevre politikaları kapsamında belli başlıklar altında performans göstergeleri geliştirilmiştir. Ekonomik anlamda dirençlilik; farklı türlerde endüstriyel faaliyetlerin varlığı, ekonominin dinamik olması, teşvikler ve istihdam oranları ele alınması gereken politika alanlarıdır. Bu bağlamda gerçekleşme durumlarına göre performans göstergeleri de ayrı ayrı geliştirilmiştir. Çizelge 2.4'te bu kriterlere yer verilmiştir (Akay, 2018b).

Cizelge 2.4. OECD'ye Göre Kentsel Dirençlilik Kriterleri

POLİTİKA ALANLARI	GÖSTERGELER
Ekonomi Politika Alanı	Performans Göstergeleri
Farklı türde endüstrilerin varlığı	Gayri Sayfı Milli Hâsıla Büyüme Oranı (GSMH)
Büyüme için dinamik bir ekonomi	İşsizlik oranı
Teşviklerin oluşturulması için yeterli koşullar	Açılan ve başarısızlığa uğrayan işletme sayıları
İnsanların istihdama, eğitime, hizmetlere, beceri eğitimine erişimi	Çalışan nüfus oranları ve cinsiyet dağılımı
Yönetişim Politika Alanı	Performans Göstergeleri
Liderlik ve yönetim	Kaynaklarına göre gelirler
Liderler tarafından yürütülen stratejik ve bütünlük yaklaşım	Sivil toplum örgütlerinin sayısı
Kamu sektörünün doğru becerilere sahip olması	Kamu görevlilerinin sayısı
Yönetimin şeffaf ve hesap verebilir olması	Alt ulusal hükümetlerin sayısı
Toplum Politika Alanı	Performans Göstergeleri
Toplumun kapsayıcı ve uyumlu olması	Göçle gelen nüfusun cinsiyet dağılımı ve nüfusu
Toplumda vatandaşların etkileşimlerinin etkili olması	Fakirlik oranı
Komşuluk ilişkilerinin güvenli olması	Hane halkı gelirleri
Vatandaşların yaşam kalitesinden ve yaşadıkları yerden memnuniyeti	Kentsel hizmetlere en az 500 metre uzaklıkta yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı
Çevre Politika Alanı	Performans Göstergeleri
Ekosistemin çeşitliliğinin korunması	Nüfus yoğunluğu ve erişilebilir yeşil alanların seviyesi
Altyapı	Yapılı çevrenin % oranı, terkedilmiş endüstri bölgelerinin oranı
Yeterli doğal kaynaklar	Açık alanların yanında yaşayan nüfusun oranı
Arazi kullanımına ilişkin politikalar	Transit bölgelerin yanındaki yeni gelişim bölgelerine % oranı

Kaynak: (Akay, 2018b)

2.1.2.4. Yeşil Ekonomi

Yeşil ekonomi terimi ilk defa 1989 yılında ekonomistlerden oluşan çevreci bir grup tarafından İngiltere hükûmetine sunulmak amacıyla hazırlanan bir raporda kullanılmıştır. Yeşil ekonomi çevresel ve ekolojik riskleri azaltan, insani kalkınmayı, yaşam kalitesini ve sosyal eşitliği artıran bir ekonomidir. Ayrıca çevre dostu, toplumsal eşitliği ön planda tutan

yatırımlarla sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak mümkündür. Yeşil ekonomi günümüzdeki ekonomik büyüme ve kalkınma anlayışının alternatifidir (Kutluay Şahin, 2018: s. 563).

Akıllı ekonomi ise bir şehrin ekonomik girdi, çıktı ve faaliyetlerinin mikro ve makro boyutlarının akıllı endüstriler çerçevesinde ele alınmasıdır. Her alanda artan tüketim faktörleri karşısında, mevcut kaynakları verimli kullanmayı ve tüketimi artırmaya yönelik önlemler geliştirmeyi ve yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlar. Rekabetçilik, marka değeri ve paylaşım ekonomisi öne çıkan kavramlardır. Akıllı bir ekonomide verimlilik, yenilikçi hizmetlerin ve iş modellerinin sunulması olarak kabul edilir. Kaynakların sınırlı olması, teknolojik gelişme ve sosyo-ekonomik fırsat, akıllı ekonominin ana itici güçleridir. Akıllı ekonomi uygulamaları yeşil ekonomiyi de desteklemektedir. Kirliliğin azaltılması, enerji verimliliği, sürdürülebilir kaynak yönetimi, doğal kaynakların korunması, kent estetiği, sürdürülebilir yeşil binalar ve yaşam alanlarının inşası, yüksek oranlarda ekonomik büyüme, üretken ve yenilikçi bir iş ortamının oluşturulması ve sosyal istikrar diğer katkılarıdır (Çelikyay ve Çelikyay, 2022: s. 8).

Yeşil ekonomi uygulamaları ile yeşil enerji kullanımı, organik tarım, yeşil binalar inşa edilmekte ve ulaşım seçenekleri olarak elektrikli araçlar, motorsuz ulaşım seçenekleri (geri dönüşüm lityum piller), bisikletler ve scooterler önerilmekte, depolama teknolojileri, araçtan şebekeye (v2g), elektrikli arabalarda güç depolama, akıllı, yeşil şebekeler, daha çevreci atık toplama, nanoteknoloji, mikro şebekeler, akıllı sayaçlar, yeşil şehir planlaması, enerji verimli akıllı sokak aydınlatması, akıllı su yönetimi ve drenaj sistemleri teşvik edilmektedir (Clark ve Cooke, 2016).

2.1.3. Başarılı Ülke Uygulamaları

Yerel yönetimlerde yeni kavramlar kapsamında geliştirilen başta akıllı şehir¹ olmak üzere başarılı bazı proje örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

Londra Veri tabanı (London Datastore -Londra)

Londra Veri tabanı, vatandaşların Londra ile ilgili verilere erişebileceği ücretsiz ve açık bir veri paylaşım portalıdır. Portal, araştırmacılar, işletmeciler, girişimciler ve alanla ilgili

¹ İstanbul, Londra, Seul ve Melbourne örnekleri Alodalı ve Hamza Çelikyay'dan (2021: 425-427) alınmıştır.

kişiler için 700'den fazla veri seti içermektedir. Portalın kullanıcılarına aynı zamanda Londra'nın sorunları için çözüm önerileri sunmalarına imkân verilmektedir. İşgücü ve ekonomi, çevre, ulaşım, toplum, güvenlik, barınma, topluluklar, sağlık ve genel olarak Londra hakkında veriler sınıflandırılmış ve halkın kullanımına sunulmuştur (Greater London Authority, 2023).

U-City Projesi (Seul)

2005 yılında başlatılan projede, “aynı anda her yerde erişilebilen” anlamına gelen “ubiquitous” kelimesinin baş harfleri kullanılmış ve U-City kavramı geliştirilmiştir. 2008 yılında U-City uygulamalarını düzenleyen özel bir kanun çıkarılmıştır. Teknoloji ve haberleşmeyi öne çıkaran U-City, bu sayede hizmet kalitesinin ve hayatı kolaylaştıran teknolojilerin, günün her anında, her yerine yayılmış olarak yaşanabileceği U-City projesi içinde yerleştirilmiştir. Akıllı Şehir ve 2020 Global Dijital Şehir Eylem planlarının yürürlüğe konduğu Seul'da, U-City projesi ile şehirdeki tüm akıllı şehir uygulamalarının %60'ı karşılanmıştır (Republic of Korea Ministry of Land, Infrastructure, and Transport, 2023).

U-City projesi, yönetim, ulaşım, çevre ve afet önleme veya bu tür hizmetlerin gerçekleştirilebilmesi için şehir altyapısını hazırlamaktadır. 2010 yılı itibarıyla U-City hizmetleri şu başlıklarla sunulmaktadır: yönetim, ulaşım, sağlık, çevre, güvenlik ve suçla mücadele, afet yönetimi, eğitim, kültür, turizm, spor, lojistik, iş, istihdam alanlarıdır. Ayrıca kentsel unsurların yönetimi ve verimliliği (şehir altyapısı, insan ve doğal çevre kaynakları), teknoloji (veri işleme) ve BİT altyapısını (algılama ve etiketleme) kullanmaktadır (Ubi-com Programme, 2011: s. 4-6).

Kent Ormanı (Urban Forest Visual) Melbourne

Melbourne akıllı şehir çalışmaları, şehrin genelinde çok yönlü olarak yürütülmektedir. Yeni fikirleri ve şehir hizmetlerini vatandaşlarla birlikte test etmek ve kullanım pratiklerini incelemek için kurulan Şehir Laboratuvarı (CityLab), 5G ve Nesnelerin İnterneti (IoT) kullanılan Teknoloji Test Merkezleri, şehir problemlerini çözmek üzere fikirlerin bir araya getirildiği açık inovasyon merkezleri, açık veri yönetimi, şehir genelinde ücretsiz internete erişim imkânı, kent içi ulaşımı ve kentsel mekânların kullanımını izlemek için 24 Saat Yaya İzleme Sistemi Projesi, Kent Ormanı Projesi, şehirde çöp ve atıkların geri dönüşümünü sağlayan konteynır projesi gibi birçok proje gerçekleştirilmiştir (City of Melbourne, 2023).

Kent Ormanı, Melbourne şehrindeki 70.000 ağacı içine alan geniş kapsamlı bir projedir. Ağaçların yetiştirilmesi, dayanıklılığı ve ömürleri gibi çeşitli verilerin yer aldığı proje, aynı zamanda Melbourne şehrinin yeşil alanlarının karşılaştığı tehlike ve problemlerin de çözüm önerilerinin geliştirildiği bir platformdur. Ağaçlık alanlarda yer alan her bir ağaç, çeşitli şekillerde sınıflandırılmış ve ağaçlarla ilgili tüm bilgiler dijital ortama aktarılmıştır. İnternet sitesinde şehrin gelecek yıllarda ağaçlandırma politikası konusunda bilgilendirmeler de bulunmaktadır (City of Melbourne, 2023).

Amsterdam Akıllı Şehir Uygulamaları

Amsterdam'da Wi-Fi ve radyo frekanslarıyla yönlendirilebilen akıllı aydınlatma direklerinin sensörler yardımıyla parlaklığını ayarlayabilmekte, trafik durumu, otopark alanları ve hava kirliliği ile ilgili bilgi verebilmekte, megafonları aracılığıyla duyuru yapabilmektedir. Şehir genelinde 116 bin adet sensör bulunmaktadır. 2014 yılında başlatılan Amsterdam Akıllı Şehir Hızlandırma Programı ile bugüne kadar toplam 60 yeni akıllı şehir girişimi ekosisteme kazandırılmıştır. Bunlara örnek olarak, Amsterdam Yaşayan Laboratuvar Projesi (IoT Living Lab) ile yerel ekonomi üzerinde hızlı bir etki sağlayacak girişimlerin ve mobil uygulamaların geliştirilmesini teşvik eden Nesnelerin İnterneti (IoT) yeniliklerinin geliştirilebileceği çevrimiçi bir laboratuvar ortamı sağlanmıştır. “Döngüsel Amsterdam Platformu” ile döngüsel ekonomiye geçiş ile atıkları ve kirliliği en aza indirerek, geri dönüştürerek veya yeniden kullanarak azaltmak hedeflenmiştir. Amsterdam Akıllı Şehir Projesi ile yirmi ürün veya malzeme zincirinin yeniden tasarlanması amaçlanmıştır. Bir diğer örnek olan Amsterdam Datapunt Platformu'nun hedefi, kentin daha yenilikçi olması ve hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak için verilerin paylaşımı ve kullanımı konusunda akıllı bir yol oluşturmaktır. Datapunt Platformu, dâhili (iç), paylaşılan ve açık kaynak kodlu veri olmak üzere üç düzeyde çalışmaktadır. Dâhili (iç) veriler, yerel yönetim içinde paylaşılan verilerdir. Paylaşılan veriler, duruma özel anlaşmalarda belirlenen koşullar altında paydaşlara açılmaktadır. Açık kaynak kodlu veriler ise şartsız herkesle paylaşılan verilerdir. Hangi verilerin açılması gerektiğini belirlemek için bir kontrol listesi kullanılmaktadır (Akıllı şehirler, 2023).

Yaya Dostu Kentler ve Kopenhag Örneği

Günümüzde yeni şehircilik akımlarından en önemlilerden biri de “yaya dostu şehir” uygulamalarıdır. Dünyanın en güzel yerleri, yaya şehirleri olarak bilinen, araçsız sokakların tüm ağlarına sahip şehirlerdir. Araç trafiğine kapalı mahallelerde ve iş merkezlerinde mağazaların, restoranların, gazete bayilerinin, kafelerin ve açık hava pazarlarının bulunduğu yüksek yaşam kalitesine sahip kentler, yaya dostu kentler olarak adlandırılmaktadır. Yaya dostu kentler yerel kalkınmaya büyük bir çeşitlilik ve canlılık katmaktadır. Tamamen arabasız en büyük yaya caddesi ağını içeren Venedik, dünyanın en büyük yaya şehri olarak kabul edilmektedir. Kopenhag, dünyanın en büyük yaya şehirlerinden bir diğeridir. 40 yıl önce Kopenhag'ın ana caddesinin bir yaya caddesine dönüştürülmesi ile başlayan bu süreçte şehri araba odaklı bir yerden yaya dostu bir yere dönüştürmek için 10 adımdan oluşan bir strateji izlenmiştir.

1. Sokakları Yaya Caddelerine Dönüştürün: Şehrin geleneksel ana caddesi Stroget 1962'de bir yaya caddesine dönüştürülmüş ve sonrasında yavaş yavaş sadece yaya caddeleri eklenerek yürüyüşçülerin ve bisikletlilerin yol hakkına sahip olduğu, ancak düşük hızlarda arabalara izin verilen yaya öncelikli sokaklar planlanmıştır.

2. Trafiği ve Park Alanlarını Kademeli Olarak Azaltın: Trafik hacmini sabit tutmak için şehirdeki otopark yerleri yılda %2-3 oranında ortadan kaldırılarak şehir merkezindeki araç sayısı azaltılmıştır.

3. Otoparkları Halka Açık Meydanlara Dönüştürün: Yaya caddeleri yaratma eylemi ile otoparkların halka açık meydanlara dönüştürülmesi sağlanmıştır.

4. Ölçeği Yoğun ve Düşük Tutun: Alçak katlı, geniş aralıklı binalar ve oluşturulan rüzgâr koridorları ile şehir merkezinin iklimi iyileştirilmiştir.

5. İnsan Ölçeğini Onurlandırın: Şehrin mütevazı ölçeği ve sokak dokusu, yürümeyi keyifli bir deneyim haline getirerek, tarihi binalar, duraklar, tenteler ve kapılarıyla insanlara gezmek ve oturmak için doğaçlama yerler sağlanmıştır.

6. Kent Merkezini Aktif Hale Getirin: Şehir merkezinde arabalara olan bağımlılıklar ortadan kaldırılarak kent sakinleri ve ziyaret eden yayalar için güvenli alanlar oluşturulmuştur.

7. Öğrenci Yaşamını Teşvik Edin: Okula bisikletle gidip gelen öğrenciler gece ve gündüz aktif varlıkları ile şehre hareket katmaktadır.

8. Şehir Manzarasını Değişen Mevsimlere Uyarlayın: Değişen mevsim koşullarına göre açık ve yeşil alanlar, meydanlar, yayalar tarafından kullanımı kolaylaştıracak donanımlarla güçlendirmişlerdir. Yaz aylarında açık hava kafeleri, halka açık meydanlar ve sokak sanatçıları kış aylarında, paten pistleri, ısıtılmalı banklar ve sokak köşelerindeki gazlı ısıtıcılar şehir merkezinde daha yaşanılır alanlar oluşturmaktadır.

9. Bisikleti Önemli Bir Ulaşım Şekli Olarak Teşvik Edin: Şehir içinde yeni bisiklet yolları kurulmuş ve mevcut olanlarda genişletilmiştir. Kopenhag sakinlerinin %34'ü işlerine bisikletle gittiği için bisiklet geçitleri otopark alanlarından boşalan alanlar kullanılarak kavşakların yakınına yerleştirilmiştir.

10. Bisikletleri Kullanılabilir Hale Getirin: Şehirde 1995 yılında “Ödünç Şehir Bisikleti” sistemi kurularak depo depo uygulaması ile şehrin belli noktalarında ücretsiz bisiklet ödünç alınmasına izin verilmiştir (New Urbanism, 2023).

2.1.4. Uluslararası Yükümlülükler

Küresel olarak, nüfusun %50'den fazlası bugün kentsel alanlarda yaşamaktadır. 2045 yılına kadar dünyanın kentsel nüfusunun 1,5 kat artarak 6 milyara ulaşacağı düşünülmektedir. Kent yöneticileri, büyümeyi planlamak ve artan nüfusun ihtiyaç duyduğu temel hizmetleri, altyapıyı ve uygun fiyatlı konutları sağlamak için hızla hareket etmelidir. Kentsel alanlar genişledikçe iklim ve afet riskine maruz kalma oranları arttığından, iklim değişikliğiyle mücadele giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Küresel olarak 1,81 milyar insan (her 4 kişiden 1'i) yüksek riskli sel bölgelerinde yaşamaktadır. Zarar görebilirlik bağlamında değerlendirildiğinde, sele maruz kalan insanların %89'unun, gelişmekte olan ülkelerdeki yoğun nüfuslu ve hızla kentleşen nehir ovaları ve kıyı şeritlerinde yaşadığı görülmektedir.

2020 yılının başlarında ortaya çıkan Kovid-19 küresel salgını, ülkelerin gelişmişlik seviyesi ne olursa olsun, özellikle yoğun nüfuslu kentlerde yaşayan insanlar için büyük ve zorlu bir süreç olarak karşımıza çıkmıştır. Salgını kontrol etmek için devletler tarafından alınan önlemler, zaman zaman bazı ülkelerde şehirlerin ekonomik yapısında, özellikle de halk sağlığı ve hizmet sunum sistemlerinde sorunlar yaratmıştır. Bu sorunların üstesinden gelebilmek için

günümüzde değişen ve giderek çeşitlenen afet risklerine karşı dirençli, yeşil ve kapsayıcı “sürdürülebilir” şehirler inşa etmek, yoğun politika koordinasyonu ve yatırım seçenekleri oluşturmayı gerektirmiştir. Merkezi yönetim ve yerel yönetimler, harekete geçmek, kalkınma süreçlerinin geleceğini şekillendirmek ve herkes için yeni fırsatlar yaratmak için önemli bir role sahiptir. Bu açıdan bakıldığında başta yerel yönetimler olmak üzere ilgili yönetimler teyakkuza geçmek ve bu sürece uyum sağlayacak önlemleri almak durumundadır.

Uluslararası politikalar ve anlaşmalarda bu sürecin en önemli ivmelerini oluşturmaktadır. Yerel yönetimlerin uluslararası alanda etkisi altında olduğu politika ve strateji belgeleri arasında başta “Birleşmiş Milletler Gündem 2030: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları” olmak üzere, İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, İklim Eylem Planı, Avrupa Konseyi Avrupa Birliği için Kentsel Ajanda, Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), Birleşmiş Milletler Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, Paris İklim Anlaşması ve OECD Kentsel Politika İlkeleri bulunmaktadır.

Bu sürecin yönetiminde Avrupa Birliği, Dünya Bankası gibi uluslararası finans kuruluşları da şehirleri dönüştürmek için şehir planlarını ve yerel kapasiteyi geliştirmek, mali ve finansman sistemleri güçlendirmek, bölgesel ve mekânsal kalkınmayı teşvik etmek, iklim dostu ve kentsel dirençliliği oluşturmak, düşük gelirli, özel ihtiyaçları bulunan kentsel topluluklara yatırım yapmak için bütünlleştirilmiş yaklaşımları benimsemektedir (World Bank, 2023).

2.1.4.1. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi

Sözleşme, BM tarafından hazırlanan küresel ısınmaya yönelik uluslararası ilk çevre sözleşmesi olarak kabul edilmektedir. Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı, 1992 yılında imzaya açılmıştır. Türkiye sözleşmeye 2004 yılında katılmıştır. Taraf ülkeler, sera gazı emisyonlarını azaltmaya, çevreyi korumaya ve bu bağlamda gerçekleştirilecek tüm araştırmalar ve geliştirilen teknolojiler üzerinde iş birliği yapmaya teşvik edilmektedir. Genel ilkeler, eylem stratejileri ve ülkelerin yükümlülüklerini içeren sözleşmenin 1997 yılında imzalanan Kyoto Protokolü ve 2020 yılı sonrası Paris Anlaşması olmak üzere iki uygulama aracı bulunmaktadır (Dışişleri Bakanlığı, 2023a).

2.1.4.2. Birleşmiş Milletler İklim Eylem Planı (2020-2030)

BM tarafından 2020 yılında çıkarılan BM İklim Eylem Planı, Kovid-19 küresel salgınına ve iklim değişikliğine dirençliliği hedeflemektedir. Yerleşim bölgelerinin 2030 yılına kadar öngörülen iklim şoklarına karşı dayanıklı olması, mevcut binaların yaygın enerji veriminin yılda en az %3 net sıfır karbon standartlarına getirilmesi, yerleşik ortamdaki kümülatif CO₂ emisyonunun %70 oranında azaltılması olarak sıralanmaktadır. Arazi kullanımının 2030 yılına kadar birincil ormanların ve diğer doğal karasal ekosistemlerin kaybının ve bozulmasının %70 oranında azaltılması, 2025'e kadar ormansızlaşmanın sona erdirilmesi, Planın "Doğaya Dayalı Çözümler ve Arazi Kullanımı" başlığında önerilmektedir. Kovid-19 salgınının yayılması ve neden olduğu yıkım göz önüne alındığında bu önerilerin ivedilikle eyleme dönüşmesinin gerekliliği de vurgulanmıştır (UN Climate Change, 2020).

BM, 2030 yılı hedeflerinde sera gazı emisyonlarında %45'lik bir azalma sağlamak ve elektriğin %80'ini yenilenebilir enerjiden sağlamak için operasyonlarını dönüştürmeyi amaçlayan yeni 10 yıllık İklim Eylem Planını kabul etmiştir. Plan, bu hedeflere ulaşmak için iki ana müdahale türünü içerir:

- **Yoğunlaştırma Modeli:** Tüketimi azaltmaya, enerji verimliliğini artırmaya, mümkün olduğunca mevcut yenilenebilir kaynaklara bağlanmaya ve yenilenebilir enerjinin kendi kendine üretimine doğru sınırlı bir geçişe odaklanan mevcut çabaların hızlandırılmasını içermektedir.
- **İnovasyon Modeli:** Yeni teknolojiyi büyütmek ve henüz geliştirilme aşamasında olan tesislerden yenilenebilir enerji satın almak dâhil olmak üzere, dış paydaşların katılımını gerektirecek yenilikçi ve karmaşık çözümler yoluyla dönüştürücü değişimi içermektedir. Sürekli iletişim ve erişim, hem "yoğunlaştırma" hem de "inovasyon" modeli çalışmalarını destekleyecektir.

2.1.4.3. Avrupa Birliği için Kentsel Gündem

AB için Kentsel Gündem ile AB kurum ve kuruluşları, komisyonlar ile hükümetler, kent yönetimleri ve sivil toplum kuruluşları gibi paydaşlar arasında yapılacak ortaklıklarla şehirlerin karşılaştığı sorunların ele alınarak eylem planları geliştirilmesi hedeflenmiştir. Kentsel alanlar ve kentsel zorluklarla ilgili olarak mevcut düzenlemeyi iyileştirmek, kentsel alanlar için yenilikçi ve kullanıcı dostu finansman kaynaklarını desteklemek ve geliştirmek, bilgiyi

paylaşmak, açık veri ve iyi uygulama örneklerini ortaya koymak Gündem kapsamında önceliklendirilmiştir. AB için Kentsel Gündem, ilgili aktörlerin mevcut politikaları, kanunları ve araçları daha etkili ve tutarlı bir şekilde uygulamaya yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

AB için Kentsel Gündem'in şehirler için öncelikli temaları: hava kalitesi, döngüsel ekonomi, iklim uyumu, kültür ve kültürel miras, dijital geçiş, enerji geçişi, barınma, göçmenlerin ve mültecilerin uyumu, yenilikçi ve sorumlu kamu yatırımları, yerel ekonomik kalkınma, arazinin doğaya dayalı sürdürülebilir kullanımı, kentsel hareketlilik, kentsel yoksulluk ve kamusal alanlarda güvenlik olarak belirtilmiştir (European Commission, 2023).

2.1.4.4. Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)

Sera gazı emisyonları, küresel yüzey sıcaklığının 2011-2020'de 1850-1900 değerlerinin 1,1°C üzerine çıkmasıyla, küresel ısınmaya neden olmuştur. Küresel sera gazı emisyonları, yoğun enerji kullanımı, arazi kullanımı, bölgeler, ülkeler ve bireyler arasında yoğun tüketime dayalı yaşam tarzları ile alışkanlıklarıyla hızla artmaya devam etmektedir. Kentsel alanlarda gözlemlenen iklim değişikliği insan sağlığı, geçim kaynakları ve temel altyapı üzerinde olumsuz etkilere neden olmuştur. Aşırı sıcaklar kentlerde yoğun olarak hissedilmektedir. Ulaşım, su, sanitasyon ve enerji sistemleri dahil olmak üzere yetersiz kalan kentsel altyapı ve hizmetler ve hizmet kesintileri, ekonomik zorluklar ve refah üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır. Gözlenen olumsuz etkiler, ekonomik ve sosyal yönden özellikle özel ihtiyaçları bulunan kent sakinlerini çok daha fazla etkilemektedir (IPCC, 2023: s. 6).

Gelecekte daha fazla ısınmayla birlikte, iklim değişikliği riskleri giderek daha karmaşık ve yönetilmesi zor hale gelecektir. Birden fazla iklimsel ve iklimsel olmayan risk etkeni etkileşime girecek ve bu da sektörler ve bölgeler arasında art arda sıralanan risklerin birleşmesiyle sonuçlanacaktır. Örneğin, iklim kaynaklı gıda güvensizliği ve arz istikrarsızlığının, kentsel yayılma ve gıda üretimi arasındaki arazi rekabeti, salgın hastalıklar ve çatışmalar gibi iklimsel olmayan risk faktörleriyle etkileşime girmesi ve küresel ısınmayla birlikte artması tahmin edilmektedir (IPCC, 2023: s. 15).

2.1.4.5. Sendai Afet Riski Azaltma Çerçeve Belgesi

2015 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Üçüncü Afet Riski Azaltma Konferansı'nda kabul edilen Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi, bu bağlamda

kazanımların afet riskinden korunması için devletlere somut öneriler getirmektedir. Sendai’de “afet riskinin azaltılması ile kişilerin, kurumların, toplulukların ve ülkelerin ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarındaki kayıplarının önemli ölçüde azaltılacağı” deklare edilmiştir. Afete hazırlıklı olma ve toplum temelli sağlık sisteminin dirençli hale getirilmesi, afetlerin etkisinin azaltılması ve zararların önlenmesi açısından mücadelede rol alacak tüm paydaşların birçok farklı sektörden seçilmeleri ve bunların koordinasyonu hayati öneme sahiptir. Çerçeve, yerel, ulusal, bölgesel ve küresel düzeyde yönetimlere aşağıda belirtilen eylemleri önermektedir (UNDRR, 2015):

- Afet riskini anlamak,
- Afet riskini yönetmek için afet riski yönetişimi güçlendirmek,
- Dirençlilik için afet risk azaltmaya yatırım yapmak,
- Etkili müdahale ve kurtarma, rehabilitasyon ve yeniden inşada “Öncekinden Daha İyisini İnşa Etmek” için afete hazırlığı artırma olarak öncelikler belirlenmiştir.

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesinin beklenen sonuca ulaşması için küresel ölçekte 7 temel hedef belirlenmiştir. Bu hedefler; 2005-2015 dönemine kıyasla 2020-2030 döneminde ortalama her 100.000 küresel ölüm oranını daha aza indirmeyi amaçlayarak 2030’a kadar küresel afet ölümlerinin azaltılması; 2005-2015 dönemine kıyasla 2020-2030 döneminde ortalama 100.000 olan küresel rakamı daha aza indirmeyi amaçlayarak 2030’a kadar küresel olarak etkilenen insan sayısının azaltılması; 2030’da küresel gayri safi yurtiçi hâsıla (GSYH) ile ilişkili olarak doğrudan afet ekonomik kayıplarının azaltılması; Kritik altyapıya ve temel hizmetlerin kesintiye uğramasına, hatta sağlık ve eğitim tesislerinde oluşan afet hasarının, 2030 yılına kadar dirençliliği geliştirerek önemli ölçüde azaltılması; Ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejilerini uygulanan ülkelerin sayısını 2020’ye kadar önemli ölçüde artırılması; Bu çerçevenin 2030 yılına kadar uygulanabilmesi amacıyla yeterli ve sürdürülebilir destek yoluyla gelişmekte olan ülkelerin ulusal eylemlerini tamamlayabilmeleri için uluslararası iş birliğinin büyük ölçüde artırılması; 2030 yılına kadar insanların çok tehlikeli erken uyarı sistemlerine ve afet riski bilgi ve değerlendirmelerine erişilebilirliklerinin artırılması olarak belirlenmiştir (UNDRR, 2015).

2.1.4.6. Paris İklim Anlaşması (2015)

2020 sonrası iklim değişikliği rejiminin çerçevesini oluşturan Paris Anlaşması, 2015 yılında Paris'te düzenlenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 21. Taraflar Konferansı'nda kabul edilmiştir. COP 21'de, 2020 sonrası için ilk kez küresel ölçekte bütün ülkeler sera gazı emisyon azaltımı taahhüdünde bulunmuşlardır. Anlaşma, 5 Ekim 2016 itibarıyla, küresel sera gazı emisyonlarının %55'ini oluşturan en az 55 tarafın anlaşmayı onaylaması koşulunun karşılanması sonucunda, 4 Kasım 2016 itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Paris Anlaşması, kabulünün üzerinden 1 yıl geçmeden yürürlüğe giren ilk küresel anlaşmadır (Dışişleri Bakanlığı, 2023b).

Anlaşma, sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması çabaları bağlamında iklim değişikliği tehdidinde yönelik küresel müdahaleyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır (Madde 2). Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni dayanak alan Anlaşma, Kyoto Protokolü'nün sona erme tarihi olan 2020 sonrası dönemde, iklim değişikliğine ilişkin süreci yönetmeyi amaçlamakta; iklim değişikliğine karşı küresel düzeyde sosyoekonomik dirençliliğin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Endüstri dönemi öncesine kıyasla küresel sıcaklık artışının 2°C'nin olabildiğince altında (mümkünse 1,5 °C derece seviyesinde) tutulması Anlaşma kapsamında belirlenen uzun dönemli hedefdir. Yenilenebilir enerji kullanımını teşvik ederek fosil yakıtlar üzerindeki baskının azaltılmasını amaçlayan bu hedefle Paris Anlaşması iklim değişikliğine karşı uluslararası iş birliğini farklı bir yoldan sürdürmektedir. Paris Anlaşması ile İDÇ Sözleşmenin ekler sistemi ve Kyoto Protokolünde belirtilen küresel emisyonlarda en önemli paya sahip ABD ve Çin gibi önemli tarafların azaltım eyleminin dışında kalmasına yol açtığı için etkili olmadığı savından yola çıkılarak, tüm tarafları azaltım eylemine ortak etmesi beklenen yeni bir iş birliği çerçevesi ortaya konmuştur. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler Kyoto Protokolü'nden farklı olarak Ulusal Katkı Beyanları (Nationally Determined Contribution/NDC) ile azaltım eylemine katılmaktadır. Küresel iklim değişikliği politikaları açısından çok önemli bir dönüm noktası olan Anlaşma, 12 Aralık 2015 tarihinde kabul edilerek 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye "Gelişmekte Olan Ülke" statüsü ile ve yeni iklim rejiminde finans ve teknoloji desteklerine erişim talebinin karşılanması kaydıyla 2015 yılında Paris Anlaşmasını kabul etmiştir. 2016 yılında imzalanan Paris Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun

Bulduğuna Dair Kanun, 7 Ekim 2021 tarihli ve 31621 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (ÇŞİDB İDB, 2023).

2.1.4.7. Avrupa Yeşil Mutabakatı

İklim değişikliği ve çevresel bozulmanın, Avrupa ve dünya için varoluşsal bir tehdit olduğundan hareketle, bu zorlukların üstesinden gelmek için Avrupa Birliği, gerek iklim değişikliği ile mücadele kapsamında gerekse ekonomik bir dönüşüm programı olarak biçimlendirdiği Avrupa Yeşil Mutabakatı’nı 11 Aralık 2019 tarihinde kabul ederek uygulamaya koymuştur. Avrupa Yeşil Mutabakatı ile AB, üye ülkelerini modern, kaynak verimli ve rekabetçi bir ekonomiye dönüştürme amacıyla geride hiç kimse ve hiç yer kalmaksızın 2050 yılına kadar net sıfır sera gazı emisyon hedefli bir ekonomik büyüme sağlamayı taahhüt etmektedir (European Union, 2023). Avrupa Birliği (AB) tarafından biçimlenen bu mutabakat aynı zamanda uluslararası politikaları da önemli ölçüde etkilemiştir. Avrupa Yeşil Mutabakatı ile 2050 yılında iklim-nötr ilk kıta olma hedefi ortaya konulmuştur. AB, başta sanayi sektörü olmak üzere enerji, ulaşım, finans, inşaat, tarım dahil tüm politikalarını iklim değişikliği ekseninde yeniden şekillendireceğini açıklamıştır (Ticaret Bakanlığı, 2023).

Avrupa Yeşil Mutabakatı’nın hedeflediği sera gazı emisyon azaltımının gerçekleştirilmesi için AB tarafından “Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM)” mekanizmasını oluşturulmuştur. Bu mekanizma ile AB, hem yeşil dönüşümün getireceği maliyetlerde Avrupa’nın rekabetçiliği korumak hem de ülkelerin iklim değişikliğini iyileştirme sürecini etkin bir şekilde yönetmeyi hedeflemektedir. AB’nin 2005 yılından beri uyguladığı “Emisyon Ticaret Sistemine (ETS)” eşdeğer bir karbon fiyatlandırmasının, SKDM kapsamındaki ürünlerin ithalatı aşamasında da uygulanması düzenlenmiştir. Emisyon azaltım hedefleri için uygulanmakta olan ETS uygulaması kapsamında yer alan sektörlerde emisyonların 2005 yılına kıyasla 2030 yılında %62 oranında azaltılması hedeflenmektedir. Sadece bir defa olmak üzere 2024 yılında 90 milyon, 2026 yılında 27 milyon ton tahsisatın (emission allowance) kaldırılması, eş zamanlı olarak piyasada işlem gören tahsisatların 2024-2027 döneminde yıllık %4,3, 2028-2030 döneminde ise %4,4 oranında azaltılması öngörülmektedir. Aynı zamanda sistem içinde dağıtılan ücretsiz tahsisatların 2026-2034 yılları arasında belirlenen oranlarda azaltılarak kaldırılması hedeflenmiştir. Tahsisat miktarının azaltılması karbon ücretinin yükselmesine neden olacağı için özel sektörün

maliyetlerini düşürmek üzere üretim süreçlerinin yenilenmesi, temiz üretim teknolojilerine uyum sağlamasına teşvik edeceği ve yatırımlarının çeşitleneceği öngörülmüştür (Ticaret Bakanlığı, 2023).

Avrupa Yeşil Mutabakatı aynı zamanda Kovid-19 salgınından bir çıkış yolu olarak da görülmektedir. Yeni nesil Avrupa Birliği Kurtarma Planı'ndan gelen 1,8 trilyon avro yatırımın üçte biri ve AB'nin yedi yıllık bütçesinin Avrupa Yeşil Mutabakatının finanse edilmesi için kullanılacağı belirtilmiştir. AB, Avrupa Yeşil Mutabakatı gelecek nesillerin refahını ve sağlığını temiz hava, temiz su, sağlıklı toprak ve biyolojik çeşitliliği koruyarak, yenilenmiş, enerji tasarruflu binalar kullanarak, sağlıklı ve uygun fiyatlı gıda sunarak, daha fazla toplu taşıma kullanımını teşvik ederek, daha temiz enerji ve son teknoloji temiz teknolojik yenilikler üreterek, tamir edilebilen, geri dönüştürülebilen ve yeniden kullanılabilen daha uzun ömürlü ürünler üreterek, beceri eğitimleri vererek küresel olarak rekabetçi ve dirençli endüstriyel faaliyetler geliştirilmesini amaçlamaktadır (European Union, 2023).

Türkiye’de Ticaret Bakanlığı tarafından ilgili tüm paydaşların katılımı ile 2021 yılında “Yeşil Mutabakat Eylem Planı” hazırlanarak bu sürecin yönetiminde yapılması gereken çalışmalar, atılması gereken adımlar, ilgili eylemler, görev yetki ve sorumluluklar tanımlanarak belirtilmiştir. Yerel yönetimlerin paydaş olarak yer aldığı konulardan özellikle üretimde ve tüketimde suların sürdürülebilir kullanımı ile atık suların yeniden kullanımının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması eylemleri belirlenmiştir. Arıtılmış Kentsel Atık Suyun Yeniden Kullanılması için Farklı Alternatifler (Reuse of Treated Urban Wastewater for Different Alternatives) (2021-2024) IPA III projesi kapsamında 10 pilot atıksu arıtma tesisi için hazırlanacak yeniden kullanım uygulama projelerinin inşaatının ilgili belediyeler tarafından yapılarak hayata geçirilmesi eylemine yer verilmiştir. Bunun yanı sıra “Su Yeniden Kullanım Ulusal Master Planı”nın hazırlanması hedeflenmiştir. Arıtılmış atık suların yeniden kullanım oranının 2023 yılında %5’e ulaştırılması, arıtılmış atık suların yeniden kullanımına yönelik olarak 20.03.2010 tarih ve 27527 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği” kapsamında arıtılmış atık suların diğer yeniden kullanım alanlarını da içerecek şekilde revize edilerek mevzuatın gelişen ve değişen şartlara uyumlaştırılmasının sağlanması yer almaktadır. Arıtılmış atık suların yeniden kullanımına ilişkin olarak belediyeler ve organize sanayi bölgelerinde (OSB) farkındalık oluşturulması, gıda kayıp ve israfının azaltılması, Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı’nda

yer alan ölçüm kriterleri doğrultusunda eylemin uygulanmasının takip edilmesi, sürdürülebilir kentsel hareketlilik bağlamında bisiklet yolları başta olmak üzere kentsel ulaşım projelerinde IPA fonlarının kullanımı yerel yönetimler tarafından yapılması beklenen eylemlerdendir (Ticaret Bakanlığı, 2021).

2.1.4.8. OECD Kentsel Politika İlkeleri

OECD Kentsel Politika İlkeleri, akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı şehirler inşa etme konusunda politika yapıcılara rehberlik etmek için şehirler üzerine son 20 yılı aşkın süredir yapılan çalışmalardan alınan dersleri içermektedir. Bu kapsamda hazırlanan Uygulama Kılavuzu, ilkelerin politika reformunun itici gücü olarak kullanılmasına yardımcı olur. Daha esnek, sürdürülebilir ve kapsayıcı şehirler, etkili bir şehir politikası amaçlanmıştır. Kovid-19 küresel salgını, şehirlerde yaşayanların sağlığını, yaşamlarını ve çalışmalarını derinden etkileyerek, şehirlerde eşitsizlik ve çevre sorunları gibi birçok kalıcı soruna neden olmuştur. Şehirler, büyüklüğü bilinmeyen, benzeri görülmemiş farklı küresel krizlerle her an karşı karşıya kalabileceklerdir (OECD, 2023). OECD'nin bu anlamda kentsel politika önerileri ölçek, strateji ve paydaşlar olarak 3 temel bölüme ayrılarak ortaya konmuştur.

1. Politikaların uygulanmasında etkili bir ölçeğin belirlenmesi için;
 - Kentlerin potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için ulusal ve küresel refahın ilerletilmesi,
 - Politika tercihlerinin vatandaşların yaşadığı ve çalıştığı mekânlar gözetilerek uyarlanması,
 - Kentsel ve kırsal alanlar arasındaki karşılıklı ilişkiler ve iş birliğinin desteklenmesi
2. Tutarlı, bütünleşik ve etkili strateji bağlamında akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı şehirler inşa etmek için:
 - Kentsel politikaların geliştirilmesinde net bir vizyonun belirlenmesi,
 - Gelişmiş çevre kalitesi ve düşük karbonlu bir ekonomiye geçiş için kentlerin potansiyelinden faydalanılması,
 - Tüm gruplar için kapsayıcı fırsatların oluşturulması,
 - Kentlerde kalkınma ve refah için sektörel girişimlerin ihtiyacı olan teşviklerin belirlenmesi,

- Kentsel politikaya ilişkin sorumlulukların etkili bir şekilde yerine getirilmesi için tüm yönetim düzeylerine yeterli finansmanın sağlanması gereklidir.
3. Paydaşları birlikte tasarlanmış, birlikte uygulanmış ve birlikte denetlenen kentsel politikalara dâhil etmek amacıyla;
- Kentsel politikanın geliştirilmesinde ve uygulanmasında paydaş katılımının teşvik edilmesi,
 - Kentlerdeki aktörlerin yenilik yapma ve görevlerini etkin, verimli ve kapsayıcı bir şekilde yerine getirme kapasitelerinin güçlendirilmesi,
 - Kentsel yönetişimin ve politika sonuçlarının izleme, değerlendirme ve hesap verebilirliğinin teşvik edilmesi sağlanmalıdır (OECD, 2023).

2.2. Ülkemizde Yerel Yönetimlerin Durumu

Temeli 1854 yılında Osmanlı İmparatorluğu döneminde kurulan “İstanbul Şehremaneti” ile atılan yerel yönetimlerin Ortaylı (1978; 1979) tarafından bir özerklik ve yerel yönetim sistemine geçişten daha çok, bayındırlık ve kentsel hizmetlere yönelik bir kurumlaşma olarak düşünüldüğü ifade edilmiştir. Tanzimat döneminde yaygın bir kullanıma kavuşan belediye terimi Avrupa’da Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi sonucunda önem kazanmıştır. Geleneksel tarım toplumundan modern sanayi toplumuna geçilmesi ve bu süreçte kentlere yaşanan yoğun göçler kentsel hizmetlerin üretiminde farklı bir yol izlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır (Uyar, 2004: s. 31).

Türk yerel yönetim sistemi tarihi 1850’li yıllara kadar süren geleneksel dönem, 1923’e kadar devam eden batılılaşma dönemi, 1923 sonrasında Cumhuriyet dönemi başlıklarında incelenebilir (Yörükoğlu, 2009). Osmanlı’da belediye hizmetlerinin ilk ortaya çıktığı 1850’li yıllara kadar devletin yerine getirmesi gereken ve sonraki süreçte belediyelerin görev, yetki ve sorumluluk alanına giren su işletmeleri, temizlik, aydınlatma, parkların bakımı gibi hizmetler vakıflar, kadılar, loncalar aracılığıyla görülmekteydi. Asli olarak hukuki uyumsuzlukların çözümünde görevli olan kadılar şehrin başındaki kişilerdi. Esnafarla ve halkı esnafa karşı koruyacak narh sistemiyle ilgili düzenlemeleri yapardı. Esnafı kadı karşısında temsil eden lonca teşkilatı bulunmaktaydı. Bu görevleri yerine getirirken kadıya zabıta teşkilatı yardımcı oluyordu (Keleş, 1983; Uyar, 2004: s. 33). Geleneksel dönemin sonlarına doğru toprak sisteminin bozulup vakıf gelirlerinin azalması neticesinde devletin yeniden yapılandırılması ve

merkeziyetçiliğin güçlendirilmesi, batılı tarzda örgütlenmenin ülkenin pek çok alanında yerleştirilmesi amaçlarıyla yapılan reformlar kapsamında modern belediye örgütlenmesi geleneksel örgütlenmenin yerini almıştır (Ortaylı, 1985: s. 19; Uyar, 2004: s. 33).

13 Haziran 1854 tarihinde düzenlenen bir nizamname ile İstanbul Şehremaneti kurulmuş ve batılı anlamda ilk belediye örneğini teşkil etmiştir. Şehremaneti'nin belediye yetkileri merkezin onayına tabi idi. Mali kaynakları yetersizdi (Yörükoğlu, 2009). Bu dönemde belediye yerel demokrasiyi güçlendirmenin bir aracı değil, şehirleri modernleştirmenin bir yolu olarak görülmüştür. 1857 yılında İstanbul'un 14 belediye dairesine bölünmesi öngörülmüş; fakat çeşitli sebeplerle gerçekleştirilemeyerek öncelikle tek bir daire kurulmuştur. Paris'in Altıncı Bölgesi'nde ilhamla oluşturulan Altıncı Daire-i Belediye; yabancıların çoğunlukta olduğu, yaşam tarzı farklılaşan Galata ve Beyoğlu çevresinde, kendi ülkelerinde belediye hizmetlerine erişmeye alışmış olan kesime sunulmuştur. Altıncı Daire, Şehremaneti gibi merkeze bağlı çalışan, belli alanlarda özerkliklere sahip olan ve gelir tahsis edebilen ilk mahalli idare birimidir (Yörükoğlu, 2009).

Batıdaki örneklerin aksine Osmanlı'da yerel yönetimlerin kuruluş ve teşkilatlanması, halkın önce kendinin bir organizasyon oluşturup yönetime kabul ettirmesi şeklinde bir gelişme göstermemiştir. Batılı tüccarların etkisi ve kısmen baskısı ile Tanzimat'tan sonra kurulan Şehremaneti, birçok mali ve fiziksel altyapı yetersizlikleri, personel eksikliği gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Osmanlı hükümeti yabancıların yoğun olarak yaşadığı bölge olan Galata ve Beyoğlu'nda belediye hizmetlerin görülmesi amacıyla Altıncı Daire-i Belediye'yi, Paris'i örnek alarak kurmuştur. Hizmet sunumunda başarıya ulaşan Altıncı Daire-i Belediye faaliyetlerini Cumhuriyet dönemine kadar sürdürmüştür (Ortaylı, 1978; 1979). Altıncı Daire uygulamasından alınan verim sonucunda 1868 yılında Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi yayımlanarak Şehremaneti yeniden yapılandırılmış, İstanbul'un yeniden 14 daireye bölünmesi kararlaştırılmış; ancak dördü kurulabilmiştir (Yörükoğlu, 2009). 1876 Anayasası'nda belediyelerin özel bir kanunla düzenleneceği ifade edilmiş ve 1877'de Dersaadet Belediye Kanunu parlamentodan geçmiştir (Ortaylı, 1985: s. 22). Bu kanunla İstanbul 20 daireye ayrılmıştır. İstanbul'da başlayan modern belediyeçilik anlayışının taşraya yayılması 1870'leri bulmuştur. 1871 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayat Nizamnamesi ile taşrada belediyeleşmenin yasal temelleri atılmıştır. 1877 yılında Vilayetler Belediye Kanunu kabul edilerek İstanbul

dışındaki belediye teşkilatlanmasının zeminini hazırlamıştır (Keleş, 1983; Urhan, 2008: s. 86-87).

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanı ve Ankara'nın başkent oluşuyla birlikte Ankara modern kentlerin ve belediye hizmetlerinin üretildiği örnek bir kent yaratma idealine sahne olmuştur (Geray, 2008: s. 12). 1930 yılında kabul edilen 1580 sayılı Belediye Kanunu, hemen ardından yürürlüğe giren 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu belediyeler için önemli yasal düzenlemelerdir (Yörüköglü, 2009; Uyar, 2004: s. 34). 1982 yılında 2301 sayılı Kanun'la belediyelere kısa ve uzun vadeli avans ve kredi verebilmek amacıyla, sonradan İller Bankası'na dönüşecek olan, Belediyeler Bankası kurulmuştur. 180 sayılı Kanun yürürlüğe girerken öncülleri olan Vilayet ve Dersaadet Belediye Kanunları ile 1924 tarihli Ankara Şehremaneti Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır (Çelik, 1995: s. 593). Ankara Şehremaneti'nin 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun çıkarılmasından önce kurulmasıyla Ankara taşra olmaktan çıkarılmıştır (Geray, 2008: s. 9).

1980 öncesinde Türkiye'de büyük kentlere yönelik nazım imar büroları ve koordinasyon kurulları gibi istisnai uygulamalara, ayrı yönetim birimleri olmalarına dair kanun tasarılarına ve kalkınma planlarında buna ilişkin önerilere rastlanmakla birlikte 1984 yılına kadar "büyükşehir belediyesi" modelini kurmak mümkün olmamıştır (Keleş, 1985; Güler, 1987; Çınar vd., 2009). Önceki anayasal dönemlerden farklı olarak 1982 Anayasası'nda büyük kentler için özel yönetim biçimlerinin kurulabileceği düzenlenmiştir (md. 127). Anayasal zeminin oluşmasından sonra 195 sayılı KHK'ya istinaden çıkarılan 1984 tarihli 3030 sayılı Kanun²'la İstanbul, Ankara ve İzmir'de büyükşehir belediyesi kurulmuştur.

Sınırları içinde birden fazla ilçe bulunan üç il belediyesi, büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesinden oluşan iki kademeli sistem 1993 yılına kadar devam etmiştir. 1993 yılında büyükşehir belediyesi olan illerde belediye sınırları içinde ilçe belediyesi bulunmamaktadır. 504 sayılı KHK³ ile ilçe olmayan ve alt kademe belediyesi olarak adlandırılan belediyelere dayanarak yedi büyükşehir belediyesi daha kurulmuştur. Böylelikle büyükşehir belediyesi sistemi üç kademeli bir yapıya dönüşmüştür.

² Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun, RG: 9.7.1984, S. 18453.

³ Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RG: 9.9.1993, S. 21693.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile üç kademeli sistem devam etmiştir. Sadece alt kademeli belediyeler ifadesi ilk kademe belediyelere dönüşmüştür (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5. 1984-2014 Yılları Arasında Kurulan Büyükşehir Belediyeleri ve Yasal Düzenlemeler

Yıl	Yasal Düzenleme	Belediye
1984	3030 sayılı Kanun	İstanbul, Ankara, İzmir
1986	3306 sayılı Kanun	Adana
1987	3391, 3398 ve 3399 sayılı Kanunlar	Bursa, Gaziantep, Konya
1988	3508 sayılı Kanun	Kayseri
1993	504 sayılı KHK	Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit (Kocaeli), Mersin, Samsun
2000	593 sayılı KHK	Adapazarı (Sakarya)
2014	6360 sayılı Kanun	Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van

Kaynak: (Zengin, 2014)

2000’li yıllarda belediyeçilik hız kazanmış ve köklü değişiklikler yapılmıştır. 3030 sayılı Kanun, 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. 5216 sayılı Kanun’la büyükşehir belediyelerinin sınırlarının genişletilmesi politikası izlenmeye başlanmıştır. Kanun’un Geçici 2’nci maddesine göre İstanbul ve Kocaeli Büyükşehir Belediyelerinin sınırları il mülki sınırlarıyla çakıştırılmıştır. Diğer 14 büyükşehir belediyesinden nüfusu 1.000.000’a kadar olanların sınırları 20 km, nüfusu 1.000.000 ile 2.000.000 arasında olanların 30 km, nüfusu 2.000.000’un üzerinde olanların ise sınırları 50 km genişletilmiştir (Çizelge 2.6).

Çizelge 2.6. Büyükşehir Belediye Sınırları

	Büyükşehir Belediyesi	İl Sınırı	50 km	30 km	20 km
1	Adana			X	
2	Adapazarı/Sakarya				X
3	Ankara		X		
4	Antalya				X
5	Bursa			X	
6	Diyarbakır				X
7	Erzurum				X
8	Eskişehir				X
9	Gaziantep				X
10	İstanbul	X			
11	İzmir		X		
12	İzmit/Kocaeli	X			
13	Kayseri				X
14	Konya				X
15	Mersin				X
16	Samsun				X

Kaynak: (Zengin, 2014)

Bu kapsamda genişletilen sınırlar içinde kalan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür. Orman köylerine bir istisna tanınıp bu köylerin tüzel kişiliği korunmuş, ancak ormanlarla ilgili diğer kanun hükümleri saklı kalmak üzere bu köyler imar bakımından büyükşehir belediyesinin mücavir alanı sayılmışlardır. Bu köylerdeki su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütme görev ve yetkisi mücavir alanında kaldıkları büyükşehir belediyesine bağlı su ve kanalizasyon idaresine verilmiştir.

Mahalle olma sürecine 2009 yılında belde belediyeleri de katılmıştır. 2008 yılında çıkan 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimi ile yürürlüğe giren 5747 sayılı Kanun⁴'la büyükşehir belediyesi sistemi üç kademeli sistemden (büyükşehir, ilçe belediyesi, ilk kademe belediyesi) iki kademeli sisteme (büyükşehir, ilçe belediyesi) geri dönmüştür. Sistem değişince birçoğu kırsal nitelik arz eden 240 belde (ilk kademe) belediyesi mahalleye dönüştürülerek en yakın ilçe belediyesine bağlanmıştır. Sınır genişletme ve bunun akabinde küçük ölçekli yerel yönetim birimlerinin (köy ve belde belediyesi) tüzel kişiliklerinin kaldırılması politikaları 2012 yılında

⁴ Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, RG: 22.3.2008, S. 26824 (Mükerrer).

Çıkarılan ve 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimi ile yrrlge giren 6360 sayılı Kanun’la⁵ devam etmiştir. Bahse konu Kanun’la büyükşehir ve ilçe belediyelerinin sınırları mülki sınırlarla çakıştırılmıştır. Geçici 2’nci madde kapsamındaki sınır genişletme uygulaması bir üst aşamaya geçmiştir.

2004 yılında büyükşehir belediyesi olabilmek için 5216 sayılı Kanun’la getirilen belediye sınırları içinde 750 bin nüfus şartı, 2012 yılında il sınırları içinde 750 bine çevrilmiştir. Böylelikle 14 ildeki il belediyesi de büyükşehir belediyesi olabilmek imkânına kavuşmuştur. 6360 sayılı Kanun’la Aydın, Denizli, Balıkesir, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, şanlıurfa, Van ve 2013 yılında da Ordu, büyükşehir belediyesi haline gelmiştir. Türkiye’de büyükşehir belediyesi sayısı 30’a çıkmıştır. Bu Kanun’la 30 büyükşehir belediyesindeki il özel idarelerinin ve sınırlar içinde kalan 1.076 belde (ilk kademe) belediyesi ile 16.480 köyün tüzel kişiliği kaldırılmıştır (Zengin, 2014).

Türkiye’nin yerel yönetim yapısına yönelik ciddi dönüşümler, 6360 sayılı Kanun ile yaşanmıştır. 06.12.2012 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan sayılan bir kısım maddeleri ilk mahalli idareler genel seçiminde diğer hükümleri ise yayımı tarihinde yrrlge giren Kanun ile hizmet alanları il sınırlarına genişleyen büyükşehir belediyeleri ve büyükşehir ilçe belediyelerinin görev-yetki ve sorumluluklarında değişimler yaşanmıştır. Yapılan düzenlemelerle sayıları 16’dan 30’a çıkarılan büyükşehirlerin, 30 il özel idaresinin kapanmasıyla il bütününe hizmet sunmak için gerekli bütçe ihtiyaçları artarak; yeterli gelmeyen mevcut mali ve kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmiştir. Büyükşehir belediyelerinin artan görevlerini etkin şekilde yerine getirebilmelerini sağlayacak farklı planlama, örgütlenme ve hizmet sunum modellerinin geliştirilmesini öncelikli hale gelmiştir. Kanunun uygulamaya geçmesiyle hizmet sunumunda niceliksel ve niteliksel olarak değişimler yaşanmış, hizmet sunumunda ölçeklendirme süreci ve örgütlenmede başta kırsal hizmetler olmak üzere yeni birimlerin oluşturulması gerekmiştir. 6360 sayılı Kanun’un ilçe belediyeleri ile büyükşehir belediyeleri (BşB) arasındaki ilişkiler bağlamında BşB’lerle olan görev ve

⁵ On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG: 6.12.2012, S. 28489. (Kanunun ilk hali, On  İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanundur. Ordu İl Belediyesi’ni büyükşehir belediyesi yapan 6447 sayılı Kanunla 6360 sayılı Kanunun adı değişmiştir.)

yetkilerin paylaşımı ile gerekli olan mevzuat ve koordinasyon ön plana çıkan konulardan olmuştur.

Geleneksel olarak Türk kamu yönetimi içinde kasaba ve şehirlerde varlığını kabul edilen bir idari kademe olan mahalle yönetiminde 6360 sayılı Kanun ile büyük bir değişiklik yaşanmıştır. Kanun ile bütünleşik büyükşehir uygulamasına geçilmesiyle 30 büyükşehirdeki belde ve köyler mahalleye dönüşmüştür. Köylerin ve beldelerin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Bu uygulama yerelde bir merkezleşme sorunu ortaya çıkarmıştır. Tüzel kişiliğin kaldırılması sebebiyle, kırsal mahalle muhtarlıkları görev, yetki ve sorumluluk bakımından ciddi bir daralmaya uğramıştır (Çapar vd., 2022).

2020 yılında büyükşehir belediyesi sistemindeki kırsal nitelikli yerleşimler ve alanlara ilişkin 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'na bir ekleme yapılmıştır. Reform süreci içinde mahalleye dönüştürülen köyler ve beldelere “kırsal mahalle” ve “kırsal yerleşik alan” statüleri oluşturulmuştur. 2021 yılında da “kırsal mahalleye” ve “kırsal yerleşik alanlara” ilişkin yönetmelik çıkarılmıştır.⁶

5216 sayılı Kanun'a 16 Ekim 2020 tarihinde (7254 sayılı Kanun'la) eklenen maddeye göre (Ek madde 3) köy veya belde belediyesi iken mahalleye dönüşen ve büyükşehir belediyesi sınırları içinde bulunup;

- Sosyoekonomik durumu,
- Şehir merkezine⁷ uzaklığı,
- Belediye hizmetlerine erişebilirliği,
- Mevcut yapılaşma durumu ve benzeri

hususlar dikkate alınarak ilgili ilçe belediye meclisinin kararı ve teklifi üzerine büyükşehir belediye meclisinin en geç 90 gün içinde alacağı kararla kırsal yerleşim özelliği taşıdığı tespit edilen mahalleler, kırsal mahalle statüsüne kavuşmaktadırlar. Yönetmelikte kırsal mahallenin tespitine ilişkin daha ayrıntılı bir düzenleme yer almaktadır. İlgili 4'üncü maddeye göre bir

⁶ Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği, RG: 15.04.2021, S. 31455.

⁷ Büyükşehir ilçe belediye sınırları içinde halkın yoğun olarak ikamet ettiği ya da sosyo-ekonomik nedenlerle etrafındaki yerleşim yerlerinden olumlu anlamda ayrıldığı veya imar ve altyapı hizmetleri bakımından bütünlük gösteren ticari, sosyal, kültürel yapılar ile kamu hizmetlerinin yürütüldüğü yapıların bir arada bulunduğu yerler (Yönetmelik md. 3/d).

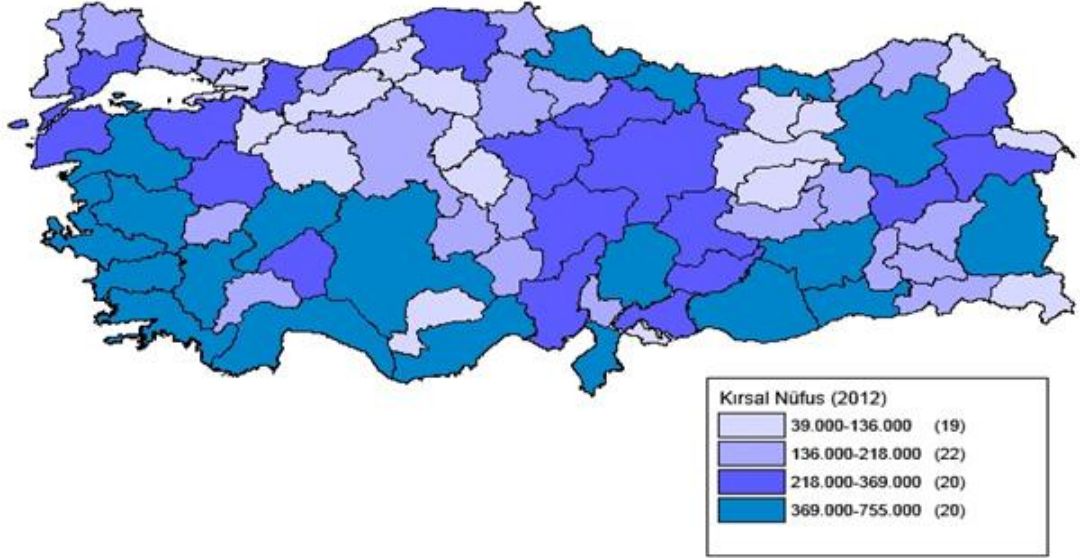
yerin kırsal mahalle olarak tespit edilebilmesi için aşağıda belirtilen hususların en azından birine sahip olması gerekmektedir:

- Kırsal yerleşim özelliğinin devam edip etmemesi,
- Şehir merkezine olan uzaklık ve ulaştırma durumu,
- Belediyelerin yol, su, atık su, katı atık, toplu taşıma gibi hizmetlerinden en az birine erişebilme imkânına tam kapasitede ulaşım- ulaşamaması,
- Mevcut yapılaşma durumunun kırsal niteliğinin devam edip etmemesi,
- İmar mevzuatı uyarınca yerleşik ve gelişme alanları içinde olup olmaması,
- Sosyoekonomik olarak; kırsal nüfus oranının yüksek olması, yüzölçümünün önemli bir kısmını tarım, orman, mera, yaylak ve kışlak arazilerinin oluşturması, tarımsal üretimin, hayvancılık ve orman faaliyetlerinin başlıca geçim kaynağı olarak tespit edilmiş olup olmaması.

Büyükşehir belediye meclisine, ilçe belediyesinden gelen teklifi aynen veya değiştirerek kabul etme ya da reddedebilme hakkı tanınmıştır. Son karar, büyükşehir belediyesindedir. Statünün belirlenmesinin mahalle düzeyinde yapılması gerekmektedir. Ancak tamamı kırsal mahalle olarak tespit edilmeyen diğer mahallelerde de 10 bin metrekareden az olmamak kaydıyla kırsal yerleşik alan belirlenebilmektedir. Kırsal mahalle kategorisine ek olarak kırsal yerleşik alan kategorisi oluşturulmuştur. Yönetmeliğe göre kırsal yerleşik alanlar, bir mahallenin veya birden fazla mahallenin bir kısmını içeren yerlerinde tespit edilebilecektir. Kırsal mahalle, kırsal yerleşik alan düzenlemesi belirlenen yerlerde yaşayanlara özellikle mali kolaylık sağlanması için yapılmıştır.

Büyükşehir belediyesi olan illerde kırsallık durumu ve yerleşik tanımların değiştiği (büyükşehir belediyesi sınırları içinde) kırsal hizmetlerden belediyelerin sorumlu olduğu bu dönemde Türkiye'deki kırsal nüfus yoğunluğuna bakıldığında devletin istatistik kayıtlarına göre bunların büyük bir kısmının büyükşehir belediyesi olan iller olduğu görülmektedir (Harita 2.1) (Gülçubuk, 2015).

Harita 2.1. Kırsal Nüfus Yoğunluğu

Kaynak: (Gülçubuk, 2015)

Büyükşehir belediyelerindeki arazi varlığı içinde tarım arazilerinin, ormanların, fundalıkların, çayır ve meraların sahip olduğu orana bakıldığında en düşük orana sahip Mardin'in bile %62'sinin bu alanlardan oluştuğu görülmektedir. Hatay'da bu oran %98,5'e çıkmaktadır. Sırasıyla %90'ın üzerinde bir orana sahip Antalya, Balıkesir, Konya, Malatya, Muğla, Eskişehir ve Sakarya, Hatay'ı takip etmektedir (Yenigül, 2016: s. 296).

Büyükşehir belediyelerinin kırsal alanı da kapsar hale gelmesi ve köylerin hukuki varlıklarına son verilmesi dolayısıyla büyükşehir belediyesi olan illerde kır ve kentin tanımlanması güçleşmiştir. Sosyolojik bakımdan köy yerleşmelerinde kırsal yaşam, tarımsal üretim devam etse de yönetim perspektifiyle aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Keleş'e göre "kırsal alan", "üretim etkinlikleri tarıma dayalı olan kırsal nüfusun yaşadığı ve çalıştığı alan"dır. Kırsalda yaşayanlar ya da kırsal topluluk ise "tarımla uğraşan (bitkisel ve hayvansal üretim), kent sınırları dışında genellikle köylerde yaşayan, büyükşehirlerin daha tümüyle kentleşmemiş komşu alanlarında görülen, yüz yüze ilişkilerin sürüp gittiği, iş bölümü ve uzmanlaşmanın gelişmemiş olduğu insan topluluğudur" (Keleş, 2021: s. 93).

Mekânsal anlamda "alan" üzerinden kırsal alan, ormanlar, meralar, tarım arazileri, kıyı alanları, sulak alanlar, denizler, göller, nehirler, bağlar, bahçeler olarak tanımlanmaktadır. Kırsal alan doğa-insan ilişkisinin yoğun bir biçimde gerçekleştiği, tarımsal üretimin başat

olduğu, dayanışma üzerine ilişkilerin kurulduğu küçük ölçekli, dağınık yerleşimli ve az nüfuslu toplumsal mekânlardır (Keleş, Mengi ve Çınar, 2017).

Kırsalın ve kırsal alanın mekânı aşan bir kapsamda değerlendirilmesine bakıldığında “tarım” en önemli belirleyicidir. 5488 sayılı Tarım Kanunu, kırsal alanı tarım sektörüyle birlikte ele almaktadır (md. 1). Tarım sektöründeki refah düzeyi kırsal kalkınma eksenli tanımlanmıştır (md. 4). Tarım politikalarının öncelikleri kapsamında kırsal hayatın sosyoekonomik açıdan geliştirilmesi vurgulanmıştır (md. 6/h).

Kırsalın tanımlanmasında önemli bir dayanak noktası da kalkınmadır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel anlamda yaşam düzeyinin yükseltilmesini ifade eden kalkınma ulusal, bölgesel, küresel kapsamda da değerlendirilebilmekle birlikte yerel ve kırsal kalkınma hepsinin temelini oluşturmaktadır (Moseley, 2003: s. 3-8.)

Üretimde üretkenlik ve verimlilik artışı ana hedef olmakla birlikte bu iktisadi gelişmenin farklı toplumsal boyutlarla birlikte bütünleşmesi ve bu bütünlüğün de sürdürülebilir hale gelmesi kalkınmayı tanımlamaktadır. Gıda ürünlerinin üretiminin yanı sıra sanayi üretimine girdi sağlayabilecek kapasiteye kadar üretim yapmak, tarım dışı sektörleri geliştirmek, çevreyi ve doğal kaynakları korumak, üretken nüfusu kırsal alanda tutmak, gelir dağılımında adaleti sağlamak, yoksulluğu ve yoksunluğu gidermek, kırsaldaki/taşradaki kültürü yaşatmak gibi hususlar kırsal kalkınmanın belirleyici unsurlarıdır. Tarım Kanunu’na göre de kırsal kalkınma; kırsal alanlarda tarım ve tarım dışı istihdamın geliştirilmesi, gelirlerin artırılması ve farklılaştırılması, kadın ve genç nüfusun eğitim ve girişimcilik düzeyinin yükseltilmesi, doğal kaynakların korunması, kırsal altyapı ve sosyal yapının güçlendirilmesi ve modern sulama sistemlerinin geliştirilmesi kapsamında tanımlanmıştır (md. 15, md. 19/e).⁸

“Kırsal olan”ı tanımlamada ilk akla gelenlerden biri köy’dür. Yönetim bakımından bakıldığında kırsal yerleşim alanların temel yönetsel birimi köydür (köy tüzel kişiliğidir). Köy hem bir yerel yönetim birimi hem de merkezi yönetimin kırsala, taşraya uzanan kollarıdır. Köyler, merkezi yönetimin tüm ülkeye vermekle yükümlü olduğu genel idare hizmetlerin

⁸ Kanun’da kırsal kalkınmanın niteliğine ve faaliyetler bazında işleyişine dair birtakım ilkeler sayılmıştır (md. 15, md. 19/e). Bunlar; katılımcılık, tabandan yukarı yaklaşım, yerel kapasitenin geliştirilmesi, kurumsallaşma, sürdürülebilirlik, uygun teknolojilerin kullanımı, modern işletmecilik sistemleridir.

kırsaldaki/taşradaki uzantısı olmakla beraber tarımsal üretimle uğraşan küçük bir yerleşim biriminin yereldeki ortak ihtiyaçlarını kendilerince karşılayabildikleri bir yapılanma itibarıyla da en alt düzeydeki yerel yönetim birimidir. 1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu, nüfus ölçütü üzerinden tanımlar yapmıştır. Nüfusu 2.000'in altındaki yerleşim yerleri, köy addedilmiştir. Bunun yanı sıra cami, okul, otlak⁹, yaylak¹⁰, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ, bahçe ve tarlalarıyla birlikte köy olarak kabul edilmektedir.^{11, 12} Kanun'a göre nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olan yerler, doğrudan idari birim karşılığı olmayan kasabalardır. 1980'lerin yıllarında Devlet Planlama Teşkilatı, Kanun'daki bu eşiği, kırsal alan eşiği olarak belirlemiştir (Çezik, 1982). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ise yönetim birimlerini dikkate alarak kırsal alanı belirlemeye çalışmış, il ve ilçe merkezleri dışındaki kalan yerleşimleri kırsal alan olarak kabul etmiştir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015: s. 14.).

2.2.1. Yerel Yönetimlerin Yapısı

Türkiye'de yerel yönetimler, 1982 Anayasası'nın 127'nci maddesindeki ifadeyle mahalli idareler, "il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri" olarak tanımlanmıştır. Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkilerinin "yerinden yönetim ilkesi" bağlamında kanunla düzenleneceği ve seçimlerinin 67'nci maddedeki esaslara göre beş yılda bir yapılacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca yine aynı maddede ilgili Kanun ile büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimlerinin getirebileceği yer almaktadır. Mahalli idareler ile merkezi idare arasındaki ilişkilerle ilgili olarak merkezin, yerel üzerindeki vesayet yetkisini, idarenin bütünlüğü ilkesi kapsamında mahalli hizmetlerin yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum

⁹ Bir veya birkaç köy veya beldeye münferiden veya müştereken hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazi (Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik, md. 4)

¹⁰ Bir veya birkaç köy veya beldeye münferiden ve müştereken hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazi (Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik, md. 4)

¹¹ Mekâna dayalı bu tanımın ayrıntılı açıklaması Kanun'un 4. maddesinde görülmektedir.

¹² Otlak ve yaylak yanında "kışlak"tan da bahsedilebilir. Kışlak; bir veya birkaç köy veya beldeye, münferiden veya müştereken hayvanlarını kış mevsiminde barındırmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen arazidir (Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Yönetmelik, md. 4).

yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda yer alan esas ve usuller çerçevesinde kullanması dzenlenmiştir. Belirli kamu hizmetlerinin görülmesi için mahalli idarelerin Cumhurbaşkanının izniyle birlik oluşturmaları mümkün kılınmıştır. Bu birliklerin görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgilerinin kanunla dzenlenmesi hükme bağlanmıştır. Mahalli idarelerinin görevleri ile orantılı olarak gelir kaynaklarına sahip olmaları Anayasa'nın ilgili maddesinde yer almıştır.

Türkiye'de 2022 yılı itibarıyla 81 il, 51 il özel idare, 922 ilçe, 32.209 mahalle, 18.275 köy, 23.866 köy bağlısı, 697 birlik, 33 belediye bağlı idare bulunmaktadır. 30 büyükşehir belediyesi, 519 büyükşehir ilçe belediyesi, 51 il belediyesi, 403 ilçe belediyesi ve 388 belde belediyesi olmak üzere toplam 1.391 belediye bulunmaktadır (izelge 2.7, 2.8). Türlerine göre mahalli idare sayıları aşağıdaki çizelgelerde gösterilmiştir (şİDB YYGM, 2023):

Çizelge 2.7. Türlerine Göre Mahalli İdarelerin Sayısı

Türü	İl zel İdaresi*	Belediye	Köy
2021	51	1.390 ¹³	18.289
2022	51	1.391 ^{13, 14}	18.275

Kaynak: (şİDB YYGM, 2023)

Türkiye'de 51 il özel idaresi, 1.391 belediye, 18.275 köy bulunmaktadır. Diğer taraftan, 1151 sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanun'un ilgili hükümlerine göre Gökçeada ve Bozcaada yönetimleri de birer mahalli idare birimi olarak kurulmuştur. Belediyelerin türlerine göre dağılımı izelge 2.8'de yer almaktadır.

¹³ Gökçeada ve Bozcaada hariç tutulmuştur.

¹⁴ 31/12/2021 tarihi itibarıyla 1.390 olan belediye sayısı, ankırı ili, Orta ilçesine bağlı Dodurga Belediyesinin 04.04.2022 tarihinde tüzel kişiliğini geri kazanmasıyla 1.391 olmuştur.

Çizelge 2.8. Belediyelerin Türlerine Göre Dağılımı

Türü	Büyükşehir Belediyesi	Büyükşehir İlçe Belediyesi	İl Belediyesi	İlçe Belediyesi	Belde Belediyesi	Toplam
2021	30	519	51	403	387	1.390
2022	30	519	51	403	388	1.391

Kaynak: (ÇŞİDB YYGİM, 2023)

Belediyeler, nüfus büyüklüklerine ve il, ilçe ve belde belediyesi olmalarına bakılmaksızın 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre yönetilmekle birlikte; nüfusu, fiziki yerleşim durumu ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmüş yerlerdeki büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir sınırları içindeki ilçe belediyeleri ayrıca 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu hükümlerine göre de yönetilmektedir (Çizelge 2.9).

Çizelge 2.9. Nüfusun Belediye Türlerine Göre Dağılımı

Nüfus Aralıkları	BŞB	İl	Büyükşehir İlçe	İlçe Merkezi	Belde	Toplam	Nüfus
0- 2.000			1	42	93	136	222.919
2.001- 5.000			13	131	259	403	1.212.464
5.001- 10.000			41	89	34	164	1.148.235
10.001- 20.000			81	67	1	149	2.117.352
20.001- 50.000		5	130	54	1	190	6.044.065
50.001- 75.000		5	48	11		64	3.915.038
75.001- 100.000		6	23	5		34	2.968.903
100.001- 250.000		26	91	4		121	18.669.119
250.001- 500.000		9	64			73	25.711.770
500.001- 750.000	1		18			19	11.641.270
750.001- 1.000.000	5		9			14	12.080.063
1.000.001- 2.000.000	14					14	18.724.709
2.000.001- 3.000.000	6					6	13.661.690
3.000.001- 5.000.000	2					2	7.656.776
5.000.001-	2					2	21.690.236
TOPLAM	30	51	519	403	388	1391	80.810.660

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023).

Türkiye'de 2007 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre belediye yönetiminde yaşayan nüfus yaklaşık 58,6 milyon ve bu nüfusun toplam nüfusa oranı %83 iken, 2012 yılında bu rakamlar sırasıyla 63,7 milyon ve %84,3 olmuştur. 2020 yılında %93 olan il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2021 yılında %93,2'e ulaşmıştır. Bunun yanı sıra belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %7'den %6,8'e düşmüştür (TÜİK, 2022), (Çizelge 2.10). Türkiye'de 2021 yılında %93,2 olan il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı, 2022

yılında %93,4 olmuştur. Diğer yandan belde ve köylerde yaşayanların oranı %6,8'den %6,6'ya düşmüştür (TÜİK, 2022).

Çizelge 2.10. 2007 ile 2022 Yılları Arası Belediye Sayıları ve Nüfusları

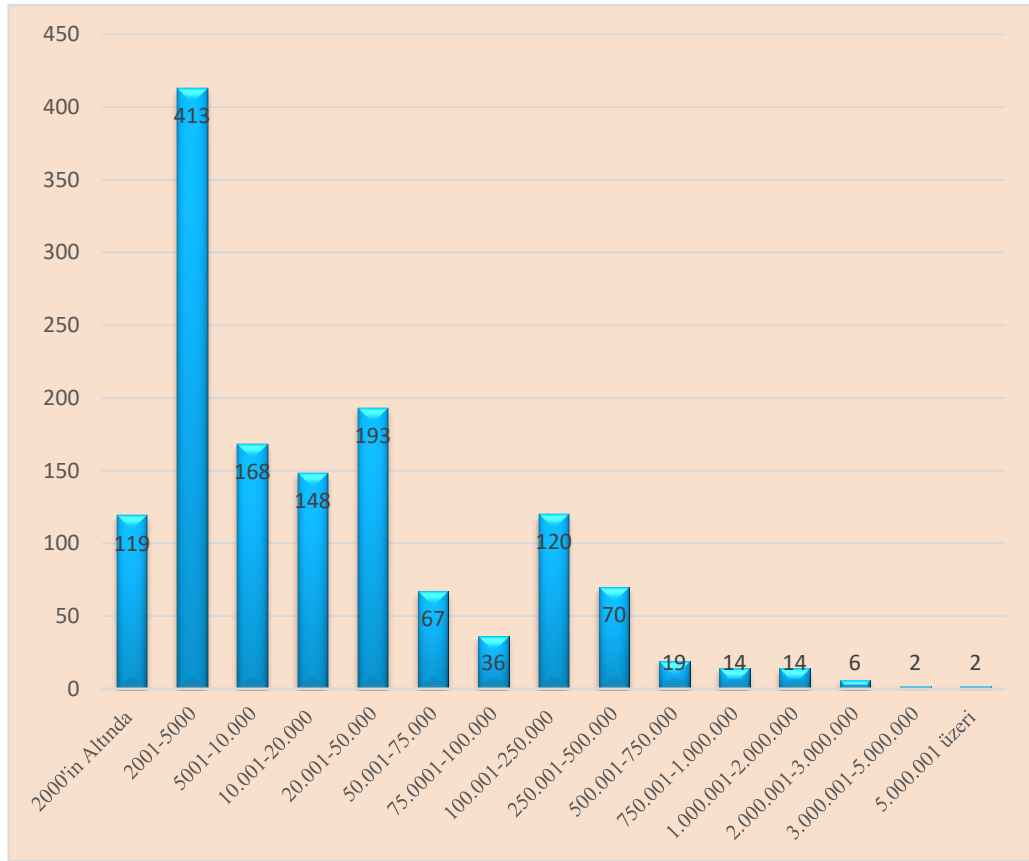
Yıl	Toplam Nüfus	Belediye Nüfusu	Toplam	Büyükşehir	İl	İlçe	Belde ve ilk kademe
2007	70 586 256	58 538 501	3 225	16	65	850	2 294
2008	71 517 100	59 093 094	2 954	16	65	892	1 981
2009	72 561 312	60 264 546	2 951	16	65	892	1 978
2010	73 722 988	61 571 332	2 950	16	65	892	1 977
2011	74 724 269	62 678 751	2 950	16	65	892	1 977
2012	75 627 384	63 743 047	2 950	16	65	892	1 977
2013	76 667 864	71 251 022	1 394	30	51	919	394
2014	77 695 904	72 505 107	1 396	30	51	919	396
2015	78 741 053	73 739 101	1 397	30	51	919	397
2016	79 814 871	74 911 343	1 397	30	51	919	397
2017	80 810 525	75 988 625	1 398	30	51	921	396
2018	82 003 882	76 888 607	1 389	30	51	922	386
2019	83 154 997	78 360 074	1 389	30	51	922	386
2020	83 614 362	78 920 614	1 389	30	51	922	386
2021	84 680 273	80 101 564	1 390	30	51	922	387
2022	85 279 553	80 785 141	1 391	30	51	922	388

Kaynak: (TÜİK, 2023)

Belediye sayıları sahip olunan nüfusa göre değerlendirildiğinde 1.391 belediye içinde nüfusu 2.000'in altında olan belediye sayısı 120'dir. Nüfusu 2.001-5.000 arasında olan belediye sayısı ise 413'tür. Nüfusu 5.001-10.000 arasında olan belediye sayısı 168; nüfusu 10.001-20.000 arasında olan belediye sayısı ise 148'dir. Nüfusu 20.001-50.000 arasında 5 tanesi il belediyesi olmak üzere 193 belediye; nüfusu 50.001-75.000 arasında 5 tanesi il belediyesi olmak üzere 67 belediye bulunmaktadır. Nüfusu 75.0001-100.000 arasında 7 tanesi il belediyesi olmak üzere 36 belediye; nüfusu 100.001-25.000 arasında 27 tanesi il belediyesi olmak üzere 120 belediye yer almaktadır. Nüfusu 250.001-500.000 arasında 7 tanesi il belediyesi olmak üzere 70 belediye; nüfusu 500.001-750.000 arasında olan belediye sayısı ise 19'dur.

Nüfusu 750.001-1.000.000 arasında 6 tanesi büyükşehir belediyesi olmak üzere 14 tane belediye yer almakta; nüfusu 1.000.001-2.000.000 arasında tamamı büyükşehir olan 14 belediye bulunmaktadır. Nüfusu 2.000.001-3.000.000 arasında olan 6 belediye; 3.000.001-5.000.000 arasında 2 belediye bulunurken nüfusu 5 milyonun üzerinde belediye sayısı ise sadece 2'dir (Grafik 2.3).

Grafik 2.3. Türkiye’de Nüfuslara Göre Belediyeler

Türkiye’deki 1.391 belediyenin 700’ü ve bu dağılıma göre yaklaşık %50’si 10.000 ve altı nüfusa sahiptir. Türkiye’de köylerin durumu değerlendirildiğinde 2022 Aralık verilerine göre 18.288 köy vardır. En fazla köye sahip olan ilk beş il sırasıyla Sivas (1.234 köy), Kastamonu (1.054), Çorum (758 köy), Tokat (617 köy) ve Çanakkale (576 köy) şeklindedir. En az köye sahip olan ilk beş il ise Yalova (43 köy), Niğde (131 köy), Kilis (138 köy), Hakkâri (140 köy) ve Nevşehir (153 köy) şeklindedir (İçişleri Bakanlığı, 2022) (Çizelge 2.11).

Çizelge 2.11. İllere Göre Köy Sayıları

İl	Köy Sayısı	İl	Köy Sayısı	İl	Köy Sayısı
Adıyaman	453	Düzce	278	Muş	367
Afyonkarahisar	420	Edirne	253	Nevşehir	153
Ağrı	564	Elâzığ	549	Niğde	131
Aksaray	175	Erzincan	524	Osmaniye	159
Amasya	372	Giresun	550	Rize	348
Ardahan	226	Gümüşhane	317	Siirt	280
Artvin	320	Hakkâri	140	Sinop	465
Bartın	262	Iğdır	163	Sivas	1234
Batman	289	Isparta	204	Şırnak	240
Bayburt	170	Karabük	277	Tokat	617
Bilecik	244	Karaman	158	Tunceli	366
Bingöl	325	Kars	382	Uşak	245
Bitlis	350	Kastamonu	1054	Yalova	43
Bolu	487	Kırıkkale	185	Yozgat	558
Burdur	194	Kırklareli	179	Zonguldak	378
Çanakkale	576	Kırşehir	252		
Çankırı	369	Kilis	138		
Çorum	758	Kütahya	546		

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı, 2022).

Türkiye’de 2022 yılı itibarı ile belediye bağlı idare sayısı 33, mevcut mahalli idare birlikleri sayısı ise 694’tür (Çizelge 2.12, Çizelge 2.13). Mahalli idare birliklerinin türleri itibarı ile dağılımı ise 2022 yılında 2 ulusal düzeyde birlik, belediye hizmet birliği olarak 42, il özel idare-belediye hizmet birliği statüsünde 9, kalkınma birliği olarak 5, çevre altyapı hizmet birliği olarak 67, turizm altyapı hizmet birliği olarak 31, içme suyu birliği olarak 75, köylere hizmet götürme birliği (KHGB) sayısı 451 ve diğer birlikler statüsünde 12 birlik yer almaktadır. Ulusal düzeyde olan birlikler 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu’nun 20’nci maddesine göre belediyelerin temsili için Türkiye Belediyeler Birliği, il özel idareleri ve yatırım izleme ve

koordinasyon başkanlıklarının temsili için Vilayetler Birliğinden oluşmaktadır (Çizelge 2.12). Köylere yönelik olarak ayrıca ulusal düzeyde bir birlik yapısı ise yer almamaktadır.

Çizelge 2.12. Mahalli İdare Birlikleri ve Belediye Bağlı İdareleri Sayısı

Türü	Belediye Bağlı İdareleri	Mahalli İdare Birlikleri
2021	33	697
2022	33	694

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023).

Çizelge 2.13. Türleri İtibarıyla Mahalli İdare Birliklerinin Sayıları

Türü	2021	2022
Ülke Düzeyinde Birlikler	2	2
Belediye Hizmet Birliği	42	42
Özel İdare-Belediye Hizmet Birliği	10	9
Kalkınma Birliği	5	5
Çevre Altyapı Hizmet Birliği	68	67
Turizm Altyapı Hizmet Birliği	35	31
İçme Suyu Birliği	73	75
Köylere Hizmet Götürme Birliği	451	451
Diğer	11	12
Toplam	697	694

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023).

Yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak; 1984 tarih ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun, 1981 tarih ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 2005 tarih ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu, 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 1924 tarih ve 442 sayılı Köy Kanunu ve 2005 tarih ve 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ile düzenlenmiştir.

Yerel yönetimler personelini memur, sözleşmeli personel ve işçi statüsünde çalışan kişiler oluşturmaktadır. 2021 ve 2022 yıllarında yerel yönetim türlerine göre personel dağılımı çizelge 14’te verilmiştir. 2022 yılı verilerine göre yerel yönetimlerde toplam 205.884 personel bulunmakta, 168.747’si belediyelerde, 25.607’si belediye bağlı idarelerinde, 10.117’si il özel idarelerinde, 1.413’ü ise mahalli idare birliklerinde görev yapmaktadır. 2021 yılına göre yerel yönetimler personeline 5.800 kişilik bir artış yaşanmıştır (Çizelge 2.14).

Çizelge 2.14. 2021-2022 Yıllarına Ait Yerel Yönetimlerin Personel Sayılarının Dağılımı

Mahalli İdare Türü	Memur		Sözleşmeli Personel		İşçi				Toplam	
	2021	2022	2021	2022	Sürekli		Geçici		2021	2022
					2021	2022	2021	2022		
Belediyeler	92.270	92.739	22.057	30.947	45.57	41.747	3.220	3.314	163.117	168.747
Belediye Bağlı İdareleri	11.977	11.864	2.327	3.520	10.654	10.065	163	158	25.121	25.607
İl Özel İdaresi	4.994	4.906	745	789	4.719	4.304	260	118	10.718	10.117
Mahalli İdare Birlikleri	208	198	364	168	333	676	223	371	1.128	1.413
Toplam	109.449	109.707	25.493	35.424	61.276	56.792	3.866	3.961	200.084	205.884

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023)

Mahalli idare şirketlerinde çalışan personel sayılarının 2021 ve 2022 yıllarına ait verileri ise çizelge 15’te yer almaktadır. Buna göre yerel yönetimlere ait şirketlerde 2021 yılında toplam 536.579 kişi, 2022 yılında ise toplam 574.763 kişi görev yapmaktadır. 2022 yılının yerel yönetim türlerine göre dağılımına bakıldığında en fazla belediye ve bağlı idarelerde olmak üzere 564.694 kişi, il özel idarelerinde 9.576 kişi mahalli idare birliklerinde ise 493 kişi olduğu görülmektedir. Şirketlerde istihdam edilen toplam 574.763 kişi yerel yönetimlerinde kendi bünyelerinde istihdam edilen 205.884 kişinin neredeyse 2,5 katı sayıda personel şirketler üzerinden istihdam edilmektedir (Çizelge 2.15).

Çizelge 2.15. Yerel Yönetim Şirketlerinde Çalışan Personel Sayıları

Mahalli İdare Türü	Şirketlerde Çalışan Personel Sayısı	
	2021	2022
Belediyeler ve Bağlı İdareleri	527.672	564.694
İl Özel İdareleri	8.313	9.576
Mahalli İdare Birlikleri	594	493
Toplam	536.579	574.763

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023)

Yerel yönetimler personel sayılarının toplam kamu personeli içindeki durumu 2021 ve 2022 yılları kıyaslamalı bir şekilde Çizelge 16'da verilmiştir. Yerel yönetimler şirketlerinde çalışan personel hariç olmak üzere yerel yönetimler personelinin tüm kamu personeli içindeki payı 2022 yılı için %4,76'dır. Toplam kamu memur sayısı içindeki payı %3,55, sözleşmeli personel içindeki payı %5,99, sürekli işçi içindeki payı %9,61, geçici işçi içindeki payı ise %7,52 olarak belirtilmiştir (Çizelge 2.16).

Çizelge 2.16. Yerel Yönetimler Personelinin Toplam Kamu Personeli İçindeki Yeri

Personel Türü	2021			2022		
	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/ Toplam Kamu Personeli (%)	Toplam Kamu Personeli	Toplam Mahalli İdareler Personeli	Mahalli İdareler Personeli/ Toplam Kamu Personeli (%)
Memur	3.003.603	109.449	3,64	3.093.557	109.707	3,55
Sözleşmeli Personel	529.194	25.493	4,82	591.230	35.424	5,99
Sürekli İşçi	652.109	61.276	9,40	590.759	56.792	9,61
Geçici İşçi	48.920	3.866	7,90	52.651	3.961	7,52
Toplam	4.233.826	200.084	4,73	4.328.197	205.884	4,76

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023).

Türkiye'de kamuda istihdam edilen personel sayısı 4.328.197'dir. Bunun 205.884'ü mahalli idareler personelidir. Mahalli idarelerin kamu istihdamı içindeki payı %4,76'ya karşılık gelmektedir. Mahalli idarelerdeki memur sayısının kamuda çalışan toplam memur sayısı

içindeki oranı %3,55, mahalli idarelerdeki sözleşmeli personel sayısının kamuda çalışan toplam sözleşmeli personel sayısı içindeki oranı %5,99, mahalli idarelerdeki sürekli işçi sayısının kamuda çalışan toplam sürekli işçi sayısı içindeki oranı %9,61, mahalli idarelerdeki geçici işçi sayısının kamuda çalışan toplam geçici işçi sayısı içindeki oranı ise %7,52'dir. Şirketlerde çalışan personel sayısı bu hesaplamaaya dahil edildiğinde ise yerel yönetimler tüm personelinin sayısının kamu istihdamı içindeki payı %18,04'e çıkmaktadır.

2.2.2. İlgili Temel Mevzuat

Yerel yönetimlerle ilgili ilgili temel mevzuat kapsamında 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 442 sayılı Köy Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ve 6360 sayılı On dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 2464 Belediye Gelirleri Kanunu ile 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun detaylandırılmıştır. Bunun yanı sıra yerel yönetimlerle ilgili mevzuatın tarihsel gelişimine ilişkin liste EK 1'de yer almaktadır.

5393 Sayılı Belediye Kanunu

13.07.2005 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu 6 kısımdan oluşmaktadır. Kapsamı belediyelerdir. Kanun'a göre belediye, mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmakta ve karar organı seçimle belirlenmektedir. Kanun belediyelerin idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri olduğunu belirtir. Belediyelerin kuruluş ve sınırları; görev, yetki ve sorumlulukları; organları, işleyişi ve personeli; belediyeye ilişkin mali konular Kanunda düzenlenmiştir. Belediyenin organları belediye meclisi, belediye encümeni ve belediye başkanıdır.

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu

23.07.2004 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5216 sayılı Kanunun kapsamı büyükşehir belediyesiyle büyükşehir sınırları içindeki belediyelerdir. Büyükşehir belediyesi yönetiminin hukuki statüsüne dair konuları düzenlemektedir. Kanun büyükşehir belediyesini, "Sınırları il mülki sınırı olan ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlayan; idarî ve malî özerkliğe sahip olarak kanunlarla verilen görev ve

sorumlulukları yerine getiren, yetkileri kullanan; karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişisi” olarak tanımlar. Nüfusu 750.000’in üzerinde olan illerin il belediyelerinin kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürüleceğini ifade etmiştir. Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin kuruluşu ve sınırları; görev, yetki ve sorumlulukları; organlarına dair hükümler, teşkilatı ve personeli; mali hükümler kanunda yer almaktadır. Büyükşehir belediyesinin organları; büyükşehir belediye meclisi, büyükşehir belediye encümeni ve büyükşehir belediye başkanıdır.

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu

İl Özel İdareleri, ilk kuruluşu 1913 tarihli “İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu Muvakkatı”na dayanan yerel yönetim birimleridir. İl özel idarelerinin temellerini oluşturan geçici kanun (kanunu muvakkat) 74 yıl boyunca yürürlükte kalmasının ardından 1987 tarihinde 3360 sayılı Kanun ile “İl Özel İdaresi Kanunu” olarak adı ve bazı maddeleri değiştirilmiştir. Altı kısımdan oluşan 5302 sayılı Kanun 04.03.2005 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Kanun’da yer alan tanıma göre il özel idaresi, il halkının mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. Kanun, il özel idaresinin kuruluş ve sınırlarını, organlarını, teşkilatını, denetimini, mali konularını düzenlemektedir. İl özel idaresinin organları il genel meclisi, il encümeni ve validir.

442 Sayılı Köy Kanunu

2024 yılında yürürlükte olduğu 100. yıla ulaşacak olan Köy Kanunu 18.3.1924 tarihinde kabul edilmiş ve 07.04.1924 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak uygulamaya konmuştur. Kanun’un tanımına göre köy, nüfusu 2.000’den az olan yurlara denir. Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil eder. Oldukça detaylı hazırlanan kanun köyün sınırları, köyün tanımı ve neresi olduğu, mecburi işleri, imece, köyün organları, köy ihtiyar meclisinde görülecek davalar gibi konuları yalın bir anlatımla açıklamaktadır. Kanuna göre köy derneği, ihtiyar meclisi ve muhtar köyün organlarıdır. Kanunun öngördüğü hükümlere göre köy muhtarı ve ihtiyar meclisi azaları doğrudan doğruya köy derneği tarafından ve köylü kadın ve erkekler arasından seçilir. Bu anlamda doğrudan demokrasiyi öngören ve yerel demokrasinin

kanunun ruhunda yer aldığı bir tüzel düzenlemedir. Köy yönetiminin organları köy derneği, ihtiyar meclisi ve köy muhtarıdır.

Köy yönetimleri geleneksel olarak toplum yapısı içinde yer edinmiştir. 1924 yılında çıkarılan Köy Kanunu, doğrudan demokrasiyi içeren bir yönetim modeli oluşturmaktadır. Köy yönetiminde muhtarın nüfuzu sembolik ve sosyolojik yönleriyle, muhtarlığın tüzel kişiliğini aşan boyutlardadır. 442 sayılı Kanun uyarınca köy, muhtar ve ihtiyar meclisince yönetilir. Köy Kanunu ile köy idaresine verilen görevlerin yerine getirilmesi muhtar ve ihtiyar meclisinin sorumluluğu altındadır. Ayrıca diğer hukuki düzenlemelerle de köy idaresine görevler verilmektedir (Çapar vd., 2022; 2018).

5355 Sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu

26.5.2005 tarihinde kabul edilen Kanun 11.6.2005 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Mahalli idare birliklerinin hukukî statüsünü, kuruluşunu, organlarını, yönetimini, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usûl ve esaslarını düzenlemeyi amaç edinen kanuna göre mahalli idare birlikleri; birden fazla mahallî idarenin, yürütmekle görevli oldukları hizmetlerden bazılarını birlikte görmek üzere kendi aralarında kurdukları kamu tüzel kişilerini oluşturmaktadır. Birliğin kuruluşu, tüzüğü, görev ve yetkileri, organları, mali hükümler bölümlerinden oluşmaktadır. Mahalli idare birliklerinin meclis, encümen ve başkan olmak üzere üç organı vardır. Tüzel kişiliği haiz olan mahalli idare birlikleri, tüzüklerinin kesinleşmesinin ardından Cumhurbaşkanının izni ile kurulur. Birlik tüzüğüne ait düzenlemeler Kanunda yer almaktadır. Mahallî idare birlikleri, tüzükte birliğe devredilmesi öngörülen mahallî müşterek nitelikli hizmetlere ilişkin olarak üye mahallî idarelerin hak ve yetkilerine sahiptir.

6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

6360 sayılı Kanun, 06.12.2012 tarihinde kabul edilmiş, arkasından 14.03.2013 tarih ve 6447 sayılı Kanun ile adı ve bazı maddelerinde değişiklik yapılmıştır. 6360 sayılı Kanun’la 750.000’in üzerindeki nüfusa sahip Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van ve Ordu illerinde sınırları il sınırlarına uzanan büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Zaten hâlihazırda büyükşehir olan Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri,

Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun büyükşehir belediyelerinde ise mücavir alan sınırı kaldırılarak, il sınırları büyükşehir sınırı olarak kabul edilmiştir. 28 il ile İstanbul ve Kocaeli illerinde il özel idareleri kaldırılmış, köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüş ve bağlı oldukları ilçenin belediyesine katılmıştır. 6360 sayılı Kanun'un getirdiği değişimler şu şekildedir;

- 14 il belediyesi, büyükşehir belediyesi yapılmış, 27 yeni ilçe kurulmuştur.
- Sayısı otuza çıkan büyükşehir belediyelerinin sınırları, il mülki sınırlarıyla örtüştürülmüş; büyükşehir ilçe belediyelerinin sınırları da ilçe mülki sınırlarla çakıştırılmıştır.
- Nüfusu 2.000'in altında olan 559 belediye köye dönüştürülmüştür.
- 5747 sayılı Kanun'dan itibaren iki kademeli (büyükşehir ve ilçe belediyesi) olarak kurulan ve işleyen mevcut büyükşehir belediyesi modelinde, büyükşehir belediyesi sınırları içinde kalan 1.076 belde belediyesi ile 16.480 köy tüzel kişiliğini kaybetmiş ve mahalleye dönüşmüştür.
- Büyükşehir belediyesi olmak için gerekli olan koşul, belediye nüfusunun 750.000'i aşması yerine, il nüfusunun 750.000'in üzerinde olması biçiminde değiştirilmiş,
- Toplam BŞB ilçe belediyesi sayısı 143'ten 519'a çıkmıştır.
- BŞB ilçe belediyesi olma nüfus ölçütü 50.000'den 20.000'e çekilmiştir.
- Mahalleye dönüştürülen belediye ve köylere ilişkin devir, tasfiye ve paylaşırma komisyonları öngörülmüştür.
- Büyükşehir belediyesi olan 30 ilde il özel idareleri kaldırılmıştır.
- Büyükşehirlerde valiliklere bağlı Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları kurulmuştur.

Taşra örgütlenmesi içinde konumlandırılan ama bir yandan da kamu tüzel kişilik sahibi olan bu Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları, Kanun'da belirtildiği üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım, yapım, bakım ve onarım işlerini yapma; adli ve askeri teşkilat dışında taşradaki tüm birimlerinin hizmet ve faaliyetlerinin etkililiği ve verimliliği ile kurumların stratejik plan ve performans programlarına uygunluğunu raporlama; kültür ve tabiat varlıklarının korunması; afet ve acil yardım; acil çağrı; ilin tanıtımı; temsil, tören, ödüllendirme

ve protokol hizmetleri gibi görevleri üstlenmektedir¹⁵ Taşra birimlerinin faaliyetlerinin hizmet ve faaliyetlerinin etkililiği ve verimliliği ile kurumların stratejik plan ve performans programlarına uygunluğunu raporlama, valilik değerlendirmesiyle birlikte ilgili kurumlara gönderme görevi dışında, bu başkanlığın il özel idaresinin görevlerini üstlendiği söylemek mümkündür. Kanun için bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Geçiş aşamasında büyükşehir belediyelerine bağlanan yerel yönetim birimleri ve onların halkı için esnek hükümler getirilmiştir. Bunun yanı sıra bu süreçte, geçişin daha sorunsuz olması için valiliklere fazladan sorumluluk yüklenmiş ve statüsü değişen yerel yönetim birimlerine birtakım kolaylaştırıcı istisnalar tanınmıştır. Bu istisnalardan öne çıkanlar¹⁶ şunlardır:

- İstanbul ve Kocaeli BŞB dışında, büyükşehir belediyeleri, büyükşehir ilçe belediyeleri ve bağlı idareler yatırım bütçelerinin en az %10'u, on yıl süre ile bu Kanun kapsamında belediye sınırlarına dahil olan yerleşim yerlerinin altyapı hizmetleri için ayrılacak ve kullanılacaktır.
- Büyükşehir belediyesi sınırlarının mülki sınırlar olmasıyla, belediye sınırlarına dahil edilen kırsal alanlardan ötürü büyükşehir ve ilçe belediyelerinin, tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabileceği hükmü 5216 sayılı Kanun'a eklenmiştir.
- Vergi muafiyeti ve tarife indirimi tanınmıştır. Tüzel kişiliği kaldırılan köylerde 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'na göre alınması gereken emlak vergisi ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu doğrultusunda alınması gereken vergi, harç ve katılım

¹⁵ Bu başkanlığın yetki ve sorumlulukları ile örgütlenme ve çalışma usulünü göstermek amacıyla 2014 Nisan ayında İçişleri Bakanlığı bir yönetmelik çıkarmıştır: Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, RG: 04.04.2014, S. 28962.

¹⁶ Diğer istisnalar şunlardır: 1. Yeni büyükşehir belediyesi yapılanmasından sonra belediye hizmetlerinin aksamaması durumunda mahalli idareler genel seçimlerinden sonra valiler, altı ay boyunca bu kanunla kurulan belediyeler arasında koordinasyonu sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla görevlendirilmişlerdir; 2. Yeni kurulan büyükşehir ilçe belediyelerine, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun doğrultusunda, seçimleri izleyen ayda tahakkuk ettirilecek miktar İLBANK tarafından üç katı artırımlı olarak ödenecektir. İlave kaynak yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanununun Yedek Ödenek Tertibinden Maliye Bakanlığı'na karşılanacaktır; 3. Ruhsat almada kolaylık sağlanmıştır. Bu Kanun'la mahalleye dönmüş köylerde, bu Kanun'un yayımlandığı tarih itibarıyla entegre tesis niteliğinde olmayan tarım ve hayvancılık amaçlı yapılardaki işletmeler ile bu yerlerde oturanların ihtiyaçlarını karşılayacak bakkal, manav, berber, fırın, kahve, lokanta, pansiyon, tanıtım ve teşhir büfeleri, yerleşim yeri halkı tarafından kurulan ve işletilen kooperatifler işletme ruhsatı almış sayılacaktır. Bu işletmelerin bulunduğu binalar ile konutlardan, bu Kanun'un yayımlandığı tarihe kadar bitirilmiş olanlar, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı veya belediye ya da üniversiteler tarafından fen ve sanat kuralları ile ilgili mevzuat hükümlerine uygun yapıldığı tespit edilenler ruhsatlandırılmış sayılacaktır. Ayrıca bu yapılar elektrik, su ve bunun gibi kamu hizmetlerinden de yararlandırılacaklardır.

payları beş yıl süreyle alınmayacaktır. Ayrıca bu yerlerde içme ve kullanma suları için alınacak ücretin, beş yıl süreyle en düşük tarifenin %25'ini geçmeyecek şekilde belirlenmesi hükme bağlanmıştır.

- Orman köyleri, belli ölçüde sürecin dışında bırakılmıştır. Tüzel kişilikleri kaldırılrsa bile orman mevzuatının orman köylerine tanıdığı hakların mahalle olunduktan sonra da bu yerleşim yerlerine tanınacağı belirtilmiştir.

7440 sayılı Bazı Alacakların Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la birlikte yukarıda sayılan istisna, muafiyet ve indirimlerin uygulanması 31.12.2025 tarihine kadar uzatılmıştır. Diğer yandan 5216 sayılı Kanun'un Ek 3'üncü maddesi kapsamında kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan ilan edilen yerlerde kademeli bir muafiyet öngörülmektedir.

5779 Sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun

2.7.2008 tarihinde kabul edilerek 15.7.2008 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun kapsamında, il özel idareleri ve belediyelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden ayrılacak paylara ilişkin esas ve usuller düzenlenmiştir. 6360 sayılı Kanun, mali konularda da değişiklikler öngörmektedir. Genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından büyükşehir belediyelerine ayrılan pay ve büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından her bir büyükşehir belediyesine kalan oran artırılmıştır. 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerle genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının %2,85'i büyükşehir dışındaki belediyelere ayrılırken bu oran %1,50'e çekilmiş; %2,50'u büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılırken bu oran %4,50'a çıkarılmış (%10 yüzölçümü, %90 nüfus) ve il özel idarelerine ayrılan pay %1,15'ten %0,5'e düşürülmüştür. İlçe belediyelerinin paylarının %40'ı bağlı olduğu BŞB'ye devredilmektedir. Büyükşehir belediye sınırları içindeki genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından büyükşehir belediyesine ayrılan pay da %5'ten %6'ya çıkarılmıştır (bunun %60'ı doğrudan BŞB'ye, %40'ı havuza gitmektedir).

2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu

26.5.1981 tarihinde kabul edilerek 29.5.1981 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren bu Kanun kapsamında belediyelerin gelirlerini oluşturan vergiler, harçlar, harcamalara katılma payları, ücretler, müze giriş ücretlerinden verilen pay ve maden payları ve bunlarla ilgili usul ve esaslar ortaya konulmuştur. Kanun’un Birinci Kısımında ilan ve reklam vergisi, eğlence vergisi, haberleşme vergisi, elektrik ve havagazı tüketim vergisi, yangın sigortası vergisi ve çevre temizlik vergisi gibi vergi kalemleri yer almaktadır. Kanun’un İkinci Kısımında, işgal harcı, tatil günleri çalışma ruhsatı harcı, kaynak suları harcı, tellallık harcı, hayvan kesimi muayene ve denetleme harcı, ölçü ve tartı aletleri muayene harcı, bina inşaat harcı, kayıt ve suret harcı, altyapı kazı izni harcı, imarla ilgili harçlar, işyeri açma izni harcı, muayene, ruhsat ve rapor harcı, sağlık belgesi harcı ve çeşitli harçlar olarak tanımlanan belediye harçları yer almaktadır. Üçüncü Kısımda ise yol harcamalarına katılma payı, kanalizasyon harcamalarına katılma payı ve su tesisleri harcamalarına katılma payı yer almıştır. Ayrıca Dördüncü kısımda belediyelerin Kanun’da harç veya katılma payı konusu yapılmayan ve ilgililerin isteğine bağlı olarak ifa edecekleri her türlü hizmet için meclisleri tarafından düzenlenecek tarifelere göre ücret almaya da yetkili kılındığı hükme bağlanmıştır. Belediyeye tekel olarak verilmiş işlerin kendi özel hükümlerine tabi olacağı belirtilmiştir. Aynı Kısımda ayrıca müze giriş ücretleri ve madenlerden belediyeye verilecek paylar da yer almıştır.

İlgili Diğer Mevzuat

Temel mevzuat olarak kabul edilen bu düzenlemelerin yanı sıra yerel yönetimlere ilgilendiren birçok düzenleme bulunmaktadır. Yerel yönetimlerle ilgili detaylı mevzuat listesi EK 1’de yer almaktadır. Bu kanunların bazıları 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu, 775 sayılı Gecekondu Kanunu, 2872 sayılı Çevre Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun, 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 3996 sayılı Bazı Yatırım ve Hizmetlerin Yap-İşlet-Devret Modeli Çerçevesinde Yaptırılması Hakkında Kanun, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’dur.

2.2.3. Sorumlu Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye’de yerel yönetimler, merkezi idarenin idari vesayet denetimi altında bulunmasının yanı sıra birçok kamu idareleri ile diğer kurum ve kuruluşlarla yoğun iş birliği içinde çalışmaktadır. Halk sağlığı ve çevre sağlığı ile ilgili olarak yerel yönetimler mevzuatında yer alan görev-yetki sorumlulukların yanı sıra Sağlık Bakanlığı’nın 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu’nda da yer alan hükümler gereği yerel yönetimlerle iş birliği içinde yerine getirmektedir.

Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun gereğince il özel idareleri ve belediyelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden ayrılacak paylara ilişkin esas ve usuller düzenlenmektedir. Genel bütçe vergi gelirlerinden belediye ve il özel idarelerine ayrılan payların dağıtımına esas belediye ve il nüfusları, her yılın ocak ayından geçerli olmak üzere Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından, Türkiye İstatistik Kurumundan alınmak suretiyle, İLBANK ve Hazine ve Maliye Bakanlığına bildirilir. Paylar, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından aylık olarak hesaplanır. Hazine ve Maliye Bakanlığı büyükşehir belediye paylarını 5’inci maddede belirtilen esaslara göre paylaştırarak bu belediyelere doğrudan, il özel idareleri ve diğer belediyelerin paylarını ise ilgili idarelere aktarılmak üzere tahsil edilen ayı takip eden ayın sonuna kadar İLBANK’a aktarır. İLBANK, payları 4’üncü ve 5’inci maddelerde belirtilen esaslara göre müteakip ayın en geç onuncu günü mesai saati sonuna kadar ilgili idarelere gönderir. Denkleştirme ile ilgili olarak Bakanlığın görevi bulunmaktadır. Kanun gereği kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının binde biri Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçesine nüfusu 10.000’e kadar olan belediyeler için kullanılmak üzere denkleştirme ödeneği olarak konulur. Hazine ve Maliye Bakanlığı, bu ödeneği, mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit hâlinde dağıtılmak üzere, İLBANK hesabına aktarır. İLBANK hesabına aktarılan ödeneğin %65’ini eşit şekilde, % 35’ini ise nüfus esasına göre dağıtır.

Ayrıca 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun gereği yerel yönetimlerin dış finansman gerektiren konularda büyükşehir belediyelerini, belediyeleri ve bunlara bağlı kuruluşlar ile sair yerel yönetim kuruluşlarını, yap-işlet-devret, yap-işlet ve işletme hakkı devri ve benzeri finansman modelleri çerçevesinde gerçekleştirilmesi öngörülen projeler kapsamında ödeme yükümlülükleri Hazine ve Maliye Bakanlığı yetkilidir.

Ayrıca mahalli idareler ile bağılı kuruluşlarının ve iktisadi teşebbüslerinin yurtiçi piyasalarda yapacakları tahvil ihraçları da Bakanlığın iznine tabidir. Bu iznin verilmesi Hazine garantisi sağlandığı anlamına gelmez. Söz konusu izin sürecine ilişkin usul ve esaslar Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2023).

2.2.3.1. İçişleri Bakanlığı

Türkiye’de merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki idari vesayet yetkisi Anayasa’nın 127’nci maddesinde düzenlenmiştir. Anayasa’nın 127’nci maddesine göre; merkezi idare, yerel yönetimler üzerinde, yerel hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve yerel ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir. Bu maddenin son paragrafında ise yerel yönetimlerin belirli kamu hizmetlerinin görülmesi amacı ile kendi aralarında birlik kurmalarını cumhurbaşkanının iznine bağlamıştır. Aynı maddede, yerel yönetimlerin organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılırsa İçişleri Bakanı, geçici tedbir olarak, kesin hükme kadar görevden uzaklaştırılabileceği hüküm altına alınmıştır.

Anayasa’da yerel yönetimlerin birlik kurmalarının cumhurbaşkanının iznine tabi kılınması ve İçişleri Bakanına belli durumlarda yerel yönetimlerin organlarını veya bu organların üyelerini görevden uzaklaştırma yetkisi verilmesi dışında, merkezi idarenin yerel yönetimler üzerindeki vesayet yetkisinin hangi bakanlık veya birim vasıtasıyla kullanılacağı belirlenmemiştir. Anayasa’ya göre, yerel yönetimlerin görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenecektir.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçmeden önce merkezi idare yerel yönetimler üzerindeki idari vesayet yetkisini büyük ölçüde İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü ve Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı vasıtasıyla kullanmaktaydı. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş sürecinde devlet teşkilatı yeniden düzenlenmiştir. 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin İçişleri Bakanlığı teşkilatını düzenleyen 9’uncu bölümünde Mahalli İdareler Genel Müdürlüğüne yer verilmemiştir. Mahalli idarelerin, merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenleme görevi Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği

Bakanlığına verilmiştir. Bu görev Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde kurulan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir.

Diğer taraftan, 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığını düzenleyen 260'ıncı maddesinin 1/a) fıkrasında; Teftiş Kurulu Başkanlığına, Bakanın emri veya onayı üzerine (...) mahalli idarelerle, bunlara bağlı ve bunların kurdukları veya özel kanunlarla veya Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle kurulmuş birlik, işletme, müessese ve teşebbüslerin işlem ve hesaplarını teftiş etmek ve denetlemek, inceleme ve soruşturma yapmak görevi verilmiştir. Aynı maddenin 1/c fıkrasında; mahalli idarelerin seçilmiş veya tayin edilmiş organları ve bunların üyeleriyle diğer kamu görevlileri hakkında inceleme, araştırma ve soruşturma yapma görevinin Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığınca yürütüleceği hükme bağlanmıştır. Yine aynı maddenin 1/ç fıkrasında ise; Bakanlığın mahalli idareler üzerinde sahip olduğu vesayet yetkisinin mevzuat hükümleri gereğince uygulanmasını sağlama görevi düzenlenmiştir.

İçişleri Bakanlığı mahalli idareler üzerindeki idari vesayet yetkisini uygulamada Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığı ve İller İdaresi Genel Müdürlüğü vasıtasıyla kullanmaktadır. Mahalli idareler ile ilgili teftiş, denetim, inceleme ve soruşturma görevleri mülkiye müfettişleri ve mahalli idareler kontrolörleri tarafından yürütülmektedir. Mahalli idareler üzerindeki diğer idari vesayet iş ve işlemleri ise İçişleri Bakanlığı ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı arasında imzalanan 03/08/2018 tarihli Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol çerçevesinde İller İdaresi Genel Müdürlüğüne yürütülmektedir. Protokol, 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin "Atıflar" kenar başlıklı 798'inci maddesinde belirtilen "İçişleri Bakanlığının mahalli idareler üzerinde sahip olduğu vesayet yetkisine ilişkin mevzuat hükümleri dışında mevzuatta Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün görevleriyle ilgili olarak İçişleri Bakanlığına veya birimlerine yapılmış olan atıflar Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına veya birimlerine, İçişleri Bakanına veya İçişleri Bakanlığı görevlilerine yapılmış olan atıflar Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanına veya Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı görevlilerine yapılmış sayılır." hükmü gereğince Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü vasıtasıyla kullanılan idari vesayet yetkisine ilişkin görev ve yetkiler İçişleri Bakanlığında ve/veya İçişleri Bakanında kalacak; bunun dışında kalan görev ve yetkiler ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği

Bakanlığına ve/veya Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanına devredilecek şekilde düzenlenmiştir.

Mezkûr Protokole göre; il özel idareleri, köyler ve üyeleri il özel idarelerinden ve köylerden oluşan mahalli idare birlikleri ile ilgili iş ve işlemler İçişleri Bakanlığınca, belediyelere ilişkin idari vesayet dışında kalan iş ve işlemler ise Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığınca yürütülmektedir. Anayasa, yasalar ve Cumhurbaşkanlığı kararnameleri çerçevesinde; mahalli idarelere ilişkin idari vesayet kapsamında değerlendirilen teftiş, denetim, inceleme, araştırma ve soruşturma iş ve işlemleri İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Mahalli idare organları veya bu organların üyelerinin geçici bir tedbir olarak görevden uzaklaştırılması, belediye başkanlarının düşürülmesi, belediye ve birlik meclislerinin feshine ilişkin iş ve işlemler ile memurlar hakkında devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmesine ilişkin iş ve işlemler de İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

2.2.3.2. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının yerel yönetimlerle ilgili olarak müştereken yürüttüğü işlemler bulunmaktadır. Bunlar arasında mahalli idarelere ilk defa atanacaklara dair sınav ve atama yönetmeliğini hazırlamak; il özel idareleri, belediyeler ve bağlı kuruluşları ile bunların üyesi olduğu mahalli idare birliklerinin personel istihdamı da personel çalıştırılmasına dayalı hizmetlerinin yerine getirilmesi için usul ve esasları belirlemek; E-Belediye Projesini yürütmek (İçişleri Bakanlığı/ Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile ortak olarak yürütülmektedir), Yerel Yönetimler Reformu Projesi'ni (LAR-3) yürütmek olarak belirtilmek mümkündür (ÇŞİDB, 2023). 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesininin 97'nci maddesininin birinci fıkrasının (o) bendi ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına mahalli idareler ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek görevi verilmiştir.

Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü

İlgili Kararnamenin 100'üncü maddesi ile Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne “mahalli idarelerin iş ve işlemlerine dair mevzuatla verilen görev ve hizmetleri yapmak, takip etmek, sonuçlandırmak ve geliştirmek, mahalli idare yatırım ve hizmetlerinin kalkınma planları ile yıllık programlara uygun şekilde yapılmasını gözetmek, mahalli idarelerin geliştirilmesi amacıyla araştırmalar yapmak, istatistiki bilgileri toplamak, değerlendirmek ve yayımlamak,

mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimini planlamak ve uygulanmasını takip etmek, teşkilat, araç ve kadro standartlarını tespit etmek ve Bakan tarafından verilen diğer görevleri gerçekleştirmek” olarak görevler verilmiştir. Arkasından 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 1 ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerine dayanılarak, ÇŞİDB ve İçişleri Bakanlığı arasında 03 Ağustos 2018 tarihinde imzalanan “Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün Görevlerinin Devir ve Tasfiyesine İlişkin Protokol” gereği, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı mahalli idarelerle ilgili birçok alanda ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmaları yürütmektedir (ÇŞİDB YYGM, 2023).

Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yerel yönetimlere yönelik olarak gerçekleştirilen görevler şu şekildedir:

“Mahallî idarelerin altyapı sistemleri ile ilgili genel planlama, programlama, fizibilite, projelendirme, işletme, finansman ihtiyacı ve yatırım önceliklerine; teknik altyapı tesislerinin mekânsal strateji planları ile çevre düzeni ve imar planlarına uygun olarak planlanmasına, projelendirilmesine ve yapılmasına ilişkin usul ve esaslar ile bu konulardaki her türlü etüt, proje, yapı ruhsatı ve yapı kullanma iznine ilişkin usul ve esasları belirlemek,

Teknik altyapı tesisleri ve altyapı birlikleri kurulması konusunda mahallî idareler arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak, rehberlikte bulunmak ve teknik altyapı tesislerine ilişkin envanteri tutmak.

Belediye Kanunu'nun 73'üncü maddesi kapsamındaki uygulamalara ilişkin dönüşüm alanı ilanı ile ilgili iş ve işlemleri yürütmektir.”

Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü

Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü hizmetleri kapsamında yerel yönetimlerle ilgili olarak gerçekleştirilen çalışmalar şu şekildedir.

“Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi kapsamına giren tüm konularda, resmi ve özel kurum ve kuruluşlarca üretilen verilerin Bakanlık birimlerince kullanılmasını ve değerlendirilmesini sağlamak.

Kent bilgi sistemlerinin standart ve yaygın bir şekilde oluşturulması için gerekli düzenlemeler yapmak.

Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi kapsamında resmi ve özel kurum ve kuruluşlarca üretilen mekânsal verilerin sunulduğu portalı kurmak ve işletmektir.”

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü

Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen birçok hizmet yerel yönetimlerle koordineli ve ilişkilidir. Çevre kirliliği ve kontrolü amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar şu şekildedir:

“Hava kalitesinin korunması, hava kirliliği, gürültü ve titreşimin azaltılması veya bertaraf edilmesi için hedef ve ilkelerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak; temiz hava eylem planları yapmak ve yaptırmak; konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli çalışmalar yapmak, ölçüt ve standartları belirlemek,

Etkili bir çevre yönetimi gerçekleştirmek, atık ve kimyasalların çevre ile uyumunu sağlamak üzere gerekli ekonomik araçları belirlemek ve bu konuda standartlar geliştirmek,

Yeraltı ve yerüstü sularının, denizlerin ve toprağın korunması, kirliliğin önlenmesi veya bertaraf edilmesi maksadıyla kirletici unsurlar ile kirliliğin giderilmesi ve kontrolüne ilişkin usul ve esasları tespit etmek ve uygulamayı sağlamak, acil müdahale planları yapmak ve yaptırmak, çevrenin korunması maksadıyla uygun teknolojileri belirlemek ve bu maksatla kurulacak tesislerin vasıflarını tespit etmek ve bu çerçevede gerekli tedbirleri almak ve aldırarak,

Atık ve kimyasalların yönetimine ilişkin hedef, politika ve ölçütlerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak,

İlgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde atıkların taşınması ile tehlikeli atıkların taşınma lisanslarına ilişkin esasları belirlemek, uygulanmasını sağlamak, izlemek, atık ve kimyasallarla kirlenmiş alanların mevcut kirlilik durumlarını tespit etmek, çevre ve insan sağlığına yönelik risklere ve kirlenmiş alanların iyileştirilmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve yaptırmak,

Küresel iklim değişikliği ve ozon tabakasının incelenmesi ile ilgili tedbirlerin alınmasına yönelik plan, politika ve stratejilerin belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak amacıyla diğer kurum ve kuruluşlarla koordinasyon sağlamak,

Mahalli çevre kurullarının çalışmalarını takip etmek ve yönlendirmek,

Yerleşik alanlarda bina ve sair yapılarda görüntü kirliliğine yol açan uygulamaları önleyici tedbirler almaktır.”

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü

Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen iş ve işlemlerde yerel yönetimlere yönelik olarak;

“Yerleşme, yapılaşma ve arazi kullanımına yön veren, her tür ve ölçekte fiziki planlara ve uygulamalara esas teşkil eden üst ölçekli mekânsal strateji planlarını ve çevre düzeni planlarını ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yaparak hazırlamak, hazırlatmak, onaylamak ve uygulamanın bu stratejilere göre yürütülmesini sağlamak,

Kentlerde ve kırsal alanlarda arazi kullanımına ilişkin temel ilke, strateji ve standartların belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve uygulanmasını sağlamak,

Havza ve bölge bazındaki çevre düzeni planları da dâhil her tür ve ölçekteki çevre düzeni planlarının ve imar planlarının yapılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemek, havza veya bölge bazında çevre düzeni planlarını yapmak, yaptırmak, onaylamak ve bu planların uygulanmasını ve denetlenmesini sağlamak,

Risk yönetimi ve sakınım planlarının yapılmasına ve onaylanmasına ilişkin kuralları belirlemek ve izlemek, plana esas jeolojik ve jeoteknik etütleri yapmak, yaptırmak ve onaylamak,

Her ölçekteki imar planı ve imar uygulamalarını, kentsel tasarım projelerini yapmak, yaptırmak ve onaylamak,

Arazi ve arsa düzenlemesi ve parselasyon planlarının hazırlanmasına ilişkin genel ilke, strateji ve esasların belirlenmesine ilişkin çalışmaları yapmak ve uygulanmasını sağlamak,

Belediyelerin mücavir alanları ile köylerin yerleşik alanlarının sınırlarının tespitine ilişkin usul ve esasları belirlemek ve tespit edilen sınırları onaylamak,

Her tür ve ölçekteki fiziki planların birbiriyle uyumunu ve mekânsal strateji planları hedeflerine ve kararlarına uygunluğunu sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak, ilgili idareler tarafından Bakanlıkça verilen süre içinde yapılmayan il çevre düzeni planlarını yapmak, yaptırmak ve resen onaylamaktır.”

2.2.3.3. İller Bankası Anonim Şirketi (İLBANK)

Belediyelere/idarelere, kentsel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi amacıyla uluslararası standartlarda proje geliştirmek, kredi sağlamak, danışmanlık yapmak ve teknik destek vermek yoluyla sürdürülebilir şehirleşmeye katkıda bulunma misyonu üstlenen İller Bankası Anonim Şirketi (İLBANK), belediyeler ve idarelerin altyapı yatırımları ile kapasite oluşturma ve finansmanı konusunda uzmanlaşan, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığının ilgili kuruluşu olan yerli bir kalkınma ve yatırım bankasıdır. 1933 yılında belediyelerin imar faaliyetlerini finans etmek üzere, 2301 sayılı Kanunla ve 15 Milyon TL sermaye ile 'Belediyeler Bankası' adıyla kurulan Banka, o tarihten günümüze yerel yönetimlere finansal ve teknik destek vermektedir. İlk etapta sadece belediyelere yönelik iken, hızlı nüfus artışı, hızlı kentleşme ile teknik ve mali yardıma duyulan ihtiyaç neticesinde il özel idareleri ve köyleri de kapsayacak şekilde 13.06.1945 tarihinde kabul edilen ve 23.06.1945 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 4759 sayılı Kanun ile İller Bankası Genel Müdürlüğüne dönüştürülmüştür. 66 yıl bu şekilde hizmet verdikten sonra, 08.02.2011 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 6107 sayılı Kanunla "İller Bankası Anonim Şirketi (İLBANK)" ismi ile hizmetlerine devam etmektedir. Bölgesel ölçekte tanınan uluslararası bir kalkınma ve yatırım bankası olma vizyonunu benimseyen İLBANK, 6107 sayılı Kanun'un yanı sıra 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümlerine tabidir. İLBANK, uluslararası finans kuruluşları tarafından finanse edilen projelerde, bu kuruluşlar ile kredi anlaşmaları yaparak ilgili projelerin finansmanı kapsamında borçlu taraf olmakta ve finansal aracı olarak hareket ederek belediyelere/idarelere (alt borçlu), alt kredi anlaşmaları yoluyla alt proje bazında finansman sağlamaktadır (İLBANK, 2023). Bu anlamda On İkinci Kalkınma Planı döneminde İLBANK Türkiye'de yerel yönetimler alanında yapılacak birçok yatırım ve projeye özellikle başta afet bölgesinde yapılacak yeniden inşa çalışmaları, kentsel dönüşüm çalışmaları ve yerel kalkınma sürecinde yapılacak iyileştirmelere önemli bir paydaş olacaktır.

Misyonu, yerel yönetimleri ve bunların merkezi idare ile olan alaka ve münasebetlerini düzenlemek, vizyonu ise vatandaş odaklı, şeffaf, katılımcı, hizmet standartları yüksek, mali yapısı güçlü ve yalın yönetim anlayışına sahip yerel yönetimler için kolaylaştırıcı rehberlik ve değer üreten düzenleyici işlemlerle yönetim geliştirme süreçlerini yürütmektir.

2.2.3.4. Türkiye Belediyeler Birliği

5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 20'nci maddesine göre kurulan Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), ülkemizdeki bütün belediyeleri yurt içi ve yurt dışında temsil etmektedir. TBB, belediyelerin ihtiyaç duyduğu eğitim, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri vermekte, belediyeler arası bilgi ve deneyim paylaşımı desteklemekte, kardeş Şehir ilişkilerinin kurulması ve geliştirilmesine aracılık etmekte, belediyelere araç desteğinde bulunmaktadır. Belediye sorunlarına çözüm önerileri geliştirilerek bakanlıklar ve diğer kurumlara iletilmekte, belediyeleri ilgilendiren konularda merkezi idare kurumları ve yerel yönetimler ile ortak projeler yürütölmektedir. TBMM Komisyon toplantıları takip edilerek belediyeleri ilgilendiren kanun teklifleri hakkında belediyeler adına görüş bildirilmektedir.

TBB, Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresinin sekreteryasını yürütmekte, ayrıca uluslararası yerel yönetim teşkilatı olan Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı (UCLG), Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (MEWA) ile Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyinde (CEMR) üye olup bu kuruluşlar nezdinde belediyelerin etkin temsilini sağlamaktadır. Diğer ölkelerin belediye birlikleriyle iş birliği yapmakta ve ortak projeler yürütmektedir (TBB, 2023).

2.2.3.5. Vilayetler Birliği

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 133'üncü ve 148'inci maddeleri dâhilinde 31.12.1985 tarihli İçişleri Bakanlığı oluru ile kurulan Vilayetler Birliği, 2005 yılında kabul edilen 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu ile il özel idarelerinin ulusal düzeyde temsiliyetini sağlayan tek birlik olmuştur. 2018 yılı itibarıyla 30 büyükşehirde valilik altında yer alan Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları (YİKOB) da aynı hak- yetki ve yükümlölüklerle birlik üyesi olarak kabul edilmiştir. 51 İl özel idaresi, 30 YİKOB olmak üzere bu birimlere yönelik yardımlaşma ve iş birliğini, teknik ve idari deneyim ve bilgi paylaşımını teşvik etmek ve mevzuat düzenlemelerinde görüş bildirme, birlik personeline ilişkin eğitim faaliyetleri faaliyetlerini gerçekleştirmektedir (Vilayetler Birliği, 2021).

2.2.3.6. Kalkınma Ajansları

Yerel kalkınmanın önemli bir yönlendirici kurumu olan Kalkınma ajanslarının bölge kaynak ve potansiyelinin kullanılması, dengeli kalkınmanın sağlanması amacıyla yerel

yönetimlerle iş birliği içinde yerel plan ve strateji çalışmalarıyla bölge kalkınmasından ulusal kalkınmaya katkı sağlamaktadır. Ajanslar yerelde beşerî ve kurumsal kapasite geliştirme, proje hazırlama ve uygulama, küresel düzeyde rekabetçiliğin geliştirilmesi için yatırım ortamı oluşturma; planlama çalışmaları ile destek olmaktadır. Türkiye’de 26 İBBS Düzey II bölgesinde faaliyet gösteren 26 kalkınma ajansı bulunmaktadır. 2006 yılında yürürlüğe giren 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun¹⁷ ile ilk aşamada mülga Devlet Planlama Teşkilatı sonrasında, 3/6/2011 tarih ve 641 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde DPT yerine ihdas edilen Kalkınma Bakanlığı altında faaliyetlerini sürdürmüştür. Bakanlık tarafından bu süreçte 2014-2023 dönemi “Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi” hazırlanmış, kalkınma ajansları tarafından yürütülen 2014-2023 dönemi bölge planlarının hazırlık süreçleri koordine edilmiştir. 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle birlikte 1 ve 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri kapsamında kalkınma ajanslarının ulusal koordinasyonu görevi Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na verilmiştir. Yerel yönetimler 5449 sayılı Kanuna göre cari yıl bütçelerinin aksi bir hüküm olmadıkça %1’e¹⁸ kadar oranlarını ajanslara aktarmakla yükümlüdürler (Kalkınma Ajansı, 2023).

2.2.4. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı

Yerel yönetimlerin hizmet sunumunun etkinliğini, kalitesini ve kapsamının en önemli belirleyici unsurları, sahip oldukları mali yapılarıdır. Günümüzde kentlerde giderek artan nüfus yoğunluğu, göç olgusu, gelişen teknolojiyle beraber vatandaşların artan hizmet talepleri mali yapı üzerinde önemli bir baskı oluşturmakta, mali yapıda bozulmalara, gelir-gider dengesinin sağlanmasında başta küçük ölçekli belediyeler olmak üzere sorunlar yaşanmaktadır. Yüksek kaliteli, teknoloji odaklı hizmet sunma maliyet artışlarını da beraberinde getirmektedir.

Büyükşehir belediyeleri, belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin sahip olduğu maddi duran varlıklarının arazi ve arsalar, yer altı ve yer üstü düzenleri, binalar, tesis, makine ve cihazlar, taşıtlar, demirbaşlar, diğer maddi duran varlıklar, birikmiş amortismanlar,

¹⁷ 02.07.2018 tarihli ve 703 sayılı KHK ile Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanunun adı Kalkınma Ajanslarının Hizmetlerine İlişkin Kanun” olarak isim değişikliği yapılmıştır.

¹⁸ 08.08.2011 tarihli ve 2011/2168 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile bu oran binde beş olarak belirlenmiştir.

yapılmakta olan yatırımlar ve yatırım avansları kapsamında değerlendirildiğinde 2021 yılında rakam, 567.058.239.000 TL iken 2022 yılında 806.188.755.000 TL'ye ulaştığı görülmektedir. Kendi içinde dağılımda en yüksek oran 2022 yılı için %67,95'le arazi ve arsalar ile yer altı ve yer üstü düzenlerini kapsamaktadır (Çizelge 2.17).

Çizelge 2.17. Mahalli İdarelerin Duran Varlıkları

Aktif (Varlıklar)	2021	2022
(Bin TL)		
Arazi ve Arsalar	183.091.443	260.214.352
Yer Altı ve Yer Üstü Düzenleri	239.017.229	287.574.791
Binalar	83.886.119	135.654.732
Tesis, Makine ve Cihazlar	12.906.895	16.842.319
Taşıtlar	21.145.806	27.878.808
Demirbaşlar	8.813.756	12.049.647
Diğer Maddi Duran Varlıklar	6.037.497	7.486.867
Birikmiş Amortismanlar (-)	-89.257.705	-106.514.254
Yapılmakta Olan Yatırımlar	100.504.168	163.963.955
Yatırım Avansları	913.033	1.037.538
Toplam	567.058.239	806.188.755

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023)

Yerel yönetimlerin taşıt varlığı ile ilgili olarak sahiplilik durumu incelendiğinde 2022 yılı itibarıyla belediyelerde toplam 97.790, bağlı idarelerde 16.212, mahalli idare birliklerinde 380 olmak üzere toplam 114.382 demirbaş taşıt bulunduğu; kiralık taşıt açısından ise 2022 yılı itibarıyla belediyelerde toplam 31.841, bağlı idarelerde 8.085, mahalli idare birliklerinde 113 olmak üzere toplam 40.039 kiralık taşıtın yer aldığı görülmektedir (ÇŞİDB YYGM, 2023).

2.2.4.1. Yerel Yönetimlerin Gelirleri

Yerel yönetimlerin gelirleri birçok farklı kalemden oluşmaktadır. Yerel yönetimlerin gelir kaynaklarını oluşturan kalemler ilgili mevzuat hükümleri gereği aşağıda türlerine göre yer almaktadır. Buna göre;

Büyükşehir Belediyelerinin Gelirleri;

- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay: Büyükşehir belediyeleri, ilde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin %6'sı ve ildeki büyükşehir ilçe belediyelerinin genel bütçe vergi gelirlerinden aldığı payın %30'unu oluşturmaktadır. Büyükşehir ilçe belediyeleri Türkiye genelinde toplanan genel bütçe vergi gelirlerinin %4,5'ini almaktadır.
- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan oran ve esaslara göre büyükşehir belediyesince tahsil olunacak at yarışları dâhil müşterek bahislerden elde edilen eğlence vergisinin (%20'si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, %30'u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan) %50'si,
- Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalar içinde tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçlar,
- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yollara cephesi bulunan binalar üzerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri,
- Durak yerleri ile karayolu, yol, cadde, sokak, meydan ve benzeri yerler üzerinde tespit edilen araç park yerlerinin işletilmesinden elde edilen gelirin (ilçe belediyelerine, nüfuslarına göre dağıtılacak %50'sinden sonra kalacak) %50'si,
- Hizmetlerin büyükşehir belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda belirtilen oran ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları,
- Kira, faiz ve ceza gelirleri, kamu idare ve müesseselerinin yardımları,
- Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılacak gelirler,
- Büyükşehir belediyesi iktisadî teşebbüslerinin safi hâsılatından büyükşehir belediye meclisi tarafından belirlenecek oranda alınan hisseler,
- Büyükşehir belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri, yapılacak hizmetler karşılığı alınacak ücretler, şartlı ve şartsız bağışlar ve diğer gelirler oluşturmaktadır.

Belediyelerin Gelirleri;

- Kanunlarla gösterilen belediye vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay ve ödenekler,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- Belediye meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Faiz ve ceza gelirleri, bağışlar, her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler ve diğer gelirler oluşturmaktadır.

İl Özel İdarelerinin Gelirleri;

- Kanunlarla gösterilen il özel idaresi vergi, resim, harç ve katılma payları,
- Genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar,
- Genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- İl genel meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Faiz ve ceza gelirleri, bağışlar, her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler ve diğer gelirler.

Mahalli İdare Birliklerinin Gelirleri;

- Birlik üyelerinin, birliğin kuruluş ve faaliyet giderlerine katılma payları,
- Birlik meclisi tarafından belirlenecek tarifelere göre tahsil edilecek hizmet karşılığı ücretler,
- Diğer kamu kurum ve kuruluşlarından aktarılacak ödenekler,
- Taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirler,
- Kira ve faiz gelirleri, bağışlar,

- Köylere hizmet götürme birlikleri için il özel idaresi bütçesinden ayrılacak pay. (İl özel idaresi bütçe gelirlerinin ne kadarının köylere hizmet götürme birliklerine aktarılacağı, köylere hizmet götürme birliklerinin sunacağı yatırım plânı, yıllık çalışma programı ve uygulama projelerine göre il genel meclisince kararlaştırılır) ve diğer gelirlerdir.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla türlerine göre yerel yönetimlerin gelirleri çizelge 18’de yer almaktadır. Buna göre 2022 yılında belediyeler 372.749.078.000 TL, belediye bağlı idareleri 68.879.337.000 TL, il özel idareleri 29.759.115.000 TL ve mahalli idare birlikleri 8.124.790.000 TL gelir elde etmiştir. Belediye ve bağlı idarelerin elde ettiği gelirin yerel yönetimlerin toplam geliri içindeki payının %93,74 olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin gelirleri 2021 yılına kıyasla 2022 yılında %93,78 artış göstermiştir. Bu artış belediyelerde %93,96, belediye bağlı idarelerinde %101, il özel idarelerinde %88,15, mahalli idare birliklerinde ise %79,45 olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 2.18).

Çizelge 2.18. Yerel Yönetim Türlerine Göre Gelirler¹⁹ (Bin TL)

Türü	2021	2022
Belediyeler	192.182.996	372.749.078
Belediye Bağlı İdareleri	34.282.596	68.879.337
İl Özel İdareleri	15.816.745	29.759.115
Mahalli İdare Birlikleri	4.527.687	8.124.790
Konsolide Toplam*	241.587.962	468.146.735

Kaynak:(ÇŞİDB YYGM, 2023).

Gelir kaynaklarına göre 2022 yılında belediyeler 123.310.840.000 TL, belediye bağlı idareleri 50.448.226.000 TL, il özel idareleri 2.519.463.000 TL ve mahalli idare birlikleri 2.480.006.000 TL öz gelir elde etmiştir. 2022 yılı itibarıyla yerel yönetimlerde öz gelirlerin

¹⁹ Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

toplam gelirler içerisindeki payı %38,03'tür. Bu pay belediyelerde %33,08, belediye bağlı idarelerinde %73,24, mahalli idare birliklerinde %30,52 ve il özel idarelerinde ise %8,47'dir (ÇŞİDB YYGM, 2023).

2022 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden büyükşehir belediyeleri 152.329.832.000 TL, il belediyeleri 16.698.288.000 TL, ilçe ve belde belediyeleri ise 70.634.562.000 TL gelir elde etmiştir. 2022 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı büyükşehir belediyelerinde %82,54, il belediyelerinde %62,24, ilçe ve belde belediyelerinde ise %43,68'dir.

2021 ve 2022 yılları itibarıyla yerel yönetim türlerine göre genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylar ve toplam gelirlere oranı ise Çizelge 19'da yer almaktadır. Buna göre, 2022 yılında genel bütçe vergi gelirlerinden alınan paylardan; belediyeler 239.662.683.000 TL, belediye bağlı idareleri 9.261.916.000 TL, il özel idareleri 10.346.896.000 TL, mahalli idare birlikleri 5.902.000 TL gelir elde etmiştir. 2022 yılı itibarıyla genel bütçe vergi gelirlerinden alınan payın toplam gelirlere oranı belediyelerde %64,30, il özel idarelerinde %34,77 ve belediye bağlı idarelerinde %13,45'tir (Çizelge 2.19).

Çizelge 2.19. Mahalli İdare Türlerine Göre Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Alınan Paylar ve Toplam Gelirler (Bin TL)

Türü	2021			2022		
	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	Yüzde	GBVG Alınan Paylar	Toplam Gelir	Yüzde
Belediyeler	121.947.346	192.182.996	63,45	239.662.683	372.749.078	64,30
Belediye Bağlı İdareleri	4.799.619	34.282.596	14,00	9.261.916	68.879.337	13,45
İl Özel İdareleri	5.363.674	15.816.745	33,91	10.346.896	29.759.115	34,77
Mahalli İdare Birlikleri	3.301	4.527.687	0,07	5.902	8.124.790	0,07
Toplam ²⁰	132.113.940	241.587.962	54,69	259.277.397	468.146.735	55,38

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023).

²⁰ Muhasebat Genel Müdürlüğünce hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.

2022 yılı itibarıyla ÇŞİDB YYGM verilerine göre mahalli idarelerde, dönen varlıkların 174.113.915.000 TL, duran varlıkların 871.419.046.000 TL, kısa vadeli yabancı kaynakların 162.517.051.000 TL, uzun vadeli yabancı kaynakların 184.514.365.000 TL ve öz kaynakların 698.501.544.000 TL olduğu görülmektedir. 2022 yılı için mahalli idarelerin faaliyet gelirleri 511.041.800.000 TL, faaliyet giderleri ise 400.434.784.000 TL ve net faaliyet sonucu 110.607.016.000 TL olarak hesaplanmıştır (Çizelge 20). Buna göre 2022 yılında faaliyet gelirlerinin en büyük oranını %58,3 ile diğer gelirler kalemi oluşturmakta (Faiz Gelirleri: %0,9, Kişi ve Kurumlardan Alınan Paylar: %52,8, Para Cezaları: %1,1, Diğer Çeşitli Gelirler: %3,4), Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri ise onu %15,6 oranı ile izlemektedir (Çizelge 2.20).

Çizelge 2.20. Mahalli İdarelerin 2022 Yılı Faaliyet Sonuçları

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
FAALİYET GELİRLERİ TOPLAMI (Tahakkuk Esaslı)	511.041.800	100
Vergi Gelirleri	43.292.221	8,5
Teşebbüs ve Mülkiyet Gelirleri	79.612.237	15,6
Alınan Bağış ve Yardımlar ile Özel Gelirler	33.017.929	6,5
Diğer Gelirler	297.932.233	58,3
Değer ve Miktar Değişimleri Gelirleri	56.855.232	11,1
Kamu İdarelerinden Bedelsiz Olarak Alınan Mali Olmayan Varlıklar	331.948	0,1
FAALİYET GİDERLERİ TOPLAMI (Tahakkuk Esaslı)	400.434.784	100
Personel Giderleri	48.675.598	12,2
Sosyal Güvenlik Kurumlarına Devlet Primi Giderleri	6.900.476	1,7
Mal ve Hizmet Alım Giderleri	199.270.743	49,8
Faiz Giderleri	11.351.851	2,8
Cari Transferler	15.294.619	3,8
Sermaye Transferleri	6.148.184	1,5
Değer ve Miktar Değişimleri Giderleri	31.247.213	7,8
Gelirlerin Ret ve İadesinden Kaynaklanan Giderler	1.551.134	0,4
Amortisman Giderleri	18.868.669	4,7
İlk Madde ve Malzeme Giderleri	41.527.423	10,4
Karşılık Giderleri	3.577.387	0,9
Silinen Alacaklardan Kaynaklanan Giderler	2.518.062	0,6

Faaliyet Türü	Tutar (Bin TL)	Dağılım %
Kamu İdarelerine Bedelsiz Olarak Devredilen Mali Olmayan Varlıklardan Kaynaklanan Giderler	1.691.045	0,4
Proje Kapsamında Yapılan Cari Giderler	4.938.658	1,2
Diğer Giderler	6.873.721	1,7
NET FAALİYET SONUCU	110.607.016	

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023)

Faaliyet giderleri toplamında en yüksek oran %49,8 ile Mal ve Hizmet Alım Giderlerinde yer almaktadır. Bu değeri %12,2 ile personel giderleri ikinci sırada izlemektedir. Hizmet alım giderini oluşturan unsurlar üretime yönelik mal ve malzeme alımları %0,6, tüketime yönelik mal ve malzeme alımları: %10,3, yolluklar: %0,1; görev giderleri: %2,4; hizmet alımları: %30,9; temsil ve tanıtma giderleri: %1,0; menkul mal, gayri maddi hak alım, bakım ve onarım giderleri: %1,7; gayrimenkul mal bakım ve onarım giderleri: %2,8 olarak belirtilmiştir. Bu sınıf içinde en yüksek oran hizmet alımlarını oluşturmaktadır.

2.2.4.2. Yerel Yönetimlerin Harcamaları

Büyükşehir belediyeleri, il-ilçe-belde belediyeleri, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin ilgili mevzuata göre harcama kalemleri şu şekildedir:

Büyükşehir Belediyelerinin Harcamaları

- Belediye hizmet binaları ve tesislerin temini, bakım ve onarımı için yapılan giderler,
- Belediye personeline ve belediyenin seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim ile diğer giderler,
- İlçe belediyeleri ile bağlı kuruluşlara yapacakları yardımlar ve ortak proje giderleri,
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler,

- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı ile üyelik aidatı giderleri,
- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri,
- Dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ödemeleri,
- Bu Kanun'da büyükşehir belediyesine verilen görevlerle sınırlı olarak, yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Spor, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Büyükşehir belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

İl, İlçe ve Belde Belediyelerinin Harcamaları

- Belediye binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- Belediyenin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler,
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılacak giderler,

- Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve katıldığı birliklerle ilgili ortaklık payı ve üyelik aidatı giderleri,
- Mezarlıkların tesisi, korunması ve bakımına ilişkin giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ile sigorta giderleri,
- Dar gelirlili, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler,
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve proje giderleri,
- Sosyo-kültürel, sanatsal ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Belediye hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler,
- Şartlı bağışlarla ilgili yapılacak harcamalar,
- İmar düzenleme giderleri, her türlü proje giderleri.

İl Özel İdarelerinin Harcamaları

- İl özel idaresi binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- İl özel idaresinin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler,
- Her türlü alt yapı, yapım, onarım ve bakım giderleri,
- Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- İl genel meclisince belirlenecek ilkeler çerçevesinde köylere veya köylerin aralarında kurdukları birliklere yapılacak yardımlar,
- İl özel idaresinin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı, üyelik aidatı giderleri,

- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ödemeler ve sigorta giderleri,
- Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim hizmetleri karşılığı yapılacak ödemeler,
- Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum örgütleriyle birlikte yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Sosyo-kültürel ve bilimsel etkinlikler için yapılan giderler,
- Özel idare hizmetleriyle ilgili olarak yapılan kamuoyu yoklaması ve araştırması giderleri,
- Doğal afet giderleri,
- Kanunla verilen görevler ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılan diğer giderler.

Mahalli İdare Birliklerinin Harcamaları

Mahalli idare birliklerinin, sadece görev alanları ile sınırlı olmak üzere harcamalarını oluşturan kalemler şu şekildedir;

- Birlik hizmetlerinin yürütülmesi için yapılacak giderler,
- Birliğin personeline ve seçilmiş organlarının üyelerine ödenen maaş, ücret, ödenek, huzur hakkı, yolluk, hizmete ilişkin eğitim harcamaları ile diğer giderler,
- Hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılacak giderler,
- Birliğin hizmet binalarının, tesislerinin, araç ve gereçlerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- Faiz, borçlanmaya ilişkin diğer ücretler ile sigorta giderleri,
- Dava takip ve icra giderleri,
- Avukatlık, danışmanlık ve denetim ücretleri,
- Kamu ve özel sektör kuruluşlarıyla yapılan ortak hizmetler ve diğer proje giderleri,
- Temsil, tören ve ağırlama giderleri.

Yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukları dahilinde 2021 ve 2022 yılları kıyaslamalı olarak türlerine göre yaptıkları harcamalar Çizelge 2.21’de yer almaktadır.

Çizelge 2.21. Mahalli İdare Türlerine Göre Harcamalar (Bin TL)

Türü	2021	2022
Belediyeler	183.962.486	397.489.254
Belediye Bağlı İdareleri	39.050.183	87.232.682
İl Özel İdareleri	13.259.122	27.975.436
Mahalli İdare Birlikleri	4.039.501	7.733.422
Konsolide Toplam*	235.826.323	509.769.495
*Muhasebat Genel Müdürlüğü tarafından hesaplanan konsolide toplam esas alınmıştır.		

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023).

2022 yılında belediyeler 397.489.254.000 TL, belediye bağlı idareleri 87.232.682.000 TL, il özel idareleri 27.975.436.000 TL ve mahalli idare birlikleri 7.733.422.000 TL harcamalarda bulunmuştur. Mahalli idare harcamalarının %95,1’i belediyeler ve bağlı idareler tarafından gerçekleştirilmiştir.

2.2.4.3. Yerel Yönetimlerin Borçları

2022 yılı itibarı ile yerel yönetimlerin borç stokunun 347.031.417.000 TL olduğu çizelge 22’de yer almakta, bir önceki yıla göre 107.079.289.000 TL’lik bir borç artışının olduğu anlaşılmaktadır. Bir önceki yıla göre azalma sadece kamu idarelerine olan borçlar kısmında 414.740.000 TL olarak görülmüştür (Çizelge 2.22).

Çizelge 2.22. Yerel Yönetimlerin Borç Dağılımları (Bin TL)

Yıl	Banka Kredileri	Kamu İdarelerine Mali Borçlar	Dış Mali Borçlar	Bütçe Emanetleri	Vergi ve Sosyal Güvenlik	Diğer Yükümlülükler	Toplam Yükümlülük
2021	48.324.121	13.038.844	51.989.385	41.495.447	4.867.821	80.236.511	239.952.128
2022	62.830.863	12.624.104	68.049.381	83.352.003	6.982.129	113.192.937	347.031.417

Kaynak: (ÇŞİDB YYGM, 2023)

Mahalli İdare Yardımları

Mahalli idare yardımlarının 2022 yılı için durumu Çizelge 23'de yer almaktadır. Buna göre; hazine yardımları-mahalli idare yardımları 305.247.000 TL, kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yapılan transfer 3.258.607.000 TL, hane halkına yapılan transferler 13.312.552.000 TL, yurtdışına yapılan transfer 23.211.000 TL, gelirlerden ayrılan paylar 4.564.052.000 TL, sermaye transferleri 6.550.477.000 TL, yurtiçi sermaye transferleri 6.549.094.000 TL, yurtdışı sermaye transferleri ise 1.383.000 TL olarak verilmiştir (Çizelge 2.23).

Çizelge 2.23. Mahalli İdarelerin Yardımları

E.KOD	Bütçe Giderleri Hesabı	Tutar (Bin TL)
05 02 00	Hazine Yardımları (Mahalli İdare Yardımları)	305.247
05 02 05	Mahalli İdarelere Yardımlar	141.755
05 02 06	Giderlere Katılma Payları	163.492
05 03 00	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yapılan Transferler	3.258.607
05 03 01	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara	3.258.607
05 04 00	Hane Halkına Yapılan Transferler	13.312.552
05 04 01	Burslar ve Harçlıklar	62.703
05 04 03	Sağlık Amaçlı Transferler	27.520
05 04 04	Yiyecek Amaçlı Transferler	1.189.465
05 04 05	Barınma Amaçlı Transferler	37.048
05 04 06	Tarımsal Amaçlı Transferler	196.200
05 04 07	Sosyal Amaçlı Transferler	8.439.420
05 04 08	Ekonomik/Mali Amaçlı Transferler	236.760
05 04 09	Hane Halkına Yapılan Diğer Transferler	2.987.946
05 06 00	Yurtdışına Yapılan Transferler	23.211
05 06 01	Dış Ülkelere Yapılan Yardımlar	300
05 06 02	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	22.911
05 08 00	Gelirlerden Ayrılan Paylar	4.564.052
05 08 01	Genel Bütçeye Verilen Paylar	232.480
05 08 05	Mahalli İdarelere Verilen Paylar	1
05 08 09	Diğerlerine Verilen Paylar	4.331.571
07 00 00	Sermaye Transferleri	6.550.477
07 01 00	Yurtiçi Sermaye Transferleri	6.549.094
07 01 01	Genel Bütçeye Sermaye Transferleri	326.130
07 01 02	Özel Bütçeli İdarelere Sermaye Transferleri	2.594
07 01 03	Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlara Sermaye Transferleri	44
07 01 04	Sosyal Güvenlik Kurumlarına Sermaye Transferleri	382
07 01 05	Mahalli İdarelere Sermaye Transferleri	175.519
07 01 06	Kamu Teşebbüslerine, Döner Sermayelere, Fonlara ve Mali Kurumlara Sermaye Transferleri	1.670.076
07 01 07	Yüksek Öğretim Kurumlarına Sermaye	1.000

Transferleri				
07	01	09	Diğer Sermaye Transferleri	4.373.349
07	02	00	Yurtdışı Sermaye Transferleri	1.383
07	02	01	Dış Ülkelere Yapılan Yardımlar	0
07	02	02	Uluslararası Kuruluşlara Yapılan Ödemeler	823
07	02	09	Diğer Sermaye Transferleri	560

Kaynak: (ÇŞİDB, 2023)

2.2.5. Ulusal Politikalar- Kalkınma Planlarında Yerel Yönetimler

Türkiye için en önemli gelecek vizyonunu oluşturan politika ve strateji belgesi olan kalkınma planları başlangıç tarihi olan 1963 yılından itibaren günümüze kadar 11 kez hazırlanarak yürürlüğe girmiştir. Hazırlandığı dönemlerde ülkenin mevcut durumunun nabzını tutan, her sektör için gelecek projeksiyonları yaparak kalkınmaya yön veren planlar bireylerden akademiye, kamu, özel sektör ve STK'lara kadar ülkemizin vazgeçilmez referans belgeleridir.

Her kalkınma plan döneminde yerel yönetimler üzerinde en çok durulan ve yol haritası çizilen yönetim basamaklarından biri olmuştur. On İkinci Kalkınma Planı sürecine kadar kat edilen yolda geçirilen gelişmeleri şu şekilde özetlemek mümkündür: Birinci Kalkınma Planı (1963-1967) döneminde kalkınma süreçlerinde hizmet sunumunun oluşturulacak organizasyonel yapı ile toplum ve yönetim birimleri arasında sağlanacak koordinasyon yolu ile gerçekleşeceği öngörülmüştür. Dengeli gelişim göstermesi hedeflenen büyükşehirlerin yanı sıra köy yerleşme yapısının küçük ölçekli ve dağınık yapısını gözetten toplum kalkınmasının sağlanmasına yer verilmiştir (DPT, 1963; Keleş, 2004).

İkinci Kalkınma Planı (1968-1972) döneminde hizmet sunumunda bölgeler arasındaki eşitliğin sağlanması, kurumlar arası koordinasyon ön plana çıkan konulardan olmuştur. Endüstriyel faaliyetlerin teşviki, tarımsal faaliyetlerde modernizasyonun sağlanması ve kentleşme süreçleri kalkınmanın önemli dinamiklerinden olmuştur. Kentleşme politikalarına paralel olarak merkez ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyonların yapılması gerektiğine vurgu yapılarak merkezi yönetimin yerel üzerinde idari vesayetinin yol gösterici bir şekilde ve belirlenen hedeflerle uyumlu şekilde uygulanması gerektiği belirtilmiştir (DPT, 1967).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) yerel yönetimlerin finansal kaynaklarının yetersizliğine vurgu yapılarak başta planlama olmak üzere birçok yetkiye sahip olmasına rağmen önceliklerinin de tam belirlenmediği belirtilmiştir (DPT, 1972; Keleş, 2004).

Bir sonraki kalkınma planı olan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) finansal yetersizliklerin devam ettiği belirtilmiş, idari vesayet ile özellikle imar planlama sürecinde yerelin sahip olduğu yetkinin sınırlandırıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca mevcut sistemlerin özellikle yüksek nüfuslu yerleşim birimlerinde yetersiz kaldığı, “metropolitan alan yönetimine yönelik” ayrı birimlerin kurulması gerektiği belirtilmiştir (DPT, 1978).

Giderek metropolitan kentlerde artan sorunların etkisiyle Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985-1989) kentleşme politikalarının orta büyüklükteki kentlere yönelik olarak teşviki önerilmiştir. Belediyelerin kentsel politika sürecindeki görev yetki ve sorumluluklarına vurgu yapılmıştır (DPT, 1984). Uluslararası politikada Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği'nin yerel yönetimler alanında yaptığı çalışmalar Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planında (1990-1994) yerel yönetimlerle ilgili süreçlere yön vermiştir. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın belli koşullar dahilinde onaylanması ile yerelin görev, yetki ve sorumlulukları ve merkezi yönetim ile koordinasyonunun geliştirilmesi konusunda gelişmeler yaşanmıştır. Koordinasyon konusunda bir bakanlık kurulması çalışmaları ve yerele yönelik bir çerçeve yasa çalışmaları Planın önemli özelliklerinden biri olmuştur (DPT, 1989).

Yerel yönetimlerin kapasitesinin güçlendirilmesine yönelik önlemler ile koordinasyon konuları Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000) döneminde ön plana çıkmıştır. İller Bankası ile ilgili olarak yatırım bankasına dönüştürülme düşüncesi ilk kez bu plan dahilinde görüşülmüştür. Mevzuatla ilgili olarak yerel yönetim birimlerinin kurulması için gerekli olan kriterler ve optimum büyüklük konusunda öneriler planda ele alınan önemli unsurlardandır (DPT, 1995). Daha önceki plan dönemlerinde farklı olarak ilk kez belli konularda ihtisas komisyonları kurma yolu ile daha detay çalışmaların yapılmasına olanak sağlayan yapı Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) döneminde başlatılmıştır. Oluşturulan “Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu” o dönemin yerel yönetimlerine ait mevcut durumunun analizini yaparak yeni milenyumda yerelin kalkınmadaki rolünü çizmiştir. Planda yerel yönetimlerle ilgili alanda kavramlarda ve terimlerde birliğin sağlanmasında, halihazırda güncel ve doğru veri tabanına erişimde sorun yaşandığı, bunun da yansıması ile alandaki çabaların analitik analizlerden ziyade gözlemlere dayalı olarak gerçekleştiği eleştirisi bulunmaktadır (DPT, 2001). Plan öncesi hazırlanan ÖİK Raporunda (DPT, 2000) yerel yönetimlerin kırsal hizmet sunma kapasitelerinin güçlendirilmesine, düzenli gelir kaynaklarına sahip olmasına, kalkınma hamlelerinde AB'nin yerele yönelik bölgesel hedef ve politikaları ile paralel olarak

sosyal, ekonomik ve mekânsal bütünleşmenin sağlanması, yerel yönetimlerin sosyal hizmetler anlamında güçlendirilmesi, bazı hizmet alanlarının yerindenlik gereğince merkez yerine başta il özel idareleri ve diğer yerel birimlere bırakılması için düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Belediye ve büyükşehir belediye modeline ilişkin ve afet mevzuatından yerelin rolünün belirlenmesine yönelik yeni düzenlemeler gerektiğine vurgu yapılmıştır (DPT, 2000). Diğer kalkınma planlarından farklı olarak beş yerine yedi yıllık olarak hazırlanan Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) ön çalışmalarında ayrı bir yerel yönetimler ÖİK olmamakla birlikte “Yerleşme ve Şehirleşme ÖİK” kapsamında yerel yönetimlere yönelik değerlendirmeler bölgesel eşitsizlikler ve yerel kalkınma öncelikleri; yerleşmelerle ilgili sorunlar, afetlere duyarlı planlama, kentsel dönüşüm konuları ele alındığı görülmektedir (DPT, 2007). ÖİK’lar doğrultusunda yön verilen Planda yerele yönelik hedefler; yerel bazlı kültür hizmetlerinin yerele devri, göçle gelen sorunlarla yerelin başa çıkma kapasitelerinin artırılması, idari, mali, personel sorunlarının iyileştirmeler yapılması gerektiği, çevre yönetimi konusunda birlikler ve iş birlikleri oluşturulması gerekliliği ortaya konmuştur (DPT, 2006).

Onuncu Kalkınma Planı’nda (2014-2018) ise, yoksullukla mücadelede yerel yönetimlerin rolünün ve sunulan mali imkânlarını güçlendirmek için kentsel rantların değerlendirilmesi ve emlak vergisi dâhil olmak üzere öz gelirlerinin artırılması vurgulanan önemli unsurlardandır. Turizm bölgelerinde yerel yönetimlerin, STK’ların ve halkın turizmle ilgili kararlara katılımının sağlanması, yaşanabilir yerleşimler için yerel ekonominin güçlendirilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında veri paylaşımında iş birliği ve koordinasyonda yerelin rolünün güçlendirilmesi planda yer almıştır. Şehirlerin planlanmasında görev yetki ve sorumlulukları olan mahalli idarelerin yönetim ilkesi etrafında yeniden yapılandırılması, mali ve kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi ve yerindenlik ilkesi gereğince geliştirilmesinin önemi bu plan kapsamında da korunmaktadır. Sayıları 16’dan 30’a çıkan ve kırsal alanlar da dâhil bütün il sınırlarında hizmet sunacak büyükşehir belediyelerinin genişleyen hizmet alanları ve farklılaşan görev ve sorumluluklarıyla uyumlu bir şekilde planlama, örgütlenme ve hizmet sunum modelinin geliştirilmesi önerilmiştir. Hizmetin niteliğine göre farklılaşan ve mekânsal özellikleri dikkate alan düzenlemelerin yapılması, genişleyen görev alanlarını karşılayacak şekilde su ve kanalizasyon idarelerinin hukuki ve kurumsal yapısının yeniden düzenlenmesi, hizmet kapasitelerinin geliştirilmesi planlanmıştır. Mahalli idarelerin kaynaklarını, kamu mali yönetiminin temel ilke ve araçları çerçevesinde

stratejik önceliklere göre tahsis etmeleri sağlanacak, temsil ve karar alma süreçlerine katılım mekanizmaları da gözetilerek hesap verebilirlik güçlendirilecektir. Mahalli idarelerin öz gelirlerinin kentsel taşınmazların değer artışlarına paralel artırılması, uygulanacak hizmet standartları konusunda merkezi yönetimin etkili denetiminin sağlanması öngörülmüştür. Köy yönetimlerinin güçlendirilmesi ve köy yerleşim yerlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması, yeni hizmet sunma modellerinin geliştirilmesi, ilçe bazlı yerel kalkınma programlarının oluşturulması ve çevre yönetiminde yerelin rolünün artırılması hedeflenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

2019-2023 yılları arası dönemi kapsayan ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk kalkınma planı olma özelliği taşıyan “On Birinci Kalkınma Planı” uzun vadeli bir perspektifle ele alınmış ve Türkiye’nin kalkınma vizyonu ortaya konmuştur. Plan’da yerele yönelik olarak mali açıdan gelirlerinin artırılması, hizmet sunumunda etkinlik ve kapasite artırımı, şehirleşme sürecinde imar planlamadan açık ve yeşil alanlara kadar, hizmet kalitesinin artmasına, yerel kapasitesinin geliştirilmesine yönelik hedefler 15 yıllık bir sürecin ilk dilimi için ele alınmıştır (Strateji Bütçe Başkanlığı, 2019a).

On Birinci Plan döneminde (2018-2023) hazırlanan Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporunda, 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun’la nüfusu 750 binin üzerinde bulunan illerin, il sınırları esas alınarak büyükşehir belediyesine dönüştürülmesi suretiyle büyükşehir belediyelerinin yetki alanının genişletildiği ve belediyelerde yaşayan nüfus oranının 2018 yılı itibarıyla %93,8’e ulaştığı, kırsal alandaki yerleşmelere büyükşehir vasıtası ile hizmet sunulması hedeflendiği; ancak büyükşehir belediyelerinin hizmet sunma kapasitesinin artırılması ve ilçe belediyeleriyle çakışan yetki ve sorumluluklarının gözden geçirilmesi ihtiyacının halen devam ettiği belirtilmiştir. Aynı zamanda içinde bulunulan dönem itibarıyla küresel gelişmelerin Türkiye’ye etkisi bağlamında “Ulusal Akıllı Şehir Stratejisi ve Eylem Planı” ile yerel yönetimlerin akıllı şehir olma yolundaki hedeflerine yön verildiği belirtilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

2.2.6. On Birinci Kalkınma Planı Döneminin Değerlendirilmesi

On Birinci Kalkınma Planı ekseninde yerel yönetimlere yönelik belirlenen amaç, politika ve tedbirlere yönelik yapılan aşağıda yer alan bu çalışmalar plan dönemi sürecinde gerçekleştirilmiştir. On Birinci Kalkınma Planı’nda yerel yönetimlerin etkin, hızlı ve kaliteli

hizmet sunabilen; özel ihtiyaç sahibi kesimlerin ihtiyaçlarını gözeten, katılımcı, mali sürdürülebilirliği sağlamış, şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturularak vatandaş memnuniyetinin üst düzeye çıkarılması temel amaç olarak belirlenmiştir.

On Birinci Kalkınma Planı'nda yerel yönetimlerin stratejik planlarında yer alan öncelikleri ile kaynak tahsisleri arasındaki uyumun artırılması, yerel yönetim hizmetlerinin standardizasyonunu ve bu standartlara uyumun denetimini sağlayacak yöntem geliştirilmesi, yerel yönetimlerde insan kaynağının uzmanlaşma düzeyi ve kapasitesinin artırılması, belediyelerin karar alma süreçlerinde vatandaşların katılım ve denetim rolünün güçlendirilmesi, yerel yönetimlerin hizmet sunumlarını etkinleştirmeye yönelik yeniden yapılanması ve yerel yönetim hizmet sunumunda kentlerin nitelikleri ve dinamikleri dikkate alınarak kent esenliği ve güvenliğinin güçlendirilmesi hususları belli başlı politikalar olarak belirlenmiştir.

Maliye politikası ile ilgili olarak kamu maliyesinin güçlü ve sürdürülebilir yapısının korunması amacıyla yerel yönetimlerin mali yapılarını güçlendirmek amacıyla öz gelirlerin artırılması ve Belediye Gelirleri Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi kapsamında ÇŞİDB YYGM tarafından yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumluluklarıyla mali kapasitelerinin güçlendirilmesine dair mevzuat önerilerine ilişkin çalışmalar 2020 yılında tamamlanmıştır.

Şehirleşme politikası ile ilgili olarak insan odaklı, doğal hayata ve tarihi mirasa saygılı, temel kentsel hizmetlerin adil ve erişilebilir bir şekilde sağlandığı, yaşam kalitesi yüksek ve değer üreten şehirler ve yerleşimler oluşturma amacına yönelik planlama sürecinde etkili katılım, izleme ve denetleme modelinin geliştirilmesi ve mevzuatın güncellenmesi kapsamında çalışmalar yapılmıştır. E-PLAN Otomasyon programı kapsamında planlama süreci ve bu sürecin programa aktarılmasına ilişkin Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü tarafından belediyelere, il özel idarelerine ve diğer ilgili kamu kurumlarına eğitimler verilmiştir. Mevzuat değişikliği ile 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 8/b maddesi gereği Plan İşlem Numarası alınması süreci zorunluluk haline getirilmiştir. Bakanlığın Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü'nce bu süreç tüm Türkiye genelinde izlenmeye başlanmıştır.

Kentsel dönüşüm alanı ile ilgili afet tehlikesi ve riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve araziler, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşamayı esas alacak şekilde dönüştürülme politikası belirlenmiştir. Bu politika kapsamında hedeflenen çalışmalar; afet riskli alanların tespiti ve ilanına ilişkin mevcut

kriterlerin geliştirilmesidir. Yüksek öncelikli alanlar çok faktörlü değerlendirme sistemiyle değerlendirilmiş, İstanbul genelinde kentsel dönüşüm uygulamaları ve imara yeni açılacak alanların planlaması yapılırken nüfus yoğunluğu dikkate alınarak afet ve acil durum toplanma alanları oluşturulması sağlama amacına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. AFAD ile koordineli bir şekilde, yangın ve defin grubunda çalışmalar yürütülmüştür. İstanbul İli, toplanma alanlarına ilişkin iş ve işlemler ise Altyapı ve Kentsel Dönüşüm Hizmetleri Genel Müdürlüğü (AKDHGM) ve Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü (MPGM) tarafından yürütülmektedir. Afet ve acil durum toplanma alanları, ilgili kurumlarla iş birliği içerisinde tespit edilerek imar planlarında gerekli düzenlemeler ili ilgili çalışmalar AFAD koordinasyonunda devam etmektedir. İstanbul'da söz konusu tespit çalışmaları devam etmektedir.

Kentsel altyapı ile ilgili olarak belirlenen nüfusun sağlıklı ve güvenilir içme ve kullanma suyuna erişiminin sağlanması ve atık suyun insan ve çevre sağlığına etkilerinin en aza indirilerek etkin yönetiminin gerçekleştirilmesi; atıkların insan ve çevre sağlığına etkilerinin en aza indirilerek etkin yönetiminin gerçekleştirilmesi için azaltılması, geri dönüşüm ve geri kazanımın sağlanması ve bertaraf edilmesi; erişilebilir, güvenli, zaman ve maliyet yönünden etkin ve sürdürülebilir kentçi ulaşım sistemlerinin oluşturulması amacına yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Kırsal kalkınma politika alanı ile ilgili olarak sürdürülebilir kırsal kalkınma anlayışıyla, üretici birlikleri ve aile işletmelerinin üretim kapasitesinin ve kırsal işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele ile kırsal toplumun düzenli ve yeterli gelir imkânlarına kavuşturularak refah düzeyinin artırılması ve nüfusun kırsalda tutundurulması amacına yönelik hedefler belirlenmiştir.

Kırsal yerleşimlerin sosyal ve fiziki altyapısı, iskânı ve yeniden yerleşim işleri için yatırım ve hizmet ihtiyaçlarının tespiti, takibi ve bu ihtiyaçların giderilmesinin sağlanması için köylerin mahalli müşterek nitelikli altyapı ve üst yapı ihtiyaçlarının giderilmesi için büyükşehir olmayan iller için Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) kapsamında; köylerin kaliteli ve erişilebilir yol ağı, içme suyu, atık su tesisi, küçük sulama tesisi yapım işleri için finansal destek sağlanmıştır.

2020 yılında KÖYDES Projesi kapsamında 1.496.700 TL, 2021 yılında 1.604.308.000 TL, 2022 yılında 3.110.964.000 TL ve 2023 yılında 3.800.000.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. Tahsis edilen ödenekler Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından İLBANK KÖYDES hesaplarına ilgili yıl içerisinde aktarılmıştır. İlgili yıllara göre ilçeler bazında aktarılan ödenekler 51 İl Valiliği (İl Özel İdareleri ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri) tarafından KÖYDES, Cumhurbaşkanlığı Kararı doğrultusunda hazırlanan ve Bakanlık Makam onayı ile onaylanan yol içme suyu, atık su ve küçük ölçekli sulama projelerinde kullanılmıştır.

KÖYDES kapsamında kırsal altyapı hizmetleri için ayrılan kaynakların verimli ve etkin kullanımı için KÖYDES izleme sistemi oluşturulması hedefine yönelik KÖYDES YİS (Yatırım İzleme Sistemi) sayısal verilerin üretimini gerçekleştirme çalışmaları devam etmektedir. Büyükşehir dışındaki 51 il için il envanter verileri ve yapılan projelerin izlenmesi devam etmekte olup İçişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan KÖYDES YİS (Yatırım İzleme Sistemi)'in ÇŞİDB bünyesinde kurulması bağlamında 2022 yılında CBS Genel Müdürlüğü tarafından yazılımın ÇŞİDB da kurulumu yapılmıştır. İhtiyaçlar doğrultusunda geliştirme çalışmalarına devam edilmektedir.

Yerel yönetimlerin stratejik planlarında yer alan öncelikleri ile kaynak tahsisleri arasındaki uyum artırılmasına amacına yönelik olarak ÇŞİDB tarafından stratejik plan hazırlama zorunluluğu olan belediyelerde hizmet önceliklendirmesi yapmak üzere rehber geliştirilmesi öngörülmüştür. Bu bağlamda "Belediyeler İçin Hizmet Önceliklendirme Rehberi Geliştirilmesi Projesi" Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi iş birliği ile 2021 yılında tamamlanarak rehber hazırlanmıştır.

Yerel yönetim hizmetlerinin standardizasyonunu ve bu standartlara uyumun denetimini sağlayacak yöntem geliştirilmesi amacına yönelik olarak çalışmalar gerçekleştirilmiştir. TÜRKSAT ile 30 Büyükşehir Belediyesi Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüklerinin abonelik hizmetlerinin e-Devlet'e entegre edilmesi çalışmalarına başlanılmıştır. Su ve Kanalizasyon İdarelerinin e-Devlet Kapısına (www.turkiye.gov.tr) entegrasyonu ile ilgili standart belge hazırlama çalışmaları 24.03.2020 tarihinde TÜRKSAT tarafından tamamlanmıştır. Belediyelerin su ve kanalizasyon hizmetlerini e-Devlet üzerinden mesafeli sözleşmeler ile yapabilmesi, bu kapsamda ilk abonelik, abonelik devri ve abonelik kapama işlemlerinin mesafeli sözleşmeler ile yürütülebilmesi amacıyla Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik'te değişiklik yapılmış olup,

24.12.2020 tarihli ve 31344 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. e-Devlet üzerinden yürütülecek olan işlemler: Abonelik İşlemleri (Yeni Abonelik Başvurusu, İndirimli Abonelik Başvurusu, Abonelik Devri, Abonelik İptali), Fatura İşlemleri (Fatura Bilgileri Sorgulama, Abonelik Borç Ödeme) olarak belirlenmiştir.

Belediyelerde Hizmet Sunumuna ilişkin süreçlerin sadeleştirilmesi amacıyla LAR III Projesi kapsamında "Yerel Hizmet Sunum Standartlarının Geliştirilmesi Faaliyeti" kapsamında İtfaiye Hizmetleri, Kırsal Alan Hizmetleri, Sağlık Hizmetleri, Ulaşım Hizmetleri, Yaşlı Bakım Hizmetleri alanlarında çalışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda; Koruyucu ve Önleyici İtfaiye Hizmetleri, Halk Sağlığı Hizmetleri, Toplu Ulaşım Halk Sağlığı Hizmetleri, Evde Yaşlı Bakım Hizmetleri, Tarımsal Destek Hizmetlerine yönelik uygulamada birliğin sağlanmasına ilişkin rapor ve rehberler hazırlanmıştır.

Yerel yönetimlerde insan kaynağının uzmanlaşma düzeyi ve kapasitesinin artırılmasına yönelik ihtiyaçlarının belirlenmesi çalışmaları devam etmektedir. Türkiye Belediyeler Birliği tarafından yerel yönetimler personeline düzenlenen hizmet içi eğitime 5.127 kişi, uzaktan eğitime 125.325 kişi, itfaiye eğitimine 80 kişi katılım sağlamış olup, toplamda 130.532 kişiye eğitim verilmiştir. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca 2021 yılı “Türkiye Afet Eğitim Yılı” ilan edilmiş olup, Türkiye Belediyeler Birliğince 261.324 belediye personeline "Afet Farkındalık" eğitimleri verilmiştir. Türkiye Belediyeler Birliğince düzenlenen eğitimlere 244.568 kişi katılım sağlamış olup, toplam 505.892 kişiye eğitim verilmiştir. 2022 yılında Türkiye Belediyeler Birliğince düzenlenen eğitimlere 144.618 kişi, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği tarafından düzenlenen eğitimlere 112.090 yerel yönetim personeli katılım sağlamıştır.

Belediyelerin karar alma süreçlerinde vatandaşların katılım ve denetim rolünün güçlendirilmesi için çalışmalar yürütülmüştür. Özellikle kadın, genç, yaşlı gibi kesimlerin yerel yönetimlerdeki temsil ve karar alma süreçlerine katılım mekanizmalarının güçlendirilmesi, kent konseylerinde belirli bir oranda katılımlarının sağlanması, halk oylaması gibi yollarla yerel hizmet sunumunda özel ihtiyaç sahibi kesimlerin ihtiyaçlarının daha fazla dikkate alınması hedefine ilişkin çalışmalar yürütülmektedir.

Yerel yönetimlerin hizmet sunumlarının etkinleştirilmesi için yeniden yapılanma ile ilgili olarak optimum hizmet ve coğrafi alan büyüklüğünün tespit edilerek yerel hizmet

gereklerine uygun, çoklu ölçüt tasnif sistemine dayalı modelleme ve mevzuat çalışması yapılması öngörülmüştür. Mahalli İdareler Harcama Belgeleri Yönetmeliği ile Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinde değişiklik yapan Yönetmelikler yürürlüğe girmiştir.

Büyükşehir belediyeleriyle büyükşehir ilçe belediyelerinin çakışan yetki ve sorumlulukları nedeniyle ortaya çıkan hizmet aksamalarının giderilmesi için görev tanımlarının etkinlik temelli olarak yeniden değerlendirilmesi hedefine yönelik çalışmalar yürütülmüştür. Bu bağlamda 30.12.2020 tarihli ve 31350 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 7261 sayılı Kanun ile 5216 sayılı Kanun’da yapılan değişiklik sonrası; ilçe belediyelerine bölge otoparkları ile kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek yetkisi tevdi edilmiş bununla bağlantılı olarak imar mevzuatından kaynaklanan otopark gelirlerinin de yine bu hizmetlerde kullanılmak üzere ilçe belediyelerince kullanılması sağlanmıştır. 24.12.2020 tarihli ve 31344 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile yapılan değişiklik sonucu İlçe belediyelerinin sorumluluğuna bırakılan cadde, bulvar, meydan ve sokaklarda yapılacak tüm kazılar için izin ve ruhsat verme yetkisi ilçe belediyelerine vermiş olup bununla ilgili elde edilecek gelirlerin sadece cadde, bulvar, meydan ve sokaklardaki asfalt ve kaldırımların yapım, onarım ve bakımında kullanılacağı hüküm altına alınmıştır. Yine büyükşehir belediyesine bağlı AYKOME'nin koordinasyon yetkisi ile büyükşehir sorumluluğundaki alanlardaki yetkisi korunmuştur. Bunun yanı sıra Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyelerinin çakışan görev, yetki ve sorumluluklarını açık bir şekilde tanımlamaya yönelik somut önerileri içeren rapor hazırlanması ile ilgili çalışmalar devam etmektedir. Diğer taraftan konuyla ilgili büyükşehirlerde "bölge otoparkı, kapalı ve açık otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek, işlettirmek veya ruhsat vermek" yetkisi hususunda 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda 24.12.2020 tarihli ve 7261 sayılı Kanun’la değişiklik yapılmıştır. Buna göre bahse konu hizmetlerde ilçe belediyeleri birinci dereceden sorumlu kılınmıştır.

Yerel yönetim hizmet sunumunda kentlerin nitelikleri ve dinamikleri dikkate alınarak kent esenliği ve güvenliğinin güçlendirilmesi için projelerin desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda Strateji ve Bütçe Başkanlığınca, yerel yönetimlerin kent esenliği ve güvenliğine ilişkin dış kredili projelerinin öncelikli olarak yatırım programıyla

ilişkilendirilmesinin sağlanmasına gerek yatırım programı hazırlık sürecinde ve gerekse yıl içinde ihtiyaç olduğu durumlarda devam edilmektedir.

Küçük ölçekli belediyelerin sosyal donatı projeleri için finansman modeli geliştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. 2020 yılında nüfusu 10.000'in altındaki belediyelerden toplanan verilere ilişkin ihtiyaç analizine ait rapor hazırlanmıştır. 2021 yılında mali gücü yetersiz ve borçlanma kapasitesi olmayan küçük ölçekli belediyelerde sosyal donatı ihtiyaç analizi çalışmasına ilişkin taslak bir rapor hazırlanmıştır.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına tevdi edilen görevlerin daha etkin bir şekilde yürütülebilmesi, merkezi idarenin diğer kurumlarının da ihtiyaç duyduğu verileri toplayabilmesi, yerel yönetimler tarafından yürütülen iş ve işlemlerde çeşitli hizmet standartlarının oluşturulması, yerel yönetimlere yönelik oluşturulacak politikalarda, mevzuat düzenlemelerinde ve afet gibi hızlı karar alınması gerekli durumlarda gerekli koordinasyonun sağlanması doğru, güvenilir ve güncel veriye sahip olunarak bürokrasinin azaltılması için 2022/1 sayılı Bakanlık Genelgesi ile YERELBİLGİ sistemi bütün yerel yönetimlerin kullanımına açılmıştır. YERELBİLGİ sistemi 1.391 Belediye, 187 mahalli idare birliği, 33 belediye bağlı idaresinin istatistiki her türlü verisini toplamaya yarayan ve bunu anlık olarak raporlayabilen bir sistemdir. Söz konusu sistemin veri güvenilirliğinin, tutarlılığının ve güncelliğinin sağlanması ile bürokrasinin azaltılmasında önemli katkıları bulunmaktadır (ÇŞİDB YYGM, 2022).

Bu çalışmaların yanı sıra büyükşehir belediyeleri ile belediyelerin/birliklerin en uygun ve ekonomik şekilde atık yönetimi yatırımları yapması, atık yönetiminde çevresel yükümlülüklerini yerine getirmeleri amacıyla Katı Atık Programı (KAP) projesi 2017 Yılı Yatırım Programına alınmıştır. KAP, büyükşehir belediyeleri ile belediyelerin/birliklerin, entegre atık yönetimi tesisi, II. sınıf düzenli depolama tesisi, mevcut II. sınıf düzenli depolama tesisine ilave lot, ön işlem tesisi (mekanik ayırma veya biyokurutma veya atıktan türetilmiş yakıt tesisi) ve aktarma istasyonu yapım işleri, uygulama projelerinin hazırlanması, uygun görülmesi/onaylanması ile ilgili her türlü iş ve işlemleri kapsamaktadır. KAP kapsamında yerel yönetimlere katı atık proje tutarlarının %50'si hibe olarak verilmektedir. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı yatırımları altında yer alan KAP projesinde yer alan ödenek İLBANK'a aktarılmaktadır. Belediyelerden gelen talepler Strateji ve Bütçe Başkanlığı, ÇŞİDB

ve İLBANK yetkililerinin üçer aylık dönemlerde bir araya gelerek daha önce üzerinde mutabık kalınmış olan “Harcama Usul ve Esasları” çerçevesinde değerlendirilmektedir.

2.2.7. Yerel Yönetimler Tarafından On Birinci Plan Döneminde Gerçekleştirilen Proje Uygulamaları

Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu üyeleri tarafından On Birinci Kalkınma Planı döneminde gerçekleştirilen iyi uygulama örnekleri ve başarılı projelerden bazılarını yeni plan dönemine ışık tutması amacıyla bu bölümde yer verilmiştir. Kadın istihdamının, yerel ürünlerin teşvik edildiği projeler, çoban haritasının oluşturulmasına ilişkin iyi uygulamalar, tarımsal üretime yönelik projeler, katılımcı bütçe uygulamalarının yer aldığı projeler görülmektedir.

Kastamonu Belediyesi Kadın İstihdamı Projesi

Belediye tarafından kooperatifleşme teşvik edilmektedir. Kastamonu'nun coğrafi ürün işaretli ürün sayısı 30 olarak belirtilmiştir. Kadın istihdamı desteklenerek kadınlar tarafından üretilen ürünler belediyenin internet sitesi üzerinden vatandaşa online satışa sunulmaktadır. Ekonomiye kazandırmak için yerel ürünler, lavanta üretimi, kestane balı üretimi, kendir-endüstriyel kenevir üretimi- geleneksel üretim teşvik edilmektedir.

TBB Belediyeler Kent Konseyleri ile Birlikte Çalışıyor Projesi

TBB ile Hollanda Belediyeler Birliği Uluslararası İş Birliği Ajansı (VNG International) ortaklığında yürütülen ve Hollanda Dışişleri Bakanlığı (MATRA-CA) tarafından 161.885 avro finansman sağlanan “Belediyeler Kent Konseyleri ile Birlikte Çalışıyor Projesi” katılımcı yönetim süreçlerini geliştirmek ve destekleme amacıyla pilot belediyeler olan Etimesgut, Keçiören ve Yenimahalle Belediyeleri'nde ve kent konseylerinde 2020-2022 yılları arasında uygulanmıştır.

Çorbada Tuzun Olsun Derneği Afet Platformu

STK'ların uzman ve gönüllü katılımı, ihtiyaç haritalaması ve bilginin yerelde projelendirilmesine yönelik geliştirilen projeler, Kovid-19 salgın döneminde evsizlere yönelik yapılan iyi uygulama örnekleri mevcuttur. Yerel yönetimlerde afet yönetimi ile ilgili 20-25 STK iş birliğinde kurulan bir afet platformu üzerinden geliştirilen Çorbada Tuzun Olsun Derneği örneğinden hareketle afetlerde kriz yönetiminde ve yardım faaliyetlerinde koordinasyon sağlanması gerçekleştirilmiştir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi Çoban Haritası Projesi

Mera İzmir projesi kapsamında kurulan kırsal saha ekibi; İzmir'in 30 ilçesinin kırsal bölgelerindeki üretici ve hayvan sayılarını, ağıl konum bilgilerini toplamış ve kapsamlı bir "Çoban Haritası" oluşturmuştur. Bu sayede İzmir, Türkiye'de bir çoban haritasına sahip ilk kent olmuştur. Çoban haritası, bölgesel ölçekte hazırlanan tarımsal ürün planlaması için kullanılmaktadır. Bu şekilde İzmir'in sağlıklı ve piyasa değeri yüksek küçükbaş süt üretimi konusunda öz değeri, tespit edilmiştir. Belirlenen 4.658 çobanın ürettiği sütler; piyasa değerinin yaklaşık iki katı bedelle satın alınmaya başlanmıştır. İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir'de üretilen sütün onda birine talip olmasına rağmen küçükbaş sütü fiyatını %100 regüle etmiştir. Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin verdiği fiyatı, taban fiyatı olarak açıklamıştır. Bu durum, topraklarımızın öz değeri olan küçükbaş sütünün, yeniden ekonomiye kazandırılması sonucunu da beraberinde getirmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bütçem İstanbul, Katılımcı Bütçe Uygulaması

Katılımcı Bütçe (KB) Uygulaması, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, İstanbul Planlama Ajansı ve İstanbul Kent Konseyi iş birliği çalışmaları ile hayata geçirilmiştir. Katılımcı Bütçe Modeli 5 aşamadan oluşmaktadır. 1. Proje Başvurularının Alınması 2. Proje Başvurularının Değerlendirilmesi (Ön ve Teknik Değerlendirme) 3. Projelerin Oylamaya Sunulması 4. Oylama Sonuçlarının Değerlendirilmesi 5. Bütçe, Uygulama, İzleme Çalışmalarının Yapılması. İstanbullular tarafından 2021 yılı içinde 4.873 proje teklif edilmiştir. Oylama sonucunda 147.837 oy kullanılmış olup 27 proje seçilerek "butcesenin.istanbul" web adresi üzerinden İstanbullularla paylaşılmıştır. Seçilen 27 projenin gerçekleştirilmesi amacıyla 2022 yılı bütçesi içerisinde toplam 189.270.000 TL ödenek ayrılmıştır. Seçilen projeler; Çevre (8), Sosyal (6), Ulaşım (5), Afet ve Şehircilik (3), Sağlık (3) ve Kültür (2) olmak üzere sektörel olarak sınıflandırılmıştır.

Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Projesi

Avrupa Birliği Başkanlığı tarafından uygulanan "Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Projesi"nin amacı, Türkiye'nin AB'ye katılım sürecinde yerel düzeyde idari kapasitenin güçlendirilmesi suretiyle Türkiye'deki ve AB'ye üye ülkelerdeki yerel yönetimler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını sağlayacak kalıcı köprüler kurmaktır. Proje, Türkiye Belediyeler Birliği, Vilayetler Birliği ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel

Yönetimler Genel Müdürlüğü iş birliğinde yürütülmüştür. Toplam bütçesi 4,5 milyon avro olan projenin “teknik destek” ve “hibe”den oluşan iki bileşeni bulunmaktadır. Toplam bütçenin 2,6 milyon avrosu Şehir Eşleştirme Hibe Programı kapsamındaki 23 hibe projesinin desteklenmesi için kullanılmış; 1,9 milyon avro ise teknik destek bileşeni için tahsis edilmiştir. 2018 yılında başlayan projenin uygulama süreci 2020 yılı Aralık ayında sona ermiştir (Avrupa Birliği Başkanlığı, 2023).

Tarım ve Orman Bakanlığı Dijital Tarım Pazarı (DİTAP) Projesi

Küçük ve orta ölçekli işletmeler, ağırlıklı olarak Türkiye’de ve diğer birçok ülkede çabuk bozulabilir tarımsal ürün üretimi yapmaktadır. Kovid-19 salgını nedeniyle, Türkiye dahil birçok ülkede, meyve ve sebze için haftalık taze pazarlar yavaşlamış olup, özellikle kent çevresindeki küçük çiftçiler pazarlara erişimde Kovid-19 salgını sürecinde güçlük çekmişlerdir. Sürdürülebilir gıda sistemlerinin bir parçası olarak küçük çiftçilerin organizasyon ve pazarlama kapasitelerini güçlendirerek yerel, ulusal ve nihayet küresel gıda sistemlerine entegre olacak şekilde sürdürülmesine ve yeniden yapılandırılmasına özel önem verilmelidir. Tarım ve Orman Bakanlığı, iş birliği yaptığı kurumlarla birlikte gıda üretiminden tüketime kadar tüm tarım ve gıda zincirini dijital platforma taşıyacak olan Dijital Tarım Pazarı’nı (DİTAP) 2020 yılında faaliyete geçirmiştir. DİTAP, tarımsal arz ve talebin “dijital pazar yeri” yaklaşımı ve sözleşmeli tarım uygulamaları ile buluşmasını sağlayacaktır. DİTAP, üreticilerin daha fazla gelir elde etmesine ve satıcıların tarım sektörünün istediği kalitede tarım ürünlerini bulmasına, tüketicilerin ise tarım ürünlerine daha ucuza erişmesine olanak tanıyacaktır. DİTAP’tan (www.ditap.gov.tr) yararlanan tarım sektörü paydaşları da sözleşmeli tarım kapsamında oluşturulan destekleyici kredi paketlerinden yararlanabilecektir. Dolayısıyla bu model, sürdürülebilir gıda sistemleri için daha büyük tarım pazarları için yaygınlaştırılabilir veya genişletilebilir (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023a; 2021).

Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkent Market Projesi

2020 Nisan ayında hayata geçirilen Başkent Market projesi kadın kooperatifleri ve birliklerden satın alınan yerel ürünleri satışa sunmaktadır. Bu kapsamda hem Ankara içinden hem de dışından çok çeşitli kadın kooperatifinin ürünleri alınarak yerel ekonomiler desteklenmektedir. 19’u Halk Ekmek Fabrikası, 46’sı üretici kooperatifleri ve birliklerine ait 62 ürünün çevrimiçi satışı gerçekleştirilmektedir (ABB, 2023).

2.2.8. Hedeflere Ulaşılmasının Önündeki Başlıca Sorunlar

Plan hedeflerinin ulaşılmasının önündeki sorunları tespit etmek amacıyla Komisyon tarafından yerel yönetimlerin mevcut durumuna yönelik Güçlü yönler, Zayıf yönler, Fırsatlar ve Tehditler Analizi (GZFT) yapılmıştır.

2.2.8.1. Yerel Yönetimlere Yönelik GZFT Analizi

Türkiye’de yerel yönetimlerin mevcut durumuna yönelik Komisyon üyelerinin katılımı ile GZFT Analizi yapılmıştır. Yerel yönetimlerin güçlü yönlerine ilişkin 66 kişi tarafından 137 yanıt, zayıf yönlerine ilişkin 64 kişiden 64 yanıt alınmıştır. Yerel yönetimlerin önündeki fırsatlar konusunda 70 kişi 146 yanıt vermiş, tehditlere ilişkin olarak 64 kişiden 157 yanıt alınmıştır. Buna göre verilen yanıtların sınıflandırılması ile elde edilen sonuçlar şu şekildedir.

1. *Yerel Yönetimlerin Güçlü Yönlerine (İçsel) İlişkin olarak;*

- Belediye başkanlarının merkezi yönetimlere sorunlarını kısa sürede aktarabilmeleri
- Belediye hizmetlerinin sunumunda kent konseyi tavsiyeleri ve demokratik katılım süreçlerini işletilmesi, en öncül ve aktif kurumlar olmaları
- Büyükşehir belediye yapısının görev ve yetkileri oldukça fazla olup, geniş yetki ve uygulama alanına sahip olması
- Demokratikleşme ve demokrasi okulu olması, yerel demokrasiyi sağlaması
- Doğrudan katılıma olanak vermesi, mekanizmaların varlığı
- Kurumsal hafızaya sahip olunması
- Etkileşimli ve çözüm odaklı yönetim, etkin hizmet sunumunda güçlü katılımcı yönetim olması
- Karar alma hızı yüksek ve hızlı uygulama gücüne sahip olması
- Halka en yakın birimler olmaları, halkın yönetime katılımı, halkla ilişkilerin güçlü ve ulaşılabilir olması
- Her yerel hizmeti sunma, hizmette esneklik, idari yapılanmada çeşitlilik
- Hızlı davranabilme problemi yerinde görme ve çözme
- Hizmete dayalı yapılan çalışmalar, hizmet tespitinin etkin şekilde yapılması ve hizmeti daha hızlı sağlayabilmeleri
- İmar hizmetleri, mekân planlama yetkisi

- Kaynak yaratmak için imkânlar
- Kırsalda vatandaşın yaşam seviyesinin yükseltilmesi
- Tarihsel geçmiş, köklü idari teşkilat geleneği
- Kurumsallaşma
- Mevzuat tarafından verilen yetkilerin geniş olması
- Mevzuatın yenilenmesi, yerel hizmet sunumunda avantajlı olmaları
- Operasyonel kabiliyete sahiplilik
- Hizmetlerin ölçülebilir ve görülebilir olması
- İl özel idarelerin güven verici olması
- Özel-kamu-sivil toplum iş birliği
- Sivil potansiyelin varlığı
- Siyasetin ve siyasetçinin etkisi
- Sosyal içirme, sosyal sorumlulukları önemseme
- Şeffaflık
- Teknik kapasite
- Uluslararası iş birliği varlığı
- Bütçe gelirleri, kaynakların güçlü olması, personel imkânı, etkin iletişim imkânları, merkez politikalarının BŞB'lere yönelik öncelikler, sosyal hizmetler
- Yerel kamu politikalarının hayata geçirilmesi
- Yerel yönetimlerin yerel ihtiyaçları bilen kişilerce yönetilmesi, halka yakın olması
- Yerelleşme eğilimi
- Yerinden yönetim olması, halka yakınlık, gerçek ihtiyaçları görebilmesi

2. Yerel Yönetimlerin Zayıf Yönlerine (İçsel) İlişkin olarak;

- Bütçe yetersizliği ve bütçesinin kısıtlı olması
- Yerelden vatandaşın iş beklentisi
- Planlama ve koordinasyon sorunu
- Kadrolu işçilerle şirket işçileri arasındaki ücret farklılığı
- Belediye şirketlerinin statüsü
- Yerel yönetimlerin borçları
- Çevreye olan duyarsızlık

- Gelir düşüklüğü
- Her kesime eşit hizmet götürememesi
- Hizmet kalitesindeki yetersizlikler
- İdari yaptırım eksikliği
- Kaynak ve kurumsal kapasite yetersizliği
- Nitelikli personel azlığı, yönetimin yeterince etkin olmaması
- Mali yetersizlik ve planlama eksikliği
- Meclisin yetkisinin yetersizliği
- Merkez ile ilişkilerdeki sorunlar
- Norm kadro sorunları
- İmar yetki karmaşası
- Yerel siyasetin yönetime olan baskısı, zayıf meclis, güçlü başkan
- Yeşil ve açık alan planlamada farkındalık olmaması
- Merkeze bağımlı yapı
- Merkezileşme eğilimi, merkeziyetçilik
- Liyakat olmaması
- Bütçenin verimli kullanılmaması
- Hesap verebilirlik sorunu
- Yanlış yatırımlar
- Denetimsiz, zarar eden şirketler
- Popülist politikalar ve talep belirlemede irrasyonellik
- Personel değişkenliğinin hızının yüksek olması
- Vizyon eksikliği
- Yönetimlerin yeterince şeffaf ve hesap verilebilir olmaması
- Yetki yetersizliği
- Katılım eksikliği
- İdareler arası ilişkilerdeki sorunlar,
- Modern yönetim tekniklerinin uygulanmaması
- Yöresel etkilere açık olması

3. Yerel yönetimlerin önündeki fırsatlara (Dışsal) ilişkin olarak;

- Afetlerde değişen risk yönetim anlayışı
- Afetlerle mücadele, afetlere dirençli kentler
- Akıllı bina, akıllı kent, akıllı yerel yönetim
- Alt yapının hızlı yapılması
- Avrupa birliği destekleri
- Çevresel konuların öne çıkması
- Toplumsal farkındalığın artması
- Bilginin etkin kullanımı, etkin planlama, ölçme, değerlendirme
- BM kalkınma hedefleri için lokomotif olma
- Hizmette özelleştirme
- Çevreye duyarlılık
- Değişim ve dönüşüme hızlı uyum
- Demokrasinin artırılması, demokratikleşme
- Dijitalleşme, yeni teknolojiler
- Donanımlı genç nüfus varlığı
- Döngüsel şehirler
- Dünyada yerel yönetimlerin güçlendirilmesi eğilimi
- Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak çevreye duyarlı yatırım yapma imkânının olması
- Eğitim ve farkındalık etkinliği
- Eğitimli gençlik varlığı
- Enerji üretiminde söz sahibi
- Güçlü bir demokratik tarihsel geçmişe dayanması
- Teknolojik gelişmeleri yakalama kapasitesi
- Proje üretme kapasitesi
- Güçlü merkezi yönetimin desteği
- Gürültüsüz kentler
- Güvenli kentler
- Halk katılımını artırma kapasitesi
- Halkın demokratik bilinci ve katılım potansiyeli

- Halkın yerel yönetimleri sahiplenmesi, dijitalleşme ve e-belediye uygulamaları
- Yerel kalkınmanın önem kazanması
- Akıllı kentler
- Kentsel hareketlilik
- Hızlı karar alma, yeni problemleri daha hızlı kavrama
- Görev ve yetkilerin genişliği
- Hizmet sunumda yenilikçilik
- İklim nötr şehirleri
- İletişim araçlarının gelişmesi
- İyi örneklerin mevcudiyeti
- Karar alma mekanizmalarına demokratik katılımın artması
- Kaynak yaratmada çeşitlilik
- Kentsel dirençlilik analizleri, kentsel dirençlilik yaklaşımları
- Kentsel dönüşüm
- Yereldeki kaynakların etkin kullanılması
- Kaçak yapıların önlenmesi
- Kimlikli mahalle idaresi
- Köy sosyo-ekonomik yapısının korunduğu etkin köy idaresi
- Marka kentler
- Nefes alan şehirler
- Rasyonel gelir kaynaklarının ekonomik yatırımlara dönüştürülmesi
- Sıfır atık
- Sivil toplum örgütlerinin varlığı
- Sosyal medyanın gücü, sosyal medyanın etkin kullanılması
- Şehirlere yön vermede öncülük, şehirleşme eğilimleri
- Tarımsal alana yakın olması nedeniyle üretimi artırabilme imkânı, değişime kısa süreli uyum
- Sosyal duyarlılık, sorgulayıcı gençlik
- Uluslararası finansman kaynakları

- Teknolojiye adapte olunması halinde hizmet kalitesinin artması ve genç nesile hitap etmede hızlı olunabilmesi
- Temiz ve estetik mimari
- Türkiye'nin küresel güç olma yolunda ilerlemesi, bunun yerel yönetimlere yansması
- Ulusal siyasete bağlılık
- Uluslararası hibe programları kapsamında nitelikli personel havuzunun oluşturulması neticesinde merkezi yönetimden aktarılan paylar dışında da gelir elde edebilme olanağı
- Uluslararası düzeyde temsiliyet, uluslararası iş birliği, uluslararası sözleşmelerin varlığı
- Vatandaş katılımının yüksek olması
- İnternet tabanlı bilgi iletişim teknolojileriyle halkın taleplerine daha fazla duyarlılık
- Yapı teknolojilerindeki gelişmeler
- Yeni hizmet alanlarına yönelim, yeni eğilimler
- Yeniden yapılanma, katılımcılık şeffaflık ve hesap verebilirlik, yönetim yerel demokrasi
- Yerel kalkınmada öncü rol üstlenme, öz gelirleri arttırmak için yenilikçi stratejiler
- Yerele özgün ürünlerle tarımda ürün çeşitliliği ve artışlar
- Yerel ürün tanıtımına ait geniş potansiyel
- Yerel yönetim bilincinin giderek yükselmesi
- Yerel yönetimlerin finansal araçlarını çeşitlendirmesi
- Yerel yönetimlerin yetkilerinin artması
- Yeşil çevre oluşturma, yeşil dönüşüme vatandaş farkındalığının artması
- Yeterli mevzuat altyapısı
- Yetişmiş insan gücü, tecrübe, artan toplumsal duyarlılık

4. Yerel yönetimler için mevcut tehditlerle (Dışsal) ilişkili olarak;

- Afetler, beklenen büyük depremler ve iklim değişikliği
- Artan görevlere karşı deneyim yetersizliği
- Artan hizmet alanlarına rağmen yeterli kaynak sağlanmaması
- Atık miktarının artması
- Artan sayıda belediye şirketleri
- Bilinçsiz tüketim

- Borç stokları ve kaynak yetersizliği, bütçe yetersizliği
- Enerji problemleri
- Çevresel duyarsızlık
- Çok fazla yerel birimin olması
- Oluşan kentsel ranttan yerel yönetimlerin yeterince faydalanamaması
- Dengesiz göç dağılımı
- Niteliksiz yapı stoku
- Dış göç
- Bütçe azlığı ve niteliksiz personel
- Gıda israfı ve atığı
- Göç kaynaklı nüfus yoğunluğu
- Büyük veri güvenliği
- Halkın beklentilerinin sürekli artması
- Hizmet standartları eksikliği
- Yerel yönetimlerin seçim kaygısı nedeniyle idari yaptırım uygulayamaması
- İklim değişikliği nedeniyle hizmetlerin maliyetlerinin artması veya imkânsız hale gelmesi,
- İklim değişikliği ve afet risklerine karşı hazır olunmaması, iklim göçleri ve iklim göçmenleri
- İletişimsizlik, yeniliklere kapalılık
- Kapasite eksikliği
- Kaynak sorunları ve yetersizliği
- Merkezi yönetimler ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilerde yaşanan sorunlar
- Kırsal alanın dikkate alınmaması
- Kırsal alanlarda kimyasal gübre kullanımı
- Köy nüfusunun azalması
- Köyün idari yetersizliği
- Kuraklık
- Maliyet ve borç artışı
- Mali kaynakların yeterince oluşturulamaması

- Su güvenliği ile ilgili sorunlar
- Niteliksiz personel
- Nüfus artışı
- Pandeminin olumsuz etkileri
- Planlama eksikliği, tarımdan uzaklaşma
- Popülist politikalar
- Senaryo çalışması eksikliği
- Gıda sorunu
- Standart eksikliği
- Stratejik planlama eksikliği
- Mali yapıdaki yetersizlikler
- Yabancılara emlak satışı
- Köylerden göç sebebiyle yaşanan ekonomik sosyal kültürel problemler
- Yerel hizmetlerden beklenen taleplerin sürekli artması
- Yerelde genç işsizlik sorunu olarak belirlenmiştir.

2.2.8.2. Yerel Yönetimlerin Sorun Alanları

Yerel yönetimlere yönelik olarak Komisyon tarafından belirlenen sorun alanları aşağıda belirtilen 10 ana başlık üzerinde ele alınmıştır. Bu sorunların çıkış nedenleri mevzuat, kurumsal yapılanma, personel, planlama, standartlar ve finansman boyutları ile ele alınarak analiz edilmiştir.

1. İl Belediye ve Büyükşehir Belediye Yapısı ve Hizmet Kalitesi
2. İl Özel İdarelerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi
3. Kırsal Alan (Kırsal Mahalle Perspektifinde), Mahalle ve Köy Yapısı ve Hizmet Kalitesi
4. Yerel Yönetim Birliklerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi
5. İdareler Arası İlişkiler
6. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı
7. Denetim ve Hesap Verebilirlik
8. Yerel Yönetimlerde Demokrasi
9. Yerel Yönetimlerde Veri Yönetimi

10. Yerel Yönetimlerde Yeni Eğilimler/Trendler

2.2.8.2.1. İl Belediye ve Büyükşehir Belediye Yapısı ve Hizmet Kalitesi

6360 Sayılı Kanun'la İlişkili Sorunlar

İl belediye ve büyükşehir belediye yapısı ve hizmet kalitesi alanında yaşanan sorunların başında 6360 sayılı Kanun ve uygulamaları sürecinde idareler arası ilişkilerde Kanun'da, kırsal ağırlıklı ve kent merkezli büyükşehirlerin aynı mevzuatta düzenlenmesinin ortaya çıkardığı etkinlik ve verimlilik sorunları gelmektedir. Kanun ile ortaya çıkan yeni büyükşehir belediye modelinde, büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki eşgüdüm sorunları azalmakla birlikte hâlihazırda devam eden mükerrer hizmetlerin bulunmasının yarattığı bazı sorunlar bulunmaktadır. Kanun sonrasında belediyelerde hizmet standartlarında belirli bir iyileşme olmakla birlikte hizmet standartlarının ağırlıklı olarak süre gibi göstergelerle ölçülmesinden dolayı etkinlik ve standartlaşmanın sağlanamaması önemli bir unsurdur. Büyükşehirlerde 6360 sayılı Kanun sonrası ortaya çıkan yerelde merkezileşme sorununun devam etmesi ve büyükşehir belediyelerinin ilçe belediyeleri üzerindeki imar ve bütçe gibi uygulamalarda denetim yetkisinin fazla olmasının getirdiği sorunlar bulunmaktadır. Bazı hizmetlerin yürütülmesinde gerekli olan süreçte örneğin Kanun ile mahalleye dönüşen köylerde mezarlık hizmetleri için yer seçiminde yöre halkının kendi sınırlarında genel mezarlık istememesi gibi durumlar oluşmaktadır.

Büyükşehir Belediye Yapısı

Koordinasyon sorunları azalmakla birlikte ilçe belediyelerinin büyükşehir belediyesine erişme zorluklarının bulunması, sistematik bir paydaş ilişkisinin kurulamamasının yarattığı sorunlar bulunmaktadır.

İlçe Belediye Yapısı

Başta yeni kurulan büyükşehir belediyelerinde olmak üzere büyükşehir belediyesi sisteminde ilçe belediyelerinde yaşanan kaynak yetersizliği ve hizmet aksaması sorunu bulunmaktadır. 6360 sayılı Kanun sonrası nüfusun büyük kısmının büyükşehir metropoliten alanlarda yaşamasından kaynaklı metropol ilçe ve kırsal ilçe hizmet sunum sorunları yaşanmaktadır.

Belediye Hizmetleri

Büyükşehirler tarafından sunulan bazı teknik hizmetlerde (itfaiye, ulaşım, zabıta ve planlama) etkinlik, verimlilik ve koordinasyon sorunları bulunmaktadır. İlgili mevzuat gereğince kamu kurumlarının yapmakta olduğu birçok işin aynı zamanda yerele de tanımlandığı için birçok hizmetin yerel tarafından ek bütçe verilmeden yapılması güç olmaktadır. Belediye hizmetlerinin sunumunda alternatif hizmet yöntemlerinin kullanılarak yerel hizmetlerin özel hukuk tüzel kişilerine yaptırılmasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Hizmetlerin yerel yönetimler eli ile sunulmasının yerine piyasaya devredilme yolu ile hizmet sunumu yerelleşmeyi de etkilemektedir. Hizmet sunumunda hizmet kalitesi, hizmetlerin etkililiği gibi göstergeler ilgili yerel yönetimler tarafından yeterince kullanılamamaktadır.

Kentlerde altyapı kurumlarının koordinasyon eksiklerinden, altyapı hizmetlerinde malzeme ve hizmet kalitesinin yetersizliğinden ve denetim yetersizliklerinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Aynı zamanda ilçe belediyelerinde nitelikli teknik eleman istihdamının sağlanamaması hizmet sunumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Ulaşım hizmetlerinin sunumunda özel halk otobüsleri ve minibüslerin kullanılmasının yarattığı sorunlar, ulaşım maliyetinin yüksek olmasının yarattığı sorunlar bulunmaktadır. Hizmetlere erişimde engelli bireylerin yaşadığı zorluklar, mevcut fiziki engeller ve bu konudaki yasal düzenlemelerin uygulamasının sürekli ertelenmesi nedeniyle güçlükler yaşanmaktadır.

Çevre Yönetimi

Yerel yönetimlerde etkin bir çevre yönetiminin olmaması, çevre altyapı tesisleri (atık su arıtma ve katı atık tesisleri) işletilmesine ilişkin yerelde yeterli teknik ve nitelikli personelin bulunmaması ve altyapı tesislerinin yapımının mevcut mevzuata göre nüfus ve alan bazlı yapılmasından, çevre yönetimine önceliğin verilmemesinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Atık yönetimi konusunda belediyelerde görev tanımı karmaşası bulunmaktadır. Halk sağlığında vektörlerle ilgili mücadelede mevcut uygulamalarda yetersizlikler mevcuttur.

Çocuklara ve Gençlere Yönelik Hizmetler

Yerelde çocuk hizmetleri için ayrı çocuk birimlerinin oluşturulmaması ve çocuklara yönelik hizmetler için ayrı bir bütçe kodunun olmaması ve yapılan harcamaların denetimi ve takibinde yaşanan sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin sokaklarda çalışan çocuklara yönelik bilgileri yetersiz kalmakta ve yaklaşımlarında etkinlik sağlanamamaktadır. Gençlere

yönelik hizmetlerin yürütülmesinde yetki çatışmaları ve kurumsal yapıdaki düzensizlikler bulunmaktadır. Birçok belediyede farklı statü ve isimlerdeki birimler tarafından hizmetler yürütülmektedir. Gençlere dönük hizmetleri yürüten birimlerin belirlenen bir standardı bulunmamaktadır. Üniversite belediye ilişkileri ve iş birlikleri çok kısıtlıdır. Belediyelerin pay dağıtımında nüfus hareketliliği özellikle yükseköğretim öğrencileri dikkate alınmamaktadır.

İdari Vesayet Yetkisi

Yerel yönetimler üzerinde merkezi yönetimin idari vesayet denetimi yetkisinin kullanımında sorunlarla karşılaşılabilir.

Kent-Kırsal Yerleşimler

Kentsel ve kırsal yerleşimde yapısal sorunlar yaşanmaktadır. Kırsal alanlara yönelik hizmetlerin daha kaliteli yürütülmesi için su ve kanalizasyon idareleri benzeri bir genel müdürlük yapısı bulunmamaktadır. 6360 sayılı Kanun sonrasında kent ve kır tanımının net bir şekilde yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerinde kentsel hizmet ve kırsal hizmetin birlikte verilmesinden dolayı kırsal hizmetlerde nitelik sorunu yaşanmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler üretilen köylü ürünlerinin pazarlanmasında çiftçilere yeterli imkân sunulmamaktadır.

Şehirleşme ve Mekânsal Planlama

Kentin yönetimi ve önceliklerin belirlenmesinde paydaşların görüşünün alınmaması, etkin kent yönetiminin sağlanamamasına neden olmakta; kültürel kimlik ve yapıya uygun şehirlerin planlanmasında kent estetik kurullarının kararlarının bağlayıcı olmaması sorunlar yaratmaktadır. İmar planlama süreci dışındaki planlar planlama hiyerarşisinde sorun yaratmaktadır.

Personel

Yerel yönetimlerde nitelikli personel yetersizliği, uzmanlaşmanın bulunmaması, konusunda yetkin olmayan personelin ilgisiz alanlarda çalışması sonucunda hizmette yaşanan kalite sorunları ile norm kadro usul ve esasların yetersizliklerinden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır.

Proje Yönetimi

Avrupa Birliği tarafından finanse edilebilecek nitelikte “ilgili ve olgun” projelerin geliştirilmesi ve uygulanması, mevcut uluslararası iş birliklerinin sürdürülmesi veya yenilerinin tesis edilmesi konularında yerel yönetim personelinin yetkinliğine ilişkin sorunlar, AB fonlarından yerel yönetimlerin yeterince yararlanılabılmesinde engel teşkil etmektedir.

Sahipsiz Hayvanlar

Sahipsiz hayvanların sokaklarda tehlike oluşturması ve buna ilişkin artan şikâyetler ve bakımevlerinde nitelikli personel istihdam edilememesi, yönetiminin zorluğu, mevcut finansal kısıtlılıklar sorunu bulunmaktadır.

Sosyal Donatılar

Küçük ölçekli belediyelerde sosyal donatı eksikliği bulunmaktadır.

Sosyal Yardımlar

Belediyelerin sosyal yardım faaliyetlerinin diğer kurumlar ile iş birliği içinde yürütülememesinden ve sosyal yardımların sosyal hizmet odaklı olma yerine genel bir politika olarak belirlenmesinden ve yerel yönetimlerin sosyal riskleri içermesinden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır.

Stratejik Planlar

Belediyelerde veri tabanı yetersizlikleri nedeniyle stratejik planda stratejiler hizmet odaklı belirlenememektedir.

Yerel Yönetim Şirketleri

Büyükşehir iştirak şirketlerinde yapısal, entegrasyon, mali disiplin, personel, denetim ve hesap verebilirlik sorunları mevcuttur. Belediye personelinin büyük çoğunluğunun şirketlerde istihdam edilmesinden ve kamusal işlerin özel hukuka tabi kişiler ve kurullarla yürütülmesinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetim şirketlerinin personel alımlarında işin niteliğine ve liyakat sistemine uygun davranılmaması ihtiyaç fazlası personel yığılmasına neden olmaktadır.

Belediye Eğitimleri ve Halkın Farkındalığı

Yerel yönetimlerde sistemsel, örgütsel ve bireysel (vatandaş) kapasitelerin etkili bir şekilde oluşturulamaması kapasite yetersizliğine neden olmaktadır. Türkiye’de her yaştaki vatandaşların yerel yönetimlere yönelik genel bilgilerinin istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Ortaokul ve lise eğitiminden başlayarak müfredat içine vatandaşlık derslerinin yanı sıra bilgi kirliliğinden ve belediyeleri tanıtıcı katılımı özendirici bilgilendirilmelerin yapılmamasından kaynaklı sorunlarla karşılaşmaktadır.

2.2.8.2.2. İl Özel İdarelerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi

442 Sayılı Köy Kanunu

Köy Kanunu’nun güncel ihtiyaçlara cevap verememesinin ve köy muhtarlarının yetkilerinin yetersizliğinin getirdiği sorunlar bulunmaktadır.

Finansman

İl özel idarelerinin İLBANK’tan aldıkları kredilerin faizlerinin yüksek olması ve danışmanlık hizmet bedelinin alınmasından dolayı yaşanan sorunlar bulunmaktadır.

Gelirler

İl özel idarelerinin 5779 sayılı Kanun sonrası gelirlerinin azalması, il özel idarelerine münhasır gelir kanununun olmayışı sahip olunan gelirler açısından yetersizliklere neden olmaktadır. İl özel idarelerinin öz gelirlerinin esnek ve çeşitli olmaması sorun yaratmaktadır.

Hizmet sunumu

İl özel idare hizmet alanlarında özellikle kırsal alanlarda Kovid-19 salgını sonrasında talep edilen müstakil ev inşasının getirdiği altyapı sorunları, il özel idarelerinde içme suyu, kanalizasyon vb. hizmetlerin sunumunda yetersizlikler mevcuttur. İl özel idarelerinin yapısından kaynaklı hizmet verimliliğinde yaşanan sorunlar; köy okullarının işlevselliğini kaybetmesinin yarattığı sorunlar bulunmaktadır. İl özel idarelerinin köylere hizmet götürürken önceliklendirme konusunda gerekli kriterlerin yetersizliği sorunlara neden olmaktadır.

İklim değişikliği

İl özel idare hizmet alanlarının iklim değişikliğine karşı özellikle kuraklık ve çölleşme gibi zarar görebilirliklere açık olmasının yarattığı sorunlar vardır.

Kırsal kalkınma

İl özel idarelerinin sorumlu olduğu alanlarda gerekli altyapının sağlanması-yaşam dinamikleri- geçim kaynağı oluşturma gibi politikaların yetersizliği, köylüyü üretimde ve köyünde tutamama sorunu bulunmaktadır.

Personel

İl özel idarelerinde nitelikli personel konusunda yetersizliklerin yarattığı sorunlar; diğer kurumlardan il özel idarelerine geçmek isteyen personel talepleri problem yaratmaktadır.

Proje yönetimi

İl özel idarelerinde etkin ve verimli proje yönetiminin olmaması, proje önceliklerinin belirlenme kriterlerinin yetersizliği ve proje yönetiminde yetersiz bütçeden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

Yatırımlar

İl özel idarelerinde yatırıma göre bütçe değil bütçeye göre yatırım planlanmasından, yatırım planı önceliklerinin oluşturulma kriterlerinden ve yatırımda yer alan iş kalemlerinin, projelerin rasyonel olmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

Yerel Yönetim Şirketleri

İl özel idareleri şirketlerinin sayılarında yaşanan artış sorun yaratmakta; il özel idarelerinde personel istihdamı ve kaynak gerektirmesi baskıya neden olmaktadır.

YİKOB

6360 sayılı Kanun sonrası oluşturulan YİKOB'ların yapısından kaynaklı altyapı sorunları, teknik ve nitelikli personel istihdamında sorunlar, birimin toplumsal ve sosyolojik açıdan yetersizlikleri bulunmaktadır.

2.2.8.2.3. Kırsal Alan (Kırsal Mahalle Perspektifinde), Mahalle ve Köy Yapısı ve Hizmet Kalitesi

442 Sayılı Köy Kanunu

Köy kanununun günümüz sosyoekonomik şartlarını karşılamıyor olmasının getirdiği sorunlar yaşanmaktadır.

6360 Sayılı Kanun

Kırsal alanlarda 6360 sayılı Kanun sonrası diğer kanunlardaki tanımlarla-bakanlıklarla örtüşmeyen tanımlar ve uygulamaların mevcudiyeti bulunmaktadır. Kırsal mahalle ve/veya kırsal yerleşik alana ilişkin geçişlerde yaşanan sorunlar ve köylerin statüsünün büyükşehirlerde kaldırılması sonucunda büyükşehir belediyelerinde kırsal mahalle statüsünün yeterli olmaması zorluklar yaratmaktadır. 6360 sayılı Kanun’la köyden mahalleye dönüşen yerleşim yerlerinde öncesinde köy tüzel kişiliğine ait ortak malların kullanımına ilişkin ve kırsal alanlarda Kanun sonrası mekânsal planlamaya ilişkin düzenlemelere gereksinim vardır. Kırsal alanlarda arazi yönetim planının olmamasının yarattığı sorunlar bulunmaktadır. Köy yaşam kalitesinin artırılması tersine göç olgusunun gerçekleştirilmesi için gerekli olan teşvikler yetersizdir.

Eğitim

Kırsal alana yönelik eğitim modellerinin eksikliğinden kaynaklı sorunlar, tarımsal faaliyetlerde çocukların çalıştırılması çocuk işçiliği sorununu ortaya çıkarmakta, geçici tarım işçiliğinde başta kırsal alanlarda barınma sorunu olmak üzere sorunlar bulunmaktadır.

Hizmet Sunumu

Kırsal kalkınmada kamusal hizmet sunumunda barınma, ulaşım, eğitim, sağlık, altyapı ve üstyapıdan kaynaklı sorunlar yaşanmakta, kırsalda yaşayan nüfusun kırsal hizmetlere erişimi konusunda düzenleme gereksinimi bulunmaktadır. Kırsal alanlarda 6360 sayılı Kanun sonrası yeni görev alanlarının ortaya çıkmasıyla yaşanan deneyim eksiklikleri vardır. Kırsal alanlarda dağınık yerleşim alanlarında sokak aydınlatmaları sistemlerinin yetersizliği, köylerde atık yönetimi konusunda yetersizlikler bulunmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Destekleme Kurumu’nun tarımsal destek ve fonlama sürecinde sorunlar yaşanmaktadır.

Kırsal Alanlar

Özellikle büyükşehirlerde kışlak, yaylak ve mera gibi alanlarda ruhsatsız yapılaşmaya karşı denetim ve yaptırım sorunları vardır. Kırsal alanlarda hayvancılık sektöründe hayvan yem ve gübrelerine ilişkin yaşanan sorunlar, tarım alanlarında hobi bahçeleri nedeniyle köy dokusu üzerinde baskılar bulunmaktadır.

Kırsal Kalkınma

Kırsal alanlarda gelir-gider dengesizliklerinden, ekonomik gelir getiren faaliyetlerin yetersizliği; kırsal kalkınmada kadınların desteklenme sürecinde yaşanan sorunlar bulunmaktadır. Kırsal alanlarda yeşil ekonomi-teknoloji-toplum odaklı inovatif mekanizmalarının planlı ve sistemli olarak kullanılmamasından kaynaklı sorunlar; kentsel tüketim-kırsal üretim dengesinin sağlanamamasından kaynaklı sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Köydeki yaşam kalitesini yükseltmek için yeterli sosyal donatıların sağlanmasında, barınma ulaşım ihtiyaçlarının karşılanmasında gereksinimler vardır. Kırsal kalkınmada tarım ve hayvancılığı geliştirecek-iyileştirecek şekilde yasal düzenlemelerde iyileştirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Kırsal alanda yetersiz planlamalar sonucunda kaynak israfları ortaya çıkmaktadır.

Kırsal Mahalle

Kırsal mahalle tasarımına ilişkin bir rehberin olmaması; kırsal mahallelerin planlama süreçlerinde mevcut durumdaki uygulamadan kaynaklı sorunlar ve mahalle statüsünü kazanan köylerde ekstra ödemelerin çıkması nedeniyle geçimde zorluklar ortaya çıkmaktadır. Bu da kırsal alanlarda hayvancılığın ve tarımın terk edilmesi veya azalmasına neden olmaktadır.

Köy Gelirleri

Köy yönetimlerinin gelir yönetiminde yaşanan sorunlar; orman köyü arazileri ve tarımsal arazilerin amacı dışında kullanımının yarattığı sorunlar bulunmaktadır. Köylerde yalnız yaşayan yaşlı nüfusun artmasının yerel kalkınma ve sosyal yapı üzerinde etkileri bulunmaktadır.

Köy Yerleşim Planları

Köy yerleşim plan alanının genişlemesi tarım arazilerinin azalmasına neden olmakta, ruhsatsız ve yeterli mühendislik hizmeti alınmadan yapılaşmanın devam ediyor olması sorunlar yaratmaktadır.

Kurumsal Yapı

İl özel idarelerinin kırsal kalkınmayı sağlayacak nitelikte mali, teknik ve idari kapasitelerin yetersiz olmasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

Muhtarlık

5393 sayılı Kanun'da mahalle muhtarlarına görev ve yetkilerin yetersiz tanımlanması ve mahalle muhtarlığının belirsiz yapısı, belediye ile mahalle arasındaki sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadır. 5393 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinde belirtilen mahalle yönetimine ilişkin hükümlerin etkin bir şekilde yürütülememesinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Muhtarlık bilgi sisteminin etkin kullanılmaması iletişim ve koordinasyonda sorunlara neden olmaktadır.

Su Yönetimi

Kırsal alanda su yönetiminde su kaynaklarının yetersizliğinden ve uygulanan ücret politikasından kaynaklı sorunlar; kırsal alanlarda tarımsal su kalitesi ve kullanımından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

2.2.8.2.4. Yerel Yönetim Birliklerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi

Birlik yapıları ile ilgili olarak aktif olmayan yerel yönetim birliklerinin fiilen varlıklarını halen devam ettirmesi sorunlara neden olmaktadır. Yerel yönetimleri ilgilendiren mevzuat değişikliklerinde, ulusal düzeyde kurulmuş olan birliklerden görüş alınmaması; birliklerin kuruluşunda sürdürülebilirlik ve etki analizinin sağlıklı bir şekilde yapılmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

Birliklerde ihale mevzuatında sınırlandırmaların net olmamasından kaynaklı sorunlar; birliklerde kaynak toplanması, kaynakların harcanmasına ilişkin mali alanda yetersizlikler mevcuttur. Türkiye Belediyeler Birliği'nin teşkilat yapısından kaynaklı sorunlar, encümenin her yıl seçilmesinden kaynaklı süreklilik sorunları bulunmaktadır. Yazın nüfusu artan kırsal alanlarda (yaylalar vb.) hizmet sunumuna ilişkin bu yerlerin kendi aralarında birlik oluşturulmasında yaşanan sorunların yanı sıra farklı alanlarda örneğin iklim değişikliğiyle mücadelede kapasite yetersizliği, atık ve çevre ile ilgili hizmet birliklerinin belli alanlarda uzmanlaşmamış olmasından kaynaklı sorunlar mevcuttur.

Aynı zamanda köylerin ulusal düzeyde temsil edildiği birlikler bulunmaması bir eksikliktir. İlçelerde mevcut olan köylere hizmet götürme birliklerinde kapasite eksikliğinden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Köylere hizmet götürme birliklerinde doğrudan temin limitinin yüksek olması ve ihale mevzuatının farklı olması sorun yaratmaktadır. Birliklerde

istihdam edilen personelin değişim hızının yüksek olması; birliklerde uygulamada norm kadronun olmaması, sayı ve nitelik bakımından yeterli personelin olmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Proje yönetimi bağlamında birliklerin uluslararası fonlardan yararlanma ve etkin proje yönetimi konusunda kapasiteleri yetersiz kalmaktadır.

2.2.8.2.5. İdareler Arası İlişkiler

Yerel Yönetimler ile Diğer Kurumlar Arasındaki İlişkiler

Yerel yönetimler ile diğer kurumlar arasındaki ilişkilerle ilgili olarak kalkınma ajansları ile yerel yönetimler arasında proje bazlı ilişkilerden kaynaklanan sorunlar; akredite edilmiş proje firmalarının olmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. İl özel idaresi ve belediye gelirlerinden kalkınma ajanslarına verilen kesintilerin yüksek olması, buna mukabil yerel yönetimlerin öncelikli ihtiyaçlarına yönelik projelerine kalkınma ajansları tarafından destek verilmemesi sorun yaratmaktadır.

Yerel Yönetimler ve Merkezi Yönetim Arası İlişkiler

Yerel yönetimler ile merkezi yönetim arasındaki ilişkilerle ilgili olarak merkez ve yerel arasında planlama sürecindeki uyumsuzluklar nedeniyle örneğin proje ilanlarının açılmaması, belediyelerin senkronize olmaması konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Yerel yönetimler ve merkezi idarenin farklı kurumları tarafından aynı konuda sunulan hizmetlerde (sosyal yardım, kültür, spor, turizm, atık su, afet yönetimi gibi) gerekli koordinasyonun sağlanmasında iyileştirmeye ihtiyaç vardır. Merkez tarafından mevzuat hazırlığı sürecinde ilgili paydaşlardan görüş alınmaması; yerel hizmet alanlarında bölgesel ve ulusal düzeyde birçok eylem planları, sektörel ve tematik planların bulunması ve kentte farklı kurumların aynı konuda hazırladıkları planlar arası entegrasyonun zayıf olması sorunlar yaratmaktadır. Bunun yanı sıra aynı kente hizmet eden merkezi yönetim kuruluşları ve yerel yönetim kuruluşlarının aynı konuda farklı yaklaşımlara sahip olması; kurumların stratejik planlarının olmasına karşın kente ilişkin ortak bir stratejik planın olmaması önemli bir sorundur. Kalkınma planları ile yerel stratejik planlar arasında ilişkilerin güçlendirilme ihtiyacı bulunmaktadır. İdareler arası ilişkiler tesis etmek amacıyla işletilen il koordinasyon kurulları ile ilgili uygulamada yaşanan sorunlar; kamu kurumlarınca yapılan veya kamu kurumlarını ilgilendiren düzenlemeler yapılırken belediyelerin 5018 sayılı Kanun'da Ek I, II ve III sayılı cetvellerde yer alan kurumlardan ayrı tutulması sorun oluşturabilmektedir.

Yerel Yönetimlerin Kendi Aralarındaki İlişkiler

Kamusal hizmetler yapılırken koordinasyon biriminin oluşturulmasında sorunlar yaşanmaktadır. İl özel idarelerinin il sınırları içerisindeki görevleri belediye yetkileri ile yaşanan mükerrerlik sonucu işlevsiz kalmaktadır. Büyükşehirler ve diğer belediyeler arasında koordinasyon eksiklikleri merkezi idare kuruluşları ile yerel yönetimler arasında yetki karmaşası yaşanmasına neden olmaktadır. Büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyesi arasında görev çatışmasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Büyükşehir belediyelerinden ilçe belediyelerine hizmet devrinde yasal düzenlemeler yetersiz kalabilmekte, hizmetleri üreten ilçe belediyesi, koordinasyonu yapanın büyükşehir belediyesi olması gerekirken bazı hizmetlerde tam tersi olması sorun yaratmaktadır. Büyükşehir belediyelerinde altyapı koordinasyon merkezlerinin etkili çalışmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

2.2.8.2.6. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı

Borçlar

Yerel yönetimlerde mevzuattan kaynaklanan özellikle borçlanmayla ilgili hususlarda belirsizlikler mevcuttur. Yerel yönetimlerin piyasaya borçlanmada limitsiz borçlanmasının yarattığı sorunlar ile belediyelerin borç stoklarının ödeme kapasitelerinin çok üstünde olması sorun oluşturmaktadır. Belediyelerin yatırımlar için borçlanmasının getirdiği sorunlar bulunmaktadır. Maddi duran varlıklar ve kamu kurumlarına olan borçların sağlıklı bir şekilde yansıtılamaması sorun yaratmaktadır.

Bütçe

Yerel yönetimlerde katılımcı bütçe hazırlanmaması mali anlamda sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

Denkleştirme

Nüfusu 10.000'in altında olan belediyelere aktarılan denkleştirme ödeneği paylarının yetersiz kalmasının getirdiği sorunlar bulunmaktadır.

Finansman

Kalkınma ajansları tarafından verilen fonların yerel yönetimlerce kullanılabilirliğinin, uygulanan kriterlerin farklılığından kaynaklanan sorunlar; küçük ve orta ölçekli belediyelerin almış oldukları uluslararası kredilerini geri ödemede yaşadıkları sorunlar bulunmaktadır.

Gelirler

Yerel yönetim gelirlerini azaltan öz gelirlerindeki (iş yeri açma ve çalışma ruhsat harcı, kullanım bedeli gibi) muafiyetlerin sürekli artması önemli bir sorun oluşturmaktadır. Belediyelerin gelirlerinin yetersizliğinin hizmetlerin etkinliğine olumsuz etkileri bulunmakta; belediye ve il özel idarelerine genel bütçeden aktarılan payların oransal olarak düşük kalması; köylerin imece ve salmadan oluşan gelirlerinin yetersiz kalması; köylere hizmet götürme birliklerinin gelirlerinin yetersiz kalmasının yarattığı sorunlar ve genel bütçe vergi gelirlerinden harcamaya esas tutar ve payların dağıtımıyla ilgili kriterlerin adil bir dağılım içinde yapılamamasının yarattığı sorunlar bulunmaktadır.

Giderler

Gayrimenkullerin envanterinin çıkarılmaması ve tasnifli bir şekilde muhasebeye intikal ettirilememesinin yarattığı sorunlar; kıdem tazminatı karşılıklarının ayrılmamasından kaynaklı sorunlar ve belediyelerin elektrik tüketim harcamalarının fazla olmasının getirdiği maliyet sorunları bulunmaktadır.

Hizmet Sunumu

Yerel yönetimlerin ürettiği hizmetlerin maliyetleri ile ücretlendirilmesi arasındaki farkların yarattığı sorunlar mevcuttur. Aynı zamanda kaynak dağıtımına baktığımızda belediyelerin geniş perspektifteki görevleri ile orantılı kaynakların yetersizliği sonucu kaynak ve mali sürdürülebilirlik sorunları karşımıza çıkmaktadır. Genel bütçeden yerel yönetimlere ayrılan payın yetersizliği, hizmet oranına göre dağılım olmamasının yarattığı sorunlar; kaynak dağıtımında geçici hemşehrilerin, gece gündüz-yaz kış nüfusunun dikkate alınmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve görev-yetki ve sorumlulukların artmasına rağmen finansman konusunda yetersizlikler bulunmaktadır.

Mali Veri

Belediyeler ve ilçe belediyeleri arasında mali verilerle ilgili senkronize bir sistemin kurulamamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin kullandıkları kaynak ve varlıkların kayıtlarını tutma sürecinde veri yönetiminden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Belediyelerin mali verilerinin geç hesaplanan veri olmasından kaynaklı sorunlar ve mali verilerin uluslararası zamanlama ile senkronize olmaması önemli bir problemdir. Gelen verinin kalitesinde ve muhasebe kayıtlarının sağlıklı ve etkili tutulmaması sonucu hizmetlerin maliyetlerinin doğru bir şekilde ortaya konulamamasından kaynaklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca mali verilerin detaylı olmaması; ödemeler kalemi içinde “diğer müşavir firmalara yapılan ödemelerin en yüksek oranı” oluşturması sorun yaratmaktadır.

Mali Yapı

Yerel yönetimlerin gayrimenkullerinin kullanımı ile ilgili değerlendirilerek bilançoda gösterilmemesi sorunlara neden olmaktadır. Mali yönetim kültürü eksikliklerinden kaynaklı sorunlar; harcamaların önceliklendirilmesinde rasyonel olmayan uygulamalar, maaş ve ücretler dengesizlikleri, işçilere ödenen ücretlerle ilgili bir üst sınırın olmaması iş barışının ve mali yapının bozulmasının getirdiği sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Personel

Yerel yönetimlerde muhasebe birimlerinde çalışan personelin nitelikli olmamasından kaynaklı sorunlar ve yerel yönetim şirketlerinin personel politikalarının getirdiği mali yükler bulunmaktadır.

Proje Yönetimi

Proje yönetimi bağlamında son dönemde AB fonlarındaki daralma nedeniyle altyapı finansman desteklerinin niteliğinin değişmesinin yarattığı sorunlar bulunmaktadır.

Vergiler

Emlak vergisi değerlerinin hesaplanmasında yaşanan sorunlar; belediyelerin vergilerini düzenli toplayamamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin takip ve tahsilat aşamasında mükelleflere veya borçlulara yaptırım uygulamamasının öz gelirlerin elde edilmesinde olumsuz etkisi olmaktadır.

2.2.8.2.7. Denetim ve Hesap Verebilirlik

Denetim

Belediyelerin kira süresi dolan kiracılarının sürelerinin mevzuata uygun uzatılmaması ve kiralamada 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na göre kiralamanın yapılmamasından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Hazırlanan faaliyet raporlarında bilgi açısından yetersiz kalmakta; büyükşehir belediyeleri ve bünyesinde teftiş kurulu bulunan BŞB ilçe belediyelerinin teftiş kurullarının yeniden düzenlenme gereksinimi bulunmaktadır. Belediye denetim komisyonlarının yeterince etkin çalışmaması sorun yaratmakta ve küçük ölçekli belediyelerin denetiminde sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerde etik komisyonlarının işlevsizliğinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Meclis denetim komisyonu çalışmalarının yeterince etkin olmaması sorun yaratmaktadır. Yerel yönetimlerde denetim komisyonlarına dışarıdan gelen uzmanların ücretlerinin yetersiz olması; yerel yönetimlerin denetiminde ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik kapasite geliştirilmesine ilişkin sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerde rehberlik ve denetim olarak adlandırılan süreçte belli ölçek üstündeki yatırımlar için tavsiye niteliğinde önerilerin getirilememesi geleceğe yönelik projeksiyonlarda olumsuz yönde etkili olmaktadır.

İç Denetim

Yerel yönetimlerde iç denetim kurullarının içselleştirilmemesi ve denetim sürecinde iç denetçilerden yeterince faydalanılamaması, iç denetim kurumunun yeterince işlevsel olmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

Kamuoyu Denetimi

Kamuoyu denetim bağlamında yerel yönetimlerde talep ve şikâyet mekanizmalarının yeterince etkin işlememesi, takip ve sonuç almada; hesap verebilirlik süreçlerinin nitel açıdan değerlendirilmemesinden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır.

Mali Veri

Mali yapıda pay dağıtma adaletsizliğinden kaynaklı; mali bilgi paylaşımında şeffaflık sorunları bulunmaktadır. Mali olarak çeyreklik verilerin kalitesinden ve mahalli idareleri denetleyen kurumlara sağlıklı veri sağlayamamaları önemli gider kalemlerinin takip ve denetiminde sorunlara neden olmaktadır. Merkezi sistem ile veri akışının sağlanmasında veri

tabanlarının tasarımı konusunda merkezi veri tabanlı sistemlerine entegrasyonda yetersizlikler bulunmaktadır.

Performans Denetimi

Yerel yönetimlerde mali yönetim açısından şeffaflık ve hesap verebilirlikle ilgili yaşanan sorunlar, belediye performansı üzerinden değerlendirildiğinde hesap verebilirliğin zayıflığı sorunu bulunmaktadır. Belediyelerin stratejik planlarının gerçekçi hazırlanmamasının yansımaları olarak performans denetiminin etkinliği sorun oluşturmaktadır. Stratejik planlar ve performans programlarında nitelikli performans göstergelerinin ağırlıklı olarak çıktı odaklı gösterge olmasından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Kapasitesi uygun olmayan firmaların belediyelere proje hazırlaması ve iş yapmasından kaynaklı sorunlar ve stratejik planların zaman zaman sadece formalite olarak yapılması sorun oluşturmaktadır.

Şeffaflık/ Hesap Verebilirlik

Yerel yönetimlerde Sayıştay denetim raporlarının yayımlanmasının ardından bazı bulguların yanlış algılanmasından kaynaklı sorunlar ve yerel yönetimlerin sahip olduğu şirketlerle ilgili mali verilerin sorunlu olmasından kaynaklı problemler bulunmaktadır.

2.2.8.2.8.Yerel Yönetimlerde Demokrasi

Katılımcılık

Yerel yönetimlere halkın katılımı noktasında yeterli katılım yöntemlerinin olmamasından kaynaklı sorunlar mevcuttur. Katılımcı vatandaşlık bilincinin düşük düzeyde olması ve yerel yönetim hizmetlerine gönüllü katılımın yetersizliğinin yarattığı sorunlar vardır. Belediye meclislerinin halk ile ilişkilerinin zayıf olması nedeniyle halkın katılımı düşük düzeyde kalmaktadır. Kentsel dönüşüm çalışmalarında katılım eksikliği; vatandaşların görüşü alınmadan projelerin uygulamaya konulmasının getirdiği sorunlar bulunmaktadır. Kırsal mahalle tespitinde mahalle sakinlerinin katılım mekanizması ile ilgili sorunlar; mahallelerde etkin bir katılım mekanizmasının oluşturulamamasının getirdiği sorunlar; yerel yönetim toplantılarına muhtarların katılım hakkının uygulamada gerçekleştirilmemesinden kaynaklı sorunlar yaşanmaktadır. Belediyelerin vatandaşların istek ve beklentilerini kararlarına tam olarak yansıtmasından kaynaklı sorunlar bulunmakta; kentle ilgili kararlar alınırken halkın

katılımının sağlanamamasından kaynaklı; belediye faaliyet raporlarının vatandaşlar tarafından anlaşılır olmamasından kaynaklı katılım sorunları ortaya çıkmaktadır.

Yaşlı, Çocuk, Kadın ve Engelliler

Çocuk meclislerine ilişkin çalışmaların yetersizliğinden kaynaklı sorunlar, bu grupların (yaşlı, çocuk, kadın ve engelliler) temsiliyeti konusunda meclislerde yaşanan sorunlar bulunmaktadır.

Kent Konseyleri

Kent konseylerinin kurumsal yapısından, etkin kullanılamamasından kaynaklı sorunlar; kent konseyi mekanizmalarına vatandaşların farkındalığının ve katılım isteğinin az olmasının yarattığı sorunlar bulunmaktadır. Yönetime katılım ve sivil denetim aracı olarak kurumsallaşmış kent konseylerinin etkin çalışmaması ve işlevselliği önündeki hukuki engellerin varlığı ve mevzuatın güncellenmemesi sorun oluşturmaktadır. STK'lar ve kent konseyi ilişkilerinde belirlenmiş kriterlerin olmaması; kent konseylerinin kararları ve önerilerinin tavsiye niteliğinde olması ve belediyelerce uyulmaması sorun yaratmaktadır. Kent konseylerine ait performans kriterlerinin olmaması; kent konseylerine gönüllü katılım için gerekli yasal mekanizmaların yetersizliğinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

Sivil Toplum Örgütleri

Yerel yönetimlere STK'ların uzman ve gönüllü katılımı, ihtiyaç haritalaması ve bilginin yerelde projelendirilmesine yönelik yaşanan sorunlar; yerel yönetimleri ilgilendiren mevzuat değişikliklerinde ilgili STK'ların görüşlerinin sistematik olarak alınmamasından kaynaklı sorunlar mevcuttur.

Temsiliyet

Büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediye başkanlarının seçim sisteminden kaynaklı hizmet sunumunda yaşanan sorunlar; UKOME'de muhtarların temsil yetkisinin olmamasının yarattığı sorunlar ve belediye meclislerinin yetkisinin yetersizliğinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

2.2.8.2.9. Yerel Yönetimlerde Veri Yönetimi

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)

CBS tabanlı sistemler ve kent bilgi sistemi kurulu olan belediyelerin ÇŞİDB CBS sistemi ile uyumlu çalışmamasının yarattığı sorunlar ile CBS tabanlı sistemler ve kent bilgi sisteminin belediyeler tarafından aktif kullanılmaması sorunları mevcuttur.

Veri Yönetimi

E-belediyeçilik uygulamalarının yetersizliği; kırsal alanla ilgili istatistiklerin üretilmesinde yaşanan sorunlar; yerel yönetimlerde veri toplama, raporlama, değerlendirme ve analizinde kapasitelerde dahil olmak üzere farklılıklar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerde veri paylaşım protokollerinde kurumlar arası veri paylaşımında sorunlar yaşanmaktadır. Yerel yönetimlerde beyan sistemi üzerinden gidilmesinin yarattığı sorunlar; yerel yönetimlerde büyük veri, veri yönetimi, dijitalleşme konusunda merkezin desteğine duyulan ihtiyaçtan kaynaklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bakanlıklar arasında veri toplama konusunda standartlar olduğu halde belediyelerin çok farklı büyüklükte ve ölçekte olmasından dolayı standartlaştırılma sağlanamadığından dolayı entegrasyon sorunu bulunmakta, belediyelerin dijitalleşmeye ayak uydurmasında sorunlar yaşanmaktadır.

2.2.8.2.10. Yerel Yönetimlerde Yeni Eğilimler/Trendler

Afete Dirençli Kentler

Belediyelerde afet yönetimine yönelik yeterince kaynak bulunmaması, belediyelerin afet risk azaltma için ayrılması gereken payları ayırmaması ve yapılan harcamalarında ilgili yönetmeliğe uygun yapılmamasının yarattığı sorunlar mevcuttur. Yerel yönetimlerde afet ile ilgili personelin sürekli aktif tutulmaması, afet yerlerinde kullanılan envanter ve personelin güncel tutulmamasından kaynaklı sorunlar; köylerde meydana gelen afetler sonrasında oluşan can ve mal kayıplarının yarattığı sorunlar bulunmaktadır. İl özel idarelerinin sorumlu olduğu alanlarda niteliksiz konut stoku ve altyapı kapasitesinin yarattığı afet risk azaltma yönetimine yönelik sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ortak bir yönetim anlayışı içinde STK'lar, belediyeler, kamu kurumları afetlere karşı dirençli şehirler kurulması için strateji belgesi oluşturulması konusunda yaşanan sorunlar mevcuttur.

Akıllı Kentler-Marka Kentler

Yerel yönetimlerin akıllı kent uygulamalarına yönelik projelerinin yetersiz kalması ve akıllı kent entegrasyonunda yaşanan sorunlar; belediyelerin çevreye duyarlı faaliyetlerinin yetersiz kalma durumları vardır. Kentsel mekân ile ekolojik dünya bütünleşmesi yapılamamasına ilişkin sorunlar, döngüsel ekonomi şehirleri oluşturulmasında ve sıfır atık belgesi almış belediye sayılarında yetersizlikler mevcuttur. Şehirlerin kurumsallaşması ve markalaşması sürecinde kurum içi iletişim ve koordinasyon eksiklikleri yaşanmaktadır.

Çocuk Dostu Kent ve Özel İhtiyaç Sahibi Gruplar

Çocuk dostu kent projelerine yeterince öncelik verilmemesinden kaynaklı sorunlar ile kentlerde çocuk, kadın, yaşlı ve engellilere yönelik olarak gündüz yaşam merkezlerinin hayata geçirilmesine ilişkin sorunlar yaşanmaktadır.

İklim Değişikliği

İklim değişikliği ile mücadele, göç, sürdürülebilir kalkınma gibi politika sorunlarıyla ilgili kent yöneticilerinin farkındalığının yetersiz olmasından kaynaklı sorunlar; yerel yönetimlerin ve birliklerin iklim değişikliği, enerji verimliliği, yeşil mutabakat gibi alanlarda uzmanlık ve proje geliştirme kapasitelerinin yetersiz olmasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. İklim değişikliğine uyum faaliyetleri kapsamında altyapı yatırımları için güncel ve teknolojiye dayalı uygulamaların eksikliğinden kaynaklı sorunlar ortaya çıkmaktadır. İklim krizi kaynaklı sorunların engellenmesi için sünger kent, iklim dostu kent gibi yeni modellerinin uygulanmasının önünde maliyet sorunları bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin olarak yerel yönetimlerin mevcut durumunu değerlendiren çalışmaların yeterli olmaması sorun yaratmaktadır. Kentleri iklim krizine yönelik İklim Eylem Planları-Yeşil Şehir Eylem Planları uygulamalarının önündeki engeller; pilot uygulamaların desteklenmesi ve iyi uygulamaların yaygınlaştırılma sürecinde engeller mevcuttur.

Teknoloji ve Bilişim

Yerel yönetim birimlerinin dijital platformlarda görünür olma ve dijital olgunluk seviyelerinin düşük ve birbirinden farklı olmasından kaynaklı sorunlar; yerel yönetimlerin dijital ve teknolojik araçları etkin kullanılamamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır.

Bilişim güvenliği, bilişim alanındaki personel yetersizliği, idareler arasında dijital entegrasyonla ilgili sorunlar hizmet sunumunu olumsuz yönde etkilemektedir.

2.2.9. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler ve Uluslararası Konum

Su kirliliğini önleme amaçlı yapılan çalışmalar kapsamında kanalizasyon şebekesi ve atık su arıtma tesisi ile hizmet verilen belediye sayısında ve bu hizmetin verildiği nüfusta önemli artış olmuştur. 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla 1.176 atık su arıtma tesisi ile belediye nüfusunun %89'una, yılsonu itibarıyla %89,2'sine atık su arıtma hizmet verilmektedir. Atık suların da alternatif bir su, hammadde ve enerji kaynağı olduğu yaklaşımı ve döngüsel ekonomi ilkeleri çerçevesinde, atık su arıtma tesislerinde arıtılan atık suların kentsel amaçlı sulama, tarımsal sulama ve endüstriyel su temininde yeniden kullanımı kapsamında 2022 yılı Temmuz ayı itibarıyla arıtılmış atık suların %4,2'si, Aralık sonu itibarıyla %4,75'i yeniden kullanılmaktadır (ÇŞİDB, 2023).

Türkiye genelinde sürdürülebilir kapasitede “Entegre Atık Yönetim Tesisi Projeleri” geliştirilerek uygulanması, atık oluşumunun önlenmesi, yeniden kullanımı, atık miktarının azaltılması, geri kazanımın sağlanması, atık taşıma giderlerinin düşürülmesi, gerekli olduğu hallerde uygun teknolojiye sahip aktarma istasyonlarının kullanılması ve ön işlem tesisleri ile düzenli depolama tesislerinin kurulması kapsamında düzenli depolama hizmeti verilen nüfus oranı %89'dur.

Sıfır Atık Mavi Hareketi altında “Deniz Çöpleri İl Eylem Planlarının Hazırlanması ve Uygulanması Genelgesi” uyarınca denize kıyısı bulunan illerde Valilerin sorumluluğunda uygulamaya alınan deniz çöpleri il eylem planları çerçevesinde çalışmalar sürdürülmektedir. Sıfır Atık Mavi Hareketi ile başlatılan kampanya ve Deniz Çöpleri İl Eylem Planları kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarda yaklaşık 138.000 ton atık toplanmıştır.

Yürütülen AB Projeleri ve ulusal projeler ile kirleticiliği yüksek Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol'a (EKÖK) tabi sektörlerin sektörel maliyet ve uyum takvimi analiz çalışmaları devam etmektedir. Hava Emisyon Yönetim Portalı aracılığıyla hava kalitesi haritaları ve hava kalitesi seviyelerinin ilçe düzeyinde bilgisi esas alınarak belirlenen hedefler, planlandığı şekilde çalışılmaktadır.

İnternet tabanlı coğrafi bilgi sistemleri ve bilgi teknolojilerini kullanan “Hava Emisyon Yönetim- HEY Portalı” aracılığıyla stratejik bölgesel hava kalitesi haritaları ilçe ilçe km2 düzeyinde hazırlanmaktadır. İllerin tümünün stratejik hava kalitesi haritalarının tamamlanması ve güncel verilerle elektronik olarak arşivlenmesiyle yerel, bölgesel ve ulusal ölçekli politikalar etkinleştirilmektedir.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından 5 metreye kadar kısa mesafeleri dahi ölçebilen 3 boyutlu yerli NEFES yazılımıyla hava kirliliğine neden olan noktalar ve kirlilik kaynağı tespit edilebilmekte, 3 boyutlu bina modeli, kent atlası, topoğrafya, trafik yoğunluğu, kavşaklar, binaların yakıt tipi gibi çok sayıda etmen ele alınarak 3 boyutlu ortamda hava kalitesi değerleri ortaya konulmaktadır.

Belediyelerde hizmet sunumuna ilişkin süreçlerin sadeleştirilmesi amacıyla LAR III Projesi "Yerel Hizmet Sunum Standartlarının Geliştirilmesi Faaliyeti" kapsamında İtfaiye Hizmetleri, Kırsal Alan Hizmetleri, Sağlık Hizmetleri, Ulaşım Hizmetleri, Yaşlı Bakım Hizmetleri alanlarında çalışmalar devam etmektedir. Hizmet sunumunda standartlar belirlenerek uygulamada birlik sağlanması hedeflenmiştir. Koruyucu ve Önleyici İtfaiye Hizmetleri, Halk Sağlığı Hizmetleri, Toplu Ulaşım Halk Sağlığı Hizmetleri, Evde Yaşlı Bakım Hizmetleri, Tarımsal Destek Hizmetlerine yönelik uygulamada birliğin sağlanmasına ilişkin rapor ve rehberler hazırlanmıştır. Bu beş hizmet alanında standardizasyon çalışmaları tamamlanmıştır. Bu faaliyetler kapsamında, yerel yönetimlerin hizmet sunum süreçlerine ilişkin analiz ve değerlendirme çalışmaları yapılarak mevzuat önerileri hazırlanmış, alt mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Türkiye Coğrafi Bilgi Sistemlerine ilişkin yeterliliklerin oluşturulması, geliştirilmesi, uygulanması ve güncelliğinin sağlanmasına ilişkin mesleki yeterlilik çalışmaları Mesleki Yeterlik Kurumu ile iş birliği içinde yürütülmektedir. E-devletin coğrafi veri altyapısının kurulması, kurumların coğrafi bilgi sistemi kullanımının yaygınlaştırılması ve kapasitelerinin artırılması hedefinde 7 kamu idaresi ile daha entegrasyon çalışmaları tamamlanmıştır. Akıllı şehir kapasitesinin geliştirilmesi, akıllı şehir ekosistemine yönelik rehberlik sağlanması, akıllı şehir standartlarının belirlenmesi ve akıllı şehir olgunluklarının değerlendirilmesine ilişkin çalışmaları kapsamaktadır. Akıllı şehirlere ilişkin katılımcı ve etkileşimli bir yönetim mekanizması “Yeni şehircilik vizyonu” çerçevesinde ilgili çalışmaların yapılabilmesi için ülkemizdeki kentleşme sürecini izlemeye yardımcı olacak bir “endeks” ve “ölçütler seti”nin geliştirilmesi gerekmektedir. Daha yeşil ve ferah yaşam alanları

kazandırmak, yaşam ve çevre kalitesini yükseltmek ve kimlikli şehirler oluşturmak amacıyla başlatılan ‘Yeşil Şehir Vizyonu Projesi’nin bir parçası olan Millet Bahçeleri projelendirme ve yapım çalışmaları ülke genelinde yaygınlaştırılarak yürütülmektedir. 2022 yılında 81 ilde 71.535.727 m² alanda 467 millet bahçesine ilişkin yapım, ihale, projelendirme ve yer seçimi çalışmaları sürdürülmüştür (Çizelge 2.24).

Kentsel dönüşümde il bazında dönüşüm stratejileri hazırlanarak, yeni finansal model ve yaklaşımlar geliştirilerek sosyal boyutu da dikkate alan uygulamalar yaygınlaştırılmıştır. Kentsel dönüşüm uygulamaları, 6306 sayılı Kanun, Bakanlık tarafından hazırlanan eylem planları ve kentsel dönüşüm strateji belgelerine ait usul ve esaslar uyarınca; "Deprem riski altındaki yapıların ve alanların dönüşümü", "Sel ve heyelan riski altındaki alanların dönüşümü", "Tarihi kent merkezleri ve meydanların dönüşümü" ve "Sanayi alanlarının taşınması ve dönüşümü" olmak üzere dört ana başlık altında yürütülmektedir. Bu çerçevede, ülke genelinde afet riski altındaki alanlar ile riskli yapıların tespit edilerek kentsel dönüşümünün sağlanmasına ilişkin afet riskli alanlar ile riskli yapıların tespiti, finansman desteklerinin sağlanması, strateji belgelerinin temini, tarihi kent merkezi projeleri ve küçük sanayi alanlarının oluşturulmasına yönelik işlemler yapılmaktadır. Belediye ve bağlı kuruluşlarının görev ve yetkileri, gelirleri, personeli ile ilgili belediye mevzuatında ve belediyelere yetki ve görev verilen ilgili mevzuatta değişiklikler yapılmasına ilişkin 5393 sayılı Belediye Kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında Kanun taslağı ile ilgili mevzuat çalışmaları devam etmektedir.

Çizelge 2.24. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın Yerel Yönetimlerle İlgili Alt Program Hedef ve Göstergeleriyle İlgili Gerçekleşmeler

Program Adı: Enerji Arz Güvenliği, Verimliliği ve Enerji Piyasası					
Alt Program Adı: Enerji Verimliliği					
Alt Program Hedefleri: Yapıların enerji kimlik belgesi alması sağlanarak binalarda enerji verimliliğinin artırılması					
Gösterge Adı	Ölçü Birimi	2021 Değeri	Hedeflenen Gösterge Değeri	Gerçekleşme	
				2022 Yılı Sonu Değeri	Gerçekleşme Oranı
Enerji kimlik belgesi alan bina sayısı	Adet	1.296.065	1.450.000	1.402.694	104
Enerji kimlik belgesi alan binalarda yenilenebilir enerji kullanan bina sayısı (kümülatif)	Adet	60.364	70.000	73.057	82
Ulusal Yeşil Bina Sertifikasına sahip bina sayısı	Sayı	0	10	0	0
Program Adı: Sürdürülebilir Çevre ve İklim Değişikliği					
Alt Program Adı: Çevre Kirliliğinin Önlenmesi ve Koruma					
Alt Program Hedefleri: Çevre kirliliğinin önlenmesi ve kirliliğin ortadan kaldırılması sağlanarak çevre kalitesinin iyileştirilmesi					
Gösterge Adı	Ölçü Birimi	2021 Değeri	Hedeflenen Gösterge Değeri	Gerçekleşme	
				2022 Yılı Sonu Değeri	Gerçekleşme Oranı
Arıtılmış atık suların yeniden kullanılma oranı	Yüzde	3,55	4	4,75	119
Atık su arıtma hizmeti verilen belediye nüfus oranı	Yüzde	89	94	89,2	92
Düzenli depolama hizmeti verilen belediye nüfusu oranı	Yüzde	86	88	89	101
Gürültü bariyeri alanı	m ²	37.558	45.000	65.601	198
Hava kalitesi bilgisinin vatandaş erişimine sunulduğu ilçelerin toplam ilçeler içindeki payı	Yüzde	100	85,7	85,7	100

Program Adı: Şehircilik ve Risk Odaklı Bütünleşik Afet Yönetimi					
Alt Program Adı: Mekânsal Planlama ve Kentsel Dönüşüm					
Alt Program Hedefleri: Mekânsal planlama, etüt, arsa ve arazi düzenlemesi çalışmalarının yürütülmesi ve ülke genelinde afet riski altındaki alanlar ile riskli yapıların tespit edilerek kentsel dönüşümünün sağlanması					
Gösterge Adı	Ölçü Birimi	2021 Değeri	Hedeflenen Gösterge Değeri	Gerçekleşme	
				2022 Yılsonu Değeri	Gerçekleşme Oranı
'Medeniyetimizi Yaşatan Şehir Berati' alan şehir (il veya ilçe) sayısı	Adet	0	12	0	0
'Özgün Mahalle' sertifikası alan mahalle sayısı	Adet	0	26	0	0
Kentsel dönüşüm strateji belgesi hazırlanan yerleşim yeri sayısı (kümülatif)	Adet	37	60	54	74
Millet bahçesi çalışması başlatılan alan büyüklüğü	m ²	67.774.809	65.000.000	71.535.727	102
Tarihi Kent Merkezi Projesi	Sayı	25	60	71	131
Program Adı: Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi					
Alt Program Adı: Yerel Yönetimlerin Hizmet Kalitesinin Artırılması					
Alt Program Hedefleri: Yerel yönetimlerin hizmet kapasitesi ve hesap verilebilirliğinin geliştirilmesi					
Gösterge Adı	Ölçü Birimi	2021 Değeri	Hedeflenen Gösterge Değeri	Gerçekleşme	
				2022 Yılsonu Değeri	Gerçekleşme Oranı
Belediyeler ve bağlı idarelerinin öz gelirlerinin giderlerini karşılama oranı	Yüzde	43	43,5	42,8	98
Büyükşehirlerde eğitim verilen itfaiye, zabıta ve teknik personel sayısı	Adet	9.722	1.500	13.381	892
Tamamlanan yerel hizmet standardizasyonu sayısı	Adet	0	6	5	125

Program Adı: Şehircilik ve Risk Odaklı Bütünleşik Afet Yönetimi					
Alt Program Adı: Akıllı Şehirler ve Ulusal Coğrafi Bilgi Hizmetleri					
Alt Program Hedefleri: E-devletin coğrafi veri altyapısının kurulması, kurumların coğrafi bilgi sistemi kullanımının yaygınlaştırılması ve kapasitelerinin artırılması					
Gösterge Adı	Ölçü Birimi	2021 Değeri	Hedeflenen Gösterge Değeri	Gerçekleşme	
				2022 Yılsonu Değeri	Gerçekleşme Oranı
Coğrafi bilgi sistemleri mesleki standart ve yeterlilik sayısı	Adet	7	7	7	100
Coğrafi veri servisi temin edilen ve paylaşılan kurum sayısı	Adet	85	120	120	100
E-Belediye coğrafi uygulamalarından Kent Rehberi Uygulamasına sahip yerel yönetim sayısı	Adet	0	200	1.391	696
Rehberlik yapılan akıllı şehir uygulamaları sayısı	Adet	32	35	35	100

Kaynak: (ÇŞİDB, 2023).

İklim değişikliğiyle mücadelede, katılımcı ve şeffaf bir anlayışla tüm kurumlar ve özel sektörle istişare edilerek, bilimsel bir yaklaşımla Türkiye'nin Ulusal Katkı Beyanı hazırlanmıştır. 7 emisyon azaltım sektörü ve uyum bileşenini içeren belge, yeşil dönüşümü gerçekleştirecek 2053 net sıfır hedefine uygun olarak güncellenmiştir. Bu kapsamda, Türkiye için 2030 yılı için %21 olarak belirlenen artıştan azaltım hedefi %41'e yükseltilmiştir. Böylelikle ülke olarak, 2030 yılı için yaklaşık 500 milyon ton emisyon azaltımı yapılmış olacaktır (ÇŞİDB, 2023).

Ülkemizin toplam su kullanımının %12'sini içme ve kullanma suyu oluşturmaktadır. 2021 yılı verilerine göre ise Türkiye genelinde birinci sınıf kalitede artırılmış bu suyun %33,5'i kullanıcıya ulaşmadan kaybolmaktadır. İçme Suyu Temin ve Dağıtım Sistemlerindeki Su Kayıplarının Kontrolü Yönetmeliğine göre bu oran büyükşehir ve il belediyelerinde 2028 yılına kadar, diğer belediyelerde ise 2033 yılına kadar kademeli olarak %25 seviyesine indirilmesi hedeflenmektedir. Bu hedeflere ulaşılması adına belediyeler arası bilgi ve tecrübe paylaşımının sağlanması için Su Verimliliği Seferberliği kapsamında 28 belediyenin katılımıyla Belediye Su Kardeşliği uygulaması başlatılarak uygulamaya dâhil olan belediyeler arasında kardeşlik protokolleri imzalanmıştır (Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023b).

2.2.9.1. İlişkili Temel Alanlardaki Gelişmelerin Rapor Konusu Alana Yansıması

ÇŞİDB tarafından Ulusal Coğrafi Veri Altyapısının kurulması kapsamında ortak standartların kullanımı hedefinin gerçekleştirilmesi, veri değişiminde anlamsal ve teknik bütünlüğün sağlanması, veri içeriğine ilişkin farklı yorumların engellenmesi amacıyla coğrafi veri temalarına ilişkin uygulama kurallarını, teknik esasları ve standartları belirleyen coğrafi veri temalarına ait veri tanımlama dokümanlarının ulusal (TSE) ve uluslararası standartlar (INSPIRE, ISO, OGC) ile ulusal mevzuata uygun olarak geliştirilmesine ilişkin faaliyetler yürütülmektedir. 32 adet coğrafi veri temasına ait coğrafi verilerin içeriklerinin, uygulama kurallarının ve standartların yer aldığı tanımlama dokümanları 09.07.2020 tarihli ve 31180 sayılı (Mükerrer) ile 18.09.2020 tarihli ve 31248 sayılı (Mükerrer) Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Tanımlama dokümanları kapsamında koordinat referans sistemleri ve coğrafi grid sistemleri, idari birimler, coğrafi yer adları, kadastro, bina, adres, yükseklik, ortogörüntü, ulaşım ağları, hidrografya, jeoloji, arazi örtüsü, arazi kullanımı, toprak, koruma bölgeleri, doğal risk bölgeleri, altyapı, enerji kaynakları, madenler, insan sağlığı ve güvenliği, nüfus dağılımı, demografi, çevre izleme tesisleri, sanayi tesisleri, tarım tesisleri, kamu yönetim bölgeleri, tür dağılımı, habitat bölgeleri, biyocoğrafya bölgeleri, deniz ve tuzlu su alanları, atmosfer verileri, meteoroloji verileri, istatistiksel raporlama bölgeleri yer almaktadır. Bu temalardan bina, çevre izleme tesisleri, jeoloji ve ulaşım ağları olmak üzere dört temaya ilişkin tanımlama dokümanları güncel ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenerek ikinci sürümleri hazırlanmış ve 26.10.2022 tarihli ve 31995 sayılı Mükerrer Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Hazırlanan sorumluluk matrisi ve veri tanımlama belgelerinin ardından her bir coğrafi verinin; kimlerle hangi yöntemle hangi seviyede paylaşılacağı belirlenerek Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Matrisleri hazırlanmıştır. Matrisler; 5 Aralık 2022 tarih ve 32034 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri (TUCBS) entegrasyon faaliyetleri kapsamında Ulusal Coğrafi Veri Sorumluluk Matrisinde yer alan kamu kurumu merkez teşkilatı ve yerel yönetimlere ait coğrafi verilerin, coğrafi veri servislerinin ve meta verilerinin varlığının tespit edilmesi, paylaşımı ve kullanımı için gereksinimlerin belirlenmesi, planlanması, karşılanması ve sürekliliğinin sağlanması, coğrafi veri servisi ve meta verilerinin Ulusal Coğrafi Veri Portalına aktarılması süreçleri devam etmektedir. Bu kapsamda 2022 yılı sonu itibarıyla 52 genel müdürlük düzeyinde kamu kurum kuruluşu, 30 büyükşehir ve 51 il belediyesi olmak üzere 81 il belediyesi, 51 il özel idaresi ve 30 su ve kanalizasyon idaresi ile entegrasyon

çalışmaları gerçekleştirilerek 1 milyona yakın meta verinin Ulusal Coğrafi Bilgi Platformunda yayımlanması sağlanmıştır. Bakanlık tarafından coğrafi veri servislerine ve meta verilerine ilişkin mevcut durumun tespit edilmesi çalışmaları, mevcut coğrafi veri servislerinin tek merkezde toplanması, coğrafi veri servislerinin kurumlar arasında paylaşımının sağlanması, izlenmesi ve raporlanması çalışmaları yapılmıştır.

Ulusal Coğrafi Veri Paylaşım Altyapısı

Belirlenen kurallar esas alınarak Ulusal Coğrafi Bilgi Platformuna (www.atlas.gov.tr) kamu kurum kuruluşları tarafından coğrafi veriler servis edilmekte ve kurumlar arası coğrafi veri paylaşımı sağlanmaktadır. Bu kapsamda yerel yönetimleri de içeren yaklaşık 950.000 meta veri kaydı yapılmış ve 1.200'e yakın coğrafi veri servisinin ve yaklaşık 8.500 coğrafi veri katmanının veri paylaşımı yönetilmektedir (ÇŞİDB YYGM, 2023).

Akıllı Şehir Endeksi

ÇŞİDB tarafından “Akıllı Şehirler Olgunluk Değerlendirme Projesi” kapsamında 81 ilin akıllı şehir kabiliyetleri değerlendirilerek olgunluk seviyeleri tespit edilmekte ve raporlama çalışmaları yapılmaktadır. Her yıl “Akıllı Şehir Endeksi” oluşturulmaktadır. Kurumsal stratejik planlar için izlenecek “Anahtar Performans Göstergeleri” çıkarılmaktadır. Her şehrin güçlü ve zayıf yönleri tespit edilerek gelişme alanları belirlenerek araştırmacılar, girişimciler ve endeks hazırlayan kuruluşlar için doğru ölçülmüş, güvenilir gösterge değerleri saptanmaktadır (ÇŞİDB YYGM, 2023).

2.2.9.2. Türkiye’deki Dinamikler ve Dünyadaki Eğilimlerin Muhtemel Yansımaları

Yerel yönetimler ÖİK kapsamında yapılan çalışmalarda yerel yönetimlerde mevcut durumda karşı karşıya kalınan sorun alanları tespit edilen on temel alan üzerinden irdelenmiştir. Her bir alan için hem mevcut durum ortaya konulmuş, sorun alanları değerlendirilmiş, hem de çözüm önerileri ortaya konmuştur. Plan dönemi boyunca yerel yönetimlerde kapasite artırmak amacıyla önceliklendirilmesi ve projelendirilmesi beklenen alanlar konusunda da iklim değişikliği ile mücadele ve uyum, gelir yapısı geliştirme, sıfır atık, akıllı kentler, enerji yatırımları, güneş ve rüzgar enerjisi projeleri, tarım projeleri girişimcilik yatırımları, çocuk dostu kent, dijital dönüşüm, atık yönetim sistemlerinin inşası, yenilenebilir enerji yatırımları, atık suların yeniden kullanımı, emisyon azaltımında yeşil ve dijital dönüşüme olanak

sağlayacak projeler ve ARGE planlamaları gibi konular ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda önerilen araştırma alanları ve projelere ilgili bölümlerde detaylı bir şekilde yer verilmiştir.

3. PLAN DÖNEMİ PERSPEKTİFİ

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi konusunda tüm dünyada ortak bir anlayış oluşmakta; yerel yönetimlere ağırlık veren bir yetki ve görev bölüşümü, yerel temsil ve katılımın özendirilmesi, yerel kaynakların artırılması gibi hususlar önem kazanmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler için gerekli standartların belirlenmesi ve yerel yönetimlerce bunlara uyumun sağlanması yoluyla belirli hizmet seviyesine ulaşılması hedeflenmektedir.

Yerel yönetimlerin daha etkin, hızlı ve nitelikli hizmet sunabilen, katılımcı, şeffaf, çevreye duyarlı, özel ihtiyaç sahibi kesimlerin ihtiyaçlarını gözeten, hayvan haklarına saygılı ve mali sürdürülebilirliği sağlamış bir yapıya dönüştürülmesi amaçlanmaktadır.

On İkinci Plan çalışmaları kapsamında mevcut durumda yaşanan ve önümüzdeki süreçte yaşanabilecek olası sorunların tespit edilmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve uluslararası gündemle uyumun sağlanabilmesi için amaçlar, hedefler, politikalar, yöntemler ve uygulama stratejileri üzerinde çalışma yapılması amaçlanmaktadır. Yeni plan döneminde bu sorunların çözülebilmesi için “On İkinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu” çalışmalarında uzun dönemli 2053 Vizyonunu da içerecek şekilde on altı alan belirlenmiştir. Bunlar:

1. Belediye ve Büyükşehir Belediye Yapısı ve Hizmet Kalitesi
2. İl Özel İdarelerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi
3. Kırsal Alan (Kırsal Mahalle perspektifinde), Mahalle ve Köy Yapısı ve Hizmet Kalitesi
4. Yerel Yönetim Birliklerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi
5. İdareler arası İlişkiler
6. Denetim ve Hesap Verebilirlik
7. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısı
8. Yerel Yönetimlerde Demokrasi
9. Yerel Yönetimlerde Veri Yönetimi
10. Yerel Yönetimlerde Yeni Eğilimler/Trendler'dir.

3.1. Uzun Vadeli Hedefler

Cumhuriyetimizin 100. Yılında, Türkiye’yi birçok alanda küresel etki gücü olarak konumlandırmayı hedefleyen bir vizyon yaklaşımı olan 2053 vizyonunu ve Türkiye Yüzyılı’nı içerecek şekilde uzun vadeli hedefler belirlenmiştir. Türkiye Yüzyılı’nın on yedi esası olan; Barışın Yüzyılı, Dijitalin Yüzyılı, İstikbalin Yüzyılı, Kalkınmanın Yüzyılı, Gücün Yüzyılı, Sürdürülebilirliğin Yüzyılı, Haklının Yüzyılı, Huzurun Yüzyılı, İletişimin Yüzyılı, Başarının Yüzyılı, Bilimin Yüzyılı, Değerlerin Yüzyılı, Gençliğin Yüzyılı, İstikrarın Yüzyılı, Şefkatin Yüzyılı, Üretimin Yüzyılı, Verimliliğin Yüzyılı’dır.

Bu on yedi esasa ve 2053 Vizyonu kapsamında: Türkiye’de yerel yönetimlere yönelik olarak uzun vadeli bir süreçte “Çevre dostu kentler, Çocuk dostu kentler, Duyarlı kentler, Engelli Dostu Kentler, Yaşlı dostu kentler, Afetlere Dirençli Kentler, Güvenli kentler, İklim Dostu Kentler, Kimlikli şehirler, Akıllı Kentler, Marka Türk kenti, Nefes alan şehirler, Net sıfır şehirler, Cazibeli kentler, Yeşil dönüşen kentler, Üreten Şehirler, Yaşanabilir kentler, Suya duyarlı şehirler ve Tarım kentlerini” oluşturmak mümkün olacaktır.

3.2. On İkinci Plan (2028 Yılı) Hedefleri

On İkinci Kalkınma Planı kapsamında yerel yönetimler için vizyonu biçimlendirecek kavramlar ağırlıklı olarak sürdürülebilirlik, sosyal içerme, yerel demokrasi, dijitalleşme, akıllı kent olgusu ve kentsel dirençlilik, döngüsel ekonominin sürekliliği üzerinde geliştirilmiştir. Yerel yönetimlerde teknoloji kullanımı ve dijitalleşme süreçlerinin yerel hizmet sunumunda yansımaları başta yaşlı, kadın, çocuk, engelli gibi özel ihtiyaçları bulunan gruplar olmak üzere vatandaşların faydasına sunulması, geleceğin odak noktasını oluşturması beklenmektedir. Yerel yönetimlerin etkin, hızlı ve kaliteli hizmet sunabilen; bu kesimlerin ihtiyaçlarını gözeten, katılımcı, mali sürdürülebilirliği sağlamış, şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturarak vatandaş memnuniyetinin en üst düzeye ulaşmasını sağlamak belirlenen en önemli amaçtır.

3.3. Hedeflere Dönük Temel Amaç ve Politikalar

Türkiye Yüzyılı’nın esaslarını ve 2053 vizyonunu da içerecek şekilde yerel yönetimleri yönlendirecek en önemli politika alanları Komisyon tarafından şu şekilde önerilmiştir;

- Afete dirençli kentlerin, iklim değişikliğine uyumlu yerleşimlerin sağlandığı,
- Döngüsel ekonomi ve sürdürülebilir kalkınmanın etkin olduğu,

- Akıllı şehir yönetimine sahip,
- Kentsel dönüşümün gerçekleştiği,
- Çevrenin korunmasını önceliklendiren, yeşil alanları koruyan ve artıran,
- Sıfır atık uygulamalarının etkin şekilde yürütüldüğü,
- Kaliteli ve sağlıklı yaşamın sağlandığı,
- Su kaynaklarının etkin kullanıldığı,
- Güçlü yerel demokrasinin hâkim olduğu,
- Teknolojiye hâkim, dijital üretimin ve hizmette dijitalleşmenin sağlandığı;
- Yerel yönetimlerin karar alma süreçlerine vatandaş katılımının etkin olduğu,
- Yerel yönetim girişimciliğinin etkin olduğu,
- Hızlı ve kaliteli hizmet sunabilen,
- Vatandaş memnuniyetinin sağlandığı,
- Kurumlar ve birimler arasında koordinasyon ve stratejik planlama odaklı,
- Yönetişim ilkelerini benimseyen, hesap verebilir, şeffaf, katılımcı,
- Kaynak dağılımının etkin sağlandığı,
- Liyakate dayalı,
- Sosyal belediyeciliğin yaygınlaştığı,
- Yaşlı, kadın, çocuk, genç gibi özel ihtiyaç sahibi kesimlerin ihtiyaçlarını gözeten ve onlar için şehri daha yaşanabilir yapan,
- Kırsal yaşamın desteklendiği,
- Sahipsiz hayvanları gözeten,
- Toplumun bütününe kapsayan, sosyal kalkınmayı gözeten,
- Çağı yakalayan, iletişimi güçlü yerel yönetimler önemli öncelik ve kıstaslarımızdır.

3.4. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Uygulama Stratejileri ve Tedbirler

Kalkınma Planına yansiyabilecek önemli politika alanları ve önerileri sorun alanları analizinde ele alınan 10 başlık üzerinden hareketle öngörmek mümkündür. Bu kapsamda Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu tarafından temel amaç ve politikalara yönelik geliştirilen ve öne çıkan öneriler aşağıda yer almaktadır.

6360 sayılı Kanun kapsamında merkez, büyükşehir belediyeleri ve belediyelerin benzer hizmetleri yürütme sürecinde koordinasyon alanında yaşanan sorunlara yönelik olarak kaynak aktarılması gereken durumlarda kurumlar arasında kaynak aktarımının müeyyideye bağlanması konusu, görev ve yetkilerin daha somut bir şekilde düzenlenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Belediyelerde hizmet standartlarında ağırlıklı olarak süre gibi göstergelerle ölçülmesinden kaynaklı sorunların giderilmesine yönelik olarak Türkiye genelinde hizmet standartları geliştirilmesi, rehberlerin hazırlanması, eksikliklerin tespit edilerek gerekli güncellemelerin yapılması gerekmektedir. Yerel yönetimlerde nitelikli teknik eleman istihdamının sağlanamamasından kaynaklı sorunlara yönelik işe alımında standart getirilmesi, sınav, eğitim ve performans ölçümlerinin yapılması, liyakat ve kariyer sistemini öncelemek getirilen önerilerdendir. Yerel yönetimler uzman yardımcısı veya belediye uzman yardımcısı istihdamı, işe alımlarda şeffaflık ve kariyer planlaması alınması gereken önemli tedbirlerdendir. Kentlerde altyapı kurumlarının koordinasyon eksiklerinden kaynaklı sorunlara yönelik BŞB olmayan kent merkezlerinde AYKOME tarzı bir yapılanma oluşturulması önerilmiştir. Yerelde hizmet kalitesi, hizmetlerin etkililiği gibi göstergelerin yeterince kullanılmamasının yarattığı sorunlara karşılık her ilin farklı özellikleri, farklı ölçekleri, farklı iklimleri, sosyokültürel farklılıklarının değerlendirilerek geleceğe yönelik 15-20 yıllık bir projeksiyon kapsamında bir veri tabanı ve izleme sürecini oluşturmak gereklidir. 6360 sayılı Kanun sonrası nüfusun büyük kısmının büyükşehir metropoliten alanlarda yaşamasından kaynaklı metropol ilçe ve kırsal ilçe hizmet sunum sorunlarına yönelik olarak büyükşehir merkez ve kırsal ilçe olarak nüfusu ayırmak ve merkeze uzak ilçelerin güçlendirilmesi gereklidir. Belediyelerde uluslararası iş birliği ve Avrupa birliği projeleri için nitelikli personelin azlığı, bilgi ve deneyim yetersizliğinden AB kaynaklı fonlardan yeterince yararlanamama sorunlarına karşın öneriler belediyelerin proje üretme kapasitelerinin geliştirilmesi, danışmanlık yapabilecek bir mekanizmanın oluşturulması gerekmektedir.

Bu çerçevede Komisyon tarafından belirlenen 10 ana başlık altında yer alan sorunlara yönelik çok daha detaylı ve kapsayıcı olarak geliştirilen çözüm önerileri, stratejiler ve tedbirler aşağıda yer almaktadır.

3.4.1. Belediye ve Büyükşehir Belediye Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gereken Düzenlemeler

Belediye, başta yeni kurulan büyükşehir belediyelerinde olmak üzere büyükşehir belediyelerinde, ilçe belediyelerinde yaşanan sorun alanları ve çözüm önerilerine, mevzuat ve genel yapıya ilişkin değerlendirmeler ve öneriler ile hizmet sunumu ve kalitesi üzerinde değerlendirmeler ve öneriler olmak üzere iki ayrı grup üzerinden analiz edilerek yer verilmiştir.

3.4.1.1. Mevzuat ve Genel Yapıya İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler

Mevzuat ve genel yapıya ilişkin alınması gereken önlemler ve yapılması gereken iyileştirmeler mevzuatla ilgili düzenlemeler, personel yönetimi, proje yönetimi, yerel yönetim şirketleri olmak üzere dört alt ana başlıklar halinde incelenmiştir.

Mevzuat ve İlgili Düzenlemeler

6360 sayılı Kanun'da, kırsal ağırlıklı ve kent merkezli büyükşehirlerin aynı mevzuatta düzenlenmesinin ortaya çıkardığı etkinlik ve verimlilik sorunlarının çözümüne yönelik olarak;

- Performans göstergelerini tanımlamak, hedeflenen değerleri her bir ilin dinamiklerine göre belirlemek gereklidir.
- Kır ve kent ayrımında sadece nüfus tek kriter olarak ele alınmamalı, kent yoğunluk envanterleri çıkarılarak düzenleme yapılmalıdır.
- Belediyelere bağlı su kanal gibi kırsal hizmetler genel müdürlüğü kurulması, kırsal alanlar için belediyelerin tarımsal üretici artırıcı yönde destek ve planlar yapılması gerekmektedir.
- Üretim kapasitesinin artırılmasına yönelik teşkilatlanma sağlanmalıdır.
- Metropolen illerin ayrı bir statüsü olmalı, ayrı bir düzenleme yapılmalıdır.

6360 sayılı Kanun ile ortaya çıkan yeni büyükşehir belediye modelinde, büyükşehir ve ilçe belediyeleri arasındaki eşgüdüm sorunları azalmakla birlikte hâlihazırda devam eden benzer hizmetler bulunmasının getirdiği sorunlara yönelik olarak;

- Kaynak aktarılması gereken durumlarda kurumlar arasında kaynak aktarımının müeyyideye bağlanması gereklidir.
- Tahsilat paylaşımında vergiyi kim tahsil ediyorsa o kurumda kalması gereklidir. BŞB İlçe ve BŞB görev ve yetkilerinin mevzuatta daha net düzenlenmesi

gereklidir. Bazı hizmetleri tek elden ve bölgesel düzeyde de gerçekleştirmek mümkün olabilir. Bazı hizmet alanlarında BŞB'den yetki devri ile ilçe belediyelerine aktarım yapmak mümkündür.

Belediyelerde hizmet standartlarında belirli bir iyileşme olmakla birlikte hizmet standartlarının ağırlıklı olarak süre gibi göstergelerle ölçülmesinden dolayı etkinlik ve standartlaşmanın sağlanamamasından kaynaklı sorunlara yönelik:

- Hizmet standartları ile ilgili birçok yönetmelik, rehberler, TSE tarafından yayımlanan standartlar mevcuttur. Eksikliklerin giderilmesi için güncellenmeler yapılmalıdır. ÇŞİDB YYGM tarafından yapılan hazırlıklarla Türkiye genelinde hizmet standartlarının geliştirilmesi gereklidir.
- Daha önce yerel yönetimlere yönelik yürütülen BEPER Projesi benzeri başarılı projeleri geliştirmek gereklidir.

6360 sayılı Kanun sonrası nüfusun büyük kısmının büyükşehir metropoliten alanlarda yaşamasından kaynaklı metropol ilçe ve kırsal ilçe hizmet sunum sorunlarının çözümüne yönelik;

- Merkeze uzak ilçelerin kapasitelerinin artırılması için desteklenmesi ve güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

6360 sayılı Kanun'la mahalleye dönüşen köylerde mezarlık hizmetleri için yer seçiminde yöre halkının kendi sınırlarında genel mezarlık istememesinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- Yeni mezarlık alanı defin alanı Hıfzıssıhha Kanunu'na göre mevcut mezarlıklarda köy nüfusuna göre projeksiyon yapılarak yer ayrılması, kalan alanların dışarıya açılması sağlanmalıdır. Mevcut mezarlık kapasitesi bitene kadar kullanmak mümkündür. Bittikten sonra genel mezarlıklar kurulması sağlanmalıdır.
- Mevcut mezarlık üstüne gömülmede Hıfzıssıhha Kanunu 223'üncü maddeye göre 5 yıldan 3 yıla düşürülmesi sağlanmalıdır.
- Yerleşim alanların arazi yönetim planları hazırlanmalı ve mezarlıklar için 20-25 yıllık projeksiyonlarla planlama yapılmalıdır.

6360 sayılı Kanun sonrasında koordinasyon sorunları azalmakla birlikte ilçe belediyelerinin büyükşehir belediyesine erişme zorluklarının bulunması, sistematik bir paydaş ilişkisinin kurulamamasının yarattığı sorunların çözümünde;

- Koordinasyon BŞB ve ilçe belediyeleri arasında kurulmalı,
- Birimler arasında iş birliğini kuvvetlendirici mekanizmalar oluşturulmalı,
- Kurumsal hafızanın devamlılığı sağlanmalıdır.

Yerel yönetimler üzerinde merkezi yönetimin idari vesayet denetimi yetkisinin kullanımında yaşanan sorunlarla ilişkili olarak;

- AYM'nin iptal kararı sonucu meclis kararlarına yönelik mülki idare amirinin kaldırılan dava açma yetkisinin geri getirilmesi sağlanmalıdır.
- Yerelin asgari standartlara ihtiyacı bulunmakta, merkezin belirleyeceği standartları denetlemesi de gerekmektedir.

Hizmetlerin yerel yönetimler yerine piyasaya devredilme yolu ile hizmet sunumunun getirdiği sorun alanlarının çözümüne ilişkin olarak;

- Belediyelerde özel sektör eli ile hizmetlerin yürütülmesinin, piyasaya devredilen işlerin etkin denetiminin sağlanması gerekmektedir.
- Fizibilite ve fayda maliyet analizleri yapılarak bazı hizmetlerin belediye yerine özel sektöre devredilmesinin analizi yapılmalıdır. Daha düşük maliyet ile daha nitelikli hizmet sağlanmalıdır.
- Hizmetlerin yerel yönetimler eliyle sunulmasının yaygınlaştırılması, piyasaya devredilen bazı işlerin belediyelerin yapması, kamu yararı ilkesiyle yapılmasının sağlanması ve beledileştirme uygulamasının desteklenmesi gerekmektedir.

Belediyelerde veri tabanı yetersizlikleri nedeniyle stratejik planda stratejilerin hizmet odaklı belirlenememesinden kaynaklı sorunların çözümünde;

- Belediyelerin gerçek ve güncel veri kullanılarak stratejik planlarının gerçekçi bir şekilde ve daha katılımcı yöntemlerle yapılması, Yerel Bilgi Projesi ve benzeri projelerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde sistemsal, örgütsel ve bireysel (vatandaş) kapasitelerin etkili bir şekilde oluşturulamaması kapasite yetersizliğine neden olmaktadır. Türkiye'de her yaştaki

vatandaşların yerel yönetimlere yönelik genel bilgilerinin istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Farkındalık artırmak için;

- Ortaokul ve lise eğitim itibaren müfredatlarda vatandaşlık derslerinin yanı sıra belediyeleri tanıtıcı, katılımı özendirici bilgilendirilmeler yapılmalıdır.
- Eğitimler ve yerelle ilgili dersler konulmalı, ortaöğretimden itibaren MEB müfredatlarında yer alması sağlanmalı, atık yönetimi, akıllı şehir yönetimi gibi uygulamalar konularında kiosklar, merkezler kurularak gerekli kolaylaştırıcı mekanizmalar geliştirilmelidir.

Personel Yönetimine Yönelik Düzenlemeler

Yerel yönetimlerde nitelikli personel yetersizliği, hizmette yaşanan kalite sorunları ile norm kadro usul ve esasların yetersizliklerinden kaynaklanan sorunların çözümü için;

- Yerel yönetimlerde uzman yardımcısı veya belediye uzman yardımcısı istihdamı sağlanmalıdır.
- Nitelikli personel kapasitesinin artırılması ve kurumsal yapının güçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Kamu personel rejiminde düzenlenme yapılması gerekmektedir. Norm kadro ilke ve standartlarının yenilenmesi ve Norm Kadro Yönetmeliğinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

İlçe belediyelerinde nitelikli teknik eleman istihdamının sağlanamaması hizmet sunumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla ilgili olarak;

- Personelin işe alımında standart getirilmesi, sınav, eğitim ve performans ölçümleri yapmak liyakat ve kariyer sistemini öncelemek gerekmektedir.
- İşe alımlarda İŞKUR üzerinden yapılması, Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS) üzerinden yapılması, sınav sistemleriyle alımlar yapılması sağlanmalıdır.
- 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre yapılan 4B uygulamaları önemli bir seçenektir. Alımlarda şeffaflık ve kariyer planlaması yapılmalı, memur veya sözleşmeli alımı KPSS ile yerleştirmeler gerçekleştirilmelidir. İş Kanunu'na göre personel alımlarında nitelikli işçi alımının önü açılmalıdır.

Proje Yönetimi

Avrupa Birliği tarafından finanse edilebilecek nitelikte “ilgili ve olgun” projelerin geliştirilmesi ve uygulanması, mevcut uluslararası iş birliklerinin sürdürülmesi veya yenilerinin tesis edilmesi konularında belediye personelinin yetkinliğine ilişkin sorunlar, AB fonlarından yeterince yararlanılabilmesine engel teşkil etmektedir. Sorunun çözümü için;

- Belediyelerin proje geliştirme ve uygulama kapasitelerinin geliştirilmesi, söz konusu süreçlere teknik destek sağlayabilecek bir mekanizmanın oluşturulması gerekir.
- Projelerin hedefi ve kapsamı ile bağlantılı olarak, şehirlerdeki diğer yerel aktörlerden (üniversite, oda, borsa, kalkınma ajansı, sivil toplum kuruluşu vb.) destek alınması sağlanmalıdır.
- Proje yönetimi ile ilgili pratik el kitaplarının veya rehberlerin geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Proje ofisleri kurulması suretiyle nitelikli personel istihdamı sağlanmalıdır.

Yerel Yönetim Şirketleri

Özellikle büyükşehir belediyelerinin iştirak şirketlerinde yapısal anlamda, entegrasyon sağlanmasında, mali disiplinin oluşturulmasında, personel istihdamında, denetim ve hesap verebilirlik konularında sorunlar mevcuttur. Belediye personelinin büyük çoğunluğunun şirketlerde istihdam edilmesinden ve kamusal işlerin özel hukuka tabi kişiler ve kurullarla yürütülmesinden kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetim şirketlerinin personel alımlarında işin niteliğine ve liyakat sistemine uygun davranılmaması ihtiyaç fazlası personel yığılmasına neden olmaktadır. Bu sorunların çözümü için;

- Yerel yönetim şirketlerinin iyileştirilmesi gereklidir.
- Yerel yönetim şirketlerinin personel rejiminde liyakat sisteminin uygulanması gereklidir.

3.4.1.2. Belediye Hizmet Sunumu ve Kalitesinin Artırılması Konusunda Yapılması Gerekenler

Belediyelerin hizmet sunumu ve kalitesinin artırılması için yapılması gereken çalışmalar, alınması gereken önlemler: hizmet sunumu, hizmet kalitesi, ulaşım ve otopark hizmetleri, özel ihtiyaç sahibi (kadın, yaşlı, engelli vs.) gruplara yönelik hizmetler, şehirleşme

ve mekânsal planlama, çevresel hizmetler, çocuklara ve gençlere yönelik hizmetler, kent ve kırsal yerleşimler, sosyal donatılar, sahipsiz hayvanlara yönelik çalışmalar ve sosyal yardımlar alt başlıklarında incelenmiştir.

Hizmet Sunumu

İlgili mevzuat gereğince kamu kurumlarının yapmakta olduğu birçok hizmet aynı zamanda yerle de tanımlandığı için bu hizmetlerin yerel tarafından ek bütçe verilmeden yapılması güç olmaktadır. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak:

- Kent içinde ilçe ve büyükşehir belediyelerinde karışan yetki alanlarını alansal sınırlar yerine konu bazlı tanımlamak (zabıta-sahipsiz hayvanlar vb) gereklidir.
- Yatırım planında öngörülenden daha fazla bir hizmet ihtiyacı ortaya çıktığında belediye kendi bütçesi içinden harcama yapmakta ve bütçe açığı oluşmaktadır. Bu gibi durumlarda bir sonraki mali yıla merkezden belediyeye aktarılmak üzere bütçe tahsisi sağlanmalıdır.
- Program-Bütçe uygulamasına geçilmelidir.
- Hizmet sunumunda belediyelerin diğer belediye işletmeleri, belediye birlikleri kapsamında iş birliği yapması 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 75'inci maddesi kapsamında mümkündür.

Belediye hizmetlerinin sunumunda alternatif hizmet yöntemlerinin kullanılarak yerel hizmetlerin özel hukuk tüzel kişilerine yaptırılmasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Hizmetlerin yerel yönetimler eli ile sunulmasının yerine piyasaya devredilme yolu ile hizmet sunumu yerleşmeyi de etkilemektedir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak ortak çalışma disiplinleri üretmek mümkündür.

Hizmet Kalitesi

Hizmet kalitesi, hizmetlerin etkililiği gibi göstergelerin yeterince kullanılmamasının yarattığı sorunlarla ilişkin olarak;

- Her ilin farklı özellikleri, farklı ölçekleri, farklı iklimleri, sosyokültürel farklılıkları bulunmaktadır. Bu farklılıkların değerlendirilerek geleceğe yönelik 15-20 yıllık bir projeksiyonun ortaya konulması ve bir veri tabanı ile izleme sürecini oluşturmak gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde sistemsel, örgütsel ve bireysel (vatandaş) kapasitelerin etkili bir şekilde oluşturulamamasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Sistem-örgüt-birey (vatandaş) kapasiteleri oluşturulması ve ana odak noktasının koordinasyon olması gerekmektedir.

Büyükşehirler tarafından sunulan bazı teknik hizmetlerde (itfaiye, ulaşım, zabıta ve planlama) etkinlik, verimlilik ve koordinasyon sorunlarına ilişkin;

- Hizmet sunumunda hizmet kalitesi, hizmetlerin etkililiği gibi göstergelerin ilgili yerel yönetimler tarafından etkin kullanılması, standartlaşmanın sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Kentlerde altyapı kurumlarının koordinasyon eksiklerinden, altyapı hizmetlerinde malzeme ve hizmet kalitesinin yetersizliğinden ve denetim yetersizliklerinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- BŞB olmayan diğer kent merkezlerinde AYKOME tarzı bir yapılanma oluşturulmalıdır.

Ulaşım ve Otopark Hizmetleri

Ulaşım hizmetlerinin sunumunda özel halk otobüsleri ve minibüslerin kullanılmasının ve ulaşım maliyetinin yüksek olmasının yarattığı sorunların çözümüyle ilgili olarak;

- Toplu taşımanın özel sektör yerine kaynak aktarılarak belediye eli ile yürütülmesinin sağlanması gerekmektedir.
- Kademeli olarak belediyenin toplu ulaşımda tek sorumlu olması sağlanmalıdır.
- Araçlarda hibrid ve yenilenebilir enerji kullanımının desteklenmesi ve kullanımının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Yeni muafiyetlerin sağlanmaması için 4736 sayılı Kanun'da yeniden düzenleme gerekmektedir.
- Toplum odaklı kalkınma bağlamında mevcut durumda devam edenler için özel ihtiyaç sahibi grupların taşınabilmesinin maliyeti karşılığında merkezden belediyeye bütçe aktarılması gerekmektedir.

Otoparklar için toplanan ücretlerin ilgili mevzuatta başka bir alanda kullanılması uygun olmadığı halde göz ardı edilmesinin getirdiği sorunların çözümü için;

- Mevzuatta imar planları ile ilgili bölümdeki husus değiştirilerek otopark yeri ayrılması kesinlikle inşaat ruhsatı için ön koşul olmalıdır. Otoparklar için yeterli düzeyde yer sağlanması gerekmektedir.

Çocuk, Kadın, Yaşlı ve Engellilere Yönelik Hizmetler

Hizmetlere erişimde engelli bireylerin yaşadığı zorluklar, mevcut fiziki engeller ve bu konudaki yasal düzenlemelerin uygulamasının sürekli ertelenmesi nedeniyle güçlükler yaşanmaktadır. Söz konusu sorunların çözümü için;

- Çocuk, kadın, yaşlılar, engellilere ilişkin çalışmalar yapılmalıdır.

Şehirleşme ve Mekânsal Planlama

Kentin yönetimi ve önceliklerin belirlenmesinde paydaşların görüşünün alınmamasının, etkin kent yönetiminin sağlanamamasının yarattığı sorunların çözümünde;

- Şehrin önceliklerinin belirlenmesinde sadece belediyenin kararının yeterli olmaması, paydaşlarla birlikte karar alma mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir.
- Şehirlerin yol haritalarının ve vizyonunun çıkarılması, her kentin bir yönetim karnesi olması gerekmektedir.

Kültürel kimlik ve yapıya uygun şehirlerin planlanmasında ve kent estetik kurullarının kararlarının bağlayıcı olmamasına yönelik yapılması gerekenler;

- Kültürel kimlik ve yapıya uygun şehirlerin oluşturulması, kent kimliğinin kazandırılması, geleneksel yapı ve kimliğin korunması sağlanmalıdır.
- Kentler için “Kent Değerlemesi” çalışmalarının başlatılması, kent estetik kurullarının kararlarının bağlayıcı olmasına ilişkin düzenleme yapılmalıdır.

Çevresel Hizmetler

Yerel yönetimlerde etkin bir çevre yönetiminin olmamasından, çevre altyapı tesisleri (atık su arıtma ve katı atık tesisleri) işletilmesine ilişkin yeterli teknik ve nitelikli personelin bulunmamasından, altyapı tesislerinin yapımının mevcut mevzuata göre nüfus ve alan bazlı yapılmasından, çevre yönetimine öncelik verilmemesinden kaynaklı sorunların giderilmesine ilişkin olarak:

- Çevre mevzuatının getirdiği yükümlülüklerde küçük ölçekteki belediyelerin desteklenmesi gerekmektedir.
- Başta katı atık birlikleri olmak üzere çevre birlikleri yapısının güçlendirilmesi, teşvik ve desteklenmeleri sağlanmalıdır.
- Mevcut altyapı tesislerinin işletilmesinde yaşanan sorunların giderilmesi için “İşletme Üst Kurulu” oluşturulması sağlanmalıdır.
- ÇŞİDB tarafından enerji için verilen desteklerin artırılması, dönüşüm arıtma vb. faaliyetlerde mali destekler verilmelidir.
- Bisiklet yolları ve hava kalitesinin iyileştirilmesi ile ilgili fonlamalar yerel yönetimlere sağlanmalıdır.

Atık yönetimi konusunda yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak;

- Birimlerin görev alanlarının netleştirilmesi ve kaynağında ayırıştırma yapanlara (apartman görevlileri vb.) gerekli eğitimin verilmesi ve sertifikasyon sisteminin oluşturulması gerekmektedir.

Çevresel hizmetlerde, halk sağlığında vektörlerle ilgili mücadelede mevcut uygulamalardan kaynaklı sorunlarla ilgili olarak;

- Halk sağlığı ile ilgili mücadelede kimyasal ilaçların kullanılmasının getirdiği zararları önlemek için vektörlerle mücadelede organik ilaçlar kullanılmalıdır.
- Vektörlere karşı fiziksel -biyolojik mücadele ve bilinçlendirme artırılmalıdır.

Çocuklara ve Gençlere Yönelik Hizmetler

Yerelde çocuk hizmetleri için ayrı çocuk birimlerinin oluşturulmaması ve çocuklara yönelik hizmetler için ayrı bir bütçe kodunun olmaması ve yapılan harcamaların denetimi ve takibinde yaşanan sorunlara ilişkin olarak;

- Belediyelerin 5 yıllık stratejik planlarında belirli hedef ve göstergelerle çocuklara yönelik hizmetlere yer verilmesi sağlanmalıdır.
- Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği’nde çocuklara yönelik hizmetlere yönelik ayrı bir kod açılması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimler sokaklarda çalışan çocuklara yönelik bilgileri yetersiz kalmakta ve yaklaşımlarında etkinlik sağlanamamaktadır. Bu sorunların çözümü için:

- Sokaklarda çalışan çocuklara yönelik zabıtalarnn eğitilmesi ve bu çocukları doğru yönlendirmesi, zabıtalarnn çocuk işçiler ve sokak çocukları konusunda görev ve yetkilerinin yeniden ele alınması gerekmektedir.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile eşgüdümlü çalışmalar yapılmalıdır.
- Sokaklarda çöp toplayan çocuklar ile ilgili koruyucu politikaların uygulanması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerin gençlere ilişkin hizmetlerinin yürütülmesinde koordinasyon eksikliği, hizmetleri yürüten birimlerin standardının olmaması, birçok belediyede farklı statü ve isimlerdeki birimler tarafından yürütülmesinin ve kurumsal yapısındaki düzensizliklerin getirdiği sorunlarla ilişkili olarak;

- Belediyelerin 5 yıllık stratejik planlarında belirli hedef ve göstergelerle gençlere yönelik hizmetlere yer verilmesi sağlanmalıdır.
- Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'nde gençlere yönelik hizmetlere yönelik ayrı bir kod açılması sağlanmalıdır.
- Gençlere dönük hizmetleri yürüten birimlerde standartlaşma sağlanmalıdır.

Üniversite belediye ilişkilerinin ve iş birliklerinin kısıtlı olmasının ve belediyelerin pay dağıtımında nüfus hareketliliğinin özellikle yükseköğretim öğrencilerinin dikkate alınmamasından kaynaklı sorunlar çözümünde;

- 5393 sayılı Kanun'un 75'inci maddesine göre yerel yönetimler ile üniversiteler arasında iş birliği geliştirmek mümkündür. Koordinasyon ve iş birliği teşvik edilmelidir.
- Belediyelerin pay dağıtımında nüfus hareketliliğinin özellikle yükseköğretim öğrenci sayılarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Kent-Kırsal Yerleşimler

Kentsel ve kırsal yerleşimde yaşanan yapısal ve hizmet kalitesine ilişkin sorunların çözümünde;

- Kırsal alandaki ilçelerin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Kırsal alanlara yönelik hizmetlerin daha kaliteli yürütülmesi için su kanal idareleri benzeri bir genel müdürlük yapısının oluşturulması gerekmektedir.

- 6360 sayılı Kanun sonrasında kent ve kırsal tanımının net bir şekilde yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.
- Büyükşehir belediyelerinde kentsel hizmet ve kırsal hizmetin birlikte verilmesinden dolayı kırsal hizmetlerde niteliğin artırılması için kapasite geliştirilmesi ve belediyelerin mali açıdan desteklenmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin üretilen köylü ürünlerinin pazarlanmasında çiftçilere yeterli imkân sunmaları için;

- Yerel ürünlere yönelik pazar imkanları geliştirilmelidir.
- Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından uygulamaya konulan “Dijital Tarım Pazarı” uygulaması benzeri uygulamalar geliştirilmelidir.
- Kooperatiflerin ve çiftçilerin entegrasyonu sağlanmalıdır.

Sosyal Donatılar

Küçük ölçekli belediyelerin özellikle nüfusu 10.000 in altındaki belediyelerin taziye evi, düğün salonu, çocuk parkı gibi sosyal donatı alanlarının yeterince üretilmemesinin yarattığı sorunların giderilmesi için;

- Bu tür hizmetlere yönelik projelerin üretilmesi ve küçük ölçekli belediyelerin finansal açıdan desteklenmesi gerekmektedir.

Sahipsiz Hayvanlara Yönelik Çalışmalar

Sahipsiz hayvanların sokaklarda tehlike oluşturması, yönetiminde yaşanan sorunlarla ilgili olarak;

- Belediyelerin bu alanla ilgili gelirlerinin arttırılması veya giderlerinin azaltılması sağlanmalıdır.
- Tarım ve Orman Bakanlığı bütçesinden yapılan tahsisin artırılması sağlanmalıdır.
- Hayvan bakımevlerinde yer tahsisinde gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, bu alanda belediyelerin mali kaynakları geliştirilmelidir.
- Özel sektör, STK’lar, vakıfların destekleri sağlanmalı, gönüllülük ve bağış sistemleri entegre edilmelidir.
- Sahipsiz hayvanların rehabilitasyonu ile ilgili yerel yönetimler arasında birlik modelinin teşviki sağlanmalıdır.

Sosyal Yardımlar

Belediyelerin sosyal yardım faaliyetleri ile ilgili koordinasyon eksiklikleri, mevcut uygulamaların sosyal hizmet odaklı olmamalarından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Kurumlar arasında veri paylaşımı konusunda yaşanan sorunların giderilmesi sağlanmalıdır.
- İlgili tüm paydaşlar arasında koordinasyon sağlanmalıdır.
- İlgili Bakanlığın şemsiyesi altında bütün kurumların, akredite STK'ların, vakıfların verdiği sosyal yardımları ile ilgili bir sistem dahilinde veri tabanı kurulması sağlanmalıdır.
- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün bu bağlamda çalışma yapması gerekmektedir.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yardımlarının artırılması sağlanmalıdır.
- Bu alanda yapılacak çalışmalar STK'yı destekleyici ve yönetişime katkı sağlayıcı olmalı, barınma ve evsizlik problemlerinde kısa, orta ve uzun dönemli planlamalarla önleme ve koruma çalışmaları yapılmalıdır.
- Karar alıcı konumundaki kişilerin ve zabıtalının sosyal dışlanma yaşayan kişilerle iletişimlerinin geliştirilmesine yönelik uygulamalar geliştirilmelidir.
- Sosyal devlet ilkesi gereğince sokakta yaşayan insanlara ilişkin tedbirler alınmalıdır.
- Vatandaşların sosyal hizmetlerden nasıl yararlanacakları konusunda bilgi sahibi olması sağlanmalıdır.

3.4.2. İl Özel İdarelerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gerekenler

İl özel idarelerinde yaşanan sorun alanları ve çözüm önerileri mevzuat ve genel yapıya ilişkin değerlendirmeler ve öneriler ile hizmet sunumu ve kalitesine ilişkin değerlendirmeler olmak üzere iki alt başlık altında yer verilmiştir.

3.4.2.1. İÖİ Mevzuat ve Genel Yapıya İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler

Mevzuat ve genel yapıya ilişkin alınması gereken önlemler ve yapılması gereken iyileştirmeler mevzuatla ilgili düzenlemeler, personel yönetimi, proje yönetimi, YİKOB, yerel yönetim şirketleri olmak üzere alt ana başlıklar halinde incelenmiştir.

Mevzuat ve İlgili İyileştirmeler

442 sayılı Köy Kanunu'nun güncel ihtiyaçlara cevap verememesinin ve köy muhtarlarının yetkilerinin yetersizliğinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- Yeni bir Köy Kanunu hazırlanarak köylerin kademelendirilmesi suretiyle güçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Köy muhtarının görevlerinin günümüz şartlarına göre yeniden tanımlanması gerekmektedir.
- Köy gelirlerinin yeniden düzenlenmesi, köylere hizmet götürme birliklerinin kurulmasında muhtarların rolünün artırılması sağlanmalıdır.

Gelirler ve Finansman

İl özel idarelerinin 5779 sayılı Kanun sonrası gelirlerinin azalması, aynı zamanda il özel idarelerinin öz gelirlerinde çeşitliliğin olmaması ve il özel idarelerine münhasır gelir kanununun olmayışının yarattığı sorunlara ilişkin olarak;

- 5779 sayılı Kanun kapsamında Genel Bütçe Vergi Gelirleri (GBVG) payının %0.5'ten %1.5'a artırılması gerekmektedir.
- İlgili mevzuatta düzenleme yapılarak il özel idareleri için münhasıran Gelir Kanunu'nun hazırlanması ve öz gelirlerinde çeşitliliğin sağlanması gerekmektedir.

İl özel idarelerinin İLBANK'tan aldıkları kredilerin faizlerin yüksek olması ve danışmanlık hizmet bedelinin alınmasından dolayı yaşanan sorunların çözümü için;

- Yatırım finansmanı konusunda faizlerin düşürülmesi ve danışmanlık hizmet bedelinin alınmaması sağlanmalıdır.

Proje Yönetimi ve Yatırımlar

İl özel idarelerinde etkin ve verimli proje yönetiminin olmamasının, proje önceliklerinin belirlenme kriterlerinin yetersizliğinden ve proje yönetiminde yetersiz bütçeden kaynaklı sorunların çözümü için;

- İÖİ teşkilat yapısı içinde “Proje Yönetimi” ile ilgili bir birim oluşturulmalıdır.
- Proje yönetimi konusunda eğitimler ile kapasite geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Proje yönetim sistematığının geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- ARGE çalışmaları, üniversitelerden eğitim ve rehberlik konularında destek alınması gerekmektedir.
- Proje yönetimi ile ilgili el kılavuzlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Kalkınma ajansları kaynakları AB proje kaynakları konusunda bilgilendirme ve farkındalık oluşturulmalıdır.

Merkezden kaynak aktarırken il özel idarelerinde yatırıma göre bütçe değil, bütçeye göre yatırım planlanmasının yapılmasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Yatırım planı önceliklerine ilişkin kriterler belirlenmelidir.
- Yatırımda yer alan iş kalemlerinin, projelerin rasyonel olması sağlanmalıdır.
- Yatırımlar için gerekli gerçek bütçenin planlanması, ihtiyaçlara göre önceliklendirilmiş etkin ve kaliteli yatırımların yapılması gerekmektedir.

Personel Yönetimi

İl özel idarelerinde nitelikli personel konusunda yetersizliklerin yarattığı sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Nitelikli insan kaynağının artırılması, “yerel yönetimler uzmanı” kadrolarının oluşturulması gerekmektedir.

Diğer kurumlardan il özel idarelerine geçmek isteyen personel taleplerinin yarattığı sorunların çözümü için;

- Kamu personel rejimi kapsamında düzenleme yapılması gerekmektedir.

Yerel Yönetim Şirketleri

İl özel idareleri şirketlerinin sayılarında yaşanan artışın yarattığı sorunlara yönelik olarak;

- İl özel idarelerinin sayılarında kontrolsüz artış yaşanmaması için denetim, mali yapı denetimi ve hesap verebilirlik konusunda etkinliğin artırılması gerekmektedir.

İl özel idareleri şirketlerinde personel istihdamı ve kaynak gerektirmesinin yarattığı sorunların çözümü için;

- Sistematik denetimlerin yapılması gerekmektedir.

YİKOB Çalışmaları

6360 sayılı Kanun sonrası oluşturan YİKOB'ların yapısından kaynaklı altyapı sorunları, teknik ve nitelikli personel istihdamı, toplumsal ve sosyolojik açıdan yetersizliklerden kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- YİKOB'ların yapısının gözden geçirilmesi, bu birimlerinin desteklenmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Tüzel kişiliğe sahip olduktan sonra çıkarılan Yatırım ve İzleme Koordinasyon Başkanlığının Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelikte yeniden düzenlemeler yapılarak gelirlerini toplama konusunda yaşanan sorunlar giderilmelidir.
- YİKOB bünyesinde nitelikli personel istihdamı ile kendi personel rejiminin oluşturulması gerekmektedir.

3.4.2.2. İl Özel İdare Hizmet Sunumu ve Kalitesine İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler

İl özel idare hizmet sunumu ve kalitesine ilişkin yapılması gereken çalışmalar kapsamında hizmet sunumu, köye sunulan hizmetler olmak üzere iki alt başlık altında öneriler geliştirilmiştir.

Hizmet Sunumu

İl özel idare hizmet alanlarında özellikle kırsal alanlarda Kovid-19 algını sonrasında talep edilen müstakil ev inşasının getirdiği altyapı sorunlarının çözümüne yönelik olarak;

- Ruhsatsız yapılara izin verilmemesi, tarım topraklarının amaç dışı kullanımının önüne geçilmesi gerekmektedir.
- İÖİ'leri tarafından mimari ve bölge özellikleri gözetilerek tip projeler üretilerek tasarımda kullanılması sağlanmalıdır.

İl özel idarelerinde içme suyu, kanalizasyon vb. hizmetlerin sunumundaki yetersizliklerin oluşturduğu sorunların çözümünde;

- İl özel idarelerinin sorumlu olduğu alanlarda gerekli altyapının sağlanması gerekmektedir.
- Yaşam dinamikleri, geçim kaynağı oluşturma gibi politikalar üretilerek köylüyü üretimde ve köyünde tutma teşvik edilmelidir.
- Kooperatifleşme yolu ile yerel kalkınma desteklenmeli, insanların geçimlerini sağlayabileceği koşulları ve istihdam politikaları üretilmelidir.
- Köy Yaşam Merkezlerinin oluşturulması ve yaygınlaştırılmasına yönelik farklı kurum ve kuruluşlarla iş birlikleri içinde projeler geliştirilmelidir.

Köye Sunulan Hizmetler

İl özel idarelerinin yapısından kaynaklı hizmet verimliliğinde yaşanan sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Köy sınırının çizilmesi, köy yerleşim planlarının gözden geçirilmesi gerekiyor.
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Midas Projesi Mülki İdari Sınırların Sayısallaştırılması Projesi (İl-İlçe-Belde-Mahalle-Köy-Kıyı Kenar Çizgileri) gibi örneklerin artırılması gerekmektedir.

İl özel idarelerinin köylere hizmet götürürken önceliklendirme konusunda gerekli kriterlerin yetersizliğine ilişkin;

- İÖİ'ler önceliklerine göre kendi yönergelerini çıkararak uygulamadaki yetersizliklerin giderilmesi sağlanmalıdır.

3.4.3. Kırsal Alan (Kırsal Mahalle perspektifinde), Mahalle ve Köy Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gerekenler

6360 sayılı Kanun sonrası 30 Büyükşehir belediyesi Türkiye'nin önemli büyüklükte tarım alanlarının olduğu alanları içermektedir. Kırsal alan ve kırsal mahalle Kanun sonrası çok daha fazla önem kazanmıştır. Belediyeler bu sürece uyum sağlamak için kırsal alandaki hizmetlere yönelik farklı yapılanmalar geliştirmiş ve ciddi miktarda destekler kırsal alanlara verilmiştir.

3.4.3.1. Kırsal Alan-Mahalle-Köy Mevzuat ve Genel Yapıya İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler

Kırsal Alan-Mahalle-Köy Mevzuat ve genel yapıya ilişkin alınması gereken önlemler ve yapılması gereken iyileştirmeler mevzuat ve ilgili düzenlemeler, kırsal alanlar, kırsal mahalle, köy, personel yönetimi, proje yönetimi, yerel yönetim şirketleri olmak üzere alt ana başlıklar halinde incelenmiştir.

Mevzuat ve İlgili Düzenlemeler

442 sayılı Köy Kanunu'nun günümüz sosyoekonomik şartlarını karşılamıyor olmasının getirdiği sorunların çözümü için;

- Köy Kanunu'nun günümüz koşullarına göre gözden geçirilerek güncellenmesi gerekmektedir.

6360 sayılı Kanun ile köyden mahalleye dönüşen yerleşim yerlerinde öncesinde köy tüzel kişiliğine ait ortak malların kullanımına ilişkin sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Eski köy alanlarında yer alan ortak kullanım alanlarının köy sakinleri tarafından kullanılmasına devam edilmesi gerekmektedir.

Kırsal alanlarda 6360 sayılı Kanun sonrası kırsal alanlarda arazi yönetim planının olmamasının mekânsal planlamada yaşanan sorunların çözümünde;

- Kırsal alanlarda arazi yönetim planlamasının ivedilikle geliştirilmesi ve tamamlanması gerekmektedir.
- Kriterlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

- Mekânsal planlamada verilerin örtüşmesi konusu önemle ele alınması gerekmektedir.

Kırsal alanlarda 6360 sayılı Kanun sonrası diğer yasalardaki tanımlarla, bakanlıklarla örtüşmeyen tanımlar ve uygulamaların mevcudiyetinin yarattığı sorunların çözümü için;

- İlgili mevzuatta birbirleriyle çelişen ve çakışan unsurların belirlenerek gerekli düzenlemelerin yapılması, netliğin sağlanması gerekmektedir.

Kırsal mahalle ve/veya kırsal yerleşik alana ilişkin geçişlerde yaşanan sorunların çözümünde;

- Geçiş sürecini başarılı bir şekilde tamamlayan belediyelerin iyi uygulama örnekleri paylaşılmalı ve desteklenmeli, diğer belediyelere örnek olmalı, uymayanlar denkleştirilmeli, uyumlaştırılmalı, gerekli destekler sağlanmalıdır.

Kırsal ve kent alan ayrımı ile ilgili olarak Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Destekleme Kurumunun tarımsal destek ve fonlama sürecinde yaşanan sorunların giderilmesi için;

- Kırsal ve kent ayrımının iyi çizilerek tarımsal destek ve fonlama sürecinde Tarım ve Orman Bakanlığı Tarımsal Destekleme Kurumu tarafından baz olarak kabul edilen ve sadece nüfus kriteri ve ulaşılabilirliği temel alan kentsel alan tanımı yerine daha rasyonel kriterlerin kullanılması sağlanmalıdır.

Kurumsal Yapı

Köylerdeki yapıyı güçlendiren bir yapı olarak il özel idarelerinin kırsal kalkınmayı sağlayacak nitelikte mali, teknik ve idari kapasitelerinin yeterli olmamasından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- İl özel idarelerinin kurumsal kapasite ve mali yapının güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Kaynak dağılımında yerelde taşranın birimlerine sağlanan kaynakların il özel idareleri bünyesinde toplanarak bir kaynak etkinliği ve verimliliği sağlanmalıdır.
- Köylere hizmet götürme birlikleri eli ile daha fazla tarımsal ve hayvancılığı artıran projeler geliştirilmesi sağlanarak konunun yeni bir perspektifle, yeni bir anlayışla ele alınması gerekmektedir.

- Köylere hizmet götürme birliklerinin idari tecrübe ve kapasiteleri artırılmalıdır.
- Belediye ve il özel idarelerinin yatırımlarında önceliklendirmeler gerçekleştirilmelidir.

Kırsal Alanlar

Özellikle büyükşehirlerde karşılaşılan kışlak, yaylak ve mera gibi alanlarda ruhsatsız yapılaşmaya karşı denetim ve yaptırım sorunlarının giderilmesi için;

- İlgili birimler tarafından denetimler etkin bir şekilde yapılmalı, uydu görüntüleri, İHA'lar uzaktan algılama sistemleri gibi gelişmiş teknolojilerden de yararlanılarak ruhsatsız yapılaşmaların tespiti sağlanmalı ve gerekli yaptırımların uygulanması sağlanmalıdır.

Kırsal alanlarda hayvancılık sektöründe hayvan yem ve gübrelere ilişkin yaşanan sorunların giderilmesine yönelik;

- Yem ve gübre fabrikalarının belediyeler tarafından kurulmasının özendirilmesi ve arazi tahsisinin sağlanması gerekmektedir.

Tarım alanlarında hobi bahçeleri nedeniyle köy dokusu üzerinde oluşan baskılardan kaynaklı sorunların çözümü için;

- Hobi bahçelerine ilişkin yasal düzenlemenin oluşturulması, hobi bahçeleri adı altında tarım alanlarının imara, yapılaşmaya açılmasını engelleyecek yaptırımların uygulanması sağlanmalıdır.
- Kentsel tarım uygulamalarının desteklenmesi, permakültür (sürdürebilir tarım), dikey tarım uygulamalarının ve iyi tarım uygulamalarının desteklenmesi gerekmektedir.

Kırsal Mahalle

Kırsal mahalle tasarımına ilişkin bir rehberin olmamasının yarattığı sorunların çözümü için;

- Köy tasarım rehberinde olduğu gibi kırsal mahalle tasarım rehberi hazırlanmalıdır.

- Rehberde hem kırsal yapıyı hem de karakteristik özellikleri koruyan, iç göçü önleyecek uygulamalara yer verilmelidir.

Kırsal mahallelerin planlama süreçlerinde mevcut durumdaki uygulamadan kaynaklı sorunlara yönelik olarak;

- Kırsal mahalleler açısından planlama amaçlı yeni çözüm önerilerine ihtiyaç bulunmaktadır.
- Tarımsal alanlar yapılaşmaya açılmamalı ve amaç dışı kullanımların önüne geçmek için denetimlerin artırılması gerekmektedir.

Mahalle statüsünü kazanan köylerde ekstra ödemelerin çıkması nedeniyle hayvancılığın ve tarımın terk edilmesi veya azaltılması sorunların giderilmesine yönelik;

- 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda ilgili maddenin düzenlenmesi gerekmektedir.

Köy Alanları

Köy yönetimlerinin gelir yönetiminde yaşanan sorunların giderilmesi için;

- Tarımsal üretime teşvikler verilmelidir. Ürün çeşitliliğini artıracak, yeni gelişen koşullara uyum sağlayabilecek ürün tespitleri yapılarak çiftçilerin farkındalıkları artırılmalıdır.
- Köy yerleşim plan alanının genişlemesinin tarım arazilerinin azalmasına neden olması engellenmelidir.
- Köy alanlarında plan dışı ruhsatsız ve yeterli mühendislik hizmeti alınmadan yapılaşmayı engelleyecek uygulamalar, alternatif çözümler geliştirilmelidir.

Köydeki yaşam kalitesini yükseltmek için gerekli sosyal donatı, barınma ve ulaşım ihtiyaçlarının yetersizliğinin giderilmesi için;

- Köyde üretilen ürünlerin pazarlanması, organik üretimin teşviki, kırsalda belli bir hayat standardının sağlanması gerekmektedir.
- Konaklama ihtiyacı ile ilgili olarak belediyeler, il özel idarelerin pansiyon-misafirhane açması, yerel işletmelerin, halkın geleneksel yaşam tarzını yansıtan butik pansiyon, otel işletmesi teşvik edilmelidir.

- Günübirlik ulaşım hizmetlerinin belediyelerle iş birliği içinde geliştirilmesi gerekmektedir.
- Kırsal alanda afetlere dirençli, daha sağlam ve kaliteli konut üretim süreci sağlanmalıdır.

Köy okullarının işlevselliğinin kaybetmesinin getirdiği sorunlara ilişkin;

- Köy okullarının canlandırılması için gerekli koşulların sağlanması gerekmektedir.
- Okulların fiziksel koşullarının iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

Orman köyü arazileri ve tarımsal arazilerin amacı dışında kullanımının oluşturduğu sorunların giderilmesi için;

- Orman köylerinin tarıma açılmasının engellenmesi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Kentsel tarım için uygun alanlarda çalışmalar yapılarak büyükşehir belediyelerinin tarım alanlarını amaç dışı kullanımının önüne geçilmelidir.

Kırsal Kalkınma

Kırsalda ekonomik gelir getiren faaliyetlerin yetersizliğinden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik;

- Kırsalda ekonomik gelir getiren faaliyetlerin çeşitlenmesi, küçükbaş, büyükbaş hayvan sayısının artırılması gerekmektedir.
- Daha cazip fiyatlarla yerel ürünlere alıcı bulunmasının desteklenmesi gerekmektedir.
- Çobanlara ilişkin veri tabanları oluşturularak çoban haritaları geliştirilmeli, mera desteği sağlanmalıdır.
- İzmir Tire örneği gibi kooperatifler (süt üretimi) üzerinden gidilerek projeler geliştirilmeli, kooperatiflerin kırsaldaki üretime müdahil olmaları teşvik edilmelidir.
- Kırsalda yaşayan kişilerin yerel üretimi teşvik edilmeli, ekonomik anlamda destekler geliştirilmelidir.
- Coğrafi işaretli ürün sayılarının artırılması teşvik edilmelidir.

Kırsal kalkınmada kadınların desteklenme sürecinde yaşanan sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Ekoturizm gibi uygulamalarla yerel kalkınmanın kadınlardan başlayarak istihdama katkı sağlanması gerekmektedir.

Kırsal alanlarda yeşil ekonomi, teknoloji, toplum odaklı inovatif mekanizmalarının planlı ve sistemli olarak kullanılmamasından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Toplum odaklı bakışın sağlanmasının yanı sıra sosyal girişimlerin artırılması gerekmektedir.
- Köylerin cazibe merkezi haline getirilmesi gerekmektedir.
- Kent tanımı Kovid-19 salgını döneminden alınan derslerle yeniden ele alınmalıdır.
- Kentlerin imar planları gözden geçirilmelidir.
- Salgın dönemi ile tarım-üretim doğaya dönüş-organik ürün önem kazanmıştır. Bu amaçla yeşil ekonomi-organik ve verimli tarıma yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Sosyal tarım örnek uygulamaları geliştirilmelidir.

Kentsel tüketim-kırsal üretim dengesinin sağlanamamasından kaynaklı sorunların çözümüne ilişkin olarak;

- Uluslararası alanda pazar mekanizmaları kurulmalı, kanallar açılmalıdır.

Kırsal kalkınmada tarım ve hayvancılığı geliştirecek-iyileştirecek şekilde yasal düzenlemelerin eksikliğini gidermek için;

- Kesintisiz bir ulaşım, sağlık ve eğitim sağlanmalı, güçlü köy yapıları oluşturulmalıdır.

Kırsal alanda yetersiz planlamalar sonucunda kaynak israflarının yarattığı sorunların çözümünde;

- Tarımı teşvik edecek birlikler oluşturulmalıdır.
- Bireysel işletmeler ve büyük tarım işletmeleri teşvik edilmelidir.
- Kaynakların etkin kullanılmasına yönelik çözümler üretilmelidir.

Mahalle Muhtarları

5393 sayılı Belediye Kanunu'nda mahalle muhtarlarına yetki ve görevlerin yetersiz tanımlanmasının yarattığı sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Mahalle muhtarlarına ilişkin mevzuatta çalışmalar yapılarak daha aktif hale getirilmeleri gerekmektedir.
- Mahalle ve belediye çalışmaları daha ileri taşıyacak mahalle meclisi tanımlaması getirilmelidir. İhtiyar heyeti bu gereksinimi tam olarak karşılamamaktadır.
- Mahalle yönetiminin kurumsal olarak düzenlenmesi gerekmektedir.
- Muhtarların sahada aktifleştirilerek etkin olarak hizmetlere katılımı sağlanmalıdır.

Muhtarlık bilgi sisteminin etkin kullanılmamasından kaynaklı sorunların çözümüne ilişkin;

- Muhtarların dijital okuryazarlığının artırılması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Muhtarların yetkilerinin tekrar gözden geçirilerek mahalle muhtarlığına ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır.

Mahalle muhtarlığının belirsiz yapısının belediye ile mahalle arasındaki sorunların çözümünde yetersiz kalma sorunlarının çözümünde;

- 5393 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinde belirtilen mahalle yönetimine ilişkin hükümlerin etkili bir şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır.

3.4.3.2. Kırsal Alan-Mahalle-Köy Hizmet Sunumu ve Kalitesine İlişkin Yapılması Gereken İyileştirmeler

Kırsal Alan-Mahalle-Köy hizmet sunumu ve kalitesine ilişkin yapılması gereken çalışmalar kapsamında hizmet sunumu, sosyal yapı, eğitim, göç ve su yönetimi alt başlıklarında öneriler geliştirilmiştir.

Hizmet Sunumu

Köylerde atık yönetiminin yetersizliğinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- Kırsal alan ve köylere eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

- Çiftçiler doğal gübreye yönlendirilmeli, atıkların değerlendirilmesi için alternatif çözümler sunulmalıdır.

Kırsal kalkınmada üretimin nicelik ve kalitesinin artırılmasının önündeki sorunların giderilmesine yönelik olarak;

- Gıda bankacılığının desteklenmesi gerekmektedir.
- Katma değer üretmek için destek sağlanmalıdır.
- İnovasyon merkezleri kurulmalıdır.
- Şehirler arası paydaşlar, dengeler yaratan bir paydaş mekanizması kurulması gerekmektedir.
- Üretilen ürünlerin birer ekonomik değere dönüştürülmesi gerekmektedir.

Kırsal hizmetlere erişim konusunda yaşanan sorunların giderilmesi için;

- Köylerde planlama ve mekânsal sorunlara çözüm için hazırlanan köy tasarım rehberinin uygulamaya alınması gerekmektedir.
- Yerel yönetimler arasında iş birliği sağlanmalıdır.

Kırsal alanlarda dağınık yerleşim alanlarında sokak aydınlatmaları sistemlerinden kaynaklı sorunların giderilmesi için;

- Enerji tasarrufu sağlanması ve maliyetin düşürülmesi amacıyla mevcut sistemlerin güneş enerjili sistemlere dönüştürülmesi sağlanmalıdır.

Sosyal Yapı

Köylerde yalnız yaşayan yaşlı nüfusun artmasının neden olduğu sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Yaşlıların öz bakım ihtiyaçlarının karşılanması için yeni bir yapılanmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Köy ortamından ayrılarak huzur evine gitmek istemeyen yaşlıların öz bakımları için bazı düzenlemeler yapılmalı, evde bakım hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Yöre gençleri için yerinde istihdam sağlanmalıdır.
- Kırsal alanlarda “Yaşlı Yaşam Evleri” oluşturulmalıdır.

Eğitim

Kırsal alana yönelik eğitim modellerinin eksikliğinden kaynaklı sorunların giderilmesi için;

- Bakanlıklar, üniversiteler, yerel yönetimler iş birliğinde yapılan çalışmalar da tarımsal yayım modeli desteklenmeli ve uygulanmalıdır.
- Kapasite geliştirilmesine yönelik eğitimler sağlanmalıdır.

Göç

Köy yaşam kalitesinin artırılması tersine göç olgusunun gerçekleştirilmesi için teşviklerin ve sosyal aidiyet olgusunun yetersizliği sorununa yönelik olarak;

- Tersine göçe yönelik teşvik edici, cazip hale getirilebilecek çalışmalar yapılmalıdır.
- Yaşam kalitesi yükseltilerek, istihdam imkanları sağlanarak vatandaşların kırsal alanda kalması sağlanmalıdır.

Su Yönetimi

Kırsal alanda su yönetiminde su kaynaklarının kalitesinden, yetersizliğinden ve uygulanan ücret politikasından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Sayaç bağlandığında ve ucuz fiyat politikası uygulandığında suyun daha tasarruflu kullanıldığı saptandığından dolayı bu uygulamanın yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Yeraltı suyunun bilinçsiz kullanımının önüne geçilmesi gerekmektedir.
- Kaçak su kullanımının engellenmesi ve denetimlerinin sağlanması gerekmektedir.
- Tarımsal faaliyetlerde yapılan sulamada su tasarrufu sağlayacak yenilikçi yöntemlerin geliştirilerek çiftçilerin farkındalığının artırılması ve mevcut sistemlerin bu sistemlere dönüştürülmesi sağlanmalıdır.
- Tarımsal alanlarda yer altı su kaynaklarının aşırı kullanılması sonucu oluşan obruk afetine karşı gerekli önlemler alınması ve kırsal alanlarda yaşayan halkın bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- Tarımsal su kullanımında suyun kalitesi farklılaştırılarak tasarrufu da sağlayacak şekilde sulama suyunun kullanılması yaygınlaştırılmalıdır.

3.4.4. Yerel Yönetim Birliklerinin Yapısı ve Hizmet Kalitesi Alanında Yapılması Gerekenler

Yerel yönetim birliklerinin yapısı ve hizmet kalitesi alanında yapılması gerekenler birlik yapıları, köylere hizmet götürme birlikleri, mali yapı, hizmet sunumu ve personel alt başlıklarında öneriler geliştirilmiştir.

Birlik Yapıları

Aktif olmayan yerel yönetim birliklerinin fiilen varlıklarını halen devam ettirmesinden kaynaklı sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Aktif olmayan birliklerin sistemli olarak vesayet makamı raporuyla usulüne göre kapatılmasının sağlanması gerekmektedir.

Birliklerin kuruluşunda sürdürülebilirlik ve etki analizinin sağlıklı bir şekilde yapılamamasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Etki analizinin birlik kuruluş izni verilmeden önce yapılması, raporlanması ve izin aşamasında raporun dikkate alınması gerekmektedir.

Birliklerde kaynak toplanması ve kaynakların harcanmasına ilişkin yaşanan sorunlar konusunda;

- Aidatın düzenli tahsilatı konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Birliklerin çalışma ve yönetiminde mevcudun yanında ek finansal önlemler alınmalı, finansal olarak destekler sağlanmalıdır.

Birliklerin temsiliyet sürecinde sayının çok fazla olmasından kaynaklı sorunlarla ilişkin olarak;

- Birliklerin kurumsal kapasitesi artırılmalı, dışarıdan hizmet alabilme, bölgesel ihtiyaçlarla planlama, ajanslarla birlikte çalışabilme mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Birliklerin teşkilat yapısının diğer kurumlardan farklı olmasının getirdiği sorunların giderilmesine yönelik;

- Yerel yönetim birliklerinin teknik, mali ve insan kaynağı kapasitelerinin artırılması sağlanmalıdır.

Köylere Hizmet Götürme Birlikleri

Köylerin ulusal düzeyde temsil edildiği birliklerin olmayışından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik;

- Köylere hizmet götürme birliğinin yanı sıra ulusal düzeyde Türkiye Belediyeler Birliği gibi benzeri bir yapının örneğin “Türkiye Köyler Birliği”nin köyler için oluşturulması sağlanmalıdır.

İlçelerde köylere hizmet götürme birliklerinde kapasite eksikliğinden kaynaklı sorunların giderilmesine yönelik olarak;

- Köylere hizmet götürme birliklerinin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Kaymakamlıklar vasıtası ile köye yönelik sunulan hizmetler desteklenmelidir.

Köylere hizmet götürme birliklerinin gelirlerinin yetersiz kalmasının yarattığı sorunların çözümüne ilişkin olarak;

- Öz gelirlerin artırılması yönünde çalışmalar yapılması gerekmektedir. KÖYDES uygulamasının ihtiyaç duyulan köy ve kırsal mahallelerde sürdürülmesi ve ödeneğin artırılması gerekmektedir.

Mali Yapı

Birliklerin uluslararası fonlardan yararlanma ve proje yönetiminden kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Yerel ve STK iş birliği ile fonlardan yararlanma teşvik edilmelidir.

Köylere hizmet götürme birliklerinde doğrudan temin limitinin yüksek olması ve ihale mevzuatının çok farklı olmasından kaynaklı sorunlarla ilgili olarak;

- Mevzuatta muğlak ve açık olmayan bazı unsurların giderilmesi gerekmektedir.

Hizmet Sunumu

Atık ve çevre ile ilgili hizmet birliklerinin belli alanlarda uzmanlaşmamış olmasından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Konu bazlı olarak çalışmaların yapılması ve kapasite geliştirilmesi gerekmektedir.

Yazın nüfusu artan kırsal alanlarda (yaylalar vb.) hizmet sunumuna ilişkin bu yerlerin kendi aralarında birlik oluşturulmasında yaşanan sorunların giderilmesine yönelik olarak;

- Yazın nüfusu artan belediyelerin kendi aralarında birlik kurmaya yönlendirilmesi sağlanmalıdır.

Personel

Birliklerde istihdam edilen personelin transfer değişim hızının yüksek olmasının getirdiği sorunlara yönelik olarak;

- Birlik teşkilat yapısında düzenleme yapılması gerekmektedir.

Birliklerde sayı ve nitelik bakımından yeterli personelin olmamasından kaynaklanan sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Nicelik ve nitelik anlamında birlik personelinin kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

3.4.5. İdareler Arası İlişkiler Alanında Yapılması Gerekenler

İdareler arası ilişkiler yerel ve diğer kurumlar arası ilişkiler, yerel ve merkezi yönetim arası ilişkiler, yerel ve yerel arası ilişkiler olmak üzere dört alt başlık altında incelenmiştir.

Yerel ve Diğer Kurumlar Arası İlişkiler

Kalkınma ajansları ile yerel yönetimler arasındaki proje bazlı ilişkilerden kaynaklanan sorunların giderilmesine yönelik;

- Kalkınma ajansları tarafından yerel yönetim birimlerinin stratejik planlarının uygulanması ve sonuçların geliştirilmesine yönelik araştırma projelerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Akredite edilmiş proje firmalarının olmamasından kaynaklı sorunlarla ilgili olarak;

- Projelerin onaylanması ve resmi prosedürlerin daha hızlı yapılabilmesi için İLBANK tarafından illerde temsilcilik açılması sağlanmalıdır.

İl özel idaresi ve belediye gelirlerinden kalkınma ajanslarına verilen kesintilerin yüksek olması, buna mukabil yerel yönetimlerin öncelikli ihtiyaçlarına yönelik projelerine kalkınma ajansları tarafından destek verilmemesinin yarattığı sorunların çözümü için:

- Kalkınma ajansları tarafından alınan yerel yönetim katkı oranlarının düşürülmesi gerekmektedir.

Merkez ve Yerel Arası İlişkiler

Yerel yönetimler ve merkezi idarenin farklı kurumları tarafından aynı konuda sunulan hizmetlerde (sosyal yardım, kültür, spor, turizm, atık su, afet yönetimi gibi) gerekli koordinasyonun sağlanamamasından kaynaklı sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Merkez yerel arası ilişkilerde belediyelerin ilgili bakanlıkların il müdürlükleri ile arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Merkezi idare kuruluşları ile yerel yönetimler arasında benzer görev bölüşümünden kaynaklanan sorunları çözmek amacıyla;

- İlgili mevzuatın gözden geçirilmesi, güncellenmesi gerekmektedir.

Mevzuat hazırlığı sürecinde ilgili paydaşlardan görüş alınamamasından kaynaklı sorunlarla ilgili olarak;

- Yerel yönetim uygulama ve sorunları ile ilgili mevzuat hazırlama ve mevzuat değişikliklerinde Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğünün görüşünün dikkate alınması gerekmektedir.

Yerel hizmet alanlarında bölgesel ve ulusal düzeyde gereğinden fazla eylem planları, sektörel ve tematik planların bulunmasının ve kentte farklı kurumların aynı konuda hazırladıkları planlar arası entegrasyonun zayıf olmasının yarattığı sorunlarla ilgili olarak;

- Planlar arası entegrasyonun sağlanması gerekmektedir.

İdareler arası ilişkiler tesis etmek amacıyla işletilen il koordinasyon kurulları ile ilgili uygulamada yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak;

- İl Koordinasyon Kurulları işlevsel hale getirilmelidir.

Kalkınma planları ile yerel stratejik planlar arasında ilişkinin güçlendirilmesi ihtiyacından kaynaklanan sorunların giderilmesi için;

- Bir plan hiyerarşisi içerisinde sırasıyla kalkınma planları, mekânsal strateji planları, bölge planları, çevre düzeni planları, nazım ve uygulama imar planları

ve ulaşım ana planları bütünlüğünün stratejik planlar açısından sağlanması gerekmektedir.

Kamu kurumları tarafından yapılan veya kamu kurumlarını ilgilendiren düzenlemeler yapılırken belediyelerin 5018 sayılı Kanuna ekli I, II ve III sayılı cetvelde yer alan kurumlardan ayrı tutulmasının getirdiği sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Belediyeler de kamu kurumu olmasına rağmen merkezi idare kuruluşlarının yer aldığı birçok düzenlemede yer almamakta olup bu durum hizmetin yürütülmesi için gerekli olan ve merkezi idarelere ait bazı verilere erişimde yaşanan sorunların giderilmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Kurumların stratejik planlarının olmasına karşı kente ilişkin ortak bir stratejik planın olmamasının getirdiği sorunların çözümü için yapılması gerekenler;

- Büyükşehirlerde büyükşehir stratejik planına uyumlu ilçe stratejik planının oluşturulması gerekmektedir.
- Büyükşehirlerde YİKOB'lar illerde il özel idareleri ile valilikler bünyesinde bulunan il sosyal etüt ve proje müdürlükleri verilerinin de kullanılarak ildeki kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör planlarıyla örtüşen planlar hazırlanması gerekmektedir.

Yerel-Yerel Arası İlişkiler

Kamusal hizmetler yapılırken koordinasyon biriminin oluşturulmasında yaşanan sorunların giderilmesiyle ilgili olarak;

- Altyapı tesisi yapımı veya onarımı için yapılan kazılarda büyükşehir belediyelerinde yer alan AYKOME gibi birimin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

İl özel idarelerinin il sınırları içerisindeki görevlerinin belediye yetkileri ile yaşanan mükerrerlik sonucu işlevsiz kalmasının yarattığı sorunlarla ilgili olarak;

- Büyükşehirler ve diğer belediyeler arasında koordinasyonun ve iş birliğinin sağlanması gerekmektedir.

Büyükşehir belediyelerinden ilçe belediyelerine hizmet devrinde yasal düzenlemelerin yetersiz kalmasının yarattığı sorunlarla ilgili olarak;

- İlçe belediyelerinin imkânlarının gözetilmesi ve kademeli birlikte yürütme sürecinin yürütülmesi, araç gereç mali kaynak ve diğer imkânlarında devrinin esas alınması gerekmektedir.

Büyükşehir belediyesinin koordinatör, ilçe belediyelerinin hizmet üreten olması gereken bazı hizmet alanlarında tam tersi bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun çözümünde;

- Büyükşehir ve büyükşehir ilçe arasında koordinasyon sağlanarak mevzuata uygun görev ve yetki paylaşımların yapılmasının sağlanması gerekmektedir.
- Büyükşehirin bütününe sunulacak hizmetlerde büyükşehir belediyelerinin diğer asli hizmetler bakımından ise ilçe belediyelerinin yetkilendirilmesi ve görevlendirilmesi sağlanmalıdır.

Büyükşehir belediyelerinde altyapı koordinasyon merkezlerinin etkili çalışmamasından kaynaklı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunun çözümü için;

- Büyükşehir belediyelerinde koordinasyon merkezinin işlevinin artırılması ve daha koordineli çalışması sağlanmalıdır.
- AYKOME ve UKOME kararları bağlayıcı nitelikte olmasına rağmen uyulmaması halinde müeyyide (idari para cezası) uygulanması hususunda hukuki altyapının oluşturulması gerekmektedir.

3.4.6. Yerel Yönetimlerin Mali Yapısının Geliştirilmesi İçin Yapılması Gerekenler

Borçlar

Yerel yönetimlerde mevzuattan kaynaklanan özellikle borçlanmayla ilgili hususlarda belirsizliklerin yarattığı sorunların çözümü ile ilgili olarak;

- Belediye Kanunu'nda borçlanmaya ilişkin usul ve esasların belirlenmesi yönünde düzenleme yapılması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde piyasaya borçlanmada limitsiz borçlanmalarının yarattığı sorunların çözümü için;

- 5393 sayılı Kanun ve 5302 sayılı Kanun'da borçlanma için belirtilen limitlerin aşılmamasının sağlanması gerekmektedir.
- Borçların denetim ve kayıt altına alınması için gereken süreç tamamlanması gerekmektedir.
- Borç stokunun tanımının netleştirilmesi gerekmektedir.
- Hizmetlerin özel sektöre ihalesi ve kredi alımlarıyla piyasaya olan borçlanmanın belediye başkanlığı dönemi ile yıllık bütçe oranıyla olan limitinin denetlenerek denetim komisyonu tarafından raporlanması, veri oluşturulması gerekmektedir.
- Bütçede belirlenen borçlanma oranının üzerine çıkıldığında denetim komisyonu tarafından raporlanması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde katılımcı bütçe hazırlanmamasından kaynaklı sorunların çözümünde;

- Katılımcı bütçe hazırlanması için iyi uygulama örneklerinin tespit edilmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Finansman

Kalkınma Ajansları tarafından verilen fonların yerel yönetimlerce kullanılabilirliğinin, uygulanan kriterlerin farklılığı nedeniyle yaşanan sorunlarla ilişkili olarak;

- Kalkınma ajansları için verilen fonların kullanılma kriterlerinin değişmesi ve yerel yönetimlerden aktarılan payların kaldırılması gerekmektedir.

Küçük ve orta ölçekli belediyelerin uluslararası kredilerini ödemede yaşadıkları sorunların çözümü için;

- İLBANK aracılığı ile verilen kredilerde borçlanma limitleri ve geri ödemeyle ilgili olan kriterlerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Gelirler

Belediyelerin gelirlerinin yetersizliğinden etkin hizmet üretmesi bakımından yaşanan sorunların çözümünde;

- Belediyelerinin öz gelirlerinin çeşitlendirilmesi, Belediye Gelirleri Kanunu'nun güncellenmesi gerekmektedir.

- Mevzuat kapsamında güncelliği kalmayan gelir kalemlerinin çıkarılması gerekmektedir.
- Tahsilat birimlerinin yeniden yapılandırılması gereklidir.
- Vergi tahsilatı ile ilgili eğitim ve etkin denetim sağlanmalıdır.
- Teknolojinin kullanımının sağlanması teşvik edilmelidir.
- Konaklama vergisinin yerel bir vergi olarak değerlendirilmesi ve yerel yönetimler tarafından tahsilatı sağlanmalıdır.
- Değerli konut vergisinin GBVG hesaplamasına dâhil edilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Belediye ve il özel idarelerine genel bütçeden aktarılan payların oransal olarak düşük kalmasının getirdiği problemler;

- Yerel yönetimlere genel bütçeden aktarılan paylarda en az %1'lik artışın sağlanması gerekmektedir.

Genel bütçe vergi gelirlerinden harcamaya esas tutar ve payların dağıtımıyla ilgili kriterlerin adil bir dağılım içinde yapılmamasının yarattığı sorunlara çözüm olması amacıyla;

- Dağıtım kriterlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin ürettiği hizmetlerin maliyetleri ile ücretlendirilmesi arasındaki farktan kaynaklanan sorunların giderilmesinde;

- Ulaştırma, atık ve su gibi bazı hizmetler için ücretlendirmede alt limitlerin düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Giderler

Gayrimenkullerin envanterinin çıkarılması ve tasnifli bir şekilde muhasebeye intikal ettirilme sürecinde yaşanan sorunların çözümünde;

- Gayrimenkullerin envanterinin çıkarılıp muhasebeye intikali gerekmektedir.
- Gayrimenkul envanterinin muhasebeleştirilmesi ile ilgili eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.

Kıdem tazminatı karşılıklarının ayrılmamasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Çalışan işçilerin her yıl düzenli olarak kıdem tazminatlarının ayrılmasının sağlanması gerekmektedir.

Belediyelerin elektrik tüketim harcamalarının fazla olmasına yönelik olarak;

- Kamusal ortak kullanım alanlarındaki yerlerde ilgili elektrik dağıtım şirketinin ödeme yapmasının sağlanması gerekmektedir.
- Belediyelerin özellikle su idarelerinin EPDK'nın yayımlamış olduğu son kaynak tüketicisi olarak belirlenen tarife yerine ulusal tarifeden hesaplanması sağlanmalıdır.
- Elektrik tarifelerinden kaynaklı sorunların çözülmesi; pay oranlarının gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Yenilenebilir enerji ve yeşil bina uygulamalarının teşviki gerekmektedir.
- Konut ve işyerlerinin enerji tasarrufuna yönlendirilmesi sağlanmalıdır.
- İLBANK desteklerinin artırılması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerde maaş ve ücretler dengesizliğinden kaynaklı sorunların çözümünde;

- Yerel yönetimlere personel rejiminin köklü bir sorun olarak ele alınması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde işçilere ödenen ücretlerle ilgili bir üst sınırın olmaması iş barışının ve mali yapının bozulmasının getirdiği sorunların çözümünde;

- Belediyelerin bütçe imkânları doğrultusunda düzenleme yapılması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerde harcamaların önceliklendirilmesinde yaşanan sorunlar için;

- Yerel yönetimlerde harcamaların önceliklendirilmesine yönelik yol gösterecek bir rehber çalışması yapılmalıdır.

Kaynak Dağıtımı

Belediyelerin geniş perspektifteki görevleri ile orantılı kaynakların yetersizliği sonucu kaynak ve mali sürdürülebilirlik sorunlarına çözüm olarak;

- Genel bütçeden gelen payların artırılması, merkezi idare vergi dağılımındaki küçük ve orta ölçekli belediyeleri dikkate alarak ölçütlerin daha uygun hale

getirilmesi gerekmektedir. Kaynak dağıtımında yeni kriterlerinin geliştirilmesi sağlanmalıdır

Mali Veri

BŞB ve BŞB ilçe belediyeleri arasında mali verilerle ilgili senkronize bir sistemin kurulamamasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Ortak muhasebe veri tabanı kurulmasına yönelik çalışmaların yapılması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerin kullandıkları kaynak ve varlıklarının kayıtlarını tutma sürecinde veri yönetiminden kaynaklı sorunlara ilişkin olarak;

- e-Belediye projesinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Belediyelerin mali verilerinin geç hesaplanan veri olmasından kaynaklı sorunların çözümünde;

- Veri giriş takvimlerinin uluslararası standartlara uygun şekilde ilgili mevzuatla düzenlenmesi gerekmektedir.

Mali verilerin detaylı olmasını sağlamak için;

- Alt gelir gruplarına göre revizyonların sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir.
- İlgili birimlerin bir araya gelerek uluslararası sınıflara imkân sağlayacak kodların sağlanması için çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Ödemeler kalemi içinde “Diğer müşavir firmalara yapılan ödemelerin en yüksek oranı” oluşturmasının iyileştirilmesine yönelik olarak;

- Detaylı hesap planlarının güncellenmesi gerekmektedir.
- Personele gerekli eğitimlerin verilmesi gerekmektedir.
- Mali tabloların okuryazarlık oranlarının artırılması gerekmektedir.
- Mali birimlerin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Müşavir şirketlere ve danışmanlara verilen ücretlerin yüksek olması karşısında dışarıdan hizmet alınması yerine belediyelerin kendi personeli ile bu süreci yönetmesi sağlanmalıdır.

Mali bilgi paylaşımında yaşanan şeffaflık sorunlarının çözümüne yönelik olarak;

- Yerel yönetimler, birlikler ve bağlı kuruluş ve şirketlerin hangi tür bilgileri hangi kurum ve kişilerle hangi dereceye kadar paylaşılacağı detaylı bir şekilde listelenmelidir. Birimlere görev olarak tanımlanması için hukuki altyapının sağlanması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin gayrimenkullerinin kullanımı ile ilgili değerlendirme yapılarak bilançoda gösterilmemesinden kaynaklı sorunlara yönelik;

- Gayrimenkullerin güncel şartlar altında yeniden değerlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Gayrimenkul değerlerinin bütçe dönemlerinden önce yeniden değerlemesinin yapılması, Sayıştay raporları dikkate alınarak rayiç bedel komisyonu oluşturularak bütçeye ve stratejik plana yansıtılması gerekmektedir.

Denkleştirme

Nüfusu 10.000'in altında olan belediyelere aktarılan denkleştirme ödeneği paylarının yetersiz kalmasının yarattığı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- 5779 sayılı Kanun'da denkleştirme ödeneğinde binde bir olan oranın binde ikiye yükseltilmesi gerekmektedir.

Öz gelirler

Yerel yönetim gelirlerini azaltan öz gelirlerindeki (iş yeri açma ve çalışma ruhsat harcı, kullanım bedeli gibi) muafiyetlerin sürekli artmasına karşılık;

- Muafiyetlerin gözden geçirilerek güncellenmesi gerekmektedir.
- 3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun'un yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Personel

Yerel yönetimlerde muhasebe birimlerinde çalışan personelin nitelikli olmamasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Muhasebe birimlerindeki personelin belediyeler ve Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından düzenlenecek eğitimlere tabi tutulması gerekmektedir.
- Yerel yönetimlerin mali yönetim kültürü eksikliklerinin eğitimlerle giderilmesi sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlerden fon toplanması ve muhasebeleştirilmesinde çevrimiçi video ve eğitimlerle mali yapının güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Proje Yönetimi

Yerel yönetimlerin altyapı projelerinin finansmanında yaşadığı sorunlara karşılık;

- Yerel yönetimler açısından zaten standart bir gelir kaynağı olmayan fonlardaki daralmaların (AB fonları) oluşturduğu problemlerin çözümü için yerel yönetimlerin projelerin finansmanı için farklı finansman yöntemlerinin araştırılması gerekmektedir.
- Yeni nesil AB altyapı kredileri sistemine (Türkiye yatırım platformuna) yönelik hazırlık mekanizmanın güçlendirilmesi gerekmektedir.

Vergiler

Emlak vergisi değerlerinin hesaplanmasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Emlak vergi değerlendirme sisteminde değerlendirme süreçlerinin gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Gayrimenkulün tapusunda yazan parasal bedel ile rayiç bedel arasındaki farklılığın giderilmesi için çalışma yapılması gerekmektedir.

Belediyelerin vergilerini düzenli toplayamamasından kaynaklı sorunlar için;

- Eğitim sürekliliğinin sağlanması ve denetim sonuçlarının yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- Mali hizmetlerle ilgili birimin güçlendirilmesi gerekmektedir.
- Belediyelerin vergi, resim, harç ve katılım paylarını toplamada kararlı davranması açısından stratejik planlarda gelir tahsil oranlarının ortaya konulması ve civar belediyelerle tahakkuk ve tahsil oranı durumunun mukayeseli olarak tablolar halinde stratejik planda yer verilmesi sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerin takip ve tahsilat aşamasında mükelleflere veya borçlulara yaptırım uygulamamasının çözümüne yönelik;

- Mevzuatın etkin uygulanması için gerekli eğitimlerin ve denetimlerin yapılması gerekmektedir.
- Konuyla ilgili rehber hazırlanması, bu konuda ÇŞİDB ile TBB imkânlarından faydalanılması gerekmektedir.

3.4.7. Denetim ve Hesap Verebilirlik Alanında Yapılması Gerekenler

Bu alanda yapılması gereken çalışma başlıkları denetim, kamuoyu denetimi, pay dağıtımı, performans denetimi, belediye şirketleri ile şeffaflık ve hesap verebilirlik alt başlıklarında değerlendirilmiştir.

Denetim

Belediyelerin kira süresi dolan kiracılarının sürelerinin mevzuata uygun uzatmaması ve kiralamanın 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'na göre yapılmamasından kaynaklanan sorunların çözümünde;

- Belediye taşınmazlarının yönetimi ile ilgili bir düzenleme yapılması gerekmektedir.

Büyükşehir belediyeleri ve bünyesinde teftiş kurulu bulunan BŞB ilçe belediyelerinin teftiş kurullarının yeniden düzenlenme ihtiyacından kaynaklı sorunların giderilmesine yönelik;

- Teftiş kurullarının yeniden düzenlenmesi ve teftiş kurulu tip yönetmeliğinin çıkarılması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde etik komisyonlarının işlevsizliğinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- Etik komisyonu işlevsel hale getirilmelidir.

Yerel yönetimlerde denetim komisyonlarına dışarıdan gelen uzmanların ücretlerinin yetersiz olmasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Denetim komisyonu uzman ücretlerinin güncel koşullara göre artırılması gerekmektedir.

Belediye denetim komisyonlarının etkin çalışmamasının yarattığı sorunlara yönelik;

- Verimliliğin denetlenmesi ve şeffaflık ilkesinin sağlanabilmesi için belediye denetim komisyonlarının etkin çalışması gereklidir.
- Belediye denetim komisyonu çalışmalarına dışarıdan davet edilen uzmanların kurumları tarafından görevlendirilme süreçlerini kolaylaştırıcı düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Meclis denetim komisyonlarının süresinin az olması nedeniyle uzman ücretlerinin düşük olmasından dolayı uzman desteğinin alınmasını sağlamak için ücretleri makul seviyeye getirecek hukuki zeminin oluşturulması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin denetiminde ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik kapasite geliştirilmesine ilişkin olarak;

- Sayıştay denetimindeki bulguların giderilmesi amacıyla eğitimler verilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde rehberlik ve denetim olarak adlandırılan süreçte belli ölçek üstündeki yatırımlar için tavsiye niteliğinde önerilerin getirilememesinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- Yol gösterici ve rehberlik edici mekanizmalar oluşturulmalı, özellikle büyük yatırımlar için yol gösterici rehberler düzenlenmelidir.

Yerel yönetimlerde iç denetim kurullarının içselleştirilmemesinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- İç denetim kurullarının etkin çalışmasının sağlanması gereklidir.
- İç denetim sistemi konusunda farkındalık sağlanması gereklidir.
- İç denetim birimlerinin teftiş kurullarından bağımsız birimler olarak daha aktif olması sağlanmalıdır.
- İç kontrol birimi raporlarının Sayıştay denetimi sırasında denetçiye, denetim komisyonuna ve meclis denetim komisyonuna periyodik olarak sunulması ve hukuki altyapısının hazırlanması, iç denetim faaliyetlerinde yanlış yönlendirmelerinde müeyyide uygulanması gerektiği ve başarı sistemine tabi tutulması gerekmektedir.

- İç denetim birimlerinin ihdas edildiği kurumlarda denetçi eksikliğinin tamamlanması, iç denetçinin mevzuata hâkim olabilmesi ve yöneticilik uygulamaları ve protokol eğitimlerine tabi tutulması gerekmektedir.

Kamuoyu Denetimi

Hesap verebilirlik süreçlerinin nitel açıdan değerlendirilmemesinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- Etkinlik ve yorum yapılması açısından değerlendirilip, analiz edilip sınıflandırılması ve sonrasında değerlendirilmesi gerekmektedir.
- Hesap verebilirlik süreçlerinin kullanılmasıyla elde edilen verilerden örnek teşkil edilen verilerin sınıflandırılması, analizi ve halkın erişimine açılması gerekmektedir.

Kamuoyu denetim bağlamında yerel yönetimlerdeki talep ve şikâyet mekanizmalarının etkin işlememesi, takip ve sonuç almada yaşanan sorunlara karşılık;

- Vatandaşın şikâyet dilekçelerine cevap verilmesinin sağlanabilmesi amacıyla belediyelerin 3071 sayılı Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun'a uygun şekilde hareket etmesi ve taleplere geri dönüş yapması sağlanmalıdır.
- Denetim raporlarının meclise ve halka açık olmasının sağlanması gerekmektedir.
- Dijital müracaatın ve cevaplamanın yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.

Pay Dağıtma

Mali yapıda pay dağıtma adaletsizliğinden kaynaklı sorunların giderilmesi için;

- Pay dağılımında afetler ve krizler (yabancı göç akımı, uzun süreli toplumsal olaylar, turizm bölgelerinde yaz kış nüfusu farklılığı, transit geçiş yolu üzerinde bulunma, yerleşim yeri gibi kriterlere göre pay kriterleri ve performans grupları oluşturulmalıdır. Kriterlerin en fazla 5 yıllık bir dönem ile güncellenmesi sağlanmalıdır.
- Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE) oranları yeniden göz önüne alınarak belirlenmelidir.
- Denkleştirme ödeneği oranlarının artırılması gerekmektedir.

Performans Denetimi

Belediye performansı üzerinden değerlendirildiğinde hesap verebilirliğinin zayıf olmasının getirdiği sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Her belediyenin bir değerlendirme karnesinin olması gerekmektedir. Örneğin İLBANK'ın özendirici çalışmalarla karnesi iyi olan yerel yönetime düşük faiz uygulaması vb. yöntemlerin tatbiki sağlanmalıdır.
- Belirli faaliyet konularında örneğin hava kalitesi, ulaşım kolaylığı, su yönetimi gibi alanlarda ilgili bakanlıklarca performans ölçümü ve derecelendirme yapılması, mukayeseli ve yarışmacı bir raporlama yapılması ve ödüllendirilmesi gerekmektedir.

Çağdaş uygulamalarda olduğu gibi performans denetiminin etkin yapılamamasından kaynaklı sorunlara karşılık olarak;

- Stratejik planın gerçekleştirme düzeyinin performansa dayalı ölçülmesi ve pilot belediye uygulamalarının yapılması sağlanmalıdır.
- Kent göstergeleri rehberi çıkarılmalı, özellikle sosyal kültürel konularda halkın görüşünün alınması sağlanmalıdır.

Stratejik planlar ve performans programlarında nitelikli performans göstergelerinin ağırlıklı olarak çıktı odaklı gösterge olmasından kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Üniversitelerden daha fazla destek alınarak, stratejik plan, faaliyet raporu, performans programları oluşturulmalıdır.

Belediyelerin stratejik planlarının gerçekçi hazırlanmamasının yansıması olarak performans denetiminin bu çerçevede yapılmasının getirdiği sorunların giderilmesi için;

- Denetimlerde kullanılacak verilerin tek bir modülde birleştirilmesi denetimlere yardımcı olacağı, performans göstergelerinin aynı şekilde bir program aracılığı ile tek bir modülde toplanması performans denetimini kolaylaştıracaktır.
- Yerel yönetimlerin kurumsal, birim, takım ve personel bazında performanslarının ölçülmesinde stratejik planlarının gerçekleştirme düzeylerinin de esas alınması gerekmektedir.

Belediyelerin stratejik planlarının etkisinin ve uygulanabilirliğinin artırılması için

- Stratejik planların gerçekleştirme düzeylerine ilişkin hazırlanacak raporun halka duyurulması sağlanmalıdır.
- Belediyeler tarafından hazırlanan stratejik planların gerçekleştirme düzeylerinin sınıflandırılarak analizlerinin yapılması sağlanmalıdır.
- Belediyelerin stratejik plan hazırlama aşamasında üniversite, STK ve diğer kamu kurumlarının stratejik plan komisyonunda katılımcı olarak yer alması gerekmektedir.
- Stratejik planlara sahipliğin artırılması için stratejik plan hazırlanmasının ihale edilmemesi, belediyenin kendi birimleri ve paydaşlarıyla birlikte hazırlanması gerekmektedir.

Şeffaflık ve Hesap verebilirlik

Yerel yönetimlerde Sayıştay denetim raporlarının yayımlanmasının ardından bazı bulguların yanlış algılanmasından kaynaklı sorunların giderilmesine yönelik olarak

- Haber etiği sınırlarının korunması sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerde mali yönetim açısından şeffaflık ve hesap verebilirlik ile ilgili yaşanan sorunların çözümünde;

- Elektronik reklam panosu vasıtasıyla, internet sayfalarında veri paylaşımı vasıtasıyla ve EKAP üzerinden ihale ilanları vb. verilere erişim konusunda farkındalık sağlanması gerekmektedir.

Yerel Yönetim Şirketleri

Yerel yönetimlerin sahip olduğu şirketlerle ilgili mali verilerin sorunlu olmasından kaynaklı problemlerin çözümü için;

- Belediye şirketlerinin bütçelerinde kullandığı kamu sermayesi açısından “kamu yararına çalışan dernek statüsünde olduğu gibi kamu mali kaynağı kullanan şirket”, “kamu personelinin kurumunun/biriminin ortak olduğu şirket” statüsünün oluşturularak kamusal ve halk denetiminin sağlanması gerekmektedir.

- Yerel yönetim şirketlerinin Sayıştay tarafından yapılan denetim sonucu denetim raporlarının Ticaret Bakanlığına iletilmesi gerekmektedir.
- Belediye şirketlerinin belediyenin görevli olduğu konular üzerine uzmanlaştırılması ve sınıflandırılması gereklidir.
- Şirketlerin işe alma kapısı olarak kullanılması kadroya geçiş konusundan geçiş ve toplanma yerleri olarak kullanılması sorununa kota getirilmesi ve denetimi sağlanmalıdır.

3.4.8. Yerel Yönetimlerde Demokrasi Alanında Yapılması Gerekenler

Yerel yönetimlerde demokrasi alanında yapılması gereken düzenlemeler katılım, faaliyet raporları, kent konseyleri, sivil toplum örgütleri, temsiliyet alt başlıklarında incelenmiştir.

Katılım

Kentsel dönüşüm çalışmalarında katılım eksikliğinin yarattığı sorunlarla ilgili olarak;

- Kentsel dönüşümde dönüşüm planlarının hazırlanmasında sadece mekânsal ve ekonomik boyutu değil, sosyal ve kültürel boyutunun da ele alınması ve raporlanması sağlanmalıdır.
- Kentsel dönüşümle ilgili davalarda öncelik oluşturulması, süreye bağlanması gerekir.

Vatandaşın mahalle ölçeğinde yönetime katılım mekanizmalarının olmamasının yarattığı sorunların giderilmesine yönelik;

- Mahallelerde yerel bilincin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Mahallede sorun olduğunda karakol, cami, okul gibi yerlerden destek alındığından, cami derneği, okul aile birliği, aile hekimleri ve karakol gibi mahallenin belli kesimlerinin temsilini sağlayan birimlerin ihtiyar heyetinde temsili/üyeliği için hukuki altyapının oluşturulması sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlerin meclislerinde kadın, çocuk, genç, yaşlı gibi özel ihtiyaç sahibi grupların temsiliyetini sağlayacak mekanizmalar geliştirilmelidir.

Vatandaşların görüşü alınmadan projelerin uygulamaya konulmasının getirdiği sorunların çözümünde;

- Vatandaşın bilgi sahibi olması sağlanmalı ve görüşleri alınmalıdır.

Belediye meclislerinde kırsal mahalle statüsünün verilmesi kararlarında kırsalda yaşayan halkın katılım mekanizmasının yetersiz kalmasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Yöre de yaşayanların kırsal mahalle tespitine katılması gerekmektedir. Kırsal mahalle yaklaşımının genişletilmesi için bazı çalışmalar yapılarak yeniden tanımlanması gereklidir.

Katılım yöntemlerinin yetersizliğinden kaynaklı sorunların çözümünde;

- Sivil toplum-üniversitenin politika belirleme sürecinde katkısının olması, iyi yönetim ilkelerinin uygulanması gereklidir.

Belediye meclislerinin halk ile ilişkilerinin zayıf olması ve halkın katılım düzeyinin düşük düzeyde kalmasından kaynaklı sorunların çözümünde;

- Öğrencilerin belediye meclis toplantılarını ziyaretleri ile tanıtım faaliyetlerinin artırılması gereklidir.
- Belediye meclisi toplantılarında çok fazla gündem olması sebebiyle toplantıların etkin olamaması, bu toplantıların halka duyurulması (e-posta, SMS, UETS, belediye internet sitesi) konusunda gerekli özenin gösterilmesi gereklidir.
- Yaşlı, çocuk, kadın ve engellilerin belediye meclislerinde temsiliyetinin sağlanması, çocuk meclislerinin etkin çalışmasının sağlanması gerekir.

Katılımcı vatandaşlık bilincinin düşük düzeyde kalması ve yerel yönetim hizmetlerine gönüllü katılımının yetersizliğinin getirdiği sorunların giderilmesi için;

- Hangi faaliyet alanlarında gönüllü katılım ve fahri görevli gerekiyorsa belirlenerek hukuki altyapının oluşturulması ve web sitelerinde duyurulması gereklidir.

Belediyelerin vatandaşların istek ve beklentilerini kararlarına tam olarak yansıtmasından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Vatandaştan belediye meclislerine öneri sunması ve belediye meclis kararlarına ilişkin vatandaşların bunları reddetmesi mekanizmasının oluşturulması gereklidir.

Kentle ilgili kararlar alınırken halkın katılımının sağlanamamasından kaynaklı sorunlarla ilgili olarak;

- Hemşehri bilincinin geliştirilmesi için kararların halka yayılması gerekmektedir.
- Özellikle kadın, çocuk, yaşlı, engelli gibi özel ihtiyaç sahibi grupların kentle ilgili kararlara katılımının sağlanması gerekmektedir.

Faaliyet Raporları

Belediye projelerinin ve faaliyet raporlarının vatandaşlar tarafından anlaşılır olmamasından kaynaklı katılım sorunlarının çözümünde;

- Vatandaş katılımı ve vatandaş denetiminin sağlanması için belediyeler tarafından yayımlanan faaliyet raporlarının daha anlaşılır hale getirilmesi gerekmektedir.
- Projeleri uygulamaya konulmadan önce vatandaşın bilgi sahibi olması sağlanmalı ve görüşleri alınmalıdır.

Kent Konseyleri

Kent konseylerinin kurumsal yapısından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Kent konseyleri görev tanımlarının gözden geçirilmesi gereklidir. Katılım mekanizmasını sağlamak için kent konseyleri, muhtar ve belediyelerin birlikte ve diğer kamu kuruluşları, üniversite, STK ile çalışması gereken birimler olduğu anlayışının yerleştirilmesi gereklidir. İyi uygulama örneklerinin tespit edilmesi ve özendirilmesi sağlanmalıdır.
- Kent konseylerinin yerel olan sosyal, ekonomik, kültürel güncel sorunlarına (iklim değişikliği gibi) yönelik çalışmalar için kampanya başlatılması gereklidir.
- Yönetime katılım ve sivil denetim aracı olarak kent konseylerinin etkin çalışması ve işlevselliği önündeki hukuki engellerin kaldırılması gereklidir. İlgili mevzuatın güncellenme ihtiyacı bulunmaktadır.
- Kent konseylerine ait performans kriterleri geliştirilmelidir.

- Kent konseyi işlevi, toplantıları, kararların uygulanma düzeyleri hakkında periyodik rapor hazırlanması, muhtarlar ve halka dijital ortamda e-posta, UETS, ilan gibi yöntemlerle halka iletilmesi, duyurulması sağlanmalıdır.
- Halkın eğitim merkezlerinde vatandaşlık, hemşehricilik bilinci, kent konseyi ve katılım hakkında eğitim verilmesi gerekmektedir.

Kent konseylerine gönüllü katılım için gerekli yasal mekanizmaların yetersizliğinden kaynaklı sorunların giderilmesi için;

- Kent konseylerine katılımın sağlanması, gönüllü katılımın artırılması, 5393 sayılı Kanun'un 77'nci maddesi kapsamında geliştirilmelidir.

STK kent konseyi ilişkilerinde kriterlerin olmamasının getirdiği sorunların çözümünde;

- Kent konseyi yönetmeliğinin revize edilmesi gerekmektedir. Yöre halkının karar alma sürecine katılımı için bir yerel birim oluşturması sağlanmalıdır.

Kent konseylerinin kararları ve önerilerinin tavsiye niteliğinde olması ve belediyelerce uyulmaması kaynaklı sorunların çözümü için;

- Kent Konseyleri Yönetmeliği'nin büyükşehirler için uygulanabilir hale getirilmesi, kent konseyi kararlarının sadece belediye meclisinde değil ilgili kurumlarda da değerlendirmeye alınmasının sağlanması gereklidir.
- Kent konseylerinde alınan kararların meclis gündemine alınmaması halinde müeyyide uygulanması sağlanmalıdır.
- Kent konseyleriyle ilgili yapının işlev ve kararlarıyla belediye faaliyet raporlarında yer verilmesi ve belediye meclisinde yıllık faaliyet raporunda görüşülmesi sağlanmalıdır.

Sivil Toplum Örgütleri

STK'ların uzman ve gönüllü katılımı, ihtiyaç haritalaması ve bilginin yerelde projelendirilmesine yönelik yaşanan sorunların çözümünde;

- STK görünürlüklerinin artırılması gereklidir. Denetimlerinin artırılarak katılımcı mekanizmaların güçlendirilmesi; aynı zamanda akreditasyon sistemleri geliştirilmelidir.

- İl özel idareleri ve belediye hizmetlerine gönüllü katılım yönetmeliğine göre yerel hizmetlere gönüllü ve fahri katılım açısından STK'ların değerlendirilmesi gereklidir.
- 5393 sayılı Kanununun 75/c maddesinde ve 5302 sayılı Kanun doğrultusunda STK'larla iş birliği düzenlenmesi ve daha işlevsel hale getirilmesi sağlanmalıdır.

Yerel yönetimleri ilgilendiren mevzuat değişikliklerinde ilgili STK'ların görüşlerinin sistematik olarak alınmamasından kaynaklı sorunların çözümünde;

- Yerel yönetim mevzuat düzenlemelerinde STK görüşlerinin alınması sağlanmalıdır.

Temsiliyet

İmar planlarında imar komisyon toplantılarında muhtarların görüşünün ve oy hakkının olmamasının getirdiği sorunlar;

- İmar ve uygulama planlarıyla ilgili komisyonlarda muhtarların görüşünün alınması, nazım imar planlarında muhtarlık bilgi sisteminden imarla ilgili verilerinin değerlendirilmesi, imar planlarında erişilebilirlik açısından sistem üzerinden muhtarlara açık olması, muhtarlar üzerinden halka bilgi paylaşımı olması gerekmektedir.

UKOME'de muhtarların temsil yetkisinin olmamasının yarattığı sorunların çözümüne ilişkin olarak;

- Büyükşehirlerde muhtarlık daire başkanlıklarının üzerinden taleplerin UKOME kararlarının muhtarlara bildirilmesi, BŞB'lerde muhtarlık işleri daire başkanlıkları, ilçe belediyelerinde ise muhtarlık işleri şube müdürlüklerinin daha etkin çalışması ve daha aktif hale getirilmesi gerekmektedir.
- UKOME raporları oluşmadan muhtarların görüşünün de alınması ve raporlama yapılması sağlanmalıdır.
- Muhtarlıkların taleplerinin UKOME'ye dâhil edilmesi, muhtarlar bilgi sisteminin daha etkin hale getirilmesi, UKOME gündemi oluşturulurken muhtarlardan da görüş alınması sağlanmalıdır.

Kadınların, gençlerin, engellilerin belediye meclislerinde temsili ile ilgili olarak;

- Kadın, genç ve engelli kesimlerinin belediye meclislerinde temsiline dair yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

3.4.9. Yerel Yönetimlerde Veri Yönetimi Alanında Yapılması Gerekenler

Yerel yönetimlerde veri yönetimi ile ilgili olarak yaşanan sorunların çözümü için coğrafi bilgi sistemleri, kent bilgi sistemleri alanında, e-Belediye uygulamalarında, kırsal alanla ilgili veri üretiminde, veri paylaşımında, veri standartları konusunda ve beyan sistemi konularında geliştirilen öneriler aşağıda yer almaktadır.

CBS ve KBS Konusunda

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve Kent Bilgi Sistemleri (KBS) kurulu olan belediyelerin ÇŞİDB CBS Genel Müdürlüğü sistemi ile uyumlu çalışmamasının ve CBS tabanlı sistemler ve kent bilgi sisteminin belediyeler tarafından aktif kullanılmamasının yarattığı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- İçişleri Bakanlığı Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün kapasitesinin (yazılım, teşkilat ve hukuki) artırılarak e- Belediye sistemine bütün belediyelerin zorunlu kaydının hızlandırılması ve tamamlanması gereklidir.
- “Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemi”nin tamamlanması sağlanmalıdır.
- Bilgi teknolojilerinin kullanımı için veri tabanının oluşturulması, tek formatta uygulamaların birleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Sosyal yardımların ortak bir ağ üzerinden yürütülmesi sağlanmalıdır.
- CBS tabanlı bilgi sistemleri konusunda belediye personellerinin sürekli eğitime tabi tutularak, iyi uygulamaların diğer belediyelerde uygulanması için uzman personel ve bilgi teknolojileri desteğinin sağlanması gereklidir.

e-Belediyecilik Alanında

e- Belediyecilik uygulamalarının yetersizliğinden kaynaklı sorunların çözümü için;

- e-Belediye modüllerinin tamamlanarak belediyelerde yaygınlaştırılması, ancak e-belediyecilik uygulamasında yer alan bilgilere ulaşımın sıkı kurallara bağlanması gereklidir.

- e-Belediye verilerinin “Kamu Entegre Veri Merkezi” ve “Ulusal Veri Envanteri” sistemlerine entegrasyonunun değerlendirilmesi gerekmektedir.
- e-Belediye bilgi sisteminin tamamlanarak işlevsel hale getirilmesi sağlanmalıdır.
- Vatandaşa götürülen hizmetler açısından e-Belediye ve vatandaş modüllerinin kullanılması sağlanmalıdır.
- e-Belediye sisteminin geliştirilmesi ve tüm belediyeler tarafından kullanımının sağlanması, mevzuat gereğince kullanım zorunluluğu ve veri denetiminin düzenlenmesi, ilgili kuruluşların protokollerle e-Belediye sisteminin verisine ulaşımının düzenlenmesi gereklidir.

Kırsal Alanla İlgili Veri Üretiminde

Kırsal alanla ilgili istatistiklerin üretilmesinde yaşanan sorunların çözümü için;

- Kırsal alanlar ile ilgili muhtarlıklardan düzenli bilgi alınarak, büyükşehirlerde kırsal alan daire başkanlıkları ve 51 ildeki il özel idaresi ve köylere hizmet götürme birliklerinin verilerinin etkin kullanımının sağlanması, işlevsel hale getirilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının kırsal alanlara yönelik faaliyetlerinde temin ettiği verilerin değerlendirilmesi gerekmektedir.
- TÜİK tarafından On Birinci Kalkınma Planı’nda da yer alan kırsal istatistiklerin il ve ilçe bazında üretilmesi amacıyla kır-kent tanımı çalışmalarını yürütmüştür. Bu kapsamda DEGURBA sınıflamasını (Avrupa Birliği Kentleşme Derecesi) temel olarak oluşturulmuş olan yeni kır-kent sınıflaması, istatistiksel amaçlar dışında kullanılması durumunda kullanıcıların amacına yeterli olmayacağından dolayı, paydaş kamu kurum ve kuruluşlarına kendi iş ve işlemlerinde bu tanımdan yola çıkılarak ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yapması gerekmektedir.
- Ülke istatistiklerimizin uluslararası sınıflamalara uyumluluğu açısından özellikle yerel yönetimlere ilişkin teşviklerde TÜİK’in kır-kent ayrımından ziyade başka kriterler belirlenmesi ve kullanılması için çalışmalar yapılmalıdır.

Yerel Yönetimlerle İlgili İstatistikler

Yerel yönetimler ile ilgili istatistiklerin üretilmesinde yaşanan sorunların çözümü için;

- Resmi İstatistik Programı (RİP) kapsamında yerel yönetimlere yeterli miktarda veri bulunmamaktadır. Başta ÇŞİDB Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü ve TBB olmak üzere ilgili kuruluşların RİP kapsamında yerel yönetim birimlerine ilişkin istatistiklerin uluslararası standartlara ve taleplere uygun olarak çeşitlendirilmesi, geliştirilmesi gerekmektedir.
- Resmi İstatistik Programı (RİP) kapsamında yerel yönetim verilerinin uluslararası standartlara göre geliştirilmesi için ilgili birimlerin katılımıyla bir “Çalışma Grubu” ya da kurul oluşturulması sağlanmalıdır. Bu grup ya da kurulun uluslararası gelişmelere uygun fikir, proje ve program üretmesi teşvik edilmelidir.
- Akademik çalışmalara, analiz ve ölçümlere imkân sağlanması açısından özellikle belediye, il, bölge vb. alt detayda verilerin üretilerek yayımlanması sağlanmalıdır.
- Belediye ve merkez ilişkisi, güven üzerine dayalı ve beraber ortak çalışma süreci oluşturulmalıdır.
- Özellikle belediye, il, bölge vb. alt detayda verilerin üretilerek yayımlanması sağlanmalıdır. Böylece akademik çalışmalara, analiz ve ölçümlere imkân sağlanması mümkün olur.
- Belediye ve merkez ilişkisi güven üzerine dayalı beraber ortak çalışma süreci yaratılmalıdır

ÇŞİDB İl Müdürlüklerinin belediyelerden veri toplamada yaşadığı sorunların çözümünde;

- Belediyelerde liyakatli muhasebe ve istatistik personellerinin çalıştırılması, TÜİK bölge müdürlüklerinin istatistiki veriler raporlanması konusunda belediyelerle iş birliği yapması, şeffaflık konusunda uluslararası standartların gözetilmesi ve kuruluşların bilinç düzeyinin artırılması gerekmektedir.
- Kent bilgi sistemleri üzerinden ortak bir ağ kurularak sosyal yardımların yürütülmesi gerekmektedir.

Beyan Sistemi

Yerel yönetimlerde beyan sistemi üzerinden gidilmesinin yarattığı sorunların giderilmesine yönelik olarak;

- Belediyelerde girilen verilerin sürekli kontrolünü yapacak birimlerin, kullanıcıların tanımlanması gerekmektedir. TÜİK, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Muhasebat Genel Müdürlüğü, Türkiye Belediyeler Birliği şeklinde bir kontrol mekanizmasının oluşturması gerekmektedir.
- Belediyelerde girilen verilerde beyan sisteminin korunması ve yaygınlaştırılmasının esas alınarak belli kriterlere bağlanabilir, sınıflandırılabilir ve denetlenebilir olması sağlanmalıdır. Yanlış beyan müeyyideye bağlanmalıdır. Bunun için gerekli hukuki altyapının oluşturulması gerekmektedir.

Veri Paylaşımı

Yerel yönetimlerde veri paylaşım protokollerinde kurumlar arası veri paylaşımında yaşanan ve büyük veri, veri yönetimi, dijitalleşme konusunda merkezin desteğine duyulan ihtiyaçtan kaynaklı sorunların çözümünde;

- Kapasite geliştirme ve büyük veri (big data), merkezi veri kullanımı ve paylaşımında “Ulusal Veri Ortak Ağı”nın oluşturulması ve paylaşımın esas olması gerekmektedir.
- Beyan sistemi üzerinden olmalıdır.
- Belediyelerin tek merkeze veri girmesi sağlanmalıdır.
- Denetim mekanizmalarının dijital denetim kapasitesinin artırılması gerekmektedir.

Standart Veri Toplama

Bakanlıklar arasında veri toplama konusunda standartlar olduğu halde belediyelerin çok farklı büyüklükte ve ölçekte olmasından dolayı standartlaştırılmamasının yarattığı sorunlarla ilişkili olarak;

- İçişleri Bakanlığı tarafından başlatılan e-Belediye Projesi'nin e-Muhasebe bölümü bulunmakta olup bu programın tüm belediyeler tarafından ortak olarak kullanımı için uyum sağlanması gerekmektedir.
- Plan ve programlara uygun süreç yönetiminin sağlanması imar ve kamulaştırma gibi alanlarda teknik anlamda düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Belediyelerin dijitalleşmeye ayak uyduramamasının yarattığı sorunların çözümünde;

- Bu konuya özel kaynak ayrımının sağlanması;
- Sunulacak hizmetleri etkin ve tasarruflu olması açısından merkezi birimlerin koordinasyonunda dijitalleşme projelerinin yürütülmesi sağlanmalıdır.

3.4.10. Yerel Yönetimlerde Yeni Eğilimler/Trendler Alanında Yapılması Gerekenler

Günümüzde değişen teknolojinin, hizmet sunum yöntemlerinin çeşitlenmesi ile yerel yönetimlerde yönetim anlayışında, izlenen yöntem, kapasite geliştirme süreçlerinde farklılıklar olmaktadır. Bu kapsamda yeni gelişmelerin ışığı altında yerel yönetimlerde afet yönetimi, iklim değişikliği, akıllı kentler, çevresel hizmetlerde değişen ekolojik yaklaşımlar, çocuk dostu kent yaklaşımı, marka kentler, bilişim ve teknoloji kullanımı, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ve yerel yönetimler, medya ve görünürlük konularında yapılması gereken çalışmalar ele alınmıştır.

Afet Yönetimi

Ülkemizin yaşadığı 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremlerinden ders çıkarılarak yerel yönetimlerin afet ve insani yardım yönetimi anlamında kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yerelde afet risk azaltma konusunda yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Binaların depreme dayanıklılık belgelerinin oluşturulması, oluşturulacak bina barkodlarının tapuda yer alması sağlanarak ev alım satım ve kiralama süreçlerinde ev sahiplerinin bu belgeleri beyan etmesi zaruri hale getirilmelidir.
- Türkiye Heyelan Haritası, Diri Fay Haritası, Tıbbi Jeoloji Risk Haritası, Obruk Risk Haritası, Çığ Tehlike Haritası gibi tehlike ve risk haritalarının imar planlama sürecinde temel alınması gerekmektedir.
- Risk azaltma odaklı bir afet yönetim sisteminin kurumsal yapılanması yeniden düzenlenmeli; üst bir yapı oluşturulmalıdır.
- Büyükşehir belediyeleri ve il belediyeleri bünyesinde "Afet ve Risk Azaltma Daire Başkanlığı" ve "Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı", ilçe belediyelerde ise "Afet ve Risk Azaltma ve Kentsel Yenileme Şube Müdürlüklerinin" kurulması sağlanmalıdır.
- Arama kurtarmada ekipman ve araç gerecin yetersiz kalmaması için afet bölgelerinde, mahalle bazında muhtarlıklarda veya benzeri yerlerde arama kurtarma ekipmanları için uygun alanlar saptanarak depo alanları oluşturulmalıdır.

Yerelde yeterli müdahale, arama kurtarma, hasar tespit ve ilk yardım konularında hizmet verebilecek teknik personel ve uzmanın olmaması özellikle müdahale ve hasar tespiti konusunda sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Bunun giderilmesine yönelik olarak;

- Belediyelerin yanı sıra, başta AFAD il müdürlükleri ile afet ve acil durum arama ve kurtarma birlik müdürlükleri olmak üzere merkezi kurumların yerel teşkilatlarının afetlere müdahale kapasitelerinin araç-gereç, bilgi birikimi ve uzmanlık bağlamında artırılarak yapısının güçlendirilmesi gerekmektedir.

Belediyelerde afet yönetimine yönelik yeterince kaynak bulunmaması sorununa yönelik olarak;

- Kaynağın artırılması ve kullanımının etkinliğinin sağlanması gerekmektedir.
- Personel eğitimlerinin ve tatbikatların düzenli bir şekilde yapılması gerekmektedir.
- 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile ilgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun gereği belediye bütçesinin %1 oranında afet yönetimi alanında kullanılması gerekmektedir.

Belediyelerin afet risk azaltma için ayrılması gereken payları ayırmaması ve yapılan harcamaların da ilgili yönetmeliğe uygun yapılmamasının yarattığı sorunların giderilmesine yönelik olarak;

- İLBANK tarafından afet sonrası belediyelere finansal destek sağlanmalıdır.
- 5902 sayılı Kanuna göre belediyenin afet için ayrılması zorunlu bütçe oranını ayırmaması halinde uygulanacak müeyyidenin tanımlanması gerekmektedir.
- İdari vesayet denetiminde afet payının ayrılıp ayrılmadığının denetlenmesi sağlanmalıdır.
- Afetle ilgili ve özellikle afet risk azaltmayla ilgili yaptırımların Sayıştay denetimlerine ve Mülkiye Teftiş Rehberlerine eklenmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerde afet ile ilgili personelin sürekli aktif tutulmaması, afet yerlerinde kullanılan envanter ve personelin güncel olmamasından kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Teknik personeldeki rotasyon ve sirkülasyonların planlanarak sürekliliğın sağlanması, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) kapsamında sahip olunan görevlerin yerine getirilmesi için gerekenlerin yapılarak sürekli kontrolünün sağlanması gereklidir.
- Afet ve acil durumlarda güncel ve nitelikli olunabilmesi için periyodik tatbikatlar yapılması, eğitim ve sürekli uygulamalarda bulunulması gerekmektedir.
- Yerel yönetimlerin itfaiye birimlerinde çalışan personelinin sürekli eğitimlerinin merkezi yönetim tarafından sağlanması, standardizasyonun ve kapasitenin artırılması sağlanmalıdır.

Köylerde meydana gelen afetler sonrasında oluşan can ve mal kayıplarının yarattığı sorunların çözümü için;

- Köylerde dönüşüm gerçekleştirilmesi, afet risk azaltma önlemlerinin alınması gerekmektedir.

İl özel idarelerinin sorumlu olduğu alanlarda niteliksiz konut stoku ve altyapı kapasitesinin yarattığı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- İlgili kurumlarla iş birliği yapılarak 6306 sayılı Kanun uygulamaları ile dönüşümün sağlanması gerekmektedir.

Afet risk azaltma yönetimine yönelik çalışmalarla ilgili sorunların çözümü için;

- Afetlere yönelik AFAD ile iş birliği içinde çalışılması, tatbikatlar ve gönüllülük faaliyetleri için yerel yönetimlerin çalışmalara katılması sağlanmalıdır.

Ortak bir yönetim anlayışı içinde STK'lar, belediyeler, kamu kurumları afetlere karşı dirençli şehirler kurulması için strateji belgesi oluşturulması konusunda yaşanan sorunların çözümü için;

- Afetlere dirençli kentler oluşturulması ve Birleşmiş Milletler Afetlere Dirençli Kentler Kampanyasına yerel yönetimlerin katılması teşvik edilmelidir.
- Yerel yönetimler tarafından İl Afet Risk Azaltma Planları (İRAP) dâhilinde belirlenen risk azaltma çalışmaları, İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile iş birliği içinde gerçekleştirilmelidir.

- Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) kapsamında yerel yönetimlere yönelik olarak tanımlanan eylemlerin belirlenen süreler çerçevesinde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) grupları içinde yerel yönetimlerin görevli buldukları çalışma gruplarına göre kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP) ile ilgili çalışmalar devam etmekte olup, bu Plan kapsamında yerel yönetimlerin sorumluluğunda tanımlanan eylemler için kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

İklim Değişikliği

İklim değişikliği ile mücadele gibi konularda yerel yönetim birliklerinin kapasitelerinin yetersiz olmasından kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik;

- ÇŞİDB tarafından hazırlanan usul ve esaslara göre yerel yönetim birliklerin iklim değişikliği ile mücadelede görev ve yetkilerinin yerel yönetim birliklerinin eylem planlarına yansıtılması sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimlerin başta kentsel altyapılar olmak üzere mevcut altyapılarını iyileştirmeleri ve kentsel sellere hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Yağmur suyunun kanalizasyon sistemlerinden ayrı toplanabilmesi için yerel yönetimler tarafından ayrı sistemler oluşturulması ve suyun farklı toplanmasının sağlanmalıdır.
- İklim değişikliğinin sonucu olarak sıklığı ve şiddeti artan yağışlar için kentlerin sel risk haritalarının oluşturulması gerekmektedir.
- Kentlerin yeşil altyapı haritalarının oluşturulması ve bu alanların yağışlı dönemlerde tutabileceği azami su miktarının ıslah çalışmalarına temel teşkil etmek üzere hesaplanması gerekmektedir.
- Yeşil altyapının su tutma, toprak üstü ve toprak altında su depolama kapasitesini artırmak amacıyla bu alanların yerel yönetimler tarafından ekolojik niteliklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

İklim değişikliği ile mücadele, göç, sürdürülebilir kalkınma gibi politika sorunları ile ilgili kent yöneticilerinin farkındalığının yetersiz olmasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Farkındalığın artırılması ve nitelikli projelerin geliştirilmesi gerekmektedir.

- Yerel iklim değişikliği planlarının hazırlanması konusunda ÇŞİDB İklim Değişikliği Başkanlığı tarafından verilen görevler kapsamında gerekli iç mevzuat eksikliğinin giderilmesi sağlanmalıdır.
- İklim değişikliği mevzuat taslağının tamamlanması ve uygulamaya geçmesi sağlanmalıdır.

Yerel yönetimlerin ve birliklerin iklim değişikliği, enerji verimliliği, yeşil mutabakat gibi alanlarda uzmanlık ve proje geliştirme kapasitelerinin yetersiz olmasından kaynaklı sorunların çözümünde;

- UFUK Avrupa programı kapsamında iklim değişikliği ile finansman kaynaklarından yerel yönetimlerin yararlanması için teknik ve mali olarak desteklenmesi gerekmektedir.
- Yerel iklim eylem planlarının yerel yönetimler tarafından yapılması gerekmektedir.
- Avrupa komisyonu tarafından desteklenen şehirler misyonunun (100 İklim Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu) Türkiye için iyi bir örnek teşkil etmesi, şehirler misyonu kapsamında kurulan “Sıfır Karbon Kentleri Konsorsiyumu (Net Zero Cities) benzeri yapıların kamu kurumları ve ilgili diğer paydaşlar iş birliğinde yerel yönetimlere doğrudan teknik ve mali destek sağlamak üzere tesis edilmesi sağlanmalıdır.

İklim değişikliğine uyum faaliyetleri kapsamında altyapı yatırımları için güncel ve teknolojiye dayalı uygulamaların eksikliğinden kaynaklı sorunların çözümünde;

- İklim değişikliği ile ilgili verilerin yerel düzeyde toplanması, her bir yerel yönetim biriminin iklim değişikliği veri bankası oluşturularak veri bankası analizi ve paylaşımının yapılması sağlanmalıdır.
- İklim değişikliği veri bankası öncelikli olarak büyükşehir belediyeleri ve il belediyeleri ölçeğinde uygulanarak, sadece iklim değişikliği değil çevre ile ilgili verilerin de eklenerek, yerel düzeyinde Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlükleri tarafından takip edilmesi sağlanmalıdır.
- ÇŞİDB tarafından Türkiye Ulusal Coğrafi Bilgi Sisteminde iklim değişikliği veri bankası verilerinin sağlıklı, günübirlik, güncel ve uluslararası standartlarda hazırlanarak tutulması gerekmektedir.

- Merkezi alanda veri sistematığının kurulması ve veri metodolojisinin paylaşılması gereklidir.
- İklim değışikliği veri bankası ile ilgili olarak bu alanda gelişmiş ülkelerin kullandığı online sistemlere benzer sistemler kullanılarak iyi uygulamaların ve yeni yatırım alanlarının takibi sağlanmalıdır.

İklim krizi kaynaklı sorunların engellenmesi için sünger kent, iklim dostu kent gibi yeni modellerin uygulanmasında maliyetlerden kaynaklı sorunların çözümü için;

- Asfalt ve betondan geçirimli asfalta geçilmesi, bu konuda gereken bütçenin sağlanması ve bu uygulamanın yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Kentlerde karbon emici ağaç dikilmesi ve kentsel ağaçlandırma çalışmalarının yapılması gerekmektedir.
- Kent ormanlarının oluşturulması ve yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- Finansman kaynaklı sorunlarına öneri olarak Türkiye’de özellikle iklim dostu modelin geliştirilmesi ve alternatif finansman kaynaklarının geliştirilmesi gereklidir.
- Kirleten öder ilkesine ve ÇED uygulamasına dayalı olarak gelir kaynakları temin edilmelidir.
- Çevre sorunlarının iyileştirilmesi için ayrılacak kaynaklardan ziyade çevre sorunlarını önleyici çabaların önemsenmesi ve AR-GE çalışmalarına öncelik verilmesi gerekmektedir.

Kentlerde iklim krizine yönelik İklim Eylem Planları-Yeşil Şehir Eylem Planları uygulamalarının önündeki engellerin giderilmesine yönelik olarak;

- Hizmetlerde dijital altyapının oluşturulması, Coğrafi Bilgi Sistemleri ile desteklenmesi gerekmektedir.
- Enerji üretimi için yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı sağlanması gereklidir.
- Enerji tasarrufu için binaların enerji etütlerinin yapılması gerekmektedir.
- Ulaşımında elektrikli araçlara geçiş sağlanmalı, araç paylaşım sistemi belediyelerde devreye girmelidir.
- Lastikli araçlardan raylı sistemlere geçiş sağlanarak doğaya uyumlu yaşam stratejisi (iklim dostu kentler) oluşturulmalı, öncelikli olarak yerel bitkilerin peyzaj planlama ve tasarımında kullanılması teşvik edilmelidir.

İklim değişikliğine uyum kapsamında yenilikçi çözümler geliştirecek kapasitelerin artırılması, pilot uygulamaların desteklenmesi ve iyi uygulamaların yaygınlaştırılması sürecindeki sorun alanlarının giderilmesine yönelik olarak;

- Yerel Gündem çalışmaları ve raporlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

İl özel idare hizmet alanlarının iklim değişikliğine karşı özellikle kuraklık ve çölleşme gibi zarar görebilirliklere açık olmasının yarattığı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- İÖİ'lerine ait sulama tesislerinde tasarruf edici yöntemler ve yatırımlarda tasarrufu özendirici yöntemler kullanılmalıdır.
- İklim değişikliği farkındalık yaratmada yenilenebilir enerji, emisyon azaltma konularında önlemler alınmalıdır.

Akıllı Kentler

Yerel yönetimlerin akıllı kent uygulamalarına yönelik projelerinin yetersiz kalması ve akıllı kent entegrasyonunda yaşanan sorunların giderilmesine yönelik olarak;

- Sürdürülebilir ve akıllı kent yaklaşımları rekabet edebilir kentler akımının yaygınlaştırılması, hizmette süreklilik ve devamlılığın sağlanması ve etkin ve işleyen bir sistem oluşturmak gerekmektedir.
- Akıllı kent uygulamalarının “BM Sürdürülebilir Kalkınma” hedeflerine paralel gelişme göstermesi sağlanmalıdır.
- Akıllı kent sistemlerinin izlenmesi için dijital izleme sistemlerinin kurulması gereklidir.
- Akıllı kentlere yönelik yerel yönetimlerde bir model oluşturulması, ilgili göstergelerin belirlenmesi gerekmektedir.
- Akıllı Şehir Eylem Planı, hizmet etkinliği ve hizmet verimliliğini ölçen eylem planları gibi orta ölçekli kentleri ayrı, büyük ölçekli kentlerin ayrı olarak gösterge ve yönergelerin hazırlanması gerekmektedir. Stratejik planlara da bu göstergelerin entegre edilmesi gereklidir.
- Hizmetlerin sınıflandırarak bu sürecin yürütülmesi, özgün ve belli ölçeklendirmeler yaparak çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- “Kentsel Göstergeler Kılavuzu” yoluyla “Kent Karnesi” uygulamasına geçilmesi sağlanmalıdır. Yerelin kendi karnelerini oluşturması, hizmetlerini önceliklendirmesi, hizmet etkinliği ve yaşam endeksleri gibi refah durumlarının ölçülmesi gerekmektedir.

Marka Kentler

Şehirlerin kurumsallaşması ve markalaşması sürecinde kurum içi iletişim-koordinasyon eksikliklerinden kaynaklı sorunların giderilmesi için;

- Bölgesel inovasyon yapıları ile koordinasyon sağlanması gerekmektedir. Örneğin Antalya'nın kongre turizminde markalaştığı gibi kentlilik bilincine önem verilmesi gerekmektedir.
- Şehrin önde olduğu (coğrafi, ekonomik, kültürel) alana yönelerek markalaşması gerekmektedir.
- Marka kentlere ilişkin personele sürekli oryantasyon eğitimleri verilmelidir.
- Logoların hazırlanması sürecinde markalaşmaya önem verilmesi gerekmektedir. Markalaşma açısından halk katılımı da sağlanarak görüşünün alınması gerekmektedir.

Çevresel Hizmetler

Belediyelerin çevreye duyarlı faaliyetleri ile ilgili olarak;

- Kent ormanlarının yaygınlaştırılması, “Millet Ormanı” uygulamalarına geçilmelidir. Döngüsel ekonomi şehirlerinin oluşturulması konusunda yaşanan sorunlara yönelik olarak;

- Çok katmanlı kentsel yönetim politikaları uygulanmalıdır.
- Katı atık ve arıtma tesislerin geri dönüşümün gelir getirici veya tesis ve faaliyetler haline getirilmesi, enerjinin başka bir enerji olarak kullanılması sağlanmalıdır.
- Katı atıkların kaynağında ayrıştırılması için apartman görevlileri ve daire sakinlerine eğitim verilmesi ve toplumun özellikle çocukların bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Çocuk Dostu Kent

Çocuk dostu kent projelerinden kaynaklı sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Çocuk dostu kentin tanımının ve kriterlerinin netleştirilmesi ve uygulanmasının yaygınlaştırılması gerekmektedir.
- Çocuk dostu kent eylem planlarının oluşturulması ve uygulanması sağlanmalıdır.
- UNICEF tarafından çocuk dostu kent uygulamaları için iş birliği yapılması teşvik edilmelidir.

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından “Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2023-2028)” uygulamaya girdiğinde yerel yönetimlerin sorumluluğundaki eylemlerin yerine getirilmesi için kapasite geliştirilmelidir.

Kentlerde çocuk, yaşlı ve engellilere yönelik olarak gündüz yaşam merkezlerine ilişkin sorunların çözümüne yönelik olarak;

- Gündüz yaşam merkezlerinin sayı ve nitelik olarak artırılması gerekmektedir.
- Eğitilebilir engelliler için yatılı okulların daha etkin kullanılması, yatılı öğretim kurumlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

İletişim ve Sosyal Medya

Uluslararası alanda yerel yönetimlerin görünürlüğünün artırılmasına yönelik sorun alanlarının çözümünde;

- Yerel yönetimlere yönelik öncü göstergelerinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Kalkınma ajanslarının kapasitelerinin artırılması, eğitim gibi alanlarda görev verilmesi sağlanmalıdır.
- Kardeş şehir uygulamalarının sonuçlarının belirsizliğinin giderilerek, uluslararası ağlara üyelik hususunda kolaylaştırıcı tedbirlerin geliştirilmesi gereklidir.
- Yerel yönetimlerin uluslararası ağlara üyeliği ve katılımın sağlanması gereklidir.
- Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Kalkınma Ajansı, İl Tanıtım ve Geliştirme Kurulu gibi birimlerin imkânlarının yerel yönetimlerin tanıtımı açısından etkinleştirilmesi sağlanmalıdır.

Yerel yönetimler tarafından dijital platformlarda görünür olma yolunda yaşanan sorunlar için;

- Dijital platformlar sosyal medya mecraları etkin olarak kullanılmasının sağlanması, sosyal medya kullanımı artırılmalıdır.
- Dijital Avrupa, Ufuk Avrupa, Kültür-Sanat gibi yeni AB fonlarından yararlanma oranlarının artırılması sağlanmalıdır.

Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin olarak yerel yönetimlerin mevcut durumunu değerlendiren çalışmaların yeterli olmamasının getirdiği sorunların çözümü için;

- Ekolojik ayak izine ilişkin veri paylaşımı gibi segmentlerin belirlenmesi gerekmektedir.
- Sadece çevre ile ilgili değil kentlerin sürdürülebilir hedeflerine ilişkin analizlerin yapılması ve özendirilmesi, faaliyetler açısından stratejik plan hedefleri ile eşleştirilmesinin, stratejik plan hazırlanmasında sürdürülebilir hedefler ile ilişkisinin kurulması, yerel ölçekte planlarla entegrasyon sağlanmalıdır.
- Yerel yönetimler için sürdürülebilir kalkınma rehberleri hazırlanmalıdır.
- İlgi düzeyine göre yerel yönetimlerin yerel gözden geçirme raporları hazırlamaları gerekmektedir.
- Kalkınma ajanslarının yerel yönetimlerin kapasitelerini geliştirmeye olan etkisinin artırılması gereklidir.
- Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili kavramların Belediyeler İçin Stratejik Plan Hazırlama Rehberine eklenmesi sağlanmalıdır.
- Sürdürülebilir kalkınmanın yerel yönetimler açısından tanımlanması ve stratejik planlara hedefler doğrultusunda eklenmesi sağlanmalıdır.

Teknoloji/Bilişim

Yerel yönetim birimlerinin dijital olgunluk seviyelerinin düşük ve birbirinden farklı olmasından kaynaklı sorunların çözümü için;

- Ortak dijital olgunluk, ortak ağ ve entegrasyon ve ortak dijital dil ve veri paylaşımına yönelik mevzuat alt yapısının kurulması ve hazırlanması gereklidir.

Yerel yönetimlerin dijital ve teknolojik araçları etkin kullanamamasından kaynaklı sorunların çözümünde;

- Dijital okuryazarlık kapasitesinin artırılması gereklidir.

Yerel yönetimlerin veri paylaşımının olmaması, temel sorunun eğitim, insan kaynağı sorunu olması, ticari şirketlerin baskısı altında sistem geliştirilmesinden kaynaklanan yatırımın kaybolmasının engellenmesi için;

- Belediyelere bilişim konusunda danışmanlık hizmetinin etkin sunulması, merkezde bilişim ve teknoloji anlamında danışmanlık verilmesi konusunda ÇŞİDB veya TBB bünyesinde destek verilmesi gerekmektedir.
- Belediye Kanunu 75'inci maddesinde tanımlanan c bendine (iş birliği olanaklarının artırılması) konu ile ilgili ekleme yapılmalıdır.
- Üniversiteler ile ilgili iş birliği çalışmalarının güçlendirilmesi sağlanmalıdır.

Bilişim güvenliği, bilişim alanındaki personel yetersizliği, idareler arasında dijital entegrasyonla ilgili sorunların giderilmesi için;

- Farklı firmalar tarafından hazırlanan programlar olsa dahi ortak dijital bilişim dili oluşması sağlanmalıdır.
- Bilişimde yerel veri tabanlarının kullanılması, ulusal veri tabanlarının kullanılması, veri paylaşımının kolaylaştırılması, bilişim veri paylaşımı ile ilgili mevzuat düzenlemesi yapılması gerekmektedir.
- Açık bir mevzuat hazırlanmalı, vatandaşın bilgi sahibi olması sağlanmalı, veri paylaşımında düzenleme yapılması gerekmektedir.

3.5. Önemli Projeler

Yerel yönetim kurumlarından, belediyeler ve il özel idarelerinin, kendi özel kanunlarında belirtilmiş görevlerini en iyi bir şekilde yerine getirmek için hizmetlerin sunumu açısından, hizmetlerde etkinlik, verimlilik ve vatandaş odaklılığın sağlanması, yönetişim ve yönetsel etkinlikler, katılım ve şeffaflık ile e-Dönüşüm projeleri bağlamında önemli bazı projeler uygulamış ve uygulamaya devam etmektedirler. Bu projeler hizmet sunumu açısından idareye ve vatandaşa olumlu bir katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda belediye ve il özel idarelerinin; kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve özel sektör ile ilişkilerinin geliştirilmesine önem verilerek; yerel yönetimlerin, halkın üretim ve pazarlamaya yönelik kurduğu kooperatif ve benzeri teşekkülleri teşvik edici ve destekleyici bir rol üstlenmeye yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu açıdan geliştirilmesi gereken projelerden bazıları şu şekildedir:

Yenilenebilir Enerji Kooperatifleri Kurulması/Yaygınlaştırılması Projesi: Enerji ihtiyacını karşılamak üzere kooperatif ortaklığı altında tesis kurulumu ve üretilen enerjinin yerelde kullanımı, üretilen enerjinin doğrudan yöre halkına fayda sağlaması, temiz enerji, dışa

bağımlılığın azalması, enerjinin tüketildiği yerde üretilmesi, yeni istihdam alanları ve gelir kaynakları açılması konularını içermesi beklenmektedir.

Yöreye Özgü Özel İhtisas Merkezlerinin Kurulması Projesi: Sadece belli bir bölgede yetişen, o yöreye özgü bir ürün/ürün grubu ya da sektöre yönelik AR-GE, eğitim, istihdam, yenilikçi teknolojilerin entegrasyonu, akademik çalışmaların yapılabileceği özel ihtisas merkezleri kurulması (Örneğin, Kafkas Arısı Üretim, Eğitim ve Gen Merkezi Müdürlüğü) önemlidir. Yerel yönetimler öncülüğünde ilçe tarım müdürlükleri, üniversitelerin ve ilgili üretici örgütlerin bir araya gelip merkezin faaliyetlerinin koordine edilmesi ve araştırmaların koordineli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Merkezde elde edilen bulguların belediyeler eliyle kırsaldaki üreticilere eğitim ve bilgilendirme çalışmalarıyla ulaştırılıp ürün verimi, çeşitliliğini arttırıcı çalışmalara bilimsel kaynak teşkil edilmesi sağlanabilir. Gelir getirici yeni ürün çeşitlerinin üretilmesine yönelik teşvik mekanizmalarının kurulması yerel kalkınmaya destek sağlayacaktır.

İhracat Potansiyeli Olan Yöresel Ürünlerin Satış ve Pazarlamasının Desteklenmesi ile Uluslararası Kuruluşlarla İş Birliğinin Geliştirilmesi Projesi: İhracat potansiyeli olan, katma değeri yüksek yöresel ürünlerin uluslararası bağlantılarının kurulması adına uluslararası kuruluşlar ile iş birliği bağlantılarının yaygınlaştırılması, satış pazarlama ağlarının genişletilmesi, yurt dışı sonuç odaklı tanıtımlarının yapılması, ürünlerin satış yapılacak ülke özelinde istenilen gerekli nitelikleri taşıdığına dair belgelendirmelerin yapılması ve gerekli altyapıya ilişkin projelerin üretilmesi gerekmektedir. Belediyelerin yerelde ilgili ürünlerin envanterini, üretim miktarlarını, üreticilerinin kaydını tutarak ticaret odaları, borsalar, OSB'ler, ihracatçı birlikleri vb. kuruluşlar ile iş birliği yapması, yerelde üretim potansiyelini arttırıcı faaliyetleri yapması, tarımsal/kırsal hizmetlerini, faaliyetlerini, yatırımlarını ihracata yönelik ürünlerde yoğunlaştırması sağlanmalıdır. Stratejik plan ve yıllık performans programlarıyla düzenli takip mekanizmalarının kurulması ve ilgili bakanlıklara rapor edilmesi, fizibilite çalışmaları, ürün çeşitliliğine yönelik AR-GE çalışmaları yapılmamıştır. Ürün satışlarından elde edilen gelirlerin doğrudan üreticiye dönmesi, yerel yönetimlerce verilen teşviklerin ürün potansiyelini ve çeşitliliğini arttıracak şekilde planlanması ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik kısa-orta ve uzun vadelerde projeler geliştirilmelidir.

Yerel Projelerin Birbiriyle Entegrasyonu Projesi: Yerelde farklı kurumlarca yürütülen projelerin (il müdürlükleri, belediyeler, STK'lar) birbiriyle bağlantılarının kurularak bütünleştirilmesi, bir projenin sonuçlarının diğer projede girdi olarak kullanılması

sağlanmalıdır. İl koordinasyon kurullarında projelerinin birbirini takibine ve devamlılığına yönelik çalışmalar yapılması, akademik araştırmalarla desteklenmesi sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerin yatırım izinlerine ilişkin uygulamaları basitleştirilerek, kentlerin yaşam kalitesini yükseltmek, üretime ve nitelikli işgücüne katkı sağlamak amacıyla belediye projeleri desteklenerek “Üretken Belediyecilik Programı” hayata geçirilmelidir. Belediyelerin bazı stratejik yatırımları desteklenmeli, gerekirse faizsiz kredilendirme yapılmalı, bu kapsamda; enerji yatırımları ve istihdam geliştirici yatırımlar özellikle desteklenmeli, belediyelerin yatırım izinlerini kolaylaştırmak için yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Yeni Dijital Platformlar ile Entegrasyon, Dijital Köyler, Üyelik Sistemleri ile Seyahat, Gelir Getirici Dijital Faaliyetlere Yönelik Projeler: Eğitime, turizme, tanıtıma yönelik dijital platformlar aracılığıyla örnek uygulamalar dijital köyler kurulması sağlanmalıdır. Yerelde iyi örnek uygulamalarının uzaktan erişilebilir olması için gerekli mekanizmalar oluşturulmalıdır. Kardeş belediyelerin dijital platformlarda buluşması, deneyim paylaşımı yapması gerekmektedir. Yerel üreticilerin ve yöresel ürün satış sitelerinin kurumsallaştırılarak “lezzetİLADI”, “yöreselİLADI” vb. her ile özgü nitelikli platformların kurulması, uygun fiyatlı, güvenli ürünlerin tüketici ile buluşması sağlanmalıdır. Yöresel ürün/yemek fabrikalarının ve dijital satış uygulamalarının yaygınlaşması önerilmiştir (Çapar vd., 2019; Güzel, 2023).

Yeşil Bir Gelecek İçin Şehir Eşleştirme Projesi: Vilayetler Birliğinin 2022 yılında paydaş olarak yer aldığı “Türkiye Avrupa Birliği Şehir Eşleştirme Projesi” tamamlanmış, AB, TBB, ÇŞİDB Yerel yönetimler Genel Müdürlüğü ile paydaş olarak geliştirilen “Yeşil bir Gelecek İçin Şehir Eşleştirme Projesi” de 4.000.000 avro bütçe ile kabul edilmiştir (Vilayetler Birliği, 2023). On İkinci Kalkınma Planı döneminde projenin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.

3.6. Mali Yükü ve Finansmanı

On İkinci Kalkınma Planı döneminde yerel yönetimlerin görev yetki ve sorumlulukları dâhilinde geleceklerini biçimlendiren ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik olarak gerçekleştirecekleri kısa-orta ve uzun vadeli eylemleri, projelerin finansmanı için gerekli olan gelir tahminleri ve gider tahminleri 2023-2024 ve 2025 yıllarını içerecek şekilde büyükşehir belediyeleri, bağlı kuruluşlar, büyükşehir ilçe, il belediyeleri, ilçe belediyeleri, belde belediyeleri ve il özel idarelerine yönelik olarak Çizelge 3.1’de yer almaktadır. ÇŞİDB YYGM

tarafından üç yıllık projeksiyon için yerel yönetimlerin gelir tahmini 2.612.550.105.000 TL olarak öngörülmüştür. Yerel yönetimlerin üç yıllık projeksiyonda öngörülen gider tahmini ise 2.862.891.768.000 TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 3.1. Mahalli İdarelerin Bütçe Tahminleri (BinTL)

Türü	GELİR TAHMİNİ				GİDER TAHMİNİ			
	2023	2024	2025	Toplam	2023	2024	2025	Toplam
Büyükşehir Belediyeleri	292.097.244	370.726.803	461.655.375	1.124.479.422	336.034.556	417.696.766	511.903.980	1.265.635.302
Bağlı Kuruluşlar	116.920.306	140.003.843	169.972.437	426.896.587	137.091.447	160.655.075	190.679.889	488.426.411
Büyükşehir İlçe Belediyeleri	210.030.282	243.061.799	278.247.519	731.339.600	217.707.468	250.381.214	289.699.832	757.788.514
İl Belediyeleri	45.267.559	53.293.964	61.287.192	159.848.715	48.538.503	55.502.817	63.630.761	167.672.081
İlçe Belediyeleri	24.584.735	28.170.422	37.905.893	90.661.049	25.903.906	29.484.449	36.962.221	92.350.576
Belde Belediyeleri	8.532.489	9.143.365	12.051.742	29.727.595	8.136.807	9.032.350	12.218.161	29.387.318
İl Özel İdareleri	13.684.955	17.712.178	18.200.004	49.597.137	13.852.393	15.501.527	32.277.645	61.631.566
TOPLAM	711.117.569	862.112.374	1.039.320.162	2.612.550.105	787.265.080	938.254.198	1.137.372.490	2.862.891.768

Kaynak: (ÇŞİDB, YYGM, 2023).

3.6.1. Plan Amaç, Hedef ve Politikalarının Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleriyle İlişkisi

Birleşmiş Milletler tüm dünya ülkelerinin gündemine alacakları “Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)” politika belgesini 2015 yılında yayımlamıştır. Ülkeler tarafından çok yüksek bir oranda uygulama alanı bulan ve ulusal politikalarını biçimlendiren bu belgede farklı başlıklarla 17 temel amaç ve bunların 169 alt hedefi yer almaktadır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Gündem 2030: BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)

Kaynak: (United Nations, 2015).

“Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma için Gündem 2030” kapsamında BM üye ülkeleri, 2030 yılına kadar yoksulluğu sona erdirmek, eşitsizlik ve adaletsizlikle mücadele etmek ve iklim değişikliğinin üstesinden gelmek için 15 yıllık bir yol haritası çıkarmıştır. Binyıl Kalkınma Hedeflerinin yerini alan Gündem 2030 kapsamında geliştirilen SKA’lar aşağıdaki temel konuları içermektedir:

SKA 1: Yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek,

SKA 2: Açlığı bitirmek, gıda güvenliğine ve iyi beslenmeye ulaşmak ve sürdürülebilir tarımı desteklemek,

SKA 3: Sağlıklı ve kaliteli yaşamı her yaşta güvence altına almak,

SKA 4: Kapsayıcı ve hakkaniyete dayanan nitelikli eğitimi sağlamak ve herkes için yaşam boyu öğrenim fırsatlarını teşvik etmek,

SKA 5: Cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlar ile kız çocuklarını güçlendirmek,

SKA 6: Herkes için erişilebilir su ve atıksu hizmetlerini ve sürdürülebilir su yönetimini güvence altına almak,

SKA 7: Herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak,

SKA 8: İstikrarlı, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, tam ve üretken istihdamı ve herkes için insana yakışır işleri desteklemek,

SKA 9: Dayanıklı altyapılar tesis etmek, kapsayıcı ve sürdürülebilir sanayileşmeyi desteklemek ve yenilikçiliği güçlendirmek,

SKA 10: Ülkeler içinde ve arasında eşitsizlikleri azaltmak,

SKA 11: Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir kılmak,

SKA 12: Sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarını sağlamak,

SKA 13: İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek,

SKA 14: Sürdürülebilir kalkınma için okyanusları, denizleri ve deniz kaynaklarını korumak ve sürdürülebilir kullanmak,

SKA 15: Karasal ekosistemleri korumak, iyileştirmek ve sürdürülebilir kullanımını desteklemek; sürdürülebilir orman yönetimini sağlamak, çölleşme ile mücadele etmek; arazi bozunumunu durdurmak ve tersine çevirmek, biyolojik çeşitlilik kaybını engellemek,

SKA 16: Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar tesis etmek, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak,

SKA 17: Uygulama araçlarını güçlendirmek ve sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklığı canlandırmaktır (Strateji Bütçe Başkanlığı, 2019b).

Bu amaçlar doğrultusunda On İkinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ÖİK kapsamında farklı alanlarda belirlenen amaçlar ve önerilen faaliyetler yerel kalkınmaya destek vererek keşif noktaları SKA1 olan yoksulluğa son ve SKA2 olan açlığa son ile doğrudan ilgilidir. BM Gündem 2030 ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA) On Birincisi Sürdürülebilir Kentler ve Topluluklara ilişkindir. Amaç, kentlerin kapsayıcı, güvenli, dirençli ve sürdürülebilir olmasını hedeflemektedir. Gündem 21 başta olmak üzere, BM Habitat III Yeni Kentsel Gündem, Sendai Afet Riski Azaltma Çerçevesi ve Paris İklim Anlaşması gibi önemli BM belgelerinde de vurgulanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin olarak yerel yönetimlerin mevcut durumunu değerlendiren çalışmaların yeterli olmamasının getirdiği sorunlara yönelik çözüm önerileri ayrı bir şekilde geliştirilmiştir. Kentlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin analizlerin yapılması ve özendirilmesi, stratejik plan hedefleri ile eşleştirilmesinin, stratejik plan hazırlanmasında sürdürülebilir hedefler ile ilişkisinin kurulması,

yerel ölçekte planlara entegrasyonunun kurulması sağlanmalıdır. SKA11 yerel yönetimlerin en önemli amaçlarından olan sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları ile direkt örtüşmektedir. Bu SKA önemli hedefler içermekte ve söz konusu hedefler kentlerin ve her türlü insan yerleşimlerinin dirençli ve sürdürülebilir kılınmasına ilişkin olarak hedefleri içermektedir. Belirlenen önerilerin birçoğu bu hedefle uyum sağlamaktadır. İklim değişikliği ile ilgili olarak belirlenen iklim değişikliğine uyum ve iklim dostu kentler geliştirilmesi süreci bu eylemle direkt ilgilidir. SKA13 Erişilebilir ve temiz enerji, SKA14 Sudaki yaşam, SKA15 Karasal yaşam ekosistemlerin korunması, sağlıklı yaşam alanlarının oluşturulması sürecinde belirlenen hedeflerle örtüşmektedir. Türkiye’de geniş bir alanda gelişme gösteren akıllı kentler uygulamalarının Sürdürülebilir Kalkınma hedeflerine paralel gelişme göstermesi sağlanmalıdır. Yerel yönetimler için sürdürülebilir kalkınma rehberi hazırlanmalıdır. Dirençli şehirler, sürdürülebilir kalkınmayı, refahı ve kapsamlı büyümeyi teşvik eder. Kentsel dirençlilik, aynı zamanda sürdürülebilir kentsel kalkınmanın temel ilkelerinden biridir.

3.6.2. Plan Hedeflerini Gerçekleştirmek İçin Yapılması Önerilen Araştırmalar

On İkinci Kalkınma Planı dönemi kapsamında yerel yönetimler özelinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerini, 2053 Türkiye Vizyonu hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yapılacak çalışmalara yol göstermek, altlık oluşturmak, mevcut sorunlara çözüm bulmak üzere kurum kuruluşlar, üniversiteler, özel sektör, STK’larla iş birliğinde yapılması gereken araştırmaların başlıkları Komisyon tarafından belirlenmiştir. Afet yönetimi, katılım, kent yönetimi, imar planlama, bütçeleme sistemleri, kırsal kalkınma ve tarım, su kullanımı, göç olgusu, çevre yönetimi, yerel yönetimler ve iş birliği alanlarına yönelik olarak 22 farklı alanda konularına göre sınıflandırılarak aşağıda verilmiştir.

1. Afet Yönetimi ve İklim Değişikliğine Yönelik Araştırmalar

- Afet, döngüsel ekonomi, sosyal girişimler, kapsayıcı ve katılımcı sistemler, yoksulluk-evsizlik, sivil toplum potansiyeliyle paydaş projeler
- Afetlere dirençli yerleşim yerlerine yönelik projeler
- Afetlerle dirençli kent projeleri
- İtfaiye hizmetlerinin merkezi yönetim tarafından yürütülmesine yönelik araştırma
- İklim değişikliğine uyuma yönelik araştırmalar
- Yerel iklim eylem planları

- Bisiklet yollarının yaygınlaştırılmasına yönelik projeler
- Kuraklıkla mücadeleye yönelik yerel eylem planları
- İklim değişikliği eylem planlarının yaygınlaştırılması
- İklim değişikliği ile mücadele projeleri
- Su ve gıda temini ile ilgili projeler
- Yağmur hasadı ile ilgili düzenlemeler, yağmur suyunun geri kazanımı

2. Akıllı Kent Yönetimine Yönelik Araştırmalar

- Akıllı kent uygulamalarına yönelik araştırmalar, akıllı dijital şehir uygulamaları, yeşil şehir, üreten şehir uygulamaları
- Akıllı kentsel dönüşüm uygulamaları
- Akıllı kentsel ulaşım hizmetleri
- Akıllı şehir eylem planları
- Akıllı şehirler ve dijitalleşme
- Enerji yatırımı, teknoloji yatırımı, AR-GE çalışmaları

3. Altyapıya Yönelik Araştırmalar

- Altyapı projeleri, yüksek teknolojilere dayalı ulaşım yatırımları
- Erişilebilir altyapı hizmetleri

4. Çevre Sorunlarına ve Çevre Hizmetlerine Yönelik Araştırmalar

- Çevre sorunları
- Çevre ve temizlik konusunda eğitimin altyapısı
- Çevre yönetimi
- Emisyon azaltımında yeşil ve dijital dönüşüme olanak sağlayacak sektör ve AR-GE planlamaları
- Yeşil şehirler
- Doğa temelli çözümlerin yaygınlaştırılması
- Doğaya uyum ve hayatta kalma eğitimi yerelde eğitim araştırması
- Doğayla uyum- birbirimizle uyum- geçmişimizle uyum- değişimle uyum ayaklarından oluşan “Döngüsel kültür” kavramına yönelik araştırmalar
- Fahri çevreci gönüllü hizmetlere katılan hemşehri uygulamaları
- Hava kirliliğini önleme

- Kentlerdeki açık ve yeşil alanları artırıcı projeler, peyzaj tasarımı ve planlama
- Sıfır atık politikaları, sıfır atık yönetim sistemlerinin kurulması
- Karbon emisyonu azaltımı
- Atık ayrıştırılmayı kaynağında yapma araştırması ve eğitimi, atık miktarının azaltılması
- Atık toplama ve transferi
- Atık yönetim sistemlerinin yapımı
- Atık su arıtmaya yatırım, atık suların yeniden kullanımı
- Atıklardan enerji ve geri kazanım ile maddesel geri dönüşüm uygulamaları

5. Yerel Yönetimlerin Yapısına İlişkin Araştırmalar

- Başkanların, meclis üyelerinin ve muhtarların daha nitelikli olmasına yönelik çalışmalar
- Belediye meclislerinin etkin işleyişine yönelik araştırmalar
- Belediye stratejilerinde çocuğun görünür olması ve çocuk dostu bütçeleme
- Kurumsallaşma ve stratejik yönetim uygulamaları
- Liyakatli insan kaynağının yetiştirilmesine yönelik kapasite artırımı
- Meclislerde kadın ve gençlerin katılım mekanizmaları
- Kurumsal mükemmeliyetçilik

6. Yerel Yönetimler ve Üniversite İş Birliği

- Belediyeler ve üniversitelerle birlikte teknokent benzeri tarım kent uygulamaları
- Belediyelerde istihdam edilecek personel için yerel yönetim eğitim akademisi
- Üniversite-belediye iş birliklerinin artırılması, sürekli ölçme ve değerlendirme sistemlerinin kurulması
- Teorik bilginin uygulamaya aktarılmasının önündeki engellerin kaldırılması

7. Çocuk, Kadın, Yaşlı ve Engellilere Yönelik Araştırmalar

- Çocuk, kadın, yaşlı, engellilere yönelik hizmetler
- Bu grupların sorunları, sosyal içerme araştırmaları
- Engelli dostu kent, engelsiz kentler, engellilerin kent hizmetlerine erişimi
- Üreten gençler, kadınlara teşvikler
- Çocuk dostu kent, çocuk kütüphanesi

- Yaşlanan nüfus politikaları, yaşlı dostu kent yönetimi
- Yönetimde kadın kotasının artırılması

8. Gençlere Yönelik Araştırmalar

- Genç nüfusa yönelik sosyal hizmetler
- Gençlerin karar alma süreçlerine katılım mekanizmaları,
- Nitelikli genç personelin belediye hizmetlerine katılımı
- Gençlik hizmetlerinde sinerji yaratma ve teknoloji kullanımı

9. Dijitalleşme ve Teknoloji

- Dijital dönüşüm, dijital katılım
- Dijitalleşme ve dijital olgunluk seviyesine yönelik kapasite geliştirme
- e-Dönüşüm
- Ürün hasatı ve hasat sonrası kayıpların azaltılmasına yönelik akıllı teknolojiler
- Bilişim teknolojilerini kullanma kapasiteleri
- Kent (köy-mahalle) bilgi sistemlerinin yaygınlaştırılması
- Kent bilgi sistemlerinin yaygınlaştırılması, birleştirilmesi, etkinleştirilmesi
- Standart ve entegrasyona dayalı veri işleme ve biriktirme dijital alt yapısının kurulması
- Veriye dayalı yerel kamu politikalarının geliştirilmesi

10. Enerji Kullanımına Yönelik Araştırmalar

- Yenilenebilir enerji yatırımlarına yönelik kapasite oluşturulması
- Enerji kooperatifleri
- Enerji yatırımları, güneş ve rüzgâr enerjisi projeleri
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve yaygınlaştırılması

11. Yerel Kalkınma ve Ekonomiye Yönelik Araştırmalar

- Döngüsel ekonomi uygulamaları
- Bütçe sistemleri
- Dikey tarım projeleri
- Finans kaynaklarına erişim
- Gelir yapısı geliştirme
- Öz kaynak yaratma

- Yerel kalkınma için teşviklerin çeşitlendirilmesi
- Girişimcilik ve inovasyon stratejileri
- Harcamaların etkinleştirilmesi
- Katılımcı bütçeleme
- Kaynak etkinliğinin sağlanması, rasyonel kaynak kullanımı, israfın önlenmesi
- Kendine yeten kent için kentsel tarım
- Nüfusun daha iyi beslenmesine yönelik büyük ölçekli gıda takviye çalışmaları ve regülasyonlar
- Üreten Şehirler
- Üretimi teşvik edici ve katılımcı araştırmalar
- Yerel halkın yerelde kalmasını sağlayacak yatırımlara yönelik, üreten köyler, üreten kırsal alanlar
- Yerel sürdürülebilirlik planları, rehberleri
- Yerel yaşamı destekleyen sanayi/üretim alanları
- Yerel yönetimlerde üretim dahil gıda güvenliği
- Yerel yönetimlerin tarım ve hayvancılığı yönlendirme, koordinasyon ve yönetme kapasitelerinin güçlendirilmesi
- Yeşil bina ve temiz enerji eğitimi ve bilinci
- Yeşil ekonomi uygulamalarına yönelik, Yeşil Mutabakatın öncelediği yeşil satın alma sistemleri

12. Personel, Eğitim ve Kapasite Oluşturmaya Yönelik Araştırmalar

- Personel niteliğinin geliştirilmesi, uluslararası deneyim imkânı sağlanması
- Eğitim farkındalık merkezlerinin kurulması için altyapı, kapasite geliştirilmesi
- İlk ve orta eğitim ile yerel yönetim iş birliği
- Mesleki eğitim destekleri
- Yerel demokrasi ve katılım kanallarının geliştirilmesi
- Yetişkin eğitim ihtiyaç analizi

13. Katılım Mekanizmalarına Yönelik Araştırmalar

- Yerelde kamu özel ortaklığı projelerinin geliştirilmesi
- Yerelde sürdürülebilir kalkınma hedefleri

- Yerel yönetimlerin karar alma mekanizmalarına etkin bir katılım sürecinin sağlanması
- Yerel yönetimler ve sivil toplum iş birliği
- Kent konseylerinin aktifleştirilmesi

14. Göç Yönetimine Yönelik Araştırmalar

- Göç ile ortaya çıkan toplumsal ve finansal sorunların giderilmesine yönelik çalışmalarla birlikte sadece toplumsal rehabilitasyon değil aynı zamanda göçmenlerin ülkelerine dönmelerinin sağlanması
- Göç yönetimi
- Göçmenlerin sosyolojik zararlarının önlenmesi
- Köylerden kente göçü engelleyecek araştırmalar

15. Hizmet Sunumuna Yönelik Araştırmalar

- Hizmet etkinliğinin, kaynak verimliliğinin sağlanması
- Hizmet standartları geliştirme ve belirlenmesi
- Hizmet sunum kapasite geliştirme laboratuvarlarının (kütüphaneleri) kurulması
- İtfaiye hizmetlerinin güçlendirilmesi
- Optimum hizmet ölçeklendirmesi

16. Kentsel Dönüşüme Yönelik Araştırmalar

- Etkin kentsel dönüşüm uygulamalarının sağlanması
- Kentsel dönüşümün iklim değişikliği ile mücadele prensiplerine uyumlu olacak şekilde yapılması

17. Kentsel Yaşam Kalitesi

- Kent estetiği projeleri
- Kentsel yaşam kalitesini artıracak önlemler ve alt yapı yatırımları
- Kentsel sürdürülebilirlik kriterleri, göstergeleri
- Güvenli kent uygulamaları
- Motorlu araç trafiğinin azaltıldığı çevreden merkeze kamusal binaları ve kültürel alanları içine alan yeşil yol uygulamaları

18. Kentsel Tarıma Yönelik Araştırmalar

- Kentsel tarıma yönelik uygulamalar
- Kent tarımı projeleri

- Topraksız tarım
- Arazi toplulaştırması ve akıllı tarım uygulamaları, yatırımları

19. Kırsal Alanlara Yönelik Araştırmalar

- Kırsal alan yönetimi, güçlendirilmesi, gıda güvenliği ve güvencesi, yeni iş imkânları
- Kooperatifçiliğin yerel yönetimler tarafından desteklenmesi
- Kırsalı tekrar canlandıracak araştırmalara yatırımlar
- Kamu Özel İş birliği (KÖİ) uygulamaları
- Orman yoksunu yerleşim alanlarının "Aile Ormanı" kapasitesi oluşturulması
- Kırsal alanda üretimin desteklenmesi
- Tarımsal alanların veriminin artırılması, enerji yatırımlarının çeşitlendirilmesi
- Tarımsal toprakların korunması
- Kullanılmayan tarımsal arazilerin vergilendirmesi

20. İmar-Mekânsal Planlama

- Mekânsal planlamanın etkinleştirilmesi ve denetimi
- Metropolitan yönetim
- Kırsal mahalle planlamasıyla şehre göçün önlenmesi
- Şehir kimliklerinin korunması
- Şehir eşleştirme uygulamaları
- Şehir plancılığı ve alt yapı
- Yabancı yerleşiminin kontrolü
- Yatay mimari
- Yatay ve yaşanabilir yapılaşma
- Yavaş şehirler
- Yerel yönetimlerde çevre dostu yeşil binalara yönelik kapasite

21. Sahipsiz Hayvanlara Yönelik Çalışmalar

- Sahipsiz hayvanların yaşam kalitesinin yükseltilmesi
- Sahipsiz hayvanları koruma, sağlıklı bakımevleri, rehabilitasyon yöntemleri
- Çevre ve hayvan sevgi bilincinin geliştirilmesi

22. Su Yönetimine Yönelik Araştırmalar

- Su ve gıda kaynaklarının sürdürülebilirliği
- Su yönetimi
- Suya duyarlı kentler
- Temiz su kaynakları envanteri, kapasitesi
- Yeraltı sularının kullanımına yönelik

araştırmaların gerçekleştirilmesi On İkinci Kalkınma Planının hedeflerine ulaşılması için elzemdir.

4. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye'nin 2024-2028 yılları arasında yerel yönetimlerine yönelik kapasite geliştirme, organizasyonel yapıyı iyileştirme, etkin hizmet sunma, ulusal ve uluslararası politikalar çerçevesinde geleceği biçimlendirme konularında yapması gereken çalışmalar Komisyon Raporunda ele alınmıştır. Raporda yerel yönetimler yapı itibarıyla 10 eksen üzerinden gidilerek incelenmiştir. Bu alanlar belediyeler (il belediye ve büyükşehir belediye ve ilçe belediyeleri), il özel idareleri ve kırsal alan (kırsal mahalle perspektifinde) mahalle, köy yapısı ile yerel yönetim birlikleri ile yerel yönetim şirketleri olmak üzere organizasyonel yapı ele alınmış, mevzuat, personel, kapasite geliştirme, hizmet sunumu ve kaliteleri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Merkezi idare ve yerel yönetimler arası ilişkiler, yerel yönetimlerin kendi aralarındaki ilişkiler, görev-yetki ve sorumluluklar idareler arası ilişkiler kısmında değerlendirilmiştir. Her bir yerel yönetim organının karşı karşıya kaldığı mali sorunlar, bütçe yetersizlikleri, gelir-gider dengesi, denetim ve hesap verebilirlik konuları yönetim ilkesi etrafında incelenmiş ve öneriler geliştirilmiştir. Halkın katılımına yönelik olarak kent konseylerinin rolü ve kapasitelerinin artırılması gereğine vurgu yapılmıştır. Günümüz teknoloji çağının getirilerinden en üst ölçekte yararlanan yerel yönetimlere ulaşmak için veri tabanı yönetiminden, hizmet sunumunda yapay zekada dahil her türlü yenilikten yararlanan ve halkın hizmetine sunan akıllı kentlere sahip birimler oluşturmak için gereken çalışmalar belirlenmiştir.

Rapor kapsamında merkezi yönetim ve diğer ilgili paydaşlarla etkili bir iş birliği içinde yerel yönetimlerin kadınlar, yaşlılar, gençler, çocuklar, engelliler gibi özel ihtiyaç sahibi grupları da içerecek şekilde tüm toplumu kapsayan, etkin ve kaliteli hizmet sunma kapasitesine sahip, çevreye duyarlı, doğal kaynakların rasyonel kullanımını gözeten, mali sürdürülebilirliği sağlayan, katılımcı, yerel ve kırsal kalkınmayı destekleyen, afet risklerinin azaltılmasını hedefleyen, yönetim ilkelerini benimseyen, teknolojiye hâkim, kurumlar ve birimler arasında koordinasyonu sağlayan, sosyal belediyeciliğin unsurlarını benimseyen, sahipsiz hayvanları gözeten, çağı yakalayan ve iletişimi güçlü yerel yönetimler hedeflenmektedir. Bu bağlamda projelerin, araştırmaların iş birliklerin gerçekleşmesi için yerelin, mali açıdan desteklenmesi gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası anlamda yerel yönetimler tarafından belirlenen öncelikler çerçevesinde kısa, orta ve uzun vadede gerekli olan kaynak planlaması yapılmalıdır.

On İkinci Plan döneminde, kırsal ağırlıklı ve kent merkezli büyükşehirlerin aynı mevzuatta düzenlenmesine ilişkin kır ve kent ayrımında sadece nüfusun tek kriter olarak ele alınmaması, kent yoğunluk envanterlerinin çıkarılarak düzenleme yapılması gerekmektedir. Kent ve kırsal alan tanımının netleştirilmesi gerekmektedir. Büyükşehir belediyelerinde kentsel hizmet-kırsal hizmetler arasında standartlaşmanın sağlanması, yerel kalkınmanın sağlanmasında pazar imkânlarının artırılması gerekmektedir. Metropolitan illerin ayrı bir statüsü olmalı, diğer illerden ayrı bir düzenleme yapılmalıdır. Kırsal alan yönetiminin etkinliğinin artırılması ve tarımsal üretim kapasitesinin artırılmasına yönelik teşkilatlanmayı sağlamak için belediyelere bağlı kırsal hizmetler genel müdürlüğü kurulması sağlanmalıdır. Belediyelerde hizmet standartlarında belirli bir iyileşme olmakla birlikte başarı ölçütlerinde sadece süre gibi göstergelerle sınırlı kalınmaması, etkinlik ve kaliteye yönelik düzenlemeler geliştirilmesi gerekmektedir. Hizmet standartlarıyla ilgili birçok yönetmelik, rehber ve TSE tarafından yayımlanan standartlar mevcuttur. Belediye hizmet alanlarında belirlenen eksikliklerin giderilmesi ve ÇŞİDB YYGM tarafından Türkiye genelinde hizmet standartlarının geliştirilmesi gereklidir. Nüfusun büyük kısmının kentlerde-büyükşehir metropolitan alanlarda yaşamasından kaynaklı metropol ilçe ve kırsal ilçe hizmet sunum sorunlarının çözümü için merkeze uzak ilçelerde kapasite geliştirici çalışmalar yapılmalıdır.

Kırsal mahalle ve/veya kırsal yerleşik alana ilişkin geçişlerde yaşanan sorunlar ve köylerin statüsünün büyükşehirlerde kaldırılması sonucunda büyükşehir belediyelerinde kırsal mahalle statüsünün yeterli olmaması zorluk yaratmaktadır. Köyden mahalleye dönüşen yerleşim yerlerinde daha önce köy tüzel kişiliğine ait ortak malların kullanımına ve kırsal alanlarda mekânsal planlamaya ilişkin düzenlemelere gereksinim vardır. Başta yeni kurulan büyükşehir belediyelerinde olmak üzere büyükşehir belediyesi sisteminde ilçe belediyelerinde yaşanan kaynak yetersizliği ve hizmet aksaması sorunu bulunmaktadır. Metropol ilçe ve kırsal ilçe hizmet sunum sorunlarının çözümünde büyükşehir merkez ve kırsal ilçe olarak nüfusu ayırmak ve merkeze uzak ilçelerin kapasitelerinin güçlendirilmesi önemlidir.

Büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe belediyeleri arasında koordinasyon için mekanizmaların geliştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

YİKOB'ların yapısının gözden geçirilmesi bu birimlerinin desteklenmesi ve güçlendirilmesi sağlanmalıdır. YİKOB'un kendi personel rejimini oluşturması, nitelikli personel istihdamının sağlanması gereklidir.

Köylerle ilgili olarak 442 sayılı Köy Kanunu'nun güncel ihtiyaçlara göre gözden geçirilerek güncellenmesi gerekmektedir. Köy muhtarlarının görevlerinin günümüz şartlarına göre yeniden tanımlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Köylere hizmet götürme birlikleri eliyle tarımsal ve hayvancılığı artıran projeler geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle büyükşehirlerde karşılaşılan kışlak, yaylak ve mera gibi alanlarda ruhsatsız yapılaşmaya karşı denetimler etkin bir şekilde yapılarak, ruhsatsız yapılaşmaların tespiti sağlanmalı ve gerekli yaptırımlar getirilmelidir. Yeni bir Köy Kanunu hazırlanarak köylerin kademelendirilmesi suretiyle güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Köy muhtarının görevlerinin günümüz şartlarına göre yeniden tanımlanması gerekmektedir. Köy gelirlerinin yeniden düzenlenmesi, köylere hizmet götürme birliklerinin kurulmasında muhtarların rolünün artırılması sağlanmalıdır.

Yerel yönetim birlikleri içerisinde yer alan ve uzun dönem faaliyet göstermeyen birliklerin vesayet makamı raporuyla usulüne göre kapatılması, birliklerin kuruluşunda etki analizinin birlik kuruluş izni verilmeden önce yapılması ve raporlanması ile izin aşamasında raporun dikkate alınması gerekmektedir. Birliklerin kurumsal kapasitesi artırılmalı, dışarıdan hizmet alabilme, bölgesel ihtiyaçlarla planlama, ajanslarla birlikte çalışabilme mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Birliklerin çalışma ve yönetiminde ek finansal önlemler alınmalı, finansal olarak destekler sağlanmalıdır. Birliklerde encümen sistemlerinin belediye encümen sistemi modelinde oluşturulması gerekmektedir. Yerel yönetim birliklerinin teknik, mali ve insan kaynağı kapasitelerinin artırılması sağlanmalıdır. Köylere hizmet götürme birliklerinin kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ulusal düzeyde Türkiye Belediyeler Birliği gibi benzeri bir yapının, örneğin Türkiye Köyler Birliği'nin, köyler için de oluşturulması sağlanmalıdır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nda mahalle muhtarlarının yeterince açık olmayan yetki ve görev tanımlarını karşılamak için mahalle muhtarlarına ilişkin mevzuatta çalışmalar yapılarak daha aktif hale getirilmeleri sağlanmalıdır. Mahalle ve belediye çalışmalarına yönelik mahalle meclisi yapısı geliştirilmelidir. Mahalle yönetiminin kurumsal olarak düzenlenmesi ve muhtarların etkin olarak hizmetlere katılımı sağlanmalıdır.

Yerel yönetim uygulama ve sorunları ile ilgili mevzuat hazırlama ve mevzuat değişikliklerinde ÇŞİDB Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü'nün görüşünün dikkate alınması gerekmektedir.

Belediyelerde özel sektör eli ile hizmet sunum sürecinde piyasaya devredilen işlerin etkin denetiminin sağlanması gerekmektedir. Fizibilite ve fayda maliyet analizleri yapılarak daha düşük maliyet ile daha nitelikli hizmet sunumu sağlanmalıdır. Aynı zamanda hizmetlerin yerel yönetimler tarafından sunulmasının yaygınlaştırılması, piyasaya devredilen bazı işlerin belediyeler tarafından kamu yararı ilkesi doğrultusunda önceliklendirilerek yapılması sağlanmalıdır.

Uluslararası finans kaynaklarından yararlanabilmek için belediyelerin proje üretme kapasitelerinin geliştirilmesi, danışmanlık yapabilecek bir mekanizmanın oluşturulması gerekmektedir.

Kalkınma ajansları için verilen fonların kullanılma kriterlerinin değişmesi ve yerel yönetimlerden aktarılan payların kaldırılması gerekmektedir. Küçük ve orta ölçekli belediyelerin İLBANK aracılığı ile aldıkları uluslararası kredilerde borçlanma limitleri ve geri ödemeye ilgili olan kriterlerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Belediyelerin öz gelirlerinin çeşitlendirilmesi, Belediye Gelirleri Kanunu'nun güncellenmesi mevzuat kapsamında güncelliği kalmayan gelir kalemlerinin çıkarılması gerekmektedir. Tahsilat birimlerinde yeniden yapılanma gereklidir. Konaklama vergisinin yerel bir vergi olarak değerlendirilmesi ve yerel yönetimler tarafından tahsilatının sağlanması, değerli konut vergisinin GBVG hesaplamasına dâhil edilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin üzerindeki hizmet sunumuna yönelik yükler ve beklentiler artarken gelirleri maalesef bununla orantılı olarak artış göstermemektedir. Bu yüzden mali açıdan yerel yönetimler zorluklar yaşamaktadır. Yerel yönetimlere genel bütçeden aktarılan paylarda en az %1'lik artışın sağlanması gerekmektedir. Nüfusu 10.000'in altında olan belediyelere aktarılan denkleştirme ödeneğinde binde bir olan oranın binde ikiye yükseltilmesi gerekmektedir. Genel bütçe vergi gelirlerinden harcamaya esas tutar ve payların dağıtımında kriterlerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlerin ürettiği hizmetlerin maliyetleri ile ücretlendirilmesinde alt limitlerin belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Gayrimenkullerin envanterinin çıkarılıp muhasebeye intikali gerekmektedir. Çalışan işçilerin her yıl düzenli

olarak kıdem tazminatlarının ayrılmasının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerde harcamaların önceliklendirilmesine yönelik yol gösterecek bir rehber çalışması yapılmalıdır. BŞB ve BŞB ilçe belediyeleri arasında mali verilerle ilgili ortak muhasebe veri tabanı kurulmasına yönelik çalışmaların yapılması sağlanmalıdır. Belediyelerin mali veri giriş takvimlerinin uluslararası standartlara uygun şekilde ilgili mevzuatla düzenlenmesi gerekmektedir. Ödemeler kalemi içinde diğer müşavir firmalara yapılan ödemelere yönelik detaylı hesap planlarının güncellenmesi, mali birimlerin güçlendirilmesi ve müşavir şirketlere ve danışmanlara verilen ücretlerin yüksek olması karşısında dışarıdan hizmet alınması yerine belediyelerin kendi personeliyle bu süreci yönetmesi sağlanmalıdır. Yerel yönetimlerde piyasaya borçlanmada limitsiz borçlanmalarının önüne geçmek için 5393 sayılı Kanun ve 5302 sayılı Kanun'da borçlanma için belirtilen limitlerin aşılmamasının sağlanması gerekmektedir.

İl özel idarelerinin 5779 sayılı Kanun sonrası gelirlerinin azalması, öz gelirlerinde yeterli çeşitliliğin sağlanması için GBVG payının 0.5'ten 1.5'a artırılması; gerekli düzenlemeler yapılarak münhasıran Gelir Kanunu'nun hazırlanması gerekmektedir. İLBANK'tan aldıkları kredilerin faizlerin düşürülmesi, danışmanlık hizmet bedelinden muaf olmaları sağlanmalıdır. Teşkilat yapısı içinde proje yönetimine ilişkin ayrı bir birim kurularak proje yönetimine ilişkin el kılavuzlarının geliştirilmesi, kalkınma ajansları ile iş birlikleri sağlanmalıdır. Gerek ulusal gerekse başta AB proje kaynakları olmak üzere uluslararası finans kaynakları konusunda bilgilendirme ve farkındalık oluşturulmalıdır. Merkezden kaynak aktarırken il özel idarelerinde yatırım planı önceliklerine ilişkin kriterler belirlenerek gerekli gerçek bütçenin planlanması, ihtiyaçlara göre önceliklendirilmiş etkin ve kaliteli yatırımların gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. İl özel idarelerinin kurumsal kapasite ve mali yapılarının güçlendirilmesi gerekmektedir. İl özel idarelerinin güçlendirilmesi ve kaynak dağılımında yerelde taşranın birimlerine sağlanan kaynakların il özel idareleri bünyesinde toplanarak bir kaynak etkinliği ve verimliliği sağlanmalıdır. Sayıları giderek artan il özel idare şirketlerinin çok kontrolsüz bir şekilde büyümemesi için denetim, mali yapı denetimi ve hesap verebilirlik konularında etkili olmak gerekmektedir.

Kırsalda ekonomik gelir getiren faaliyetlerin çeşitlenmesi, küçükbaş-büyükbaş üretimin desteklenmesi, çobanlara ilişkin veri tabanları oluşturularak çoban haritaları geliştirilmesi ve mera desteği sağlanmalıdır. Kırsal kalkınmada kadınların desteklenmesi devamlılık süreklilik sağlanması, ekoturizm gibi uygulamalarla yerel kalkınmanın kadınlardan başlayarak istihdama

kazandırılması gerekmektedir. Kırsal alanlarda yeşil ekonomi-teknoloji-toplum odaklı inovatif mekanizmaları planlı ve sistemli olarak kullanılmalı, yerelin kendine özgün değerlerine yönelik mevcut ulusal ve küresel düzeyde çalışmalar yapılmalıdır. Kentsel tüketim-kırsal üretim dengesi sağlanmalı, uluslararası alanda pazar mekanizmaları kurulmalı, kanallar açılmalıdır. Kırsal kalkınmada tarım ve hayvancılığı geliştirecek-iyileştirecek şekilde yasal düzenlemeler yapılmalı, kesintisiz bir ulaşım, sağlık ve eğitim sağlanmalı, güçlü köy yapıları oluşturulmalıdır. Kırsal alanda kaynak israflarının engellenmesi için tarımı teşvik edecek birlikler oluşturulmalı, ferdi işletmeler ve büyük tarım işletmeleri teşvik edilmeli, kaynakların etkin kullanılmasına yönelik çözümler üretilmelidir.

İl ve ilçe belediye, BŞB ve BŞB ilçe belediyelerinde görev yapan personelin nitelik ve nicelik açısından iyileştirilmesi için yerel yönetimlerde uzman yardımcısı veya belediye uzman yardımcısı istihdamı sağlanması, personel kapasitesinin artırılması ve kurumsal yapının güçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca kamu personel rejiminde düzenleme, Norm Kadro Yönetmeliğinde yeniden düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. İşe alımlarda liyakat ve kariyer sistemini önceliklendirmek gerekmektedir. İŞKUR ve KPSS sistemleri üzerinden personel alımına gidilmeli, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre yapılan 4B uygulamaları yaygınlaştırılmalı ve İş Kanunu'na göre personel alımlarında nitelikli işçi alımının önü açılmalıdır. İl özel idarelerinde nitelikli insan kaynağının artırılması, “yerel yönetimler uzmanı” kadrolarının oluşturulması gerekmektedir. Diğer kurumlardan il özel idarelerine geçmek isteyen personel taleplerine yönelik kamu personel rejimi kapsamında düzenleme yapılması gerekmektedir. Yerel yönetim şirketlerinde personel sayılarında yaşanan artışlarla ilgili olarak denetim, mali yapı denetimi ve hesap verebilirlik konusunda etkinliğin artırılması gerekmektedir. Büyükşehir iştirak şirketlerinde belediye personelinin büyük çoğunluğunun istihdam edilmesi ve kamusal işlerin özel hukuka tabi kişiler ve kurullarla yürütülmesinden kaynaklı sorunların çözümü için yerel yönetim şirketlerinin iyileştirilmesi, personel rejiminde liyakat sisteminin uygulanması gerekmektedir.

Mekânsal planlama ile ilişkili olarak 6 Şubat Kahramanmaraş ve Hatay Depremlerinden ders çıkarılarak yerel yönetimlerin afet ve insani yardım yönetimi anlamında kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye Heyelan Haritası, Diri Fay Haritası, Tıbbi Jeoloji Risk Haritası, Obruk Risk Haritası, Çığ Tehlike Haritası gibi tehlike ve risk haritalarının imar

planlama sürecinde temel alınması ve risk azaltma odaklı bir afet yönetim sisteminin kurumsal yapılanmasının oluşturulması gerekmektedir.

Plan kapsamında belirlenen bu yatırım ve projelerde önemli görev, yetki ve sorumlulukları olan yerel yönetimlerin “toplum yerelden kalkınır” ve “afetler yerelden önlenir” anlayışı ile birbirini destekleyerek “risk tabanlı bir sürdürülebilir kalkınmanın” sağlanması gerekmektedir.

Kentsel dönüşümde dönüşüm planlarının hazırlanmasında sadece mekânsal ve ekonomik boyutu değil, sosyal ve kültürel boyutunun da ele alınması ve raporlanması sağlanmalıdır.

Mahallelerde yerel bilincin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Mahallede, cami derneği, okul aile birliği, aile hekimleri ve karakol gibi birimlerin ihtiyar heyetinde temsili/üyeliği için hukuki altyapının oluşturulması sağlanmalıdır. Aynı zamanda yerel yönetimlerin meclislerinde yaşlı, genç, çocuk, kadın ve engellilerin temsiliyeti sağlanmalıdır. Yörede yaşayanların kırsal mahalle tespitine katılması gerekmektedir. Kırsal mahalle yaklaşımının genişletilmesi için bazı çalışmalar yapılarak yeniden tanımlanması gereklidir.

Kovid-19 salgını sonrasında sosyal mesafe ve toplumsal izolasyonun getirdiği önemli bir değişimde şehrin yoğunluğundan uzakta, altyapı erişimi olmayan yerlerde müstakil konut taleplerinde gözlemlenmiştir. Kimi zaman tarım alanları kooperatifler kurularak hobi bahçelerine bölünerek tarımsal üretim amacı dışında kullanılmıştır. Tarım alanlarında hobi bahçelerine ilişkin yasal altyapının oluşturulması, hobi bahçeleri adı altında tarım alanlarının imara, yapılaşmaya açılmasını engelleyecek yaptırımlar getirilmelidir. Köy tasarım rehberinde olduğu gibi kırsal mahalle tasarım rehberi hazırlanmalıdır. Köy alanlarında plan dışı ruhsatsız ve yeterli mühendislik hizmeti alınmadan yapılaşmayı engelleyecek uygulamalar, alternatif çözümler geliştirilmelidir.

Komisyon çalışması kapsamında belirlenen hedefler, öneriler Türkiye'nin yerel yönetimlerinin güçlü yönleri üzerine inşa edilecek ve toplumu bütünüyle kapsayacak, talep ve önceliklerini gözetecek, proaktif, istişareye dayalı ve geleceğe odaklı bir reform süreci işletecek, toplumun refahını en önemli amaç ve öncelik olarak ele alacak, uluslararası-ulusal-bölgesel ve yerel dinamikleri ve trendleri benimseyerek daha güçlü ve daha etkili bir yönetimi sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AFAD. (2023). *AFAD 37 Nolu Basın Bülteni*. 12.05.2023 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/kahramanmaras-merkezli-yurutulen-calismalar-hakkinda--basin-bulteni--37> adresinden erişildi.
- Akay, A. (2018a). *Afet Risklerinin Azaltılması Politika ve Stratejileri*. Afet Risk Azaltma Politikaları İçinde, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Editörler: Aslı Akay, Emrah Pekkan, Basım Sayısı:1, Sayfa Sayısı 253, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3727, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2545, E-ISBN: 978-975-06-2765-1, Eskişehir.
- Akay, A. (2018b). *Sendai Afet Risklerinin Azaltılması Çerçevesinde (2015-2030) Dirençli Kentleri Oluşturmak*. Building Resilience Cities In The Sendai Disaster Risk Reduction Framework (2015-2030). Uluslararası Afet ve Dirençlilik Kongresi.
- Akay, A. (2020). *Belediyeler İçin Afetlere Dirençli Kentler Rehberi*. Belediyeler İçin Hizmet Rehberleri Serisi, Afetlere Dirençli Kentler Rehberi. T.C. Cumhurbaşkanlığı Yerel Yönetim Politikaları Kurulu, Kent Araştırmaları Enstitüsü, İdealkent Yayınları, Ankara.
- Akıllı Şehirler. (2023). *Amsterdam*. 05.05.2023 tarihinde <http://www.akillisehir.com/idet/4/31/Amsterdam> adresinden erişildi.
- Alodalı, M. ve Hamza Çelikyay, H. (2021). *Akıllı Şehirlerde Bilgi İletişim Teknolojileri Ve Akıllı Yönetişim* içinde: Kocaoğlu, M. ve Usta, S. (Ed.), Kurumsal Bilgi Yönetimi Teknolojik Eğilimler, Eğitim Yayınevi, ISBN: 978-625-7405-82-9
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABB). (2023). *Başkent Market*. 5.07.2023 tarihinde <https://www.ankara.bel.tr/haberler/baskent-market-13447> adresinden erişildi.
- Avrupa Birliği Başkanlığı. (2023). *Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Projesi*. 0507.2023 tarihinde <https://ddei5-0-ctp.trendmicro.com> ve www.ab.gov.tr adresinden erişildi.
- Bayraktar Küçük, H. ve Çetintürk, V. E. (2022). *İklim Değişikliğinin Kentlere Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme: Dünyada ve Türkiye’de İklim Dostu Kentler*. İ. Akbal, F. Nalbant (Ed). Güncel Araştırmalar Çerçevesinde İklim Değişikliği (Nedenler, Sonuçlar ve Mücadele Politikaları) (1.baskı) içinde (s.69-94). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- City of Melbourne. (2023). *Melbourne as a Smart City*. 05.05.2023 tarihinde <http://www.melbourneurbanforestvisual.com.au>, adresinden erişildi.
- Clark, W. W. and Cooke, G. (2016). *Smart Green Cities Toward a Carbon Neutral World*, London and New York: Routledge.

- Coşkun Hepcan Ç. (2019). *Kentlerde İklim Değişikliği ile Mücadele İçin Yeşil Altyapı Çözümleri*. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, 32s.
- Coşkun Hepcan, Ç. (2022). *Doğa Temelli Çözümler ve Kentsel Dirençlilik*. Çevre, Şehir ve İklim Dergisi, 1(2):19-40.
- CRED. (2023). *2022 Disasters In Numbers*. 03.05.2023 tarihinde https://cred.be/sites/default/files/2022_EMDAT_report.pdf adresinden erişildi.
- Çapar, S., Demir, R. ve M. Uyar. (2019). *Yerel Yönetimlerde Örnek Proje Uygulamaları*, Ankara: TİAV.
- Çapar, S., Demir, R. ve Ş. Aygöl. (2018). *KÖYDES Projesinde Mülki İdare Amirleri*, Ankara: TİAV.
- Çapar, S., Demir, R. ve Ş. Aygöl. (2022). *Türkiye’de Muhtarlık*, Ankara: TİAV.
- Çelikyay, H. (2017). *The Studies Through Smart Cities Model: The Case of Istanbul*. International Journal of Research in Business and Social Science (2147-4478), 6(1), 149–163. <https://doi.org/10.20525/ijrbs.v6i1.713>
- Çezik, A. (1982). *Kent Eşiği Araştırması: Türkiye İçin Kent Tanımı*, Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Planlama Başkanlığı, Ankara 1982.
- Çınar, T., Duru, B., Çiner, C.U. ve Zengin, O. (2013). *Belediyelerin Sınırları*. Ankara, TODAİE.
- Çınar, T., Çiner C. U., Zengin, O. (2009). *Büyükşehir Yönetimi: Bütünleştirme Süreci*, TODAİE, Ankara, s. 38-49.
- ÇŞİDB İDB. (2023). *Paris Anlaşması*. 10.06.2023 tarihinde <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34> adresinden erişildi.
- ÇŞİDB YYGM. (2023). *2022 Yılı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Birim Faaliyet Raporu*, Ankara.
- ÇŞİDB. (2018). *2018 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- ÇŞİDB. (2019). *2019 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- ÇŞİDB. (2020). *2020 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- ÇŞİDB. (2021). *2021 Yılı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü Birim Faaliyet Raporu*, Ankara.
- ÇŞİDB. (2023a). *Akıllı Şehirler Web Portalı*. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü

- Akıllı Şehirler Dairesi Başkanlığı. 10.05.2023 tarihinde www.akillisehirler.gov.tr adresinden erişildi.
- ÇŞİDB. (2023b). *Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı 2022 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara.
- Dışişleri Bakanlığı. (2023a). *BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi*. 10.04.2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa> adresinden erişildi.
- Dışişleri Bakanlığı. (2023b). *Paris İklim Anlaşması*. 10.05.2023 tarihinde <https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa> adresinden erişildi.
- DPT. (1963). *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963- 1967 Ocak*, Ankara.
- DPT. (1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*.
- DPT. (1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977*.
- DPT. (1978). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*. DPT Yayın No: 1664, Ankara.
- DPT. (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989*. DPT Yayın No: 1974,
- DPT. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990-1994*. DPT Yayın No: 2174, Ankara.
- DPT. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996-2000*. Ankara.
- DPT. (2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001- 2005*. Ankara.
- DPT. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. DPT: 2538, ÖİK: 554, Ankara.
- DPT. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*. Ankara.
- DPT. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı Yerleşme-Şehirleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Yayın No: DPT: 2708-ÖİK:661, Ankara.
- DPT. (2008). *Dokuzuncu Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Yayın No: DPT: 2766-ÖİK:702, Ankara.
- Drew, J. (2020). *Reforming Local Government Consolidation, Cooperation, or Re-creation?*, Springer Nature Singapore. ISBN 978-981-15-6503-8 (eBook) <https://doi.org/10.1007/978-981-15-6503-8>
- European Union. (2023). *European Green Deal*. 10.06.2023 tarihinde https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en adresinden erişildi.

- European Commission. (2023). *The Urban Agenda For The EU*. 05.05.2023 tarihinde https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/urban-development/agenda_en. adresinden erişildi.
- Franzke, J., Schaap, L. (2021). *Beyond Charter and Index: Reassessing Local Autonomy*. In: Bergström, T., Franzke, J., Kuhlmann, S., Wayenberg, E. (eds) *The Future of Local Self-Government*. Palgrave Studies in Sub-National Governance. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-56059-1_3
- Geray, C. (2008). *Şehirciliğimiz ve Ankara*. Mülkiye Dergisi. 32(261), 9-26.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. (2015). *Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi: 2014-2020*. Ankara.
- Greater London Authority. (2023). *London Datastore*. 18.06.2023 tarihinde <http://www.data.london.gov.uk>, adresinden erişildi.
- Gülçubuk, B. (2015). *Tarım ve Kırsal Alanların Geleceğinde Büyükşehir Kanunu: Bir Tehdit mi?* Adana Kent Sorunları Sempozyumu, Adana.
- Güler, B. A. (1987). *Büyük Kentler İçin Yönetim Arayışları*. Türk İdare Dergisi, S. 374, s. 117-143;
- Güzel, O. (2023). *Yerel Kalkınmada Yeni Bir Model ve Örnek Projeler*. Ankara: TİAV.
- Hamza Çelikyay, H. ve Çelikyay, M. (2022). *A Brief Review On Green Economy In Smart City Applications*. Journal of Global Strategic Management, 16(2). ss. 5-19, DOI:10.20460/JGSM.2023.313
- Harrison, P., Bobbins, K., Culwick, C., Humby, T., Mantia, C., Todes, A., Weakley, D. (2014). *Urban Resilience Thinking for Municipalities*. University of the Witwatersrand: Gauteng City-Region
- IPCC. (2023). *Climate Change 2023: Synthesis Report*. A Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change: AR6 Synthesis Report, IPCC, Geneva, Switzerland. 12.05.2023 tarihinde <https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/> adresinden erişildi.
- İçişleri Bakanlığı. (2014). *2014 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- İçişleri Bakanlığı. (2015). *2015 Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- İçişleri Bakanlığı. (2016). *2016 Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- İçişleri Bakanlığı. (2017). *2017 Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.
- İçişleri Bakanlığı. (2018). *2018 Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.

- İçişleri Bakanlığı. (2022). *e-İçişleri Veri Setleri*. 21.12.2022 tarihinde <https://www.e-icisleri.gov.tr/> 2022 adresinden erişildi.
- İLBANK. (2023). *Uluslararası Finans Kuruluşları Tarafından Finanse Edilen Projeler için İLBANK Çevresel ve Sosyal Politikası Belgesi*. 12.05.2023 tarihinde <https://www.ilbank.gov.tr> adresinden erişildi.
- Kalkınma Ajansı. (2023). *Bölgesel Kalkınma ve Ülkemizde Bölgesel Kalkınma Politikalarının Gelişim Süreci*. 12.05.2023 tarihinde <https://ka.gov.tr/sayfalar/bolgesel-kalkinma-ve-ulkemizde-bolgesel-kalkinma-politikalarinin-gelisim-sureci--22> adresinden erişildi.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2014-2018)*. Yayın No: KB: 2868- ÖİK: 718, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). *On Birinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2019-2023)*. Yayın No: KB: 3040- ÖİK: 820, Ankara.
- Keleş, R. (1983). *Yerel yönetimler*. Turhan Kitabevi.
- Keleş, R. (1985). *Türkiye’de Anakent Yönetimi*. Amme İdaresi Dergisi, C. 18, S. 2, s. 69-82;
- Keleş, R. (2004). *Kentleşme Politikası*. İmge Yayınları. 8. Baskı, Ankara.
- Keleş, R. (2021). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Kitabevi. Ankara.
- Keleş, R., Mengi, A., Çınar, T. (2017). *Transformation of Rural Lands into Urban Uses: Impact Upon Environmental Assets in Turkey*. E. Hepperle, R. Dixon-Gough, R. Mansberger, J. Paulsson, J. Hernik, & T. Kalbro (Eds), *Land Ownership and Land Use Development: The Integration of Past, Present, and Future in Spatial Planning Land Management Policies*, Zürich, VDF Hochschulverlag AG an der ETH, s. 221-228.
- Keleş, R.ve Mengi, A. (2022). *Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları*, İmge Yayınları. Ankara.
- Kuhlmann, S., Wayenberg, E., Bergström, T., Franzke, J. (2021). *The Essence and Transformation of Local Self-Government in Western Europe*. In: Bergström, T., Franzke, J., Kuhlmann, S., Wayenberg, E. (eds) *The Future of Local Self-Government*. Palgrave Studies in Sub-National Governance. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-56059-1_1
- Kumar, A. and Rattan, J. S. (2020). *A Journey from Conventional Cities to Smart Cities*. (eds.) Sara Shirowzhan and Kefeng Zhang in *Smart Cities and Construction Technologies*

- Online ISBN 978-1-83880-200-4, eBook (PDF) ISBN 978-1-83880-398-8, pp. 3-17, IntechOpen, UK London.
- Kutluay Şahin, D. (2018). *The Green Economy And Sustainable Growth Relation: Empirical Analysis For The European Union Countries*. KAÜİBFD 9(18), 561-573.
- Moraci, F., Erigo, M. F., Fazia, C., Campis, T. ve Castelli, F. (2020). *Cities under Pressure: Strategies and Tools to Face Climate Change and Pandemic*. Sustainability, 12, 7743; doi:10.3390/su12187743
- Moseley, M. (2003). *Rural Development: Principles and Practice*, SAGE Publications. London.
- New Urbanism. (2023). Pedestrian Cities / Quality of Life. <http://www.newurbanism.org/pedestrian.html>
- OECD. (2018). *Subnational Governments In OECD Countries Key Data*. 12.05.2023 tarihinde www.oecd.org adresinden erişildi.
- OECD. (2023). *Urban Principles*. 15.05.2023 tarihinde <https://www.oecd.org/cfe/urban-principles.htm> adresinden erişildi.
- Ortaylı, İ. (1978). *İmparatorluk Döneminde Mahalli İdarelerin ve Belediyeciliğin Evrimi*. Ergün TÜRKCAN (ed.), Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi (Birinci Kitap), Türk İdareciler Derneği Yayını, Ankara,
- Ortaylı, İ. (1979). *Türkiye İdare Tarihi*. TODAİE Yayını, No:180, Doğan Basımevi, Ankara.
- Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, 2. cilt/Araştırma dizisi, Hil Yayını.
- Ortaylı, I. (2010). *From the Ottoman Experiment in Local Government to the First Constitutional Parliament of 1876-1877*. The Turkish Yearbook of International Relations, (21), 17-24.
- Republic of Korea Ministry of Land, Infrastructure, and Transport. (2023). *Smart City Korea*. 12.05.2023 tarihinde www.smartcity.go.kr/en/rd/u-city-rd adresinden erişildi.
- Strateji Bütçe Başkanlığı. (2019a). *On Birinci Kalkınma Planı*, 100.Yıl Türkiye’nin Planı, Ankara.
- Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019b). *Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu 2019*. 3.05.2023 tarihinde <https://www.sbb.gov.tr/wp->

content/uploads/2020/03/Surdurulebilir-Kalkinma-Amaclari-Degerlendirme-Raporu_13_12_2019-WEB.pdf adresinden erişildi.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2023). *Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu*, Ankara.

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2021). *Sürdürülebilir Gıda Sistemleri Ülke Raporu: Türkiye*. 12.05.2023 tarihinde <http://www.tarimorman.gov.tr> adresinden erişildi.

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023a). *DİTAP*. 18.06.2023 tarihinde www.ditap.gov.tr adresinden erişildi.

Tarım ve Orman Bakanlığı. (2023b). *Su Verimliliği İçin Bursa'da Önemli Toplantı: Belediye Su Kardeşliği*. 18.06.2023 tarihinde <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Haber/1145/Su-Verimliliği-Icin-Bursada-Onemli-Toplantı-Belediye-Su-Kardesligi> adresinden erişildi.

TBMM. (2021). *TBMM Deprem Araştırma Raporu*. 12.05.2023 tarihinde http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/sirasayi_sd.sorgu_baslangic adresinden erişildi.

Ticaret Bakanlığı. (2021). *Ulusal Akıllı Ulaşım Sistemleri Strateji Belgesi ve 2020-2023 Eylem Planı*. Ankara.

Ticaret Bakanlığı. (2023). *Yeşil Mutabakat Eylem Planı 2021*. Ankara.

TÜİK. (2022). *TÜİK Bülteni*. 22.12.2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=45500> adresinden erişildi.

TÜİK. (2023). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları*. 2007-2022. 14.05.2023 tarihinde <http://www.data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=45500> adresinden erişildi.

Ubi-com Programme. (2011). *Ubiquitous City in Korea Services and Enabling Technologies*. 10.05.2023 tarihinde <https://www.seoulsolution.kr/sites/default/files/notice/ubiquitous%20city%20in%20korea.pdf> adresinden erişildi.

UN Climate Change. (2020). *UN Climate Action Pathways Map Route from Covid-19 Recovery to Resilient Net Zero Economy*. 10.05.2023 tarihinde <https://unfccc.int/news/un-climate-action-pathways-map-route-from-covid-19-recovery-to-resilient-net-zero-economy> adresinden erişildi.

UNDP. (2023a). *Türkiye İçin Dayanışma Çağrısı*. 12.06.2023 tarihinde <https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/toparlanma-yol-haritasi-cizen-undp-depremin-vurdugu-turkiye-icin-dayanisma-cagrisi-yapti> adresinden erişildi.

- UNDP. (2023b). *Türkiye Depremi İnsani Yardım İhtiyaç ve Müdahale Özeti: Acil Yardım Çağrısı Kapsamında Rakamlar ve Hedeflerin Özeti*. 16.06.2023 tarihinde <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-02/UNDP%20Türkiye%20Deprem%20Acil%20Cagrisi%20TUR.pdf> adresinden erişildi.
- UNDRR. (2015). *Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi*. 10.05.2023 tarihinde <https://www.undrr.org/implementing-sendai-framework/what-sf> adresinden erişildi.
- UNDRR. (2023). *Making Cities Resilient*. History of Making Cities Resilient. 10.05.2023 tarihinde <https://mcr2030.undrr.org/who-we-are/history> adresinden erişildi.
- UNDESA (United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division). (2022). *World Population Prospects 2022: Summary of Results*. UN DESA/POP/2022/TR/NO. 3.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. UN General Assembly Distr.: General 21 October 2015 Seventieth session Agenda items 15 and 116.
- United Nations. (2018). *68% of The World Population Projected To Live In Urban Areas By 2050*. Says UN. 10.05.2023 tarihinde <https://www.un.org/development/desa/en/news/population/2018-revision-of-world-urbanization-prospects.html#:~:text=News-> adresinden erişildi.
- United Nations. (2023a). *UN DESA World Population Proespects 2022*. 18.06.2023 tarihinde <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/MostUsed/> adresinden erişildi.
- United Nations. (2023b). *World Population Projected Reach 98 Billion*. 13.05.2023 tarihinde <https://www.un.org/en/desa/world-population-projected-reach-98-billion-2050-and-112-billion> adresinden erişildi.
- Urhan, V. F. (2008). *Türkiye 'de Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılandırılması*. Sayıştay Dergisi, (70), 85-102.
- Uyar, H. (2004). *Türkiye 'de ve Dünyada Yerel Yönetimler: Kısa Bir Tarihçe Yıl*, 51(51), 31-38.
- Vilayetler Birliği. (2021). *Vilayetler Birliği Faaliyet Raporu*. 2021. Ankara.
- World Bank. (2023). *Urban Development*. 18.06.2023 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview> adresinden erişildi.

- Yenigül, S. B. (2016). *Büyükşehirlerde Tarımsal Alanların Korunmasında Kentsel Tarım ve Yerel Yönetimlerin Rolü*. Megaron, Cilt 11, Sayı 2, s. 291-299.
- Yörükoğlu, F. (2009). *Türk Belediyeciliğinin Gelişim Süreci*. Mevzuat Dergisi. 12(135), 1-16.
- Yücel I. A. ve Tüzgen, Y. (2018). *İklim Dostu Şehirlerin Baskın Ekonomik Faaliyet Alanı İle Etkileşimi*. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (4), 125-140, <http://aksarayiibd.aksaray.edu.tr/tr/pub/issue/42407/491248>.
- Zengin, O. (2014a). *Büyükşehir Belediyesi Sisteminin Dönüşümü: Son On Yılın Değerlendirmesi*. Ankara Barosu Dergisi. Cilt 72, Sayı 2, s. 91-116.
- Zengin, O. (2014b). *Yakın Dönem Büyükşehir Belediyesi Reformu ve Orman Köyleri Meselesi*. Türk Dünyasında Yerel Yönetimlerin Sorunları (Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu), (Ed. Deniz İşçioğlu), Nobel Yayıncılık, Ankara, s. 383-408.

İnternet Kaynakları

- https://commission.europa.eu/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/urban-agenda-eu_en
- <https://www.afad.gov.tr/basin-duyurusu-deprem-bolgesinde-yapilan-hasar-tespit-calismalari>
- <https://www.afad.gov.tr/deprem-sonrasi-geri-donusler-hk-basin-duyurusu>
- <https://www.afad.gov.tr/genel-hayata-etkili-afet-bolgesi-hk>
- <https://www.afad.gov.tr/kahramanmarasta-meydana-gelen-depremler-hk-36>
- <https://www.mdpi.com/journal/sustainability>

EK 1. Yıllara Göre Türkiye’de Yerel Yönetimler Alanında Yapılan Yasal Düzenlemeler

Yıllar	Düzenlemenin Adı	İçerik
1855	İstanbul Şehremaneti	İlk belediye örgütü olan İstanbul Şehremaneti kurulmuştur.
1857	Altıncı Daire-i Belediye	Galata-Beyoğlu’nda 14 Belediye Dairesine ayrılan Dersaadet’te “Altıncı Daire-i Belediye” kurulmuştur.
1864	Vilayet Nizamnamesi	1864 Nizamnamesi’yle Meclis Hükümetleri dönemine kadar devam edecek olan “vilayet taksimatı” kurularak, eyaletler kaldırılmıştır. Vilayet, birkaç eyaletten oluşan geniş bölge yönetimidir. Osmanlı devletinin 19. yüzyılın ikinci yarısında biçimlenen toprağa dayalı örgütlenme düzeni içinde vilayetler livalara (sancaklara-bugünkü iller), livalar kazalara (ilçelere), kazalar nahiyelere (bucaklara) bölünmüştür. Kanunda, “vilayetin hususi işleri” başlıklı bir bölüm düzenlenmiş ve bu bölümde vilayetin yerel işleri ile ilgilenmek üzere Vilayet Umumi Meclisi’nin (il genel meclisi) toplanması öngörülmüştür.
1868	İstanbul Belediyesinde düzenleme	İstanbul Belediyesi yeniden düzenlendi. 14 Belediye dairesine ayrıldı. Belediye daireleri şubeye dönüştürülmüştür.
1871	İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi	İl Genel Meclislerinin görev alanı genişletilmiştir.
1876	Kanuni Esasi	Kanuni Esasi’de 112 md. belediye işlerinin İstanbul ve taşrada seçimle oluşacak belediye meclisleri eliyle yürütüleceğini 108. md. ise illerin yönetiminin yetki genişliği ve görevler ayrımı esaslarına göre görüleceğini belirtmiştir.
1876	Vilayet Belediye Kanunu	Her kent ve kasabada birer belediye örgütü kurulması amaçlanmıştır.
1877	Dersaadet Belediye Kanunu	Belediye daire sayısı 20’ye çıkarılmıştır.
1913	İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu	1913 düzenlemesi ile il genel meclislerine “Vilayet Hususi İdaresi (İl Özel İdaresi)” adı ile tüzel kişilik verilmiştir. Bu tarihten sonra vilayet umumi meclisleri görev, yetki ve kaynak bakımından daha geniş olanaklara kavuşturulmuştur.
1921	Teşkilatı Esasiye Kanunu (1921)	Bu kanunun genel felsefesi ademi merkezîyet üzerine kurulmuştur. Vilayet, kaza ve nahîye olarak üç düzeylidir. Merkezîyet istisnaidir.
1924	Teşkilatı Esasiye Kanunu (1924)	1924 Anayasası’nda da yerel yönetimler görevler ayrımı ilkesi çerçevesinde düzenlenmiştir.
1924	486 sayılı Umuru Belediyeye Mütcellik Ahkâmı Cezaiye Hakkında Kanun	Belediye tarafından verilebilecek bazı cezalar düzenlenmiştir.

1924	442 sayılı Köy Kanunu	Köylere tüzel kişilik, köy organlarına görev ve yetkiler verilmiştir.
1926	831 sayılı Sular Hakkında Kanun	Belediye ve köylerde su tedariki ve idaresi hakkında düzenleme yapılmıştır.
1927	1151 sayılı Bozcaada ve İmroz Kazalarının Mahalli İdareleri Hakkında Kanun	İmroz ve Bozcaada mahalli idarelerinin görev ve yetkileri düzenlenmiştir.
1930	1580 sayılı Belediye Kanunu	Kentsel hizmetler düzenlenmiş, belediyelerin yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Kanunu'nun 13.maddesi hükmü uyarınca kadınlara belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.
1930	1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu	Genel sağlıkla ilgili düzenleme yapılmıştır.
1933	2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu	Yapılar ve yollarla ilgili düzenleme yapılmıştır.
1933	2295 sayılı Belediye Teşkilatı Olan Yerlerde Muhtar ve İhtiyar Heyetlerinin Lağvı Hakkında Kanun	19/06/1933 tarihli ve 2295 sayılı Kanun ile Belediye teşkilatı olan yerlerde mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri kaldırılmıştır.
1933	2301 sayılı Belediyeler Bankası Kuruluş Kanunu	Atatürk'ün talimatlarıyla Belediyelerin imar faaliyetlerini finanse etmek üzere, 11/06/1933 tarihinde 2301 sayılı Kanunla 'Belediyeler Bankası' kurulmuştur.
1934	2644 sayılı Tapu Kanunu	Her türde gayrimenkullerin tesciline yönelik hükümleri içermektedir.
1938	3533 sayılı Umumi, Mülhak ve Hususi Bütçelerle İdare Edilen Daireler ve Belediyelerle Sermayesinin Tamamı Devlete veya Belediyeye veya Hususi İdarelere Ait Daire ve Müesseseler Arasındaki İhtilafların Tahkim Yolu İle Halli Hakkında Kanun	Umumi, mülhak ve hususi bütçelerle idare edilen daireler ve belediyelerle sermayesinin tamamı Devlete veya belediye veya hususi idarelere ait olan daire ve müesseseler arasında çıkan anlaşmazlıklar bu Kanun hükümlerine göre düzenlenmektedir.
1944	4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun	15/04/1944 tarihli ve 4541 sayılı Kanun ve 26/04/1945 tarihli ve 3/2412 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kabul edilen “Şehir ve Kasabalardaki Mahalle Muhtar ve İhtiyar Kurulları Tüzüğü” ile Mahalle muhtarlıkları yeniden düzenlenerek mahalle teşkilatları tekrar kurulmuştur.
1945	4759 sayılı İller Bankası Kanunu	Belediyeler Bankası kapatılıp yerine İller Bankası kurulmuştur.
1949	5442 sayılı İl İdaresi Kanunu	İl, ilçe ve bucak kurulması, kaldırılması, adlarının, bağlılıklarının, merkez ve sınırlarının belirtilmesi ve değiştirilmesine yönelik usuller belirlenmiştir.
1960	1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. Maddesinin 58. Bendine Tevfikan Belediyelerce Kurulan Toptancı	Toptancı hallerinde gerçekleştirilen her türlü işlemlere yönelik hükümleri belirtmektedir.

	Hal'lerinin Sureti İdaresi Hakkında Kanun	
1960	91 sayılı Devlet Planlama Teşkilatı Kuruluş Kanunu	Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuştur.
1960	160 sayılı Devlet Personel Dairesi Kuruluş Kanunu	Devlet Personel Dairesi kurulmuştur.
1961	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961)	112. ve 116. maddelerinde yerel yönetimlere ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir.
1963	307 sayılı Belediye Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	27/07/1963 tarihli ve 307 sayılı Kanun uyarınca Belediye Başkanları doğrudan halk tarafından seçilmeye başlanmış; güçlü başkan sistemine geçilmiştir.
1965	634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu	Tamamlanmış yapılar üzerinde bağımsız mülkiyet hakları kurulmasına dair düzenleme yapılmıştır.
1968	1053 sayılı Belediye Teşkilatı Olan Yerleşim Yerlerine İçme, Kullanma ve Endüstri Suyu Temini Hakkında Kanun	Belediyelerde kullanılacak olan içme, kullanma ve endüstri suyunun hangi şart ve koşullar altında ve hangi kurumlar tarafından yapılacağına dair düzenleme yapılmıştır.
1969	1164 sayılı Arsa Üretimi ve Değerlendirilmesi Hakkında Kanun	Arsa üretimi ve değerlendirilmesine ilişkin düzenleme yapılmıştır.
1970	1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu	Emlak vergileri düzenlenmiştir.
1977	2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Kanunu	Köy muhtarlarına ve mahalle muhtarlarına yönelik olarak belirlenen aylık ödenek miktarlarını ve sosyal güvenlik haklarını belirleyen hükümleri içermektedir.
1978	Yerel Yönetim Bakanlığı	Yerel yönetimlerin yönetsel ve mali sorunlarını çözmek, böylece bu yönetimlere etkinlik ve işlerlik kazandıracak düzenlemeleri yapmak amacıyla kurulmuştur.
1981	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu	Belediyeye ait her türlü gelir kalemine yönelik esasları belirlemektir.
1981	2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun	İstanbul ili su ve kanalizasyon hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir.
1982	2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu	Turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek, dinamik bir yapı ve işleyişe kavuşturacak düzenleme yapılmıştır.
1982	Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)	127. maddesinde yerel yönetimler düzenlenmiştir.
1983	2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu	Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır.

1983	2872 sayılı Çevre Kanunu	Kanunun amacı; çevrenin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır.
1983	2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu	Kamu yararının gerektirdiği hallerde gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerinin mülkiyetinde bulunan taşınmaz malların kamulaştırılmasını düzenlemektedir.
1984	3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu	Anakentlerde iki kademeli belediye yapısına geçilmiştir.
1984	2972 sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun	Mahalli idareler organlarının seçimlerine ilişkin esasları belirlemek amacıyla yürürlüğe konulmuştur.
1984	2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun	İmar ve gecekondu mevzuatına aykırı olarak inşa edilmiş ve inşa halindeki bütün yapılar hakkında uygulanacak işlemleri düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır.
1984	2985 sayılı Toplu Konut Kanunu	Konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik usul ve esasları belirler.
1985	3194 sayılı İmar Kanunu	İmar planları ve inşaat ruhsatlarına ilişkin düzenleme yapılmıştır.
1985	3152 sayılı İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun	İçişleri Bakanlığı'nın kurulmasına, teşkilat ve görevlerine ilişkin esasları düzenlemektir.
1985	3202 sayılı Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun	Köye ve bağlı yerleşim birimlerine yönelik hizmetleri ve bu hizmetlerin yerine getirilmesi ile ilgili esasları düzenlemektir.
1987	3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	İl özel idareleriyle ilgili hükümler yeniden düzenlenmiştir.
1987	3402 sayılı Kadastro Kanunu	Ülke koordinat sistemine göre memleketin kadastral veya topoğrafik kadastral haritasına dayalı olarak taşınmaz malların sınırlarını arazi ve harita üzerinde belirterek hukuki durumlarını tespit etmek suretiyle 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun öngördüğü tapu sicilini kurmak, mekânsal bilgi sisteminin alt yapısını oluşturmak için düzenlenmiştir.
1989	3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun	İşyeri açma ve çalışma ruhsatları düzenlenmiştir.
1991	3723 sayılı Kanun ile Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın Kabulü	Türkiye 1991 yılında 3723 sayılı Kanun ile bu şartı onaylamıştır.
2001	4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun	Can ve mal güvenliğini sağlamak için, imar plânına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli yapı yapılması için proje ve yapı denetimini sağlamak ve yapı

		denetimine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.
2003	5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu	Yerel yönetimlerde dahil kamu kurum ve kuruluşlarının mali yönetimi ve denetimi yeniden yapılandırılmıştır.
2004	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu	Büyükşehir belediyelerinin teşkilat yapısı, görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir.
2004	5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu	Ankara kentinin kuzey bölgesinin kentsel dönüşümüne ilişkin yapılan düzenlemeleri içermektedir.
2005	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu	İl özel idarelerinin teşkilat yapısı, görev ve yetkileri düzenlenmiştir.
2005	5393 sayılı Belediye Kanunu	Belediyelerin teşkilat yapısı, görev ve yetkileri düzenlenmiştir.
2005	5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu	Mahalli idare birliklerinin kuruluş, teşkilat, görev, yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir.
2005	5286 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Kaldırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Köye ve bağlı yerleşim birimlerine yönelik hizmetleri ve bu hizmetlerin yerine getirilmesi ile ilgili esasları düzenlemektedir.
2005	5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun	Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların korunmasını düzenlemektedir.
2005	5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu	Toprağın doğal veya yapay yollarla kaybını ve niteliklerini yitirmesini engelleyerek korunmasını, geliştirilmesini ve çevre öncelikli sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak, plânlı arazi kullanımını sağlayacak usûl ve esasları belirlemek amacıyla taşımaktadır.
2006	5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun	Kalkınma Ajanslarının kurulması ve görevlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.
2007	5586 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu	Jeotermal ve doğal mineralli su kaynaklarının etkin bir şekilde aranması, araştırılması, geliştirilmesi, üretilmesi, korunması, bu kaynaklar üzerinde hak sahibi olunması ve hakların devredilmesi, çevre ile uyumlu olarak ekonomik şekilde değerlendirilmesi ve terk edilmesi ile ilgili usûl ve esasları düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır.

2007	5706 sayılı İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun	İstanbul’u 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti olarak hazırlamak, 2010 yılında yapılacak etkinlikleri planlamak ve yönetmek, kamu ve sivil kurum ve kuruluşların bu amaçla yapacakları çalışmalarda koordinasyonu sağlamak üzere İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansının kurulması ile görev ve yetkilerini düzenlemek amacıyla çıkarılmıştır.
2008	5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Büyükşehir belediyeleri sınırları içinde yeni ilçeler kurulmuştur.
2008	5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun	İl Özel İdareleri ve belediyelerin genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları paylar yükseltilmiştir.
2011	6107 sayılı İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun	İller Bankası “İLBANK” adı ile yeniden teşkilatlandırılmıştır.
2011	636 sayılı Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı kapatılarak, Çevre, Orman ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuştur.
2011	644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	04/07/2011 tarihli ve 644 sayılı KHK uyarınca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulmuştur.
2011	645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	04/07/2011 tarihli ve 644 sayılı KHK uyarınca Orman ve Su İşleri Bakanlığı kurulmuştur.
2012	6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu	Binalarda afetler sonucu meydana gelebilecek zararların karşılanmasına yönelik sigorta hükümlerini içermektedir.
2012	6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun	Bu kanunda afet riski altındaki kentlerin yapı stoğunun güçlendirilmesine yönelik hükümler yer almıştır.
2012	6360 sayılı Onüç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmialtı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	TBMM tarafından 12/11/2012 tarihinde kabul edilen 6360 sayılı Onüç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmialtı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun teşkilatlanmaya ilişkin maddelerinin ilk mahalli idareler genel seçiminde yürürlüğe girmesi ile Türkiye’de, 29 Büyükşehir belediyesi, 52 il özel idaresi, 1.394 belediye, 18.201 köy bulunacaktır. Büyükşehir belediyesi olan 29 ilde BŞB sınırlarıyla il sınırları örtüşecektir.

2013	6447 sayılı 6360 sayılı On Üç İlide Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	TBMM tarafından 14/03/2013 tarihinde kabul edilen 6447 sayılı Kanun ile 6360 sayılı Kanun'un adı ve bazı maddelerinde değişiklik yapılarak Ordu ilinde sınırları mülki sınırlarla örtüşen Ordu Büyükşehir Belediyesi ve Ordu il merkezi mülki sınırlarıyla örtüşen Altınordu adıyla bir ilçe kurulmuştur.
2014	6525 Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanununda yapılan değişiklik ile üyelerinin tamamı il özel idarelerinden oluşan ulusal düzeydeki birlik için Birlik Başkanı, İçişleri Bakanlığı Müsteşarı olarak belirlenmiştir.
2014	6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Orman köyleri ve orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazların, belde iken sakinleri orman köylüsüne tanınan hak, sorumluluk ve imtiyazlardan yararlanan ve mahalleye dönüştürülen beldeler için de geçerli olması yönünde düzenleme yapılmıştır.
2014	6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Bakanlıklar ve merkezi idare kuruluşları tarafından il özel idarelerine kaynak aktarılmış olan işlerden, özel idarelerin tüzel kişiliğinin kalkacağı tarihe kadar tamamlanamayacak olanlar yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıklarına devredilmiş, mevzuattan kaynaklanan tüm hak, alacak, borç ve diğer ilişkilerde muhatap, devrin yapıldığı yatırım izleme ve koordinasyon başkanlıkları olarak belirlenmiştir.
2014	6527 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Belediyelerde tahsil edilmesi gereken bazı maktu vergi ve harçlara ilişkin tarifelerin belediye meclislerinin önerisi, İçişleri Bakanlığının görüşü ve Hazine ve Maliye Bakanlığının teklifi ile Bakanlar Kurulunca tespit edileceği düzenlenmiştir. Ayrıca söz konusu tespit yapılmıca kadar belediye meclislerince yapılan tarifelerin uygulanması yönünde hüküm konulmuştur.
2014	6552 sayılı İş Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması ile Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılmasına Dair Kanun	Belediyelerin orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları yapmasının önü açılmış ayrıca, belediyelerin sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve turizmi geliştirecek projelere İçişleri Bakanlığının onayı ile ücretsiz veya düşük bir bedelle amacı dışında kullanılmamak kaydıyla taşınmaz tahsis edebilmesi hususunda düzenleme yapılmıştır. Belediye borçlarına karşılık olarak belediyenin göstereceği mal üzerine icra işleminin uygulanması öngörülmüş ancak, on gün içinde yeterli mal beyan edilmediği durumlarda söz konusu alacak miktarını aşmayacak ve kamu hizmetlerini aksatmayacak biçimde bu işlemin yerine getirilmesi düzenlenmiştir.

		Kentsel dönüşüm ve gelişim proje alanlarındaki gayrimenkul sahipleri ile anlaşma sağlanması ve bu gayrimenkullerin anlaşma sonucu belediye mülkiyetine geçmesi halinde haczedilememesi yönünde düzenleme yapılmıştır.
2014	6569 sayılı Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Bu Kanun ile tüzel kişiliği kaldırılan belde ve köylerde 657 sayılı Kanununun 86 ncı maddesinin üçüncü fıkrasına istinaden istihdam edilen ebe ve hemşirelerin hâlen görev yaptıkları yerlerde görev yapmaya ve mevzuatta kendileri için öngörülen haklardan aynı şekilde yararlanmaya devam edecekleri ve bu yerler için ihtiyaç olması hâlinde aynı usulle vekil ebe ve hemşire istihdam edilebileceği yönünde düzenleme yapılmıştır.
2014	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Yönetmelikte, hukuki durumları ve hizmet özelliklerine göre gruplara ayrılan belediye ve bağlı kuruluşları ile mahalli idare birlikleri, TÜİK tarafından açıklanan 2013 yılı adrese dayalı nüfus sayımında belirlenen nüfuslara uygun olarak yeniden düzenlenerek Yönetmeliğe derç edilmiştir.
2014	Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Ulaşım Koordinasyon Merkezlerinde hâlihazırda üye ve oy hakkı bulunmayan Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonuna üye ve oy hakkı tanınmıştır. “Özürllüleri” ifadesi “engelliler” olarak değiştirilmiştir.
2014	Mahalli İdareler Personelinin Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Esaslarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Mahalli İdareler Personelinin Görevde Yükselme ve Unvan Değişikliği Esaslarına Dair Yönetmelikte gerekli değişiklikler yapılmıştır.
2014	Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Mahalli idareler seçimlerini müteakip yapılacak ilk toplantıya belediye başkanının katılmaması durumlarında en yaşlı üyenin toplantıya başkanlık etmesi, belediye başkanının meclisi olağanüstü toplantıya çağırması, ihtisas komisyonlarında görev alan üyenin, bağlı bulunduğu partisinden istifa etmesi halinde komisyon üyeliğinin sona ermesi ve kalan süreyi tamamlamak üzere aynı partiden yeni üye seçimi yapılması yönünde düzenlemeye gidilmiş ve 5747 sayılı Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çerçevesinde tüzel kişilikleri sona eren ilk kademe belediyeleri ile ilgili Yönetmelikte geçen ifadeler çıkarılmıştır.

2014	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Ülkemiz genelinde açılacak ekmek fırınlarının ayrıık nizamda müstakil binada faaliyet göstermeleri esas alınmıştır.
2014	Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Mahalli idareler seçimlerini takip eden ilk toplantıda encümene üye seçimi, il ve ilçe belediyeleri ile nüfusu 10.000'in üzerindeki belediyelerde zorunlu olarak oluşturulması gereken plan ve bütçe ile imar komisyonunun yanı sıra büyükşehir belediyelerinde oluşturulması gereken zorunlu komisyonlar Yönetmeliğe ilave edilmiştir. Öte yandan meclisin olağanüstü toplantısı yapması, meclis başkanı ve üyelerin görüşmelere katılmayacağı durumlar, meclis üyeliğinin sona ermesi, meclisin feshi, meclis kararlarının yargıya taşınması ve ilçe belediye meclislerinin imara ilişkin kararlarının büyükşehir belediye meclisinde görüşülmesine ilişkin hususlar Yönetmeliğe derç edilmiştir.
2014	İl Genel Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	İl genel meclisi başkanının meclisi olağanüstü toplantıya çağırması, ihtisas komisyonlarında görev alan üyenin, bağlı bulunduğu partisinden istifa etmesi halinde komisyon üyeliğinin sona ermesi ve kalan süreyi tamamlamak üzere aynı partiden yeni üye seçimi yapılması yönünde düzenlemeye gidilmiştir.
2014	İl Genel Meclisinin Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmeliğin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik	
2014	İl Özel İdareleri, Belediyeler ve İl Özel İdareleri ve Belediyelerin Kurdukları Birlikler İle Bunlara Bağlı Döner Sermayeli Müessese ve İşletmelerde, İlk Defa Memuriyete Atanacaklara Ait Sınav Yönetmeliğinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik	
2014	Belediye Meclislerinin Çalışma Usulüne Dair Belediye Kanunu'nun 59 uncu Maddesine Tefikan Tanzim Edilen Talimatnamenin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Yönetmelik	

2015	6645 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikle yapılarıdaki asansörlerin tescili, yıllık periyodik bakımlarına ilişkin düzenlemeler yapılmış, bu hususta yetkilendirilen kuruluşların sahip olması gereken şartlar belirlenmiştir.
2015	Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Meclis başkanı ile belediye başkan yardımcılarının komisyonlarda üye olarak görev alabilmesine yönelik düzenleme yapılmıştır.
2015	İl Genel Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	İl genel meclisi başkanının komisyonlarda üye olarak görev alabilmesine yönelik düzenleme yapılmıştır.
2015	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	Belediyelerin mevcut durumları analiz edilerek norm kadro standartları cetvellerinde ihtiyaca göre bazı değişiklikler yapılmış olup, ihtiyaca binaen personel kadroları belli bir sistematik içerisinde artırılmıştır.
2015	Mahalli İdareler Uzlaşma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	İl özel idaresi ve belediye uzlaşma komisyonlarında görev alacak personel yeniden belirlenmiştir.
2016	Mezarlık Yerlerinin İnşası ile Cenaze Nakil ve Defin İşlemleri Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Defin hizmetlerinin süratli biçimde yerine getirilmesi sağlanmıştır.
2016	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan 2015 yılı adrese dayalı nüfus sayımında belirlenen nüfusları ve belediyelerin talepleri ile mevcut durumları analiz edilerek norm kadro standartları cetvellerinde gerekli değişiklikler yapılmış, yeni daire başkanı kadroları verilmiştir.
2016	İl Özel İdareleri Norm Kadro İlke Ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca, büyükşehir belediyeleri bulunan illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişilikleri kaldırıldığından Yönetmelikte değişiklik yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.
2016	Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği	Yayımlanmış devlet muhasebesi standartlarına uyum, Sayıştay'a kamu idare hesaplarının verilmesi, kamuya ait taşınırlar ile tahsisli taşınmazların tahsisli oldukları idarelerin mali tablolarının yer alması, kamuoyuna ve uluslararası kuruluşlara uygun raporlama yapılması, Sayıştay raporlarında yer alan tespit ve öneriler, teknolojik gelişmeler, kamu idarelerinin talepleri ve muhtelif mevzuatta yapılan değişikliklere uyum gerekçeleri ile Yönetmelik yeniden düzenlenmiştir.

2016	6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6360 sayılı kanunla tüzel kişiliği kaldırılmış köylerde içme ve kullanma suyu için alınacak ücretler ile ilgili düzenleme yapılmış, ancak belde belediyeleri için benzer bir düzenlemeye gidilmemiştir.
2016	678 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 75'inci maddesine eklenen afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalan yerleşim birimlerinin belediyeleri ile Kanunun 45/2 maddesi gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyelerde talep edilmesi halinde aksayan hizmetlerin başka belediye tarafından yerine getirebileceği düzenlenmiştir.
2016	676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	442 sayılı Köy Kanununun 74'üncü, ek 16 ncı ve ek 17 nci maddesinde değişiklik yapılmış ve ek 19 uncu madde eklenmiştir. "Geçici köy korucusu" ibaresi "güvenlik korucusu", "gönüllü köy korucusu" ibaresi "gönüllü güvenlik korucusu" olarak değiştirilmiştir.
2016	678 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Güvenlik korucularıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.
2016	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnemenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	Güvenlik korucularının görev alanı belirlenmiş ayrıca iller arası görevlendirilmeleri ile operasyona katılan güvenlik görevlilerine ek tazminat ödenmesi hüküm altına alınmıştır.
2016	6758 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnemenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 45 inci maddesine eklenen fıkra ile terör bağlantısı nedeniyle görevden uzaklaştırılan veya tutuklanan belediye başkanı, başkan vekili ve meclis üyelerinin yerine büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı, diğerlerinde vali tarafından seçilme yeterliliğine sahip kişiler arasından atama yapabilmelerine ilişkin hususlar düzenlenmiştir. Aynı Kanunun 57'nci maddesine eklenen fıkra ile belediye hizmetlerinin aksatılmasının terörle mücadelede zarar verdiği yerlerde; ilgili valinin belediye hizmetlerini Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, il özel idaresi veya kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla yapabilmesi veya yaptırabilmesine ilişkin hususlar düzenlenmiş, belediye imkanlarının teröre destek için kullanıldığı yerlerde ilgili belediyenin taşınurlarına vali veya kaymakam tarafından el konulabileceği düzenlenmiştir. Aynı Kanuna eklenen geçici 9 uncu maddeyle; maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce terör

		nedeniyle görevden uzaklaştırılan belediye başkanı, başkan vekili ve meclis üyeleri içinde aynı hükmün uygulanacağı düzenlenmiştir.
2017	680 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	İlişği kesilmiş güvenlik korucularının operasyonel faaliyetler kapsamında valinin teklifi ve Bakanın onayıyla tekrar göreve çağrılabilmesi, harcırah ve ek tazminattan yararlandırılması hususları düzenlenmiştir.
2017	690 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	442 sayılı Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle; Güvenlik korucularının haklarıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.
2017	694 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	KHK ile 442 sayılı Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle; güvenlik korucuları ve gönüllü güvenlik korucuları hakkında terörle mücadele konularında değişiklik yapılmıştır.
2017	7061 Sayılı Bazı Vergi Kanunları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	442 sayılı Köy Kanunu'nda yapılan değişiklikle; köy yerleşim alanlarında bulunan ve köyde ikamet eden ve köy nüfusuna kayıtlı olup evi bulunmayan ihtiyaç sahiplerine satılan taşınmazlar üzerinde 31/12/2020 tarihine kadar çeşitli nedenlerle bina yapmayanlara ya da taksitlerini ödemeyenlere ilave süre vermek suretiyle bu vatandaşlarımızın satın aldıkları taşınmazları üzerinde bina yapmalarına ve taksitlerini ödemelerine imkân sağlanmak suretiyle bu vatandaşlarımızın mağduriyetlerinin önlenmesi ve verilen bu süre içerisinde de bina yapılmaması veya taksitlerin ödenmemesi durumunda bu taşınmazların köy tüzel kişiliği adına, tüzel kişiliğini kaybeden köylerde ise ilgili belediye adına resen tapuda tescil edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, 31/12/2020 tarihinden önce ek 13'üncü maddede belirtilen süreleri dolacak olan hak sahiplerinin bu süreleri de 31/12/2020 tarihine kadar uzatılmıştır.
2017	7033 Sayılı Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	394 sayılı Hafta Tatili Hakkında Kanunun yürürlükten kaldırılması sebebiyle 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 58'inci maddesinde değişiklik yapılmıştır.
2017	7061 Sayılı Bazı Vergi Kanunları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yapılan değişiklikle; -Kamuya ait eğitim kurumları, yurtlar, okul pansiyonlar ve hastanelerden abonelik, açma kapama, bağlantı, teminat, güvence bedeli, katılma payı ve benzeri ad altında herhangi bir ücret talep edilememesi amaçlanmaktadır. -Meclis kararıyla mabetlere indirimli bedelle ya da ücretsiz olarak içme ve kullanma suyu verebileceği hüküm altına alınmıştır. Madde ile, isteyen belediyelerin meclis kararıyla mabetlerin

		yanı sıra eğitim kurumlarına, yurtlara, okul pansiyonlarına ve hastanelere de indirimli bedelle ya da ücretsiz olarak içme ve kullanma suyu verebilmesi amaçlanmaktadır.
2017	7061 Sayılı Bazı Vergi Kanunları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	6360 sayılı Kanunla tüzel kişiliği kaldırılan köylerde uygulanması öngörülen vergi, resim, harç, katılım payı ve ücretlere ilişkin istisnaların uygulama süreleri 31/12/2017 iken 31/12/2020 tarihine kadar uzatılmıştır.
2017	Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte yapılan değişikliklerle; Ruhsatsız olarak işletilen işyerlerinin faaliyetinin men'i ile yetkili idarenin men kararını uygulamaması halinde kararın kolluk güçlerince uygulanması hususu düzenlenmiştir.
2017	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) tüplerinin terör örgütleri tarafından el yapımı patlayıcı (EYP) imalinde kullanılmasını önlemek amacıyla, bunların dağıtım merkezleri ve perakende satış yerleri ile varsa tüp depolamak için kullandığı yerlerde işyerlerine giren ve çıkanların tespiti amacıyla gerekli kamera kayıt sisteminin kurulması amaçlanmaktadır.
2017	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Güzellik salonları, epilasyon ve depilasyon araçlarıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.
2017	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	Yenileme alanları belirlenmektedir. Yenileme alanlarının üye sayıları, projelerin koruma kurullarıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır.
2017	Belediye Zabıta Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yönetmeliğin zabıta memuru alımına ilişkin bazı hükümlerinin yargı mercileri tarafından yürütmesinin durdurulması ve iptali nedeniyle, zabıta memuru alımına ilişkin hususlar yeniden düzenlenmektedir.
2017	Mahalli İdarelere İlk Defa Atanacılara Dair Sınav ve Atama Yönetmeliği	İl özel idareleri, belediyeler ve bunlara bağlı kuruluşlar ile mahalli idare birlikleri ve döner sermayeli kuruluşlara ilk defa memur olarak atanacılara ilişkin usul ve esasları düzenlenmektedir.
2017	Köylere Hizmet Götürme Birliği İhale Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yönetmelik değişikliği ile bürokrasi sürecinin basitleştirilmesi, iş sürecinin kolaylaştırılması ve etkin hale getirilmesi amaçlanmıştır.
2018	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair	Büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe belediyeleri arasında görevlerin yerine getirilmesinde yaşanan aksaklıklar nedeniyle, yönetmeliğin "Koordinasyon Birimleri" başlıklı

	Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik	ek 4 üncü maddesi, başlığıyla birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.
2018	7071 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun	678 sayılı KHK ile 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 75'inci maddesinde değişiklik yapılarak KHK kanunlaşmıştır.
2018	7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5393 sayılı Belediye Kanunu'nun ek 3 ve geçici 10. maddesinde yapılan değişikliklerle; belediye hizmetlerinden daha hızlı, kolay, etkin, kaliteli bir şekilde yararlanılması düzenlenmiştir.
2018	7099 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun mükerrer 79. maddesinde yapılan değişikliklerle, altyapı kazı işlemlerinde belediyeden kazı izin belgesi alınması, başvuru taleplerinin ne kadar sürede sonuçlandırılacağı, belge karşılığında alınacak harç oranı ve hesaplanması ve izinsiz kazı yapanlara uygulanacak idari para cezası ile ilgili hükümler düzenlenmiştir.
2018	7144 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 7. maddesinde yapılan değişikliklerle; şehir merkezine olan uzaklık, nüfus ve hattı kullanan sayısı kriterleri esas alınarak tespit edilecek hatlarla ilgili toplu taşıma hizmetlerinin işlettilmesi amacıyla büyükşehir belediye meclisine karar verme yetkisi verilmiştir.
2018	7148 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 20 nci maddesinde yapılan değişikliklerle, Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının, Vilayetler Birliğine üye olması imkânı getirilmiştir.
2018	7153 sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yapılan değişikliklerle İçişleri Bakanlığına bağlı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün kapatılması ve görevlerinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı olarak kurulan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne devretmesi doğrultusunda uyum düzenlemeleri yapılmıştır.
2018	7153 sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun 8, 9, 22 nci, ek 1 ve 2 nci maddelerinde yapılan değişikliklerle; İçişleri Bakanlığına bağlı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün kapatılması ve görevlerinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı olarak kurulan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne devretmesi doğrultusunda uyum düzenlemesi yapılmıştır.
2018	7153 sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu'nun 5 nci ve geçici 3 nci maddesinde yapılan değişikliklerle, İçişleri Bakanlığına bağlı Mahalli

		İdareler Genel Müdürlüğünün kapatılması ve görevlerinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı olarak kurulan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne devretmesi doğrultusunda uyum düzenlemesi yapılmıştır.
2018	7153 sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun bazı maddelerinde yapılan değişikliklerle, İçişleri Bakanlığına bağlı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün kapatılması ve görevlerinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığına bağlı olarak kurulan Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğüne devretmesi doğrultusunda uyum düzenlemesi yapılmıştır.
2019	7166 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Personelinin çocukları için kreş ve gündüz bakımevi hizmetini bütçesinden hizmet alımı yoluyla karşılamış olan belediyeler, büyükşehir belediyeleri ve bağlı kuruluşlarının suç teşkil etmeyen uygulamalarından dolayı herhangi bir idari ve mali yaptırıma tabi tutulmaması yönünde düzenleme yapılmıştır.
2019	7181 Sayılı Tapu Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Belediyelere devredilen taşınmazlar üzerindeki yapılar kentsel dönüşüme tabi tutulacağından, bu taşınmazlar için Cumhurbaşkanınca kentsel dönüşüm ve gelişim alanı kararının alındığı tarihten itibaren ecrimisil tahakkuk ettirilmemesi, tahakkuk ettirilen ecrimisillerin terkin edilmesi, tahsil edilenlerin ise iade edilmesi amaçlanmıştır.
2019	7201 Sayılı Kamulaştırma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı müze ve ören yerlerinde uygulanan su ve atık su tarifesi ile yine söz konusu yerlerde jeotermal kaynaklar ve doğal mineralli sular kanununda yer alan kaynaklardan elde edilen su, gaz ve buharın (akışkan) elde edilmesi, iletilmesi ve kullanılmasında uygulanan su ve atık su tarifesinin, kamu kurum ve kuruluşlarına uygulanan tarifelere göre belirlenmesine yönelik düzenleme yapılmıştır. Bu yerlerin kimi borçlarının yeniden yapılandırılması amaçlanmıştır.
2019	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	

2019	2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununun Çeşitli Harçlarla İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yeni Hükümet Sisteminin işleyişi bakımından gerekli düzenlemelerin yapılması amacıyla Yönetmelikte değişiklik yapılmıştır.
2019	2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununun Harcamalara Katılma Payları ile İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Belediye İtfaiye Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Belediyelerin Arsa, Konut ve İşyeri Üretimi, Tahsisi, Kiralaması ve Satışına Dair Genel Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Büyükşehir Belediyeleri Özürlü Hizmet Birimleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Kent Konseyi Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	
2019	Mahalli İdarelere İlk Defa Atanacıklara Dair Sınav ve Atama Yönetmeliği	
2020	7244 sayılı Yeni Koronavirüs (Kovid-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Kovid-19 salgını nedeniyle mücadele önlemleri kapsamında düzenlemeler yapılmış olup, belediyeler ile ilgili hükümlere de yer verilmiştir.

2020	7254 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun	Büyükşehir belediyesi olan yerlerde mahalle statüsünde olmakla birlikte kırsal niteliğini devam ettirmekte olan yerlerde yaşayan vatandaşlarımıza uygulanan çeşitli vergi ve ödeme avantajlarının kalıcı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Düzenleme kapsamında kırsal mahalle niteliği belirlenirken sosyo-ekonomik durum, şehir merkezine uzaklık, belediye hizmetlerine erişebilirlik, mevcut yapılaşma durumu ve benzeri hususlar dikkate alınarak yerel yönetim meclislerince karar verilecektir.
2020	7261 sayılı Türkiye Çevre Ajansının Kurulması İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Sağlıklı ve çevreci ulaşım araçlarından olan bisiklet ve elektrikli skuterlerin teşvik edilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla değişiklikler yapılmıştır.
2020	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Bağımlılık ile Mücadele Yüksek Kurulu'nun 03/07/2019 tarihli kararına istinaden internet salonları ile ilgili İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte düzenlemeler yapılmıştır.
2020	Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Ulaşım hizmetleri konusunda ilgili Bakanlıkların ve kurumların UKOME'deki karar mekanizmasına katkı sunması amaçlanmıştır.
2020	Belediye Zabıta Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yargı kararları doğrultusunda yönetmelikte yeniden düzenleme yapılmıştır.
2020	Belediye İtfaiye Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Değişen mevzuat nedeniyle Yönetmelikte itfaiye personelinin eğitim ve denetim konularında yetkili kurumların belirlenmesi ve personel alım ilanları ile ilgili değişiklikler yapılmıştır.
2020	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Hukuki durumları ve hizmet özelliklerine göre altı ana gruba ayrılan belediye ve bağlı kuruluşları ile mahalli idare birlikleri Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan 2019 yılı adrese dayalı nüfus sayımında belirlenen nüfuslara uygun olarak yeniden düzenlenerek bu Yönetmeliğe eklenmiştir.
2020	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	İşyeri ve sınıf tespitinin tanımı yapılmış, oyun, eğlence, spor ve macera parkları faaliyeti, taşınmaz ticareti faaliyeti, ikinci el motorlu kara taşıtı ticareti faaliyeti, mesleki eğitim ve yeterlilik, faaliyetten geçici süreyle men ve idari para cezası ile ilgili hükümlere yer verilmiş, ticari amaca yönelik yapı kayıt belgesi alınmış iş yerleri için yapı kullanma izin belgesi aranmaksızın ruhsatlandırma hakkı getirilmiştir.
2020	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Personelinin Görevde Yükselme ve Unvan	Yapılan düzenleme ile liyakat ve kariyer ilkeleri çerçevesinde, hizmet gerekleri ve personel planlaması esas alınarak, yerel yönetimlerde görev yapan devlet memurlarının görevde yükselme ve

	Değişikliği Esaslarına Dair Yönetmelik	unvan değişikliklerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.
2020	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Açık ve kapalı alanlarda bulunan oyun, eğlence, su, spor ve macera parkları ile teleferikler, taşınmaz ticareti, elektrikli araç şarj istasyonları ile ikinci el motorlu kara taşıtı ticareti yapılan iş yerleri için özel düzenlemeler getirilmiş ve yeni duruma uyum için de üç aylık süre öngörülmüştür. Söz konusu İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik'in geçici 6 ncı maddesinde yer alan 3 aylık uyum süresinin makul bir süre kadar daha uzatılması öngörülmüştür.
2020	Büyükşehir Belediyeleri Koordinasyon Merkezleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yapılan düzenleme ile 5216 ve 2464 sayılı Kanun hükümleri ve mezkûr yönetmelik arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi amaçlanmıştır.
2020	Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yapılan düzenleme ile su abonelik işlemlerinin elektronik ortamda mesafeli sözleşme ile gerçekleştirilmesinin önü açılmış, tüm su ve kanalizasyon idarelerinin hizmet sunumunda standartlaştırmaya gidilmesi amaçlanmıştır.
2020	İşletmeler ve İşyerlerinin Araç Park Hizmetlerinin (Vale) Yürütülmesine İlişkin Yönetmelik	Yapılan düzenleme ile araç park hizmeti verecek işyerlerine bu hizmeti ruhsatlarına tali faaliyet olarak işletme zorunluluğu ile fiş düzenleme, üniforma gibi hizmete özel çeşitli standartlar getirilmiş, araç park hizmetinde çalıştırılacak kişilerde de işin niteliği itibarıyla aranması gereken bazı nitelikler hüküm altına alınmıştır. Ayrıca hizmet ifasında meydana gelen sorunların giderilmesi için şikâyet, denetim ve idari yaptırım düzenlemeleri yapılmıştır.
2020	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	25/12/2020 tarihli ve 31345 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İşletmeler ve İşyerlerinin Araç Park Hizmetlerinin (Vale) Yürütülmesine İlişkin Yönetmelik yayımlanmıştır. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte bu hususlara yer verilmediğinden yönetmelikler arası uyum sağlanması amacıyla düzenleme yapılmıştır.
2021	7327 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7327 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda yapılan değişikliklerle iş yapma kolaylığı reformları kapsamında birleştirilen bazı inşaat izinleri prosedürlerine bağlı olan harçların ve ücretlerin de yapı ruhsatı başvurusu ile tek seferde ödenebilmesi böylece idari başvuru olarak birleştirilen süreçlerin arka planında var olan ödeme işlemlerinin de birleştirilmesi amaçlanmıştır.
2021	7327 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	7328 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi

		Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunda yapılan değişiklikle; ilgili belediyelere tahsil edilecek ücret ve bedellerin tahsil tarihinden itibaren değil, tahsilatı takip eden ayın içinde belirli bir günde aktarılmasının iş yükü, uygulama birliği ve kolaylığı açısından daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.
2021	7349 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Büyükşehir belediyeleri ve belediyelere, kendisinden izin veya ruhsat almak ya da hat kiralamak suretiyle çalışan ve toplu taşıma hizmeti yürüten gerçek ve tüzel kişilere, nüfus, hattın uzunluğu ve hattı kullanan sayısı kriterlerini esas alarak tespit edeceği hatlardaki toplu taşıma hizmetlerinden ücretsiz veya indirimli olarak yararlananlara ilişkin gelir desteği ödemesi yapabilmesine imkân tanınmaktadır.
2021	2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanununun Harcamalara Katılma Payları ile İlgili Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Düzenleme kapsamında Kanun hükümleri ile Yönetmelik arasında payların yükümlülüğü, oranları, hesaplanması, tahakkuk zamanı, tahsil şekli gibi hususlar noktasında uyum tesis edilmiş, bunun yanında metindeki imla ve yazım hataları düzeltilmiş, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve İLBANK'ın isimleri cari hükümlere uygun olarak revize edilmiştir.
2021	Elektrikli Skuter Yönetmeliği	Paylaşımlı elektrikli skuter (e-skuter) işletmeciliği faaliyetlerinin düzenlenmesi amaçlanmıştır.
2021	Kırsal Mahalle ve Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği	Kırsal mahalle veya kırsal yerleşik alan tespiti, bu tespiti ilişkin işlemler, bu yerlerde uygulanacak muafiyet ve indirimler ile diğer hususların açıklanması amaçlanmıştır.
2021	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Karayolu kenarındaki işyerleri için geçiş yolu izin belgesi alınması şartı getirilmiştir. Alkol ve tütün bağımlılığıyla mücadele kapsamında değişiklikler yapılmıştır.
2021	Belediye Meclisi Çalışma Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Yapılan düzenlemeyle belediye meclislerinin başta gerek toplantı yeter sayılarının gerekse karar yeter sayılarının yarısından fazla olacak şekilde toplanan üyelerle yapabildiği ve uygulamadaki karışıklığın giderilmesi amaçlanmaktadır.
2021	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	9/6/2020 tarihinde Yönetmelikte yapılan değişiklikle belirtilen konularda getirilen özel şartların belli bir süreç alması ve yaşanan Kovid-19 Salgını nedeniyle işletmelerin uyum sürecini sağlayamadıkları görüldüğünden uyum süresinin uzatılması öngörülmüştür.
2021	Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Bürokrasinin azaltılması kapsamında düzenleme yapılmıştır.
2021	Mahalli İdareler Harcama Belgeleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Bürokrasinin azaltılması kapsamında düzenleme yapılmıştır.

2021	Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	Bürokrasinin azaltılması kapsamında düzenleme yapılmıştır
2022	Mahalli İdareler Disiplin Amirleri Yönetmeliği	Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği'nin 5 inci maddesinin dördüncü fıkrası ile aynı Yönetmeliğin Geçici 1 inci maddesi uyarınca hazırlanmıştır.
2022	Belediye ve Bağlı Kuruluşları ile Mahalli İdare Birlikleri Norm Kadro İlke ve Standartlarına Dair Yönetmelik	Belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların üyesi oldukları mahalli idare birliklerinin ve diğer kamu kurumlarının norm kadro ile ilgili talepleriyle, Türkiye İstatistik Kurumunun 2021 yılı nüfus verilerine göre grup yükseltme ve düşürme, yeni birimlerin kurulması ve kadro unvanların belirlenmesi çalışması yapılmıştır.
2022	2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu	Fuarcılık faaliyetlerinin ihracat kapasitesini ileri noktalara taşıyarak mal ve hizmet piyasasında sektörel bazda dünya lideri olan ülkeler ile yarışılmasına olanak sağlanması amacıyla ülkemizde gerçekleştirilen fuarların tanıtımına ilişkin ilan ve reklamlar ile fuarlarda yapılan ilan ve reklamların ilan ve reklam vergisinden muaf tutulması amaçlanmaktadır.
2022	55 Seri Nolu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği	Taslak Tebliğ ile 9 Seri No.lu Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliğinin yürürlükten kaldırılarak güncel beyanname örneği hazırlanmıştır.
2022	28/1/2002 Tarihli ve 2002/3654 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (CBK)	Hazırlanan Cumhurbaşkanı kararıyla Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı taşra teşkilatında görev yapan resmi üniformalı arama ve kurtarma personelinin toplu taşıma hizmetinden ücretsiz faydalandırılması amaçlanmıştır.
2022	Belediye Gelirleri Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 2022/1)	6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile tüzel kişilikleri kaldırılan ve söz konusu Kanun'la kurulan belediyelerin gruplarının belirlenmesi amaçlanmıştır.
2022	Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik	Tüketicilerin ekonomik menfaatlerinin korunmasına yönelik olarak Belediye Su ve Kanalizasyon Hizmetlerinde Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelikte su aboneliklerine ilişkin güvence bedelinin alınması ve değerini koruyacak şekilde iadesine ilişkin düzenleme yapılması hedeflenmiştir.
2022	Karayolları Kenarında Yapılacak Ve Açılacak Tesisler Hakkında Yönetmelik	Yönetmelik kapsamında yer alan akaryakıt istasyonlarında bulundurulması zorunlu ilkyardım malzemelerinin belirlenmesi ile uygulamada ortaya çıkan farklılıkların giderilmesi sağlanmıştır.

2022	İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik	Sağlık Bakanlığınca yapılan sınıf tespitlerinin yeknesak olarak yönetimi ve koordinasyonu ile aynı zamanda Yönetmeliğe derç edilebilmesi amacıyla Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığına bildirilmesi sağlanmıştır. Güzellik salonları ile ilgili yeniden düzenlenme yapılmıştır. Bu görevlilerin kullanması gereken cihazlara ilişkin bilgiler ve cihazların denetimi yeniden düzenlenmiştir.
2022	İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Bağlı Kuruluşları ile Bunların Üyesi Olduğu Mahalli İdare Birliklerinin Personel Çalıştırılmasına Dayalı Hizmetlerinin Gördürülmesine İlişkin Usul ve Esaslar	İl özel idareleri ile üyeleri il özel idareleri ve köylerden oluşan mahalli idare birliklerinin iş ve işlemlerinin İçişleri Bakanlığı, belediyeler, bağlı idareler ve belediyelerin üyesi oldukları mahalli idare birliklerinin iş ve işlemlerinin Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütüleceği düzenlenmiş olduğundan mevzuata uyum sağlanması amacıyla değişiklik yapılması amaçlanmıştır.

www.sbb.gov.tr

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI
STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI

YÖNETİM HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Ankara 2023

Necatibey Cad. No: 110/A 06570 Yücetepe - ANKARA
Tel: +90 (312) 294 50 00 • Faks: +90 (312) 294 52 98

ISBN NO: 978-625-8356-10-6

STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI YAYINLARI BEDELSİZDİR, SATILAMAZ.